

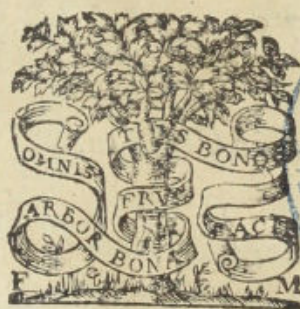
Mizauld, Antoine. Alexikepus, seu Auxiliaris et medicus hortus, rerum variarum, & secretoru[m] remediorum accessione locupletatus. Autore Antonio Mizaldo Monluciensi, medico.

Lutetiæ. Apud Federicum Morellum, Regium typographum. M. D. LXXV. Cum privilegio regis., 1575.

Cote : BIU Santé Pharmacie RES 12068 (5)

5
Alexikepus, seu
AUXILIARIS ET
MEDICVS HORTVS,
Rerum variarum, & se-
cretorū Remediorum
accessione locu-
pletatus.

AVTORE ANTONIO MIZALDO
MONLVCIENSI, MEDICO.

LVTETIÆ.
Apud Federicum Morellum, Re-
gium Typographum.

M. D. LXXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

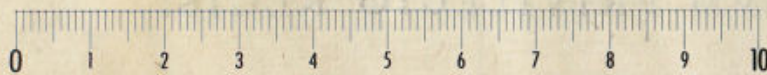
2

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA sanctione cautum est, ne alius quispiam præter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, huncce *Alexikepum, seu Auxiliarem & medicum Hortum*, Autore ANTONIO MIZALDO Monluciensi, Medico, intra quinquennium absque manifesto eiusdem Mizaldi consensu, sub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui secus fecerit, libris & pœna in sanctione æstimata mulctabitur. Concessum fuit Priuilegium Lutetiæ Parisiorum die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Consilio,

DENYS.

VIRO ERVDITONE ET

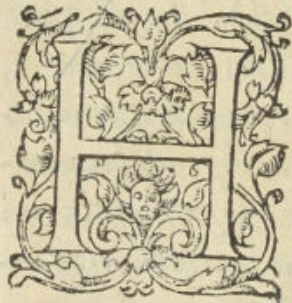
PRVDENTIA INSIGNI, IOANNI

CAMVSIO, in secretiore Regis
consilio Senatori, & Regij æra-
rij Præfecto, ANTON.

MIZALDVS

Medicus

s. D.

HERBARIÆ me-
cinæ admiranda secreta, &
auxiliares, vt sic dicam,
manus, dum olim perpen-
dissent Imperatorum, Re-
gum, & illustrium homi-
num quamplurimi, Vir or-
natissime, & si in Republica administranda, &
regendis prouincijs, tractandisque regnorum
grauissimis negotijs valde essent occupati, eos ni-
hilominus, captato ocio, non mediocri studium
colendis hortis, & inquirendis plantis, scrutan-
disque illarum viribus adhibuisse, fidem faciet
(vt herbas multas taceam, quæ à Regibus & il-
lustribus viris earum inuentoribus & cultori-

a ij

bus, sua adhuc retinent nomina) celebre Diocle-
 tiani Imperatoris responsum, Herculio & Ga-
 lerio, ut scribit Sextus Aurelius Victor, perap-
 positè redditum. Quo scilicet tempore ab his solli-
 citè hortabatur ad recipiendum Imperium, quod
 Ultrò dimiserat. Vtinam, inquit ille, possetis vise-
 re olera nostris manibus Salonæ instituta, profe-
 ctò istud tentandum nunquam iudicaretis, nec
 me ad onerosum Imperij diadema repetendum
 tam anxie sollicitaretis. Credibile est, sanè, id rei
 herbaria studium, eamque hortensium curam,
 tantos viros nunquam inuasisse, quòd plūtarum
 cognitio illis incūda esset ac delectabilis, sed quòd
 saluberrima, & omnium utilissima videretur,
 cum ad vitæ communis usum, tum ad tuendam
 sanitatem, & præcauendos, abigendosue mor-
 bos, seu instantes, seu presentes. Quæ singula, ad
 excurrendum ærumnose istius mortalis vitæ lu-
 bricum stadiolum, cum aliis, tum maxime pru-
 dentibus & circumspectis viris, iuuandæ Rei-
 publ. natis & vocatis summè optanda, omnique
 ope comparanda esse quis neget? Horum itaque
 virorum albo ascriptus cum sis, nec frustra, nec
 temerè, priscorum memorabili exemplo inuita-
 ris & tuapte sponte moueris ad herbariæ medici-
 næ simplicis & hortensis cognitionem adipiscen-
 dā: ut tibi imprimis, deinde tuis, M. Catonis exē-
 plo,

plo, (sicuti paulo post audies) commodè, & si
 quando urgebit occasio, Hippocrati nostro præ-
 ceptis & lubrica nuncupata, extempore, consule-
 re, ac salubriter prospicere queas. Hoc sanè tam
 præclarum tuum institutum simul atque fama
 mihi nuntiauit, imò verò, ubi res ipsa coram mi-
 hi indicauit, & familiari tuo colloquio aperuit,
 iam inde cogitare non cessauit, quoniam modo hac
 in parte, qualicunque studio meo, & industria
 prodesse tibi possem: Tibi, inquam, summopere
 mihi amico, & veteri meo ἀγαθῷ, cum pri-
 ma in mathematicis disciplinis hinc iaceremus
 fundam.enta, sub eximio & incomparabili viro
 ORONTIO FINAEO, Regio illarum professo-
 re & illustratore utriusque nostrum amicissimo.
 Itaque, dum in eam cogitationem & diu, &
 multum incubuissem, & ferè succubuissem, quòd
 nihil in toto inopiae meae cornu & chartacea su-
 pellectile se offerret tuo dignum desiderio & in-
 uando instituto proprium, factum est tandem, ut
 quod diuini promittere nemo audebat, sicuti ca-
 nit poeta, voluenda dies nobis daret ultro. Quid
 illud est, inquires? nimirum Hortulus hic medi-
 cus. Eo etenim duce, ceu herbario quodam The-
 seo, & medico ἰατρῷ, ac pedagogo, facili
 manu, faciliore comitatu, ac facillimo medicæ
 doctrinæ colloquio deducèris per omnes horten-

EPISTOLA.

sum plantarum & arborum familias. Hic ubi
paucis & accuratè doceberis, Quid valeat qua-
que, & quem morbis præbeat Usus. Illo itaque,
tuo Hortulo, Vir prudētiss. salubriter & fœlici-
ter fruire, aspirante cœlesti Aesculapio, sine quo
est omnis medicina Venenum. Cuius immensa
bonitas faxit, ut Xeniolum hocce nostrum, nouo
& ineunte hoc anno, antiquorum more, tibi can-
didè & ex animo oblatum, gratissimum fuisse
percipiamus: Auspicio fœlix totus ut
annus eat. Lutetiæ, Calend.

Ianuarij, Anno Do-
mini, 1574.

* *
*

ANTONII MIZALDI
in Alexikepum, seu Auxiliarem
& medicum Hortum,
Prolegomena.

HUMANAÆ vitæ auxiliatrix illa & morborum medicatrix Officina, Græcorum antiquissimis *Ἀλεξικηπις*, nobis adiutorius, opifex, & salutaris Hortus nuncupata, animū meum in admirationem curæ diligentiaëque maiorum mirum in modum agit. Qui nullo testudinis aut lyraë sono, vt olim Orpheus & Amphio, vsi, sed operosa animi & corporis contentione, peruigiliq; studio, longinquas syluas, & arduos monteis, inuiosque salutus in oppidis & rusticis tuguriolis habitare coegerunt. Quod tum maximè contigit, quando mortalium generi saluberrimas & beneficentissimas plantas ac arbores à noxiis & maleficis secretas, posita omni feritate agresti, cicures ac domesticas reddiderunt: hoc est, à syluis & montibus, vbi alendis duntaxat & stabulandis feris, nidulandisque volucibus & stabant & cadebant, in vitæ vsum & alimoniam hominum, paulatim ad urbanos & rusticos hortos ædibus vi-

Hortus, humana vitæ auxiliatrix officina.

Priscos coegisse syluas, rura, & montes in urbibus habitare, & quomodo.

Priscorum
geoponico-
rum mira
diligentia
in iuuanda
posteritate.

Nepotes la-
borum &
solicitationis
maiorum
participes
feri debere.

Hac videat
Bιβλιοφι-
λας,
vel potius
Bιβλιοτά-
φια, nostri
temporis.

cinos (ne longius posthac esset eundum) ceu au-
rigæ quidam, ^{ἄσπερος}, hoc est, è cælo missi, dedu-
xerūt, & diligēti cura, cultūque industriō, pueris
ac senibus familiares reddiderunt. O tērque, qua-
tērque; beatos homines! qui Herculeis armati viri-
bus, & Nestorea præditi sapiētia, nihil intentatū,
inexpertūque esse voluerunt, nihil denique oc-
cultatū, & opertū quod posteritati profuturum
agnoscerēt: Hinc scilicet hortorum inenarrabilis
ille prouentus, & hortēsium cōmoda mille, mil-
le iuuādi arteis, seu vitę subsidia spectes, seu mor-
borū remedia, ad hæc vsque sæcula, ceu per ma-
nus patrum in filios, & filiorū in nepotes, nato-
rūque natos, & quotquot nascētur ab illis, im-
mensa Dei Opt. Max. bonitate, tot iam labētibus
annis fœliciter processerūt, procedētque deinceps,
nisi hominum obstiterit vecordia. An verò
nos tot opes & tantam à tantis viris, tãto labore
partam, & veluti hæreditario iure nobis relictam
possessionem, comparatāque fœlicitatē ex in-
numerā illa hortensium remediorum materia,
abscondemus, nepotūque nostrorū vitā etiam
alienis bonis, nedū nostris, turpiter & iniquè de-
fraudari patiemur? Ita fanè maiorum inuenta &
bona publicæ vtilitati inuident, qui posteritatis
immemores sibi dūtaxat viuunt, sibi solis sapiūt,
& hac vitæ vsura, cochlearū more fruuntur: sæ-
ua, ita me Deus amet, mercede, aduersus illos qui
de obscurissimo fumo perspicuam lucē eis dede-
rūt, & de asperis mōtibus, opacisque nemoribus,
ceude terræ stercoribus, gēmas & preciosissimū
aurum, gratis, sed non absque puluere & sudore,
eruerunt;

eruerunt: non alio sanè animo, nec spe alia, aut concepto voto alio, nisi vt tantorum bonorum particeps fieret posteritas, eadèmq; maneret cura nepotes. Ne itaque in hac diis & hominibus exosa ingratorum cymba me nauigassè obiiceret posteritas, ego toto vitę meæ curriculo manibus & pedibus omnem moui lapidem, vt studiũ quaecunq; meum & pertenuem industriã in Reipublicæ vsum & cõmodum, pro mea Mineruilla, sedulò conuerterè: & quæ preciosa, à Deo imprimis, deinde à maioribus meis, & me doctioribus viris accepi, sanè quàm libenter in commune bonum proferrem. Qua in re, cùm ego hæctenus totus fuerim, & mira voluntate, animique propensione adhuc sim, & in posterũ, superis fauentibus esse mediter, vel neglecta valetudinis & fortunarum mearum iactura, quæ in dies graue hinc mihi facit negotium, ecce, medicum hunc Hortulum publicæ vtilitati offero & depromo. Haud ignarus non defuturos qui illum superciliosè sint excepturi, & fortassis superciliosius lecturi, ad hunc, demorso labro, obmurmurantes modum: Vah! quid isti venit in mentem velle hodie morborum remedia per tot annorum centurias in hortis ociosè iacètia, & animalium, hominumque pedibus vbiq; cõculcata, vigente medicaminũ omnis generis tanta copia, suscitare, & reditura commonstrare? Non illud est, inquit, irridere, & vnà oleum ac operam ludere? Sanè, & si anceps esse sciam ac lubricum rerum omnium cùm nouarum, tum renouãdarum propositum, videatũrque hocce institutum arduum, & quæ-

*Autoris mira voluntas
& par animus in cõmune bonũ
inuandum.*

*Morosũ,
calumniantium, &
inuidorum
plena omnia.*

stuofo isto tēpore admodum operosum, nihilo-
 minus tentandum venit : quid enim tentasse no-
 cebit, tam grādi & salutarī vitæ pauperum & po-
 pulariū emolumento, seu præsentēs morbos abi-
 gere satagant, seu instantēs auertere? Quibus per
 rei familiaris angustiam & prementem inopiam,
 liberum non est medicos accersere, & ab illis ad
 quæstuosos pharmacopolas, quoties libet, diuer-
 tere. Preciū itaque operæ facturū me putauī, si in
 pauperum & popularium gratiam demōstrarem
 morborum remedia & vitæ auxilia, ex eorū Hor-
 tulis, & viridariis, statim ac facilē posse cōparari:
 Adhæc, vt cuique manifestum facerem, quod

*Pium valde
 opus &
 vtile, pau-
 peres iua-
 re.*

*Omnium re-
 rum state
 sunt vicissi-
 tudines.*

*Multa renascentur, quæ iam cecidere: cadentque,
 Quæ nunc vsus habet medicamina: si volet ille,
 Et ratio: quibus est & vis & norma medendi.*

Cæterum, institutum hocce nostrum nec no-
 uum nec inauditum esse fatebūtur, qui vel lege-
 rint, vel saltem audiuerint herbariā & hortentem
 medicinam omnium primā à Pythagora & De-
 mocrīto integris voluminibus descriptam fuisse:
 & ab eodē Democrīto ab Ægyptiis acceptā, Hip-
 pocrati amico & τὸν ἑβραῖον suo cōmunicatā. Quæ,
 vt inuentis hominum paulatim locupletaretur,
 autores sunt Herodotus, Strabo, Plutarchus, &
 alij, piaculum olim fuisse, ægrotos in publicum
 stratū, Ægyptiorum more, delatos præterire, nisi
 prius à prætereunte nūciatum esset, quibus her-
 bis & auxiliis simili correptus morbo ipse vel
 alius sanitatē recuperasset. Addam ex Pausania,
 fuisse in Epidauro lucum Æsculapio, successori
 Apollinis in arte medēdi, sacratū, in quo tēplum
 erat

*Herbaria
 medicina
 omnium
 prima.
 Ægyptiorū
 mos.
 Æsculapij
 templum in
 Epidauri
 luco quor-
 sum institu-
 tum & cō-
 ditum.*

Ab idem g. g. g.

erat rotundū, marmore cādido elaboratū, & columnis quāplurimis suffultū, in quibus tum virorū, tum mulierū Æsculapij auxilio sanatorum, nomina in sculpta erāt: & insertū quo quisq; morbo laborasset, & quibus signis deprehensum id esset, quibusve herbis, remediis & curationis methodo progressum. Quā methodū aiunt Hippocratē, cōflagrato tēplo, in Aphorismos, sentētias & artem digessisse. Hinc nimirū, & ex eo tēpore apud varias gēteis templa Æsculapio in syluis & mediis viis extra vrbeis passim cōdita esse leguntur. Quæ, per deos immortales, quid aliud significauerunt quā prisca & prima morborū remedia nō fuisse in vrbibus & officinis, sed in agris & syluis, vbi *νοσθηος ἢ ἀλεξιμοεος* ille implorabatur, & egrotātibus eò tēdētibus, vel, eorū gratia, aliis, quid agendum foret, opportunè suggerebatur? Næ, syluæ, inquit Plinius, horridiorq; naturæ facies medicinis non carēt: sacra illa parente rerum omniū nusquā non remedia homini disponēte. Quæ quidem remedia summo studio, vt prēmouimus, & accuratissima diligētia, à priscis operū naturæ scrutatoribus indefessis & cultoribus excellentissimis, tādē ex syluis & mōtibus, horridiore naturę facie, ad vrbanos & rusticos hortos, Deo Opt. Max. viā monstrāte, fœliciter concesserūt & cōmigrarunt. Quis, obsecro, inficias iuerit populū Romanū annis sexcētis & ampliū, gentiūq; millies millena millia, à mūdi exordio salubriter longēuā atātō vixisse absque pharmacopolis & medicis, sed non tamē absque medicina? Quæ, vt simplex erat & suavis, ita inuentu & pa-

Quorsum
Æsculapij
templa in
mediis viis
condita.

Medicaminum plena
omnia.

Romanos
& alios
diu absque
medicis, sed
nō sine medicina,
vixisse.

ratu facilis, quia atrilis, vernacula & hortensis. Quis nescit Marcū illū Catonē, triūpho, censura, & literarū claritate insignē, herbis quas plārauerat, & maximè hortēsi brassica vsum, se, coniugē, filiū, necnon libertos & familiares ad longāuam senectutē incolumes perduxisse? Quis non legit Antoniū Castorē, cui Plinius in herbarū cognitione omnia, exceptis paucis, fatetur se debere, tanquam ei cui summa esset autoritas in ea arte, plantas quamplurimas in suo horto habuisse & aluisse, quarū subsidiis illaeso sanitatis robore ceterisimū transegit annū, ac ne ætate quidē memoria aut vigore cōcussis? Nōne Sabinus Tyro librū *κηπουρικῶν*, id est, hortēsium, edidit, & tuendæ valetudini Meccenari dicauit? Num Valgius Romanus, & Pōpeius Lenæus Pōpeij magni libertus, herbariam medicinam è bibliotheca Mithridatis à Pompeio deuiçti comparatam, Romanis exhibuerunt? Si antiquiora exigis, consule Marc. Varronem: ex illo statim audies sapientissimum illum & eloquentiss. Nestorem (qui Troiani belli temporibus ante Romam conditā annis trecentis, vel ampliùs, sub Dauidis tēpora floruit) *ἡλεξί-κηπου*, id est, auxiliare & medicum hortū habuisse, eūque eleganti carmine descripsisse. Fuit itaque hortensis medicina antiquissima, & Senecæ amplissimo testimonio, olim paucarum herbarū scientia. Quæ deinde in tam multiplicem varietatē peruenit, posteaquam multos & varios duobusque morbos, multa, varia & dubia fecerunt fercula, certo ac merito luxuriæ supplicio. A quo immunes erant, qui nondum se deliciis soluerāt, & qui

M. Catonis
Brassica
medica.

Antoniij
Castoris
Hortus me-
dicus.

Nestoris
Hortus au-
xiliaris.

Cur medi-
cina olim
paucarum
herbarum
scientia in
tantam va-
rietatem
venisset.

& qui sibi imperabant, sibi ministrabant, & simplici, tenuique victu utebantur. Qui postquã cœpit non ad tollendã famem, sed potius irritãdam quærri, & hinc mille sunt inuentæ condituræ quibus auiditas excitaretur, tũ miserabilior valetudo, vita & facies ex his, quàm ex frugalitate & simplici victu emerfit, multoque miserabilior ad posteros trãsitura est, nisi voluptatibus vltra modũ cõcupitis frẽnum iniiciãt helluones, terræ & maris vastatores. Quorũ tam varios & multiplices morbos, ecquid, obsecro, miraberis, si coquos diligẽter numeraueris, eorũmq; artificia sedulò obseruaueris? quæ, & medicorũ, & pharmacopœorum multas, iurẽ bono, hinc alunt familias. Sed quò, instituti mei oblitus, digredior? Redeo itaq; è diuerticulo in viam, & hortensem medicinam prisca Romanis summo in precio habitã, repeto. Apud quos, cùm annis à condita vrbe DC, & amplius, vt antea scripsimus, obuiis vlnis, quod aiunt, excepta fuisset, eãmq; omniũ diligẽtissimè excoluisset Marc. Cato vsque ad annum vitæ suæ LXXXV. (ne quis illi tempora ad experiendum defuisse existimet) tandẽ crescente cum imperio opulẽtia, & omni gulæ ac veneris scelerata vbique licentia, è medio hominũ cœtu abire, & longè exulare coacta fuit: accersitis ex eo tempore, cùm nauibus, tum equis, ex Asia, Græcia, Ægypto, Sicilia, Arabia, Massilia, & aliis exteris nationibus, medicis quibuscunq;: contra Marci Catonis oraculum Marco filio, longè antè, ad hunc enunciatum modũ: Hoc puta vatẽ dixisse, Quãdocũque ista gens, Marce fili, (de Græcis loquẽs)

Coquos cũ
suis variis
artificiis,
morborum
variorum
autores
esse.

Vnde prisca
medicinæ
hortensis fia
ga & exi-
lium.

M. Catonis
oraculum
de exteris
medicis.

medicos suos huc mittet, omnia corrumpet. Iurarunt enim inter se, barbaros omnes (sic enim Greci alias à se nationes nuncupabant) necare medicina: sed hoc ipsi, inquit, mercede facient, ut facile disperdant. Id quod multorum exitio tandem contigit. Cum enim hi fata regere crederentur, Romam ingressi, imperia sanè quàm seua exercuerunt, & hinc Plinio ansam præbuerunt scribendi, medicinam artium omnium unam esse quæ imperatibus imperet, ac homines impunè occidat. Videbamus, inquit ille, consulares senes hybernis ægros algoribus, in lacus demersos ad stuporè usque rigentes: eoque cæcitatibus tum vetum fuit (perinde atque hodie) ut quibuscunque se medicos, vel de nomine, aut habitu, opinionève profitentibus, statim crederetur: cum in nullo mendacio periculum ullum sit periculosius. Hi itaque ut nouitate quadam, sicuti in medendi arte à plerisque fieri solet, famam aucuparentur, cœperunt illico hortenseis materias & medicinas publicè damnare, irridere, & inflatis buccis usque ad nauseam despungere. Quas ut prorsus perderent, & ad templum obliuionis perpetuò relegarèt, quæstuosissimas officinas, & pharmacopolia, in quibus, ut scribit Plinius, sua cuique homini venalis promittitur vita, barbaris & inauditis medicamentis, ac nomenclaturis superba & illustria paulatim secum deduxerunt & introduxerunt. Quæ iam inde radices adeò propagarunt, & artifices suos tam longè & latè sparserunt, ut hodie de illis meritò dici possit, *Quis enim non vicus abundat?* In his nemo non videt innumeras pyxides argenteo nitore decoras: capsulas miro artifi-

Quando & quomodo hortensis medicina è medio hominum sublata fuerit.

Pharmacopoliorum magnus ubique numerus.

artificio picturatas, & vascula sanè quàm eleganti-
 tia, sed quæ alicubi nunquam vel orientem,
 vel occidentem Solem viderunt, & perquàm
 rarò aperta fuerūt: Vt taceam indicibilia artifi-
 cia, inexplicabilésque misturas & cōpositiones,
 quas solis hominū ingeniis constare, vel antiqua
 Plinij autoritate, certū est. Non fecit, inquit ille,
 cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota,
 & id genus alia, parens illa & diuina rerum arti-
 flex omnium Natura, officinarū & auaritiæ com-
 menta sunt. Nā Naturæ opera simplicia, absoluta
 atque perfecta gignūtur. Perperam itaque faciūt,
 qui neglectis simplicibus naturæ bonis, vltro ac
 liberaliter nobis oblatis, & absq; magno artifi-
 cio, sumptu, fucō, labore & apparatu absolutis ac
 suauibus, ad externa & longinqua remedia com-
 posita, dubia, ingrata, nauseabunda, incognita, &
 sæpenumero suspecta confugiunt. Quibus com-
 parandis, & vitæ & fortunarum alea, sanè quàm
 incerta, lubrica & momentanea.

*Artificia &
 cōpositiones
 pharmaco-
 pœorū, vñ-
 de.*

*Simplicia
 priora com-
 positis, Et
 ob id præfe-
 renda.*

*Impiger ad Græcos, Mauros, Babylonas & Indos,
 Velis ac remis pharmacopola volat.*

Quod quàm temerè fiat, ex Plinio audire graue
 non sit: Nos, inquit, Indicarum, Arabicarūque
 mercium, aut externi orbis medicinas nequaquā
 attingimus. Non placent remediis tam longè na-
 scentia, quæ nobis non gignūtur, imò ne illis qui-
 dem, alioquin non venderent. Audis summi viri
 sententiā longè antiquissimā de exoticis & bar-
 baris medicamentis: quæ hodie apud multos tan-
 ti fiunt, adeoque probantur & placent, vt malè
 facta putetur esse vita, & corporis valetudo parū

*Longè peti-
 ta & na-
 scentia, non
 debere re-
 mediis pla-
 cere.*

*Barbara
medicamenta
suspecta.*

*Vera reme-
dia in hor-
tis pedibus
calcari.*

*Diocles au-
reum hoc
Opusculum
à nobis
haud ita
pridem in
lucē venit.*

*Animalium
lac vere no-
no medica-
mentosum
esse.*

firma, nisi barbaris & sæpenumero adulteratis
medicamentis, magnóq; emptis & suspectis, mi-
ferrimè delusa fuerit. ó quantú est in rebus inane!
Hinc scilicet, vlceri admodú paruo & leui mor-
bo medicina è rubro mari ac nouis infulis accer-
fitur: cùm vera & neutiquã suspecta remedia, vt
ille idē restatur Plinius, pauperrimus quisque cœ-
net, ac pedibus suis in pprio hortulo, vel agello,
quotidie conculcet. Hæc si ita sunt, vt re vera esse
cõstat, quis, per Deos immortales, non dicat stul-
tum, imò verò insanú esse, longiùs quærere quod
ante pedes iacet, sumptúque periculoso ac dubio
id comparare, quod sæpenumero impostura &
veneficio constat? Multò itaque tutiùs fuerit, vt
scripsit ad Antigonom regem Diocles Carystius
medicus ab Hippocrate fama & atate secundus,
& à Galeno tantopere commendatus, iis vti qui-
bus delinqui facilè nõ potest. Ex quorum nume-
ro sunt, vt ille idem tradit, beta, aqua mulsã inco-
cta, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle cõ-
dita: cũcta enim hæc alui deiiciunt sedimina. Arca-
des, vt autor est Plinius, medicaminibus nequa-
quam vtitur, sed lacte circa ver: quòd tunc succis
maximè turgeant herbæ, medicenturq; vbera pa-
scuis. Bibunt autè vaccinum, quoniã boues omni-
uoræ ferè sunt, & ob id tunc tēporis medicatum
lac habent. Hinc sanè haudquaquam temerè fa-
ctum crediderim, quòd gentes pleræq; Maij mē-
sis butyrum diligenter sibi comparēt, & ad mul-
tos vsus diligentius condant ac reponant. Dic,
amabo te, non summa est cæcitas peregrinis &
incertis ita subscrivere, vt tua certa & probata
negli-

negligas? Non deridenda, vel potiùs commiseranda est amentia, dum tibi scire non libet, quid saluti tuæ cōducatur, alienis pedibus ita ambulare, alienis oculis ita inspicere, auribus alienis sic audire, aliorum manibus sic omnia accipere, & de aliorum præscripto ac iudicio ita pendere, vt tibi prorsus aliena ope, arbitrio ac voluntate, miserri-
 mè sit viuendum & moriendum? Siccine vitæ & morborum patria subsidia in hortis despecta iacebunt, ac si duntaxat ventri saburrando, oculis pascendis, & naribus recreādis, à rerum omnium parente Deo, & ei ancillante Natura (quā iustissimam vbique noster nūcupat Hippocrates) vltro & data & oblata essent: aut alēdis tantum vermibus, erucis, limacibus & araneis nata? Quid hoc, quæso, consilij & prudētiae est, agrotos toties repetitis pharmacis, visu, gustu & olfactu, imò verò auditu, & solo nomine iniucūdis, molestis, ac nau seā mouētibus, excarnificare, quos semel, vel iterum simplici herbula hortensi, à morbo iucundè, tutò ac citò possis redimere? Nō mera est stupiditas, dubia & suspecta ita persequi, sic probare, amplecti & ambire, vt certā, extemporaneā, & omni tempore vigentē domi tuæ medicinā pro nihilo ducas? Medemur, scilicet, aliena fide, & famā exoticorum medicamentorū autoritate nescio qua, variisq; rerum (quas vix clitellatus veheret a felus) miscellaneis & centonibus, multiplicique ingredientium, vt dici solet, farragine ostētationis plena, ceu quodā aucupio venamur. Quasi verò facultates rerum aceruatim congestarū, & veluti geomanticis punctis, fortuitò ab ostentatoribus,

*Miserri-
 ma
 est vita,
 quæ pendet
 ex aliorum
 ope & ar-
 bitrio.*

*Pulchra &
 notatu sa-
 nè quàm
 digna.*

*Dubia &
 suspecta,
 pro certis
 usurpanda
 non esse.
 Remedia v̄t
 rerum sa-
 cultates ex
 farragine
 et miscella-
 neis scripto-
 rum estima-
 ri non de-
 bere.*

b

verius quàm doctoribus plerisque scriptarũ, ex eorũ cadat arbitrio. Scrupulatim, inquit Plinius, colligere ac miscere rerum vireis, non coniecturæ humanæ est opus, sed impudentiæ. Quid illud quod Hippocrates in quadã epistola ad Crateuã herbarium & *ρίζοτόμιον* suum scribit, incertam esse coniecturam eorum qui in purgationibus etiam cautè procedant. An quòd nullum sit medicamẽtum purgans, quod non aliquam partem de viribus nostri corporis & substãtia eius deprædetur? Hinc Auicenna rectè dixisse mihi videtur, quòd medicinas bibere, etiam si venenosæ non sint, tamen naturæ laboriosum esse solet. Cui Plato suffragatur ad hunc scribens sensum, Nullo modo sanę mentis homini suscipienda est illa medicorũ purgatio, quæ pharmacis, id est solutiuis medelis (præsertim violentis) fieri cõsuevit. Morbi enim nisi periculosissimi sint, pharmacis temerè irritadi non sunt. Hæc dum audis, amice lector, sollicitè quæres ecquid in tã dubio & ancipiti pharmacorum casu & usu, seriò ac tutò tibi agendum sit: Fruere priscorũ salutaris more: elige ex tuo hortulo & agello medicas materias tibi notas ac familiares, apud te natas, tecũ educatas, maioribus tuis assuetas, patriæ probatas, & sub eodẽ cælo, in eodẽque aère & natali solo tecum degentes, ac simili genio gaudentes. Quarum copia, vbi visum erit, & quoties desideratum tibi fuerit, recēs ac vegeta, illico, ne longiùs sit eundum, & expectando languendũ, comparari poterit. Fallax est medicus, inquit Arnaldus à Villa noua, aut ignarus, qui quærit inusitata & rara, cùm possit communibus

Aurea Auicenna, Hippocrati & Platonis, sententia.

Autoris monitio est cõsiliu[m] pro pauperibus & populari statu agrauiatum.

Arnaldi à Villa noua sententia summè notanda.

munibus subuenire languēti: addit, quòd prudēs & pius medicus, morbum in primis expellere fatagit medicinalibus cibis, potiùs quàm puris medicinis. Sunt autē medicinales cibi, qui in hortis apud nos vigent & nascuntur. Irride itaq; barbarorū medicamentorū vanos ostentatores & impostores. Exsibila exoticorū pharmacorum præcones, & eorundem, ad nauseam vsque, helluones. Quibus nihil potest placere nili quod Indiã sonet, Hesperiam resipiat, Aphricam agnoscat, & nobis opposito Antipodū mittatur ab orbe. Vis audire quid Andreas Matthiolus Dioscoridis interpres diligentiss. de exoticis & barbaris medicamentis senserit? Animaduertendum, inquit, quòd hoc æuo sincera haud facilè inuenias medicamēta quæ ex barbaris, & omnium maximè ex Alexandria Ægypti, & Syria, ad nos conuehuntur. Si quidem cū omnia per Mauritanorū, Turcarū, Iudæorūque manus transeant, qui nobis Christianicis semper dolos fraudēsque moliuntur, Diis sacrificiū facere sibi persuadent, si nos in re quapiam fallere & inficere possint. Subsanna igitur eos qui peregrina *φάρμακα*, tum simplicia, tum cōposita, cum suis barbaris nomēclaturis ad miraculum vsque extollunt & prædicant. Quæ, re vera, quandoque expiatione plus indigēt, quàm vt corpora ritè expiare & purgare queant. Sanè si patres nostri circumspectè & æquis animis admisissent ac sustinuissent, non nouas inquā, & ex nouo orbe aduenas medicinas, sed veteres & hortēses hospites postluminio sese recipientes, sentiremus vtique non vulgarem vtilitatem, & minimè

*De exoticis
et barbaris
medicamē-
tis, Andr.
Matthioli
opinio præ-
clara.*

*Peregrina
pharmaca
expiatione
indigere.*

Quantum
differant
hortensia
remedia
& auxilia
ab aliis.

fuspectam ex harum reditu. Agè itaque, vernaculas opes, & auita hortorum tuorum remedia, nequaquam obsoleta, putria, arida, & à foricibus, araneis, vermiculis, tineis, blattis, muscis, marcore ac situ minimè vitiata, & cum eis rixando totum quandoque quinquennium, vt fieri solet in quibusdam pharmacothecis, nusquam versata, externis, & huius plumæ aliis, senio, vetustate, & longæua repositione exsuccis, corrugatis, ac toto corpore flaccidis & emaciatis, constanter oppone & præpone: ac priscam illam hortensem medicinam extemporaneam, recentem & fidam, è tenebris in apertam lucem promoue, obsidem redime, exulantem reuoca, & iacenti, opémque poscenti, manum libenter porrige, vt resurgat & veterem possessionem suam opportunè repetat.

Exhortatio
ad herensem
medicina
na usum.

Et vt idem faciant noti, propinqui, familiares & amici tui omnes, contende, insta, & pro viribus adnitere: illis que propone verissimum esse Fabij Quintiliani illud, Vsitatis tutiùs vtimur, noua nõ sine periculo vsurpamus. Cogita ea remedia optima esse, quæ pluribus cognita & probata sunt, qualia esse diximus hortensia, non minùs alimètis & medicamètis hodie, quàm olim, & nata, & expolita: nam, si nescis, *Antiquis escas hortus dedit & medicinas*, vt autor est poëta herbularius. Sed illis tamen sic vtaris velim, vt ne extranea remedia ad vnguem nota, selecta, & longo tēpore explorata omnino reiicias: nec pharmacopolia & pharmacopœorum artificia spernas, ac prorsus inutilia esse cēseas. Quæ valde probamus, & summoperè laudamus modò nacta sint doctos, peritos, fidos, & cor-

Pharmacopolia & pharmacopœorum artificia & materias ab autore vade probari, & qualiter.

& cordatos artifices, probis materiis instructos, & in vtraque pharmaceutices parte diligēter ver-
 faros: & quod summum est, qui charitatem ex
 animo amplectantur, & fugiant nomen auari.
 Quod sua benignitate faxit cœlestis ille Æscula-
 pius, sine quo est omnis medicina venenū: & qui
 de se, veriùs quàm Apollo apud Ouidium, dicat:
*Inuentum medicina meum est, opifexque per orbem
 Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.*

*Pia & re-
 ligiosa pro-
 logi huius
 conclusio.*

Nec temerè, mea quidē sentētia: scripsit enim
 Iesus Syrach inter Hebræos prudētissimus, & di-
 uino præditus spiritu, *παρὰ ὑψίστου ἔστιν ἰασις, καὶ γὰρ κύ-
 εριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα*: quod sonat, ab altissimo
 est medicina, creauit etenim Dominus pharmaca
 è terra. Quod lógè antè Moses Hebræus scriptor,
 omniū eorum qui extāt antiquissimus, etiā testa-
 tus est, dicens, Deum Opt. Max. herbas ac plātas
 è terra condidisse, vt iis propagata ab Adamo so-
 boles terrestris cōmodè & salubriter vteretur ad
 propulsandos morbos. Cui subscribit Theodo-
 retus Episcopus suis in Genesim quæstionibus ad
 hunc loquens modū. Præuidēs Dominus, quòd
 homines in morbos prolaberentur (vt potè qui
 sentētiā mortis propter peccatum receperant)
 iussit terram herbas producere non tantum esui
 aptas, sed etiam morbis depellendis idoneas. Ve-
 rum enimuerò *θεολογούμενα* hæc theologis relin-
 quemus, & coronidem hisce *περλεγομένοις* impo-
 nemus: vt quod medicorum est promittant me-
 dici, & tractent fabrilia fabri.

*Cur phar-
 maca ab al-
 tissimo è ter-
 ra creata.*

Hæc itaque in medicum Hortulum vtcunque
 præfati ad auxiliares rerum illius facultates cala-

num conuertemus, vbi primùm ipſius Hortuli, ceu de tabella, formam, & quo illum digeſſimus modo in proprios campos & congeneres areas, ordinem tibi propoſuerimus, & alphabeticum, vt loquuntur, Indicem rerum in eo deſcribendarum ſeriatim ſubiecerimus. verba itaque ſic in rem ipſam conferimus.

HORTVM MEDICVM IN CAM-
pos vel regiones octo, propriis areis diſ-
cretas, quo ſequitur ordine
diſpoſuimus.

*CAMPUS primus olera aliquot
cibaria, decem areolis hac ſerie
complectitur.*

- 1 Lactuca.
- 2 Braſſica.
- 3 Petroſelinum.
- 4 Portulaca.
- 5 Beta.
- 6 Blitum.
- 7 Oxalis.
- 8 Spinacea.
- 9 Forrago.
- 10 Aſparagi.

*CAMPUS ſecundus radices ali-
quot eſculentas, quatuor areolis
concludis.*

- 1 Porrum.
- 2 Ceba.
- 3 Allium.
- 4 Raphanus.

*CAMPUS tertius herbas odori-
ratas xi. areolis diſtribuit.*

- 1 Salvia.
- 2 Hyſſopus.
- 3 Satureia.

- 4 Maiorana.
- 5 Fœniculum.
- 6 Mentha.
- 7 Thymus.
- 8 Ocimum.
- 9 Orualla.
- 10 Roſmarinus.
- 11 Lauendula.

*CAMPUS quartus herbaceos &
fruticeos fructus vi. areis cõtinet.*

- 1 Cucurbita.
- 2 Cucumis.
- 3 Pepo, melo & melopepo.
- 4 Cinara ſeu alticocalus.
- 5 Fragaria & Frambœſia.
- 6 Groſſulæ.

*CAMPUS quintus flores ali-
quot, tam odoros quam inodo-
ros, ix. areolis diſſeminat.*

- 1 Roſa.
- 2 Lilium.
- 3 Leucoion.
- 4 Viola Martia ſeu pur-
purea.
- 5 Vetonica altilis, ſeu
Oille-

Oilherum.	3	Cotonea.
6 Phlogium, seu Pensea & Bellis.	4	Prunus.
7 Iris.	5	Cerasus.
8 Amarantus.	6	Morus.
9 Solsequium.	7	Perfica.
	8	Mespilus & Sorbus.
	9	Citria malus.
<i>CAMPUS sextus plantas xi. nō esculētas, areis totidē recipit.</i>	10	Aurantia & Limonia.
1 Absinthium.	11	Punica malus.
2 Abrotonum.	12	Ficus.
3 Ruta.	13	Olea.
4 Vrtica.		<i>CAMPUS octauus arbores nuciferas & bacciferas viii. areis totidem imponit hoc ordine.</i>
5 Plantago.	1	Iuglans & eius nux.
6 Artemisia & Tanacetū.	2	Amygdalus.
7 Chelidonium.	3	Pinus.
8 Mercurialis.	4	Corylus & auellana.
9 Parietaria.	5	Castanea.
10 Malua.	6	Laurus & eius baccæ.
11 Lathyrus seu Cataputia, & Ricinus, seu Palma Christi.	7	Iuniperus.
	8	Sambucus & Ebulus.
<i>CAMPUS septimus pomiferas arbores xiiii. totidem areis implantat hac serie.</i>		Plātæ & frutices in summa,
1 Malus & eius pomum.		LVI.
2 Pyrus.		Arbores & earum fructus,
		XXIIII.

INDEX ALPHABETICVS PLANTARUM & Arborum, quarum facultates in hoc Alexikepo describuntur.

Asparagi.	folio 16	Brassica.	5
Allium.	folio 21	Beta.	12
Amarantus.	54	Blitum.	13
Absinthium.	56	Borrago.	16
Abrotonum.	59	Bellis.	51
Artemisia.	67	Cepa.	19
Aurantia mala.	85	Cucurbita.	38
Amygdala.	95	Cucumis.	40
Auellanæ.	96	Cinara.	42

Chelidonium.	68	Oxalis.	14
Cataputia.	73	Ocimum.	35
Cotonea.	76	Orualla.	36
Cerafus.	79	Olea.	90
Citria.	83	Petrofelinum.	9
Corylus.	96	Portulaca.	11
Castanea.	97	Porrum.	17
Calendula.	55	Pepo.	41
Ebulus.	105	Phlogium.	51
Fœniculum.	31	Plantago.	65
Fragaria.	43	Parietaria.	70
Frambœfia.	ibidem	Palma Christi.	73
Ficus.	87	Pyra.	76
Grossulæ.	44	Poma.	74
Hyffopus.	29	Pruna.	78
Iris.	52	Perfica.	80
Iuglans.	92	Punica.	86
Iuniperus.	102	Pinus.	96
Lactuca.	1	Raphanus.	24
Lauendula.	38	Rosmarinus.	37
Lilium.	47	Rofa.	44
Leucoion.	48	Ruta.	59
Lathyris.	73	Ricinus.	73
Limonia.	85	Spinacea.	15
Laurus.	98	Saluia.	27
<i>Matricaria.</i> 68 Maiorana.	30	Satureia.	30
Mentha.	32	Solfequium.	55
Melones.	41	Sorba.	82
Mercurialis.	69	Sambucus.	105
Malua.	71	Thymus.	34
Mala.	74	Tanacetum.	64
Mora.	80	Viola Martia.	49
Mespila.	82	Vetonica altilis.	51
Nux & nuces.	92	Vrtica.	63,64

FINIS INDICIS.

ANTONII MIZALDI
MONLVCIENTIS, MEDICI,

ALEXIKEPVS, SEV AVXI-
liaris & medicus hortus.

INSTITVTI nostri fores a-
periet vna Lactuca. Nō quōd
ei olerum & hortorum prin-
cipatum velim ascribere, cō-
tra M. Catonem & Plinium:
qui illum, vt suo dicemus lo-
co, Brassicæ constanter adiu-
dicant, quin potius, quōd sciam Lactucam salu-
brem & euchymam esse plantā inter omnes hor-
tenses, & ob id benedictum olus, ab Auicēna ap-
pellari. Qua dote & priuilegio, certum est illam
priscis vsque adeō placuisse, & tanta cura excultā
fuisse, vt ab ea Lactucinos in Valeria familia, Pli-
nio autore, cognominari non puduerit. Illa, illa
est qua D. Cæsar Octavianus Augustus, in longa
& ancipiti ægritudine, cōsilio Antonij Musæ me-
dici excellentissimi, conseruatus fuit. Vnde statuā
collato ære iuxta signum Æsculapij, Suetonio
Tráquillo attestāte, promeruit. Sed prætermisso
lactucæ verbosiori encomio, medicas eius vires,

*Cur à La-
ctuca in-
cipiat hæc
medica hi-
storia.*

*Lactuca à
morbo D.
Augusti no-
bilitata.*

A

pro nostra tenuitate in medium proferre, & hortulum nostrum per suos campos areatim distinguere aggrediamur.

HORTI MEDICI CAMPVS

PRIMVS, OLERA ALIQVOT

cibaria, decem areis

complectens.

Lactuca altilis, & medica eius auxilia.

AREA I.

Quid per olus hic intelligendum.

OLERIS nomine hinc complectimur plantas eas hortenses & herbaceas, quæ non solum condiendis iusculis accommodari solent, sed etiam paruo sumptu & facili apparatu in vsum cibarium pauperibus quotidie venire, siue in acetariis, siue aliter id fiat. Quomodo vsurpauit Horatius, ad Sæuam in hunc scribens modum:

Si pranderet olus patienter, regibus vti

Nollet Aristippus: si sciret regibus vti,

Fastidiret olus, &c.

Sed hæc Grammaticis relinquemus, & medici medica lactucæ præsidia tractabimus: quam norunt omnes in historiis versati, vsque adeò priscis Romanis fuisse commendatam, post D. Augustum per eam sanitati restitutum, vt seruari, etiã in hybernos menses, ex oxymelite repertum sit. Planta est admodum salubris, sicut testatur Columella in suo hortensi carmine, de illa propter seruatum principem Augustum ita canens,

Iamque

Lactuca plãta salubris.

*Iamque salutari properet lactuca sapore,
Tristia quæ releuat longi fastidia morbi.*

Huius succus febricitantis fronti illitus somnum accersit, quemadmodum scripsit Florentinus, rerum agri & medicinæ interpret Græcus ad unguem factus. Qui etiam tradit eum, qui ieiunus lactucam prægustauerit, ebrietatem non sentire: adhæc, semen eius tritum & potum, genitalium effluuia cohibere: quapropter aduersus crebra Veneris ludibria in somno, vtiliter propinatur: sicuti vulgari hoc iactatur disticho,

Semen lactucæ Veneris ludibria tollit,

Cum vino bibitum, fluxum quoque comprimit alui.

Quod equidem distichon esse astruimus Macri poetæ & medici non indocti: quem multi, hocce Ouidij dimetro, eius Ouidij *ούχρον* fuisse, & sub D. Augusto vixisse, falsò contendunt,

Sæpè suas volucres legit mihi grandior æuo,

Quæque nocet serpens, quæ iuuat herba, Macer.

Sed his dimissis, lactucam repeto, quam idem Florentinus tradit, stragulis suppositam, ægris nescientibus, hac præsertim ratione, vt ante solis exortum sinistra manu radicitus euulsa sit, somnum illis conciliare. Qui etiam accersetur, eodem autore, si folia quina, terna, aut vnum, cervicali clanculum supponantur: sed ita, vt quæ imo caule decerpta fuerunt, ad pedes: summo verò, ad caput spectent. Admonent insuper Græci geoponici, quòd effusus & assiduus lactucarum vsus, cane peius & angue fugiendus est his qui procreandis liberis operam dare solent. Nam fœcunditatem non modò minuere scribunt (vn-

Febris, somnus, ebrietas, Venus, gonorrhœa, & alui fluxus.

Somni conciliatio.

Lactuca cur fugienda coniugatis.

*Hæc videat
lactucarum
helluones.*

de lactucam *εὐρέχοι*, hoc est, spadoniam vocauerunt Pythagorici) sed quos postea sustulerint parvus, velut amentes, ineptos ac stupidos à progenitorum ingenio degenerare promittunt. Hactenus illi: à quibus ad nostros deficio Medicos, apud quos etiam lego, lactucas somnos conciliare, ac sanguinem neque improbum creare, neque vndique perfectum, multò tamen, quàm à cæteris oleribus, præstantiorem. Quæ duo, Eobanus Hessus poëta elegantiss. pulchrè expressit in libello de tuenda valetudine, huñc in modum.

Qualè gignat sanguinem lactuca.

*Hortorum lactuca decus, quia friget & humet,
Sæpè leueis somnos conciliare solet.*

*Atque vt corporibus reliqua omnia vincit alendis,
Sic vini succus sanguinis ipse venit.*

Ventres, caligo, asthma, hæmoptoe.

Hinc factum arbitror, vt Galenus illam de oleribus solam, in homine temperato euchymam esse dixerit, hoc est, succum bonum gignere, & optimum corpori alimentum sufficere. Quæ, vt calidis ventribus sumpta mirè auxiliatur, ita vsu crebro, oculorum aciem retundit, ac caliginem, vt mox scribemus, inducit. Adde quòd suspiriosis, & sanguinem excreantibus, ac pituitosis summè nocet. Prætereà, quòd tam crudæ quàm coctæ vsus largior, non minus est periculosus quàm cicutæ. Æstate ea vtimur vt medicamento, potiùs quàm alimento: nimirum ad humectandum & refrigerandù: nam frigida est, ac humida. Quod cum ita sit, iure quis dubitet, quomodo probum & purum sanguinem in nobis possit gignere: substantia, inquam, nostræ familiaris

liari, quæ illi planè est lactea & dulcis, adhuc moderatè cocta, & proinde in sanguinem promptè ac facilè mutabilis, quamobrè etiam lac affatim gignere solet. Prodest eadem aduersus morbum præcipitem & periculosum, quem Græci *χολέρα* *Lac & cholera morbus* vocant, ab immodica bilis deiectione, & implacabili vomitu. Cuius rei testem proferemus antiquissimum Poëtam & Medicum Quintum Serenum.

*Noxia (inquit) si penitus cholera seuire venena
Perspicies, cocta lactuca fronde leuabis:*

Proderit & caules assumere sæpè madentes.

Aluum ideò lubricare dicitur, quòd humiditate & frigiditate sua immoderatum hepatis calorem temperet: qui ob celerem & vehementem cibi ac potus distributionem, & direptionem, aluum reficcare plerunque solet. Huius lubricationis & facilis per lactucam ad excrementa vacuanda apparatus, testè etiam citabimus Martialem hunc in modum scribentem,

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo

Vtilis, &c. Et alibi:

Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis,

Nam faciem durum, Phæbe, cacantis habes.

Visionem præterea turbare fertur, vt nunc dicebamus, & oculis nocere, eisque caliginem inducere, quòd spiritus visorios denset & increasset, humorèmq; crystallinum, videndi speculum summè tersum, turbidum reddat, & animale spiritum sua frigiditate offendat, nisi calorificis herbis illi remistis, vel rebus aromaticis, aut generoso vino superepoto, frigiditas ea temperet.

Quomodo utebatur lactuca Galenus, & quâ ob rem: ex suis Alimenterum libris & aliis.

rur. Nam ex Hippocrate, frigidum cerebro, spinali medullâ, nervis, ossibus, ac dentibus summè inimicū esse solet: ex quo fit vt soporifera etiam censeatur esse lactuca, sicuti suprâ à nobis adnotatum fuit, & Claudium Galenum suo experimento confirmasse intelliges. Plerique (inquit) lactuca vtuntur prius quàm in caulem assurgat, aqua illam incoquentes. Quod ego nunc, ex quodentes mihi malè habent, cœpi facere. Quidam meorum sodalium conspicatus olus id iam olim ab adolescentia mihi esse consuetum, nunc tamè ipsius esum esse permolestum, autor mihi fuit, vt ipsum coquerem. Ætate autem iuuenili cum mihi ventriculus assidua bili infestaretur, cruda lactuca, vt eum refrigerarem, utebar. Cum verò ad ætatem declinantem perueni, hoc olus fuit mihi remedio aduersus insomniam & dormiendi impotentiam. Tunc enim, contrâ ac in iuuentute, somnum mihi dedita opera conciliabam: nam graue erat præter voluntatem vigilare. Quæ res mihi accidebat, partim quòd in iuuentute meaptè sponte vigiliis, studiorum gratia, assueuissem, partim quòd declinantium ætas ad insomniam sit admodum propensa. Itaque, lactuca vespere in cæna, vel somni hora, cocta & commansa, vnicum mihi insomniæ erat alexipharmacum, & remedium. hæcenus Galenus: ex quo hanc historiam, quòd pulchra sit, præfenti loco accommodare visum fuit. Veteres initio mensè, primivè epulis, lactucam, vt solemus, nō proferebant, sed postremis: sicuti Martialis hoc disticho eleganter expressit,

Claudere

*Claudere quæ cænas lactuca solebat auorum,
Dic modò cur nostras inchoat illa dapes?*

Quod, nec temerè, nec citra rationem factû fuif- Cur postre-
mis epulis
olim sume-
batur la-
ctuca.
se audies: cùm enim lactuca frigida humidæ que
sit naturæ, si à cæna fumatur & summis epulis in-
iiciatur, somnum efficacius conciliat, vini que fu-
mos halituosos promptius reprimit, ac ebrietati,
inducta cerebro humiditate, faciliùs pugnat &
obfistit. At nostra ætas, ab eius esu cænas & præ-
dia auspicari salubriùs esse duxit, ex aceto, sale, &
oleo conditam illam cibis aliis præponens, nimi-
rum vt æstuantem ventriculum recreet, & sopi-
tam per calores appetentiam excitet, sanguinisq;
feruorem temperet, ac hepatis & cordis æstum
mitiget. Ex quo mirum nõ est, si ebrietati aduer-
satur, & capitis grauitatem, quam Græci apposi- Capitis gra-
uitas & e-
brietas.
to vocabulo *καρνηλαγίαν* vocant, insita frigiditate
sanat, vapores à nimio vini potu sursum elatos,
& caput grauantes, retundendo ac discutiendo.
Quod Q. Serenus Poëta ac Medicus præstantif-
simus non omisit, hunc in modum scribens de
curanda ebrietate,

Quidam lactucæ huic credunt prodesse sapes:

Curandi modus hic, & suauis, & utilis idem est.

Inde factum crediderim, vt lactuca à Rufo Ephe-
sio Medico, *ἀκραιπάλην*, rectè nuncupata sit: quòd
crapulam arceat, & omnem capitis noxam à vi-
no cõtractam excutiat. Verumenimuerò, ea cau-
tè vtendum est, nam illius vsus immodicus, vt Quib⁹ pro-
hibeatur Et
concedatur
lactucæ
vsus.
præmonuimus, Veneris ignes extinguit. Quare
his qui matrimonij capistris sunt alligati, parcus
ac sobrius debet esse lactucarum cibus, nisi calo-

A iij

Quibus lactuca vsus prohibeatur

rificis, vt eruca, nasturtio, mentha, sampsucho, & similibus, frigiditas illarum obtundatur, aut generosum vinū aliquod superbibatur. Qui verò cœlibatui addicti sunt, sacerdotes, monachi, vestales, & alij qui claustra sequuntur, calorifica excludere debent, vt pudicitiam illarum tueatur, & prurire, vtrique desinat. Lactuca itaque consulto prius cuiusq; temperamento, prudenter vtendū erit, in qua Callimachus ἀλεγορικῶς scripsit, Venerē suam amasium Adonin abscondisse, ἢ ἄδωνος εἶς πρὸς ἀπορδισαοὶ συνεχῶς χροῖονοι θεῖσαι: hoc est, vt Athenæus exponit, quod imbecilles sunt ad Venerea, qui assidue vtuntur lactucis. Quare videant vxores ne earum mariti nemiū illis vtantur. Hic non tacebo rarum experimentum & sæpenumerò mihi fœliciter probatum aduersus albas mulierum fluxiones, quod constat cremore feminis lactucæ prius macerato in aqua extinctionionis chalybis, addito puluere eboris in tenuissimum pollinem redactō: Non tacebo prætereà, quod semen lactucæ in iusculo tritum & haustū, dormiendi impotentiam expugnat, & folia in aqua hordei cocta, lac potu mirandum in modum augent, si postea mammæ blada manu fricentur. Addam, quod si vehementer caput incaluerit ab æstu, & hinc doluerit, aceto miscebitur succus lactucæ, & eo fouebitur, monitore Galeno. Et ad ardores ac ambustiones, folia diligentissimè terentur, & cum pane inducta, parti affectæ admouebuntur, ac subinde commutabuntur, ne ibidem incalescant & obrigescant. Sed de medicis lactucæ facultatibus hæc satis erunt, vbi admo-
nuero

Alba mulierum fluxiones, vigilie, lac, capitis dolor, ardor et ambustio

nucro quòd tã manducata,quàm admota, æstus, nec nõ ardores internos & externos, vt diximus, clementer mitigare & restinguere solet. Cuius rei gnarus Antonius Musa D. Augusti medicus incomparabilis, ad desperationẽ redactus in curanda distillatione, qua optimus ille imperator, ob vitiatum iecur, vehementissimè torquebatur, contrariam medendi rationem inire fuit coactus, & ad lactucæ præsidia cõfugere, sicuti paulò antè adnotauimus: quorum auspiciis cõualuit Augustus, & hinc lactucam summè nobilitauit.

*Æstus tam
interni,quã
exterus.*

*Lactuca ab
Augusto no-
bilitata.*

Brassica, & medica eius auxilia.

A R E A I I.

NON sum nescius optimum illum, sine æmulo, agricolam M. Catonem, triumpho, censura, ac literis insignem, oleribus omnibus Brassicam anteposuisse, & Plinium hortorum principatum eidem ascripsisse, adhæc Pythagoram eius laudes ante omneis celebraffe, ac Chrysippũ medicum, priuatum volumen per singula hominis membra digestũ, de eadem composuisse, ipsumque Catonem eius facultates & medica auxilia summoperè nobilitasse, populòque Romano adèò fœliciter indicasse & præscripsisse; vt annis multis absque vllis medicis ac medicamentis aliis salubriter vixerit: Verumenimuerò omnia hæc, magna licet, me mouere non potuerunt (ob causas paulò antè memoratas) vt in hac medica hortensium historia, brassica ante lactucam descri-

*Brassica à
prisicis val-
de commen-
data & /
laudata.*

beretur. Quæ vna, ob insignem truncum & brachiatas virgas, etiam Caulis nomen sibi asciuit, & nunc demùm nobis medicè excutienda venit: sumpto initio à priscis M. Catonis de illa experimentis aliquot. De iis itaque quibus ægrè fluit lotium, & substillum est, hunc in modum scribit. Sumito brassicam, conuicito in aquam feruētē, coquito paulisper, vti subcruda fiet: postea aquam defundito, non omnem, eò addito oleum & salem, ac cumini paululum, inferuefacito paulisper, postea inde iusculum frigidum sorbeto, & ipsam brassicam manducato, ac quotidie id facito. Ad omnes tumores & omnia vlcera, etiam inueterata, brassicam contritam, quæ minutis est caulibus & foliis tenuioribus (Crambem vocant) ille idem imponit, ac eodem præsidio caneros purgat & sanos reddit: quod facere non potest, vt scribit, medicamentum aliud. Verùm, priusquam imponat, aqua calida multa lauat, aut vino tepido, vt legit Macer, postea bis in die, contritam admouet. Quo remedio etiam ad luxata & contusa, mammâsque vlceratas & canerosas vtitur. Si vlcus acrimoniam ferre non possit, farinam hordeaceam miscet, ac ita apponit, testaturque articulare morbum nulla re æquè domari atque brassica cruda, si eam concisam cum ruta & coriandro quis edat: aut salis mica & hordei farina mista, opportunè illinat. Quod herbularius Poëta versibus aliquot complexus est, de M. Catonis brassicaria medicina, hunc in modum loquens,

*Substillum
seu strangu-
ria, tumores
ulcera &
canceri.*

*Luxata cõ-
tusa, māmā
ulcerata &
canerosæ,
necnon ar-
ticularis
morbus.*

Hordea

Hordea quam dederint cauli miscere farinam
 Idem præcepit, rutam quoque cum coriandro
 Et sale permodico : sic omnia mixta terendo
 Apponi diræ docuit cataplasma podagræ :
 Hoc etiam morbo medicabitur articulorum.

Si auribus parum audies (inquit ille idem Cato)
 cum vino brassicam terito, succum exptimito, &
 tepidum in aurem instillato, citò intelliges. Si bi-
 lis atra est, si lienes turgent, si cor dolet, si iecur,
 pulmones, aut præcordia, vno verbo omnia sana
 faciet brassica, quæ intus dolitabunt. Qui plura
 curiosè scire curabit, librum de Re rustica eius-
 dem cōsulat, illic inueniet quod placuisse queat.
 Sed hæc, inquires, magna ex parte non quadrant
 nostræ hortensi brassicæ, de cuius vsu hodierni
 medici inter vtrūque volant. Causam alibi acci-
 pies. His sic positis, venio ad geoponicos, apud
 quos lego brassicæ decoctum cum dulci vino
 haustum, mulieribus menses ducere : adhæc suc-
 cum eiusdem cum optimo melle remistum, ocu-
 los iuuare, si illorum angulis admoueatur. Quòd
 si venenatos boletos quis ederit, potò brassicæ
 succo valdè iuuabitur. Addunt prætereà quòd
 corpori alimentum ex ea multum præstari solet:
 adeò, vt pueri brassica vescentes, citiùs adolesce-
 re credantur. Succus cum vino albo ad dies qua-
 draginta haustus, splenicis & ictericos curat,
 quemadmodum in Rusticis paradoxis scripsit
 Paxamus Græcus. In quibus non omittit quòd
 brassica alumini rotundo, aceto macerato per-
 mista, psoram ac lepram mundat : coctaque &

*Surditas, bi-
 lis atra, liē,
 cor, iecur,
 pulmo præ-
 cordia.*

*Menses, ocu-
 li, boleti.*

*splenicis, i-
 ctericos, psora,
 & lepra.*

*Canis mor-
sus, & la-
xata vuula
seu columel-
la.*

*Succus me-
lancholicus,
os ventricu-
li, visus, vi-
perarū mor-
sus, & arti-
cularū mor-
bus.*

*Vlcera, ca-
pus, menses,
tumores, car-
bunculi, ca-
pilli vlcera,
lienosis, gan-
græna & la-
terum dolo-
res.*

præsumpta, voci atque arteriacis affectionibus medetur. Vnde vocis studiosi hac libentissimè uti solent. Folia perinde atque semen, cum sylphio & aceto trita ac imposita, morsum canis rabidi, vel alterius, perfectè sanant. Et si contigerit à destillatione vuulâ aut columellam in guttur laxari, succus crudæ brassicæ summo capiti admotus, illam in sublimem oris partem reuocabit, solitumque locum repetere coget, quod naturæ arcanis & secretis ascribendum est. Hactenus Græci geoponici. Medici vno omnes ore tradunt, brassicam frequenter comestam succum melancholicum plus iusto augere, cuius substantia os ventriculi etiam lædit, & visum, ut mox dicemus, obtenebrat: quare illa, nisi urgente oleorum meliorum penuria, mensis excludenda est salubribus. Crudus eius succus cum vino potus, viperarum morsibus auxiliatur, & cum fœni-græci farina illitus, podagris, ac vitiis articulorum præsentis est remedio. Idem prodest sordidis ac vetustis vlceribus, sed impermissus: qui etiam naribus immissus caput purgat, & cum loliacea farina pudendo muliebri inditus, menses trahit. Folia per se illita, aut cum polenta trita, conferunt inflammationibus ac tumoribus, & ex sale carbunculos rumpunt, fluentesque capillos retinent. Eadè folia cruda, ex aceto profunt lienosis, & addito melle cocta, plurimum pollent aduersus vlcera depascètia & gangrænas. Virentes cauliculi cum radice cremati, & vetusto porci adipe excepti, diurnos laterum dolores mitigant. Quod poëta herbularius nec ignorauit, nec omisit:

Cum

*Cum Veteri pingui (inquit) cineres caulis bene triti,
Profunt ad veteres lateris, coxæque dolores.
sit licet hæc vilis, tamen est medicina salubris.*

Si humentem aluum ficcare volueris, vbi medio-
criter ebulliisse videbitur brassica, priore aqua
effusa, repētè aliam calentem ei iniicies, atque ita
rursus illam discoques, vsquedum tenera, flacci-
dâque euaserit: quod non fit cùm ventris subdu-
cendi causa sumitur. Hinc emerfit Salernita-
num illud,

*Quomodo
coquenda
brassica ad
mouendam
aluum, &
cōtinendâ.*

Ius caulis soluit, cuius substantia stringit.

Hæc omnia, & plura, versiculis aliquot paulò e-
legantioribus, Eobanus Hessus, pulchrè & inge-
niosè sic est complexus,

*Brassica ventris onus bis cocta, comestâque sistit:
sed semel & modicè cocta, resoluit idem.
Profuit hanc succo conspergere pinguis oliuæ,
Lac auget, multum seminis esse facit.*

Non putauit hoc loco prætereundû, quòd omnis
brassica, vt diximus, oculis admodû officit. Quæ
res lucubrantibus, & literarum studiosis est im-
primis notanda. Parum nutrit, & somnia terribi-
lia parit, ob humorem melancholicum, cuius pa-
rens, vt monuimus, illa esse solet. Porrò, scitu in-
dignum non est, quòd Athenis olim brassica in
cibo parabatur puerperis, amuleti cuiusdam vi-
ce, vt author est Athenæus. Tradit præterea Sui-
das, priscos in conuiujs crambem adhibuisse, sed
recoctam, adeò vt nauseâ adferret, ex quo Græ-
cis in prouerbium abiit, *ἴσις καὶ μὲν δάρατος*. Inest

*Lac, sper-
ma, oculi,
somnia.*

Ebrietas, erapula & granedo. brassicæ vis peculiaris contra ebrietatem : cuius noxas non solum antè cibum & à cibo sumpta impedit, sed etiam crapulam & grauedinem inde obortam tollit ac discutit. Cuius rei duos è multis testes proferemus, Marcum Catonem imprimis, hominum, vt scribit Plinius, in omni rerum vsu summum & maximum. Si voles, inquit, multum in cõuiuio bibere, cœnaréque libenter, crudam brassicam ante cœnam esto quantum voles ex aceto: & item vbi cœnaueris, esto quinque folia, reddent te quasi nihil ederis ac biberis, bibésque quantum voles. Testem dabimus secúndum, Cl. Gal. scribenté folia brassicæ, calida aqua macerata, & capiti circumposita, ebrietati naturaliter resistere : quod mirabili fit oleris huius cum vino antipathia, vt admonuit Agrius apud M. Varronem. Ex quo non temerè scripsisse mihi videtur Athenæus, vineas in quibus nascútur brassicæ, læguidius vinum creare, vsq; adeò his pernicialia sunt cum paréte & filio, hoc est, cum vite & vino, odia, ac dissidia. Hinc nimirum Theophrastus, viuam vitem, oleris huius odore fugari, rectissimè adnotauit : & Plinius, vinũ in dolio huius sapore & odore corrumpi: sed betæ foliis demersis restitui. Quo argumento, Androcydes sapientia clarus, vt idem tradit Plinius, brassicam contra ebrietatem, vt præmonuimus, maximè pollere dixit : atque hinc Ægyptij vini, vt scribunt Suidas & Athenæus, magnoperè amantes, omnibus esculentis coctam brassicam olim in cibatu præmittebant, & primum in symposiis ex eius oleris ferculum faciebant, ad inhibendam vini noxam

Mira brassicæ odia cum vitibus & vino.

Ægyptij vini amantes.

xam & crapulam, quod de ea quę plus cæteris rubescit multi capiendum censent. Ægyptiorum vestigiis, defixo (vt aiunt) pede, cum alijs, tum præcipuè Germani & Flandri inhærere mihi videntur: brassicam suis cibis & mensis anteponeutes, & quandoque postponentes, vt dolosas vini infidias fallant: quod & manu liberali propinare consueuerunt, & impigro gutture haurire, laborum alioquin patientissimi, sed sitis admodum impatientes. In quam rem cum nostro Geruasio Marstallero Brisgoico, Germano mihi amico vnde quaque erudito, sic ludere aliquando solebam, dum nobiscum ageret,

Germani laborum patientissimi, sed suis impatientes.

Germani varios norunt tolerare labores:

O vinam possent tam bene ferre sitim.

Quę restant animaduersione digna sunt. Cinis caulium brassicę & eorundem decoctum, caput à furfuribus emundat, si illis abluatur. Et fofus vberum ex iusculo brassicę tepido, lac auget: cinis præterea cum albumine oui, ambustis auxiliatur: & aqua quę ex eius caule, dum aduritur, stillat, recentes impetigines delet, non secus quàm cortex radicis oxylapathi præmansus, & eisdem illitus. Addam quòd brassica cum tenui polentę polline trita, & ex aqua rosacea oculis apposita, calidas illorum fluxiones emendat: & si folijs coctis ac rufis fæcem a seti addideris, crudorumque onorum lutea duo cum pauco rosaceo, & omnia accuratè miscueris, tepeseceris, admo-ueris, cõtinuè mutaueris, præstantissimum experieris remediũ aduersus podagrę insultus & ac-

Furfures, lac, ambustis, impetigines, oculorum fluxiones.

Phlegmone, trita, phlegmonis induratis & erysipelatibus valde idonea censetur esse, hoc modo: Partes affectę rhodelæo fouentur, & materia dicta, in cataplasmate fasciis alligatur. Nihil video superesse in hac medica brassicę historia, nisi ingens & minimę vulgare naturę miraculum, quod tacendum non est: nempe hoc olus, quo vitem fugari diximus, cyclamino & origano aduersum, perarescere: naturali & occulto odio, quo plantę illę brassicam non minüs prosequuntur, quàm vitem & vinum brassica, & cõtrã. Hinc absurdum videri non debet, quod si feruescenti & ebulliēti brassicę, paululum vini generosi guttatim quis instillauerit, non ampliùs coquetur illa, sed suis viribus defuncta, mutato colore corrüpetur, quemadmodum adnotauit Paxamus ex Græcis geoponicis vnus. Quibus ex rebus appositè colliges, eos qui vinum multum bibere volunt, & potandi certamine victores coronari cupiunt, crudam brassicam cibus anteponeere debere, ne temulentia, vt paulò antè diximus, tententur. Quod se presente factum fuisse a quodã docto & philosopho homine, autor est Gulielmus Gratarolus medicus præstantissimus, in libro de tuenda valetudine. Nam dum is in conuiuio accumberet, probatis & acceptis inuitantium omniũ poculis, perstrenuè potauit: quod foliolũ crudi caulis rubescens præsumpsisset. Hęc de brassica satis, vbi addidero, illam nascentem in locis aridis & ficcis, terrestrem esse valde & adstringentem: in calidis verò & humidis, contrã. Adhęc Raphanum Græcis

Phlegmone, trita, phlegmonis induratis & erysipelatibus valde idonea censetur esse, hoc modo: Partes affectę rhodelæo fouentur, & materia dicta, in cataplasmate fasciis alligatur.

Vinũ brassicę cocturã impedire.

Vinum. Et obrietas.

Historia notatu digna, nõ imitãda.

cis etiam *καμβη* dictum, iisdem viribus pollere in arcenda ebrietate, quàm brassica: quemadmodum proprio loco explicabimus.

Apium hortense, seu Petroselinum, & medica eius auxilia. A R. III.

APIVM fatiuū, Græcis *πέλιγον*, (ac si lunaticū dicas, ab horrendo illo affectu epileptico, quem, vt mox audies, accersit) vulgò Petroselinum, & nostratibus Persilium dici consuevit: cuius facultates & medica auxilia hîc nobis sunt paucis explicanda. Florentinus in suis Græcis georgicis, vt hinc auspicor, tradit Apium cum pane, cataplasmatibus vice impositum, sacris ignibus mederi: eius verò decoctum, calculos insidentibus deturbare, & fotu idem præstare. Adhæc urinæ difficultatibus, & ægrotantibus renibus, tam folio, quàm radice auxiliari. Quod ab herbulario poëta etiam adnotatum fuisse reperio, vbi de apij planta sic scribit:

Prouocat vrinas hæc cruda comesta, vel hausta:

sed magè radicum faciet decoctio sumpta:

Hoc itidem semen operatur fortiùs haustum.

Subdit præterea idem Florentinus, sugillata color reddere, si eius semine decocto foueantur, mammarumque duritias, foliis attritis & impositis emollire. Plinius semen cum oui albo illitum, aut ex aqua coctum & potum, renibus mederi scribit: ac in frigida tritū, oris vlceribus prodesse: necnon cum vetere vino, vesicæ calculos frangere: quod etiā præstat radix. Datur ictericis idem

*Ignis sacer,
calculi, vrinæ
& renes.*

*Sugillata,
mammæ, renes,
oris vlcera,
calculi, icterici,
& mēstrua.*

B

femen ex vino albo, & iis mulieribus, quibus statimenses non procedunt. Radicibus in iusculo coctis, vel acetariorum modo ex oxelæo apparatus licebit per hyemem, veris initia, & autumni finem, potius vti, quàm æstate: idque prandij, vel cœnæ principio: quoniam materias à superioribus ad inferiora, vrinam proritando, euocant, ac vehiculi modo deducunt. Sed hoc loco nequam dissimulandum est, quòd non solùm renibus medetur hortulanú apium, sed etiam colicis cruciatibus & aliis qui ex flatuoso spiritu egressum non habète generantur. Prætereà, quòd succus apij cum melle bibitus, coagulatum in vetriculo sanguinem, vomitu exhaurit. Et semen eiusdem coctum in aceto & aqua, lotium remoratum elicit: plantaque ipsa cõtrusa, & in vuluam missa, fœtum cum secundis trahit. Quòd si bibatur succus eiusdem, vterus à superfluis humoribus purgabitur. Dioscorides ad nullú determinati morbi genus apium applicat, sed omnibus indifferenter inflationibus vtile esse pronunciat: sic de eo simpliciter scribens, Soluit inflationes. Tradit nihilominus petroselino vires contra colum intestinum, vt diximus, validas inesse: adhæc contra stomachum, sic loquens: Petroselinon stomachi & coli inflationibus, torminibusque medetur. Cui subscribit Galenus, tradens insuper, ori sanè quàm gratum esse. Plinius incoctum, aquas potu suauiores reddere prodit: & Florentinus Græcus, in cibo sumptum facere, vt propriæ vulnerum fluxiones magis pronæ deferantur. Oculorum tumores, vti etiam mammaram, succus eius mica panis

Colicus dolor, flatus, inflationes, sanguis coagulatus.

Lotiũ, fœtus, secũde, vterus.

Inflatio & colicus dolor.

Stomachus, tormina, vulnera, oculorum & mammariũ tumores.

panis candidi exceptus, emēdare solet ac tollere. Quod non prætermisit herbularius poëta, sic de apio rursum scribens,

Illius succo si candida mica terendo

Panis iungatur, oculis sedare tumorem

Dicitur, emplastri, noctu, superaddita more:

Sicque ferunt mammis prodesse tumentibus illam.

Penè omittebam, quòd neutrum apium (de mare loquor & fœmina) Chrysippus medicus & Dionysius, cibus admittendum censent (licet Plinij tēporibus, vt etiam hodiernis, per iura largis portionibus innataret, peculiarēque gratiam cōditimētis accerferet, ex quo *ἰσοδιον* Theophrasto vocatur) quoniam epulis feralibus, vt volunt, dictum sit, & ob id nefastum habitū. Vel, vt Plutarchus scribit, quòd apio sepulchra coronentur: vnde vetus illud prouerbium, *Apio indiget*: de eo qui desperata sit valetudine. Non desunt tamen qui de paludapio Chrysippum & Dionysium id intellexisse contendunt: quia propēsius epilepticum paroxysmum excitat. Sed hæc nihil ad apij nostri facultates. Caule fœminini vermiculos innasci tradunt: creduntque eos in sexu vtroque sterilescere, qui ederint: adhęc, in puerperis comitiales fieri, qui post apij cibum vbera hauserint: innocentiorē tamen esse marem affirmant, vt Plinius scribit, veterum sententia & testimoniis fretus. Quibus ex rebus mirandum non arbitror, si recentiores medici, ex Auicennæ cōsilio, comitialibus seu epilepticis apio interdican, ac contendāt quòd illorum paroxysmos moueat & excitet: atque ea causa Græci infantulorum nutrici-

*Cur olim
apium cibus
dānatū sit.*

*Sterilitas
& comitia-
les.*

Nutrices,
grauide,
puerpera,
lac & li-
bido.

Febriles ar-
dores.

Oris & ha-
litus suau-
itas.

Tria sum-
ma opere no-
ta.

bus, & grauidis, puerperis que apium in cibo pro-
hibeant. Quanquã alia etiam potest subesse cau-
sa, nimirũ quod fœmininos fonticulos resiccet,
lactis que prouentum neget, ac uescentes ad libi-
dinem proritet. Sed ne, quæso, hîc intactũ relin-
quatur, quod apium, Celso inter ea quæ reprimunt & refrigerant collocatum, febrilitum ardo-
res ex oleo inunctum, refrigerare, à multis non
infœliciter expertum fuit. Quod etiam à Q. Se-
reno confirmatum scriptũque audies ad hunc
modum:

Sin autem calidæ depascent corpora febres,

Tunc apij succus leui soluatur oliuo:

Membra line, fotũque ferus mulcebitur ignis.

Cætera de apij facultatibus conticebo, nisi quod
pisces agrotantes in piscinis, illo summè recreã-
tur ac refocillantur. Adhæc quod nihil æquè oris
suauitatem commendat, atque recens apium &
viride commanducatum. Quod meritoria mul-
ieres pleræque non ignorant, apium mandentes
& circumferentes, ut virus tetri odoris, quo im-
buuntur, fallant, & suauiore aurã spirent. Hanc
de apio medicam historiam penè clauderbã, cum
tria percommodè mihi in mentem uenerũt. Pri-
mum est, quod apium manducadum non est ubi
scorpionũ ictus timetur: sicuti adnotauit Albu-
bater scribens ad Almanforem Sarracenorum re-
gem. Secundum, quod coci acetum suis obsoniis
apio, & cellarij grauem odorẽ uino, in faccis exi-
mere solent, Plinio autore. Tertium, quod pe-
trofelinum, hippofelinum, eleofelinum, oreofe-
linum & apium rusticum, adeo congeneres sunt
plantæ

plantæ, ac tanta virium affinitate coniunctæ, vt altera alterius nomen apud rei herbariæ autores quandoque sibi arroget. Quod ad hipposelinum attinet, ego sanè illud (vt id obiter adnotem) appositè à Gaza equapium interpretatū fuisse mihi aliquando persuasi, non ob insignem magnitudinem, vt multis visum est, sed quòd equis ociosis & defatigatis, salubre sit ac gratū pabulū. Quod non ignorans ter maximus ille Homerus, Achillem ociosis equis legatorum Vlyssis & Phœnicis, palustre apium, aut si mauis eleoselinum, quod nonnulli paludapium vertunt, non temerè exhibuisse scribit. Cuius rei causam Plutarchus in Symposiis reddidit, quòd vacantes à labore consueto equi, pedum vitio offendantur, cui præcipuum remedium, apium esse tradit. Quo loco illud cum eleoselino & hipposelino, ob virium & auxiliorum cognationem ac similitudinem, confundit. Hactenus de hortensi apio & petroselino; quod vnum cum vulgari apio, consentientibus vtrinque auxiliis, hîc confundisse, peccatum graue non erit.

Equorum ociosorum & fatigatorum remedia.

Portulaca, & medica eius auxilia. A R. IIII.

PORTULACA ex hortensibus vna est quæ omnium ferè iusculis suo tempore innatat, & pauperum ac diuitum mensas, oleo, sale & aceto condita, inchoat. Frigida est & humida, quapropter fluxiones biliosas ac feruentes, commutando & refrigerando emendat, febrique ardente confictatis summè opitulatur. Quod poëte her-

Fluxiones biliosas & febris ardens.

bulario non fuit occultatum, de illa hunc in modum scribenti,

Humida vis eius & frigida dicitur esse.

Vnde iuuat febrem quam dicit Græcia causam,

Trita super stomachum viridis si ponitur herba:

Præstat idem succus si sumitur, herbâque mansa.

Dentium stupor, ignis facer, Venæ somnia, capitis dolor, vulnera, umbilicus, dentes, tonsilla, gingivæ, lumbrici & dysenteria.

Dentibus qui stupore obtorpescunt ab esu acidorum, austerorum, vel frigidorum, mâsa remedio esse solet, ignibusque sacris auxiliatur, ac Venæ impetus & somnia frangit. Capitis dolores insolatione contractos, cum rosaceo mitigat, & vulneribus syderatione periclitantibus, efficaciter cum polenta inungitur. Prætereà infantibus umbilico prociduo laborantibus, salubriter apponitur, ac dentes mobiles commaducata stabilis: orisque ac tonsillarum vlcera, & gingivarum tumores suo opportunè sedat succo. Animalia ventris rotunda ex decocto, vel stillatitia aqua pellit, ac dysentericos ex vino hausta liberat. Vnde idem poëta.

Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum

sanguinis, & ventris largum cohibere fluorem.

Sanguinis et alui fluor.

Leontinus Græcus, ex geoponicis vnus, scribit folium portulacæ linguæ subditum, his qui siti cruciantur, bibendi desiderium restinguere, & verrucas multorum dierum illitu tollere: quod etiã non omisit Plinius: docens insuper, mammaram & podagræ inflammationes, succo portulacæ cum melle, aut creta cimolia, sanari. Qui frigido sunt ventriculo, vim portulacæ frigidam, mēthâ, fœniculo, aut simili quapiam herba calorifica debent obtundere. Sed, ô me obliuiofum! penè omit-

Sitis, verrucæ, podagra & mâma.

Ventriculus.

omittebam quòd portulaca miraculo quodã demulcet febres æstuentes, trita cum hordei farina, & hypochōdriis ac hepatis admota. Adhæc, quòd melli intincta, commansa, & ore retenta, aphthas ac oris vlcera valde emendat. Insuper, quòd sua radice siccata, & cum melle trita in formam vnguenti, fissuras labiorum, partiũmque aliarũ non minùs adiuuat, quàm vulnerum dolores, si illis cum oleo & polenta imposita fuerit. Quæ si percoquatur, ad hæmorrhagias & sanguinis profluvia summè efficax habetur. Postremum id erit. Experti sunt veteres, quòd succus portulacæ sputa sanguinis mirificè compescit: imò verò portulaca ipsa quouis modo ministrata. Quæ si cum aceto manducata fuerit, vètriculi ardoribus valde commodabit.

Febris ardens, oris vlcera, fissura labiorum, vulnera, hæmorrhagia, sputum sanguinis & vètriculi ardor.

Beta, & medica eius auxilia. A R. V.

CLAVDIUS Galenus hoc olus nitrosã facultate dotatum esse censet, qua etiam sordes eluit ac discutit: quæ vis in candida beta efficacior est, ad eò vt ventrem ad excernendum inuitet, ac stomachum sensu exacto præditum mordeat & vellicet, cum nonnulla hepatis iactura. Quæ duo postrema, versiculis duobus elegantissimis sic expressit Eobanus Hessus.

Sordes, vètris excretio, stomachus & hepatis.

Cruda nocet beta, hanc coctam sumpsisse iuuabit:

Sumpta frequens stomachum vellicat, atque iecur.

Diphilus medicus geoponicus tradit, beta candida aluos solui, & rubra vrinas proritari. Sunt qui nigram vituperent, quòd atrabiliarium san-

Aluus, Vrina,

B iiij

Caput,
aures, den-
tes, porrigo,
perniones,
ambusti.

guinē gignat. Succus naribus inditus, caput pur-
gat : infusus, aurium dolores sedat : illitus, dentiū
cruciatuſ compescit. Si caput succo illius deter-
geas & confrices, à porriginē & pityriasi vindica-
bis : & si radicis succum naribus iniicias, dentium
cruciatuſ emendabis. Si decocto perniones fo-
uebis, eos mitigabis : si folia coxeris, ambustis me-
deberis. Addam quòd vsus betarum frequēs ny-

Nyctalo-
pes, vulue-
ritia, alui
fluor.

ctalopibus est vtilis : & si cum atriplice illarū de-
coctum vuluis ritè infundatur, earum vitia corri-
get. Beta nigra seu rubra coquitur cum lente lu-
brico ventri cohibendo, quem, vt diximus, can-
dida soluit : quę cocta, & cum allio crudo sum-

Vermes, ie-
coris obstru-
ctio, lienosi,
& flatuſ.

pta, intestinorū tineas abigit. Iecoris obstru-
ctio nibus aptiūs quàm malua accommodatur, maxi-
mè vbi cum sinapi vel aceto estur : lienosos simi-
liter māducata, mirificè iuuat. Vnde quis eam me-
dicamentum potiūs quàm alimētum dixerit, vbi
hoc modo manditur. Menander, vnus ex schola
Græcorum geoponicorum & medicorum, tradit

Odor allio-
rum.

Quale nu-
trimentum
à beta.

radices betæ tostas, tetrum allij odorem ac virus
extinguere, si supermādudentur. Quæ rubras vel
subrubras habent radices, vt valentiūs nutriunt,
ita sanguinem gignunt longè crassiorem quàm
folia : illudquę insuper obtinent, quòd flatuſ fa-
cilè pariunt, cum facilè per aluū alioquin descen-
dant. Huius oleris, sicuti aliorum, exigua est ali-
monia : quòd si largiūs sumatur, stomachum, vt
paulò antè dicebamus, infestat & mordicat. Ha-
bet tamen id commodi, quòd aquâ mulsâ inco-
ctum, alui sedimina deicit, vt scribit Diocles Ca-
rystius ab Hippocrate, Plinio autore, fama &

atate

ætate secundus, in aurea epistola ad Antigonum, de morborum præfagitione, signis & curatione per hortensia. Quam nos, haud ita pridem cum Opusculo de Sena planta omnium saluberrima, & beneficentissima, publicæ vtilitati exposuimus. Cæterum hîc tacendum non est, quod sicuti à brassica vini sapor (vt suprâ docuimus) in dolio facillè corrumpitur, ita odore betæ, foliis eius demersis, facillè reparatur. Si acetum subitò facere voles, tusam betæ radicem in vinum conicies, post horas tres in acetum degenerabit: quod si voles in pristinum statum restitui, brassicæ radicem indidisse satis erit. Sed hæc ad nostra vinorum secreta & auxilia releganda erant: quorum participes nunquam fient ænopolæ, nisi vina in multorum perniciem temerè confundere & perditè turbare desinant.

Vinum & acetum.

Blitum & Beta cū medicis vtriusque auxiliis. A. R. VI.

STOMACHO inutile olus censetur esse blitum, ventrem adeò turbās, vt choleram morbum aliquibus faciat, & alui fluxiones vomitionesque cum intestinorum torminibus, mota bile excitet: quod de immodico & assiduo eius vsu dictum accipies. Vnde à Plinio iners olus sine sapore & acrimonia nuncupatur: & à poëta Helio ignauum, ac ventri mouendo duntaxat vtile, *Ignauum (inquit) sine honore blitū, sine viribus, estur* Hoc solo, ventrem quòd bene deiiciat. Ab hoc inerti olere inertes homines bliteos nuncupamus. Quanquam antiqui *blitus* dixe-

Venter, cholera, alui fluxio, vomitus & tormina.

runt, quos Latini stolidos, fatuos, bliteosque vocant: & hinc fit, ut vulgari conuicio nullius frugis aut ingenij homines, nostratibus Gallis blitres & belitres, ut diximus, passim vocentur. Hinc etiam conuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Blitum è vino potum fertur prodesse aduersus scorpiones, & clavis pedum vtiliter illini: adhęc lienibus, & ipforum dolori ex oleo. Hippocrates, Plinio autore, mēstrua eo cibo sisti putat. Sed hęc prætereundum non est, quòd prisca cum blito betam confuderunt: vnde Martialis hanc fatuam, seu insipidam, hoc disticho appellauit.

*Blitū igna-
num. & fa-
tuum oīus.*

Vt sapiant fatuæ fabrorum prandia betæ,

O quàm sepè petet vina, pipérque coquus!

cum re vera sapore sit nitroso, & non fatuo, aut insipido, ut blitū: quo fit ut eius succus naribus exceptus, mucum & pituitam ex eis eliciat, præsertim betæ albæ. Vnum & item alterum bliti auxilium omittebam. Prius est, quòd aqua decoctionis eius, & maximè rubri, cum suis radicibus, furfures capitis amolitur. Posterius, quòd folia sub cineribus cocta, vel elixata, ambustos summè iuuant. Memineris quòd blitis quàm betis gustus infulsior est & humidior: vnde cholera faciunt, quemadmodum cucurbitæ & pepones. Quæ dum nequeunt excitare facultatem expultricem, cunctando corrumpunt cibum, & hinc vomitiones, turbidasque ventriculi motiones excitant flatu multo mixto: ut doctè adnotauit Petrus Pena.

*Furfures et
ambusta.*

Oxalis

Oxalis seu Acetosa, & medica eius auxilia.

AREA VII.

OXALIS ab acido succo nomen habet, unde apud multos *Acetosa* dici solet, & vulgari nomē clatura *Ozella*. Duorum est generū, maior & minor. Vtraque iuribus affatim innatare confuevit, & singularem gratiam in acetariis habere. Quin & carnibus intingendis iucundū succi viridis accrementū subministrat: nec aliud in obsoniis maiorem sibi vēdicat authoritatem. De oxalide id sum expertus, quòd carnes quantūvis duras, coriaceas ac peruetustas, esui aptas facit, ac tenellas reddit, si illi concoquātur & præmaceratæ elixentur. Nam lubricæ & humentis est naturæ, quâ dura emollit. Quæ facultas cum multò validior & vegetior sit in oxylapatho & lapatho, ita rem eam multò certius cum illis sum affecutus, quàm cum hortensū oxalide, quâ nihil frequentius vbiq̄ue nec vilius, ad irritandam appetentiam, si langueat, aut mitigandum ventriculi vel hepatis æstum immodicum, si opus sit. Quod poëta herbularius nec ignorauit nec omisit, de Oxalide hunc in modum scribens,

Hanc auidè multi comedunt in tempore veris:

Expertūmque ferunt sibi quòd fastidia tollit.

Semen vtriusque tritum ex aqua aut vino, vtiliter bibitur contra dysenterias, & cæliacorum affectus, ac stomachi fastidia & nauseas. Radices ex aceto coctæ, aut crudæ illitæ, lepras & impetigines sanant: sed antea locus aceto & nitro in sole est perfricandus. Sunt qui planta tota effi-

*Oxalidis
usus ad excitandam
appetentiā
& alia.*

*Ventriculi
& hepatis
æstus.*

*Dysenterici,
cæliaci, nau-
sea, lepra,
impetigo,
erysipelas,
herpes, &
oculi.*

*Podagra,
cephalal-
gia, & fluor
muliebris
ac ventris.*

caciter vtantur (sicuti etiam aizoo minore) ad-
uersus erysipelata & herpetas, necnon tumores
oculorum in cataplasmate: prætereà aduersus
calidas podagras cum polenta, & antiquos capi-
tis dolores, cum rosaceo. Fluxum muliebrem
vtero apposita, coramodissimè sistit, vt tradit
Dioscorides: sed non menstrua, seu lunares fœ-
minarum purgationes, vt vult poëta herbula-
rius. Ex quo etiam addimus quòd

Omne genus fluxus ventris restinguere mirè

Cum vino potata solet, vel mansa frequenter.

*Pruritus,
dentes, stru-
ma & re-
gius morb⁹.*

Decoctum radicū eius, pruritus corporis sedat,
si eo foueatur aut cōfricetur corpus in solis bal-
nearum: mulcet insuper dentium dolores cum
vino. Nonnulli in strumis amolendis radicem
gestamine vtuntur, eas collo appendentes: quæ
etiam cum vino potæ, regio morbo auxiliantur.

*Abscessus
aut bubo
inguinum.*

Verùm, hæc omnia efficacius præstare solet oxy-
lapathi radix. Apuleius ad abscessum qui fit in
inguine, oxalidem contundit absque sale, cum
veteri axungia, quæ dupla esse debet ad herbam:
iisque probè commixtis, pastillum concinnat,
quem folio caulis inuolutum sub calidis cineri-
bus sepelit, & mox abscessui aut buboni calen-
tem applicat, lineoque panno tegit, & colligat.

Malacia.

In vino austero cocta & potata prægnantium
malaciam & deprauatam appetentiam emendat:
quod etiam præstat citrij decoctum. Non tace-
bo quòd radix aqua incocta, vel macerata, rubel-
li vini colorem mentiri solet, grata & salutari fe-
bricitantibus impostura. Folia papyro vestita, &
sub calidis cineribus igneum teporem experta, &
pauco

pauco rosaceo excepta, quo suis tumores ad sup- ^{Tumores,}
 purationem faciliè mouent. Noui quendam qui ^{suppuratio,}
 omnes dyfenterias in paruulis, ad hunc curabat ^{paruulorū}
 modum. Oxalidem forti aceto macerabat, dein- ^{dyfenteria.}
 de stuppis eodem aceto intinctis, sub calidis ci-
 neribus modicè decoquebat, postea succum ex-
 primebat, & calidum propinabat. Penè omife-
 ram, quòd oxalis mirabilem habet energieam
 aduersus luem pestilentem, si ex aceto macerata, ^{Pestis et}
 matutinis sumatur horis: fœlici experimento ^{astus febris}
 probatum, quemadmodum in nostro opusculo ^{lis.}
 de Peste non obscurè ostendimus. Verum enim-
 uerò, nec absurdum, nec inutile fuerit hoc lo-
 co proferre quid eam in rem scripserit Ant. Gai-
 nerius Papiētis medicus de peste differens. Ace-
 tosa, inquit, mirabilem habet virtutem aduersus
 pestem, sicuti ego accepi à fide digno quodam:
 apud quem sauiēte peste quauis, nullus vnquam
 locum mutauit, adiutus præsidio huius plantæ.
 Cuius bolum ante prandium & cœnam die qua-
 libet ex domesticis vnusquisque sumebat: & si
 deesset eius copia, puluerem ex ea resiccata, in
 vino albo præsumebat, utebaturque nonnun-
 quam catapotis Rufini contra pestem. Ex quo
 nullus è domesticis vnquam peste correptus
 fuit. Addit ille idem Gainerius quòd oxalis
 comesta, idum à scorpione impressum non
 solum sanat, sed & præsumpta, vel eius semen,
 nullam noxam venenum relinquere in corpore
 permittit. Quod Auicenna ante eum testa-
 tum esse posteritati etiam voluit. Hoc postre-
 mum sit, Nostrates mulierculæ in febrium ar-

dore contusam oxalidem carpo manuum vtiliter imponunt.

Spinacea, & medica eorum auxilia.

A R E A V I I I.

Alii lubricatio et flatibus.

Quomodo sint coquenda & apparatus spinacea.

Notanda & in usum vertenda.

SANE mirandum est, spinacea olera veteribus Sincognita fuisse, cum & pauperum & diuitum mensas onerent per verna ieiunia, ac eosdem interficiant & faturent. Aluum emolliunt, & corpus humectant, flatusque colligunt, nisi humor excrementitius abiiciatur, & calidis rebus admotis emendetur. Ceterum, quia in istorum oleum cibaria preparatione à multis peccatur, ideo illam paucis hoc loco ostendisse, inutile fortassis non erit. Abiectis radicum capillamentis citra aquam elixari postulant, nam magnam vim humoris inter coquendum effundunt, proprioque iure contenta, alienum aspernantur: aliter si coquas, natium illorum succum perdis ac temere inebrias. Abacto post elixationem lentore, ligneo cultro, aut aliter, percutiuntur, & sub inde versantur, postea in manuales globos & offas herbaceas (expressa penitus sanie) rediguntur, ac patinis ex oleo optimo vel recenti butyro, diligenter friguntur, addito omphacio & piperis tusi momento, ut magis palatum titillent, & flatulentiam humiditatem exuant. Sed hic medicum agimus, non coquum: quare, quæ medicorum sunt promittamus, & sua tractent coquinalia coqui.

Borrago

BORRAGO, quæ verum & legitimum buglossum multis esse creditur, foliis suis, obsoniorum iuribus salubrem & peculiarem addit gratiam: estque hyeme apud nonnullos eius radix, foliorum vice, quoties anni tempus illa denegat. Flos in æstate in acetariis summè gratus habetur. Oulus hoc, suavi suo odore (nam peponem iucundissimè subolet) vires recreare solet, ac animi voluptates, vt tradit Galenus, in vino augere. Ex quo Græci *εὐφροσύνη*, hoc est oblectans & lætificans, scitè admodum nuncuparunt: adhæc *νῆπιος*, id est tristitiam discutiens. In quam rem alludit vulgaris versiculus,

Dicit Borrage, gaudia semper ago.

Tradunt plantam hanc vtilem esse aduersus horrores febrium, eiusque radicem quæ tres emiserit thyrsos, cum seminibus tritam, & ex vino decoctam, tertianis prodesse: quæ quatuor, quartanis, quod etiam confirmat Dioscorides. Alij testantur abscessibus valde accommodam esse. Galenus illos, qui ob faucium asperitatem tussunt, decocto eius in melicrato summè iuari scribit. Plinius addit, quòd si quis borragine aut buglossò inarescente, medullam è caule exmerit, alligaueritque ei septem folia ante accessionem, à febre liberabitur. Poëta herbularius ex Arabum placitis, de Borragine testatur,

*Quòd choleram rubram nimio feruore perustam
Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter:*

*Borraginè
vires ac
animi voluptates
recreare.*

Febris tertiana, quartana, abscessus, tussis.

Febris, cholera rubra, pulmonarij, cardiaci, ischiatici, & memoria.

*Humores nocuos pulmonis detrahit hausta,
Mixtus aquæ tepidæ si succus sumitur huius.*

Subdit præterea, quòd cardiacis valde prodest, & iis qui coxendicum labores patiuntur: adhæc, quòd vino sæpè immerfa, memoriam reddit illæsam ac vegetam. Hic non tacebo quod expertum audiui: Si mulier à partu non potest liberè purgari, propina illi succum borraginis, porrorum & petroselini, cum vino, vel oleo dulcium amygdalarum, & videbis rem admiratu dignam. Si addideris suffitum ex cornibus & vngulis capræ, vterum valde commouebis ad excludendû excrementitias gestationis reliquias.

*Partus
eius purga-
tio, vterus
& secunde.*

Asparagi, & medica eorum auxilia.

A R E A X.

Hic mihi monèdus est Lector, quòd Græci germina herbarum & fruticû ante florem erûpentia, nomine largè sumpto, asparagos nûcupare solent. Sed nos hoc loco agimus duntaxat de iis asparagis qui satiti sunt & altiles, quiq; propriè ac peculiariter id nominis sunt adepti. Horum cibus stomacho vtilissimus esse traditur: cui si cuminum vel anisum addatur, alui & coli inflationes discutiet, vrinas mouebit, ac calculos exturbabit. Sunt qui ad vuluæ dolores radicem cum vino dulci propinent, & negent ab apibus illum posse pungi, qui asparagis cum oleo tritis perunctus fuerit. Plinius pectoris & spinæ doloribus summè prodesse scribit, ac Venerem stimulare, & ventrem leniter mollire. Sed ante
alios

*Stomachus,
inflationes
alui et coli,
vrina, cal-
culus, vul-
ua pectoris,
ac spinæ do-
lor, Venus
& venter,*

alios cibos debent sumi. Vnde maximoperè peccant, qui postrema mensa illos apponunt. Dioscorides assos aut elixos, vrinæ stillicidium, *Straguria, dysuria, dysenteria, renes & iecur.* difficultatèque, ac dysenterias mitigare tradit. Galenus verò renes ac iecur infarctu liberare, maximè radice & semine. Quod Q. Serenus in sua illa celebri remediorum poëtica sylua non omisit, hunc in modum scribens de lumbis & renibus sanandis,

*Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,
Seu maus appone : modus conducit vterque.*

Radicis decoctum ægrè meientibus prodest, ac dentibus excruciatibus medetur, si qua dolent parte contineatur. Non desunt qui canes necari scribant, hausto asparagi iusculo. quod an verum sit, necne, faciet experientia fidem. Caterùm hîc non dissimulabo, nec tacebo, quòd modicam coctionem sustinent asparagi: nam diutiùs percocti, in tabem abeunt. Ex quo Imperator Drusus, celerem rei successum demonstrare volens, dicere solebat, *Citius quàm asparagi coquantur.* Si in iure pingui elixentur, suum condimentum sic apud multos secum referunt: Si in aqua, oleo optimo, vel butyro recenti, addito sale & aceto, *Quomodo coquedi & paradi sint asparagi.* perisque momento conspersi & imbuti, summa cum voluptate manducantur. Sed rursus obliuiscor me hîc medicum agere, non coquum.

C

HORTI MEDICI CAMPVS

SECVNDVS, RADICES ALI-
quot esculentas, quatuor
areolis continens.

*Porrum hortense, & medica eius
auxilia. AREA I.*

*Reptilium
morsus, dy-
suria, san-
guis, oculi
& stoma-
chus.*

RADICES aliquot hortorum esculentas me-
dicè hìc descripturus, à Porro auspicandum
dixi: quod Sotiò in suis Græcæ agriculturæ præ-
ceptis refert tritum & appositum, morsus repti-
lium, alio quouis pharmaco citiùs, curare: cuius-
que semen cum passo potum, vrinæ difficultati
mederi. Adhæc vetustis sanguinis reiectionibus
opitulari, si temperato modulo cum pari bacca-
rum myrti vel gallæ mensura, & thuris farina, op-
portunè ex vino, si febris absit, propinetur. Hip-
pocrates absque vlla mistura dari iubet, vsumque
porrorum nimium & continuû prohibet, quòd
oculorum aciem hebetet, ac stomachû malè ha-
beat. In quam rem Eobanus Hessius pulchrè &
elegantè allusit ad hunc modum:

*Officiunt oculis capitati segmina porri,
Interiora graui viscera mole premunt.*

*Succus por-
rorum inter
deleteria
adnumera-
tus.*

Vsus illorum innocentior fiet, si tantùm perco-
quantur, vt in tabem ferè soluantur: sic enim cre-
duntur non minùs alere quàm carnes: tamen si æ-
grè à ventriculo cõficiantur, ob fibrosum nescio
quid, quod illis inest. Crudorum succus largus
Plinio inter deleteria recensetur. Nam fama est,
Melam equestris ordinis reum, ex procuratione à
Tiberio

Tiberio principe accersitū, in summa desperatione succo porri ad trium denariorū argenteorum pondus hausto, cōfestim expirasse absque cruciatu. Porrū ex melle tritū vlcera purgat: & eius succus paucus cum lacte muliebri haustus, profluua ex abortu sedat, tulsimque vetustā curat, quem admodum herbularius adnotauit poëta:

Cōmixtus, inquit, porri succus lacti muliebri,

Et bibitus, tussim fertur sanare vetustam:

Ac variis vitiis pulmonum subuenit idem.

Datur salubriter cū vino his qui à venenatis bestiolis icti fuerunt: imò verò cum melle tritum vtiliter puncturæ earundem superponitur. Si præterea eius succo pars mellis tertia addatur, & per nares vel aures guttatim infundatur, modò id tepidum fuerit, capitis dolores frigidos compescet. Idem succus aceto exceptus, vel cum galla remixtus & fronti illitus, stillantem è naribus sanguinem sistit. Quod etiam fiet si adiecto thuris polline naribus iniiciatur. Quin & thoracis vitia cum melle datus expedit. Hic non est tacendum ex Galeno, quòd porrum acrimoniam deponit, ac minùs inflat, si bis permutata aqua decoquatur, deinde frigida perfundatur: quo modo etiam fluentem aluum sistere fertur, & grauem vocem explicare, faucium asperitatem suo lentore deliniendo. Vnde & perdices (si Aristoteli credimus) porro vescūtur, canoræ vocis gratia. Hinc minùs mirū esse debet, à Nerone mansum fuisse porrum ex oleo, statis mensium diebus, ad conciliandam vocis præstantiam, dum pro ea certaret cum phonaeco: per quod tempus, nihil aliud, ac

Vlcera, fluxus muliebris, tussis, pulmo, punctura venenata & capitis dolor.

Sanguis, thorax, fluxus alui & vox.

Pulchra historia de Nerone.

ne panem quidem, sumebat, quemadmodum scribit Plinius, qui de sectiuo porro id intelligendum censet: cui ille idem princeps Nero auctoritate n dedit. Experti sunt nonnulli, succum porrorum ex vino haustum, lumborum dolores mitigasse, & fracturas apponēdo solidasse. Quid amplius?

Lumborum
dolor &
fracturae.

Contractas vulvas succo curabis eodem:

Hocque hausto reddes fecundas saepe puellas.

Sanguis, vul-
nera & lo-
ry difficulta-
tas.

Diffimulandum non est ex Dioscoride, Plinio & Celso, quod porris facultas inest adstringendi, & sanguinem, vt diximus, supprimendi: ex quo vulneribus ritē imponuntur. Quod Q. Serenus non tacuit, hunc in modum ea de re eleganter scribens,

Præterea nimios reserati vulneris amnes

Feniculi cinis adstringit, vel fimbria porri.

Vterus, par-
tus, sangui-
nis spum.

Semen eiusdem contusum, & ex passo, aut vino albo generoso, vt diximus, bibitum, lotij difficultates soluit, ac vrinarios meatus aperit. Et si succo porri misceatur adeps anseris, ac eo inungatur collum vteri post menstruas purgationes, contractam matricem relaxabit. Idem succus cum aqua tepida haustus, potenter operatur in euocādo & ducendo fœtu parturientium. A nōnullis pro experto audiui, quod porri semina cum mirrha & aqua, vel succo plantaginis trita, saluberrimū præstant auxilium aduersus excreationes sanguinis pulmonarias, vel thoracales. Et eorūdem drachmæ duæ cum granis aliquot myrti & aqua portulacæ idem operantur. Præterea vapor decoctōnis foliorum porri, saluix & lauri ex generoso vi-

fo vino, per anum exceptus, & calentes herbæ
 ventri appositæ, eius dolores etiam colicos abo-
 lent. Quod experimentis multis testatum est cum
 sequentibus: nimirum, quod succus porri sectiui
 cum melle vuluas purgat, & cum vino getroso
 haustus, menses ciet. Cibus ex illis frequenter re-
 petitus, ad fœcunditatem prodesse fertur. Et si
 cum thure, aut galla teratur porrum, & eo nares
 inferciantur, fluentem ex illis sanguinem sistet.
 Cæterum, si quis experiri volet num membrum
 aliquod amputandum, verè sideratum & spha-
 celissimo tactum fuerit, partem eam porrorum
 quæ virescit, contundat, & vna nocte mem-
 bro superponat. Id si postridie liuorem aut ni-
 grorem nonnihil exuerit, significabit vitale ad-
 huc esse, sin minùs, mortuù & iustè amputandum
 ne pars sincera trahatur in vitium. Experimentis
 multis cõfirmatum fuisse mihi fidem fecit Hispanus
 quidam arcanorum naturæ explorator indef-
 fessus: quod posteris impertitum volui. De me-
 dicis porrorum auxiliis hætenus. Sed prius quàm
 ex hac tabula porracea manum tollam, monuisse
 iucundum erit, & fortasse gratù, quòd qui cumi-
 num prægustauerit, fœdum & tetrum porrorum
 odorem nunquam exhalabit, etiam si larga ma-
 nu porrum ipsum manducauerit: nam eius esu
 grauis halitus extinguitur, quemadmodum tra-
 didit Sotion in græcis agriculturæ præceptis. Hoc
 vnum restat ex Petro Crescètio cognoscendu, ni-
 mirum quòd semè porri in vinum proiectum, effi-
 cit ne ace scat: imò verò vt acetum in vinum redeat,
 hoc est acorem omnem exuat. Quod experientia

*Ventris do-
lor.*

*Colicus do-
lor, vulua,
menses, fœ-
cunditas &
fluor san-
guinis.*

*Membrum
sideratum.*

*Notatur val-
de dignum.*

*Quomodo
regatur fœ-
dus odor ex
porris.*

*Quomodo
fiat ex vino
acetum, &
contra.*

admodum facili & labore paruo ita probari potest, vt inde sequantur commoda mille. Sed indigni sunt nostrates œnopolæ, vinorum pestes, & eorundem perniciosi fucatores ac impostores, qui hæc resciant, & alia item iucunda æquè ac vitilia, quamplurima, in nostris vinorum secretis & auxiliis describenda.

Cepa, & medica eius auxilia.

A R. II.

*Hippocratis
iudicium de
cepa.*

VETERES rustici, vt testatur Columella, Cepas *Vniones* nūcuparunt: quòd vno & singulari consent capite, & non pluribus bulbis aut nucleis coagmentato, vt allium. Quod nomen apud nostrates Gallos, velut triuiale hæctenus vsurpatur. Hippocrates cepã aspectu, magis quàm esu, commendauit, visu bonam esse dicens, & gustatu malam, quia est mordax, summè calida, & æstuosa. Sotion Græcus agricola & medicus, autor est, teneriorem cepam cum melle à ieiunis quotidie manducatam, firmitatem valetudinis custodire. Id quod etiam adnotauit herbularius poëta, de cepis hunc in modum scribens:

-quisquis ieiunia soluerit illis,

Vnaquaque die, viuet hic absque dolore.

*Vlcera, vitiligines,
aures, angina, tussis &
canis morsus.*

Tradit insuper idem Sotion, cepas vlcera ad sanitatem perducere, & vitiligines in Sole perfrictas emaculare, purulentisque auribus suo prodesse succo. Si anginis illinantur, auxiliari ferunt: perinde atque tussi, modò sub cineribus coquantur, & ex oleo comedantur. Sunt qui adfirmant virides cepas ex aceto tritas & perlitas, canis morsum

fum post diem tertium soluere: nec non in foculo tostas, & cum hordeacea farina positas, epiphoris, genitaliumque vlceribus succurrere: ad hæc earum succū tepidum cum lacte muliebri instillatum, aurium grauitatem ac sonitum emendare. Quem etiam ex aqua bibendum multi dederunt repentè obmutescentibus. Hæc omnia ille idem poëta versibus aliquot expressit, de cepis ita loquens,

*Appositas perhibent morsus curare caninos,
Si tritæ cum melle prius fuerint, vel aceto:
Apponunt alij cum vino, mellæque tritas,
Transactisque tribus soluunt cataplasma diebus.
Fæmineo lacti commistus succus earum,
Pellit sæpè graucis, infusus, ab aure dolores.
Is rursus commistus aquæ, bibitiisque, iuuabit
Illos, quos subitus facit obmutescere morbus.*

Non defuerunt qui cepas dysentericis exhibuerint, & lumborum doloribus mirificè prodesse dixerint: succūque illarum cum succo fœniculi, incipientibus aqua iutercutanea laborare vtiliter propinarint. Qui vnus cum ruta & melle, etiam lethargicos excitauit: & cum passis vuis, vel fico, tubercula maturauit, & confestim aperuit. Idem naribus exceptus, caput à noxiis humoribus exonerat: & cum bōbace, in anum missus, cunctantes hæmorrhoides euocat. Præterea cepa confricata pilos regenerat, & olfacta paralyticos ac spasmaticos valde iuuat. Quæ alba est, sub cineribus cocta & multo butyro recenti excepta, vehemētes hæmorrhoidū dolores sedat, illis apposita. Cum sale & melle trita, & morsui ab

*Epiphora,
genitalia,
aures, ob-
mutescētes,
Et morsus
canis.*

*Dysenterici,
lumborum
dolor, hy-
drops, le-
thargus, tu-
bercula, na-
res & ca-
put.*

*Hæmor-
rhoides, pa-
ralysis, mor-
sus canis ac
hominis, pu-
stula, calli &
pori.*

C iij

*Alopecia,
ophiasis,
partus &
plage be-
suarum.*

*Mēstrua, in-
sertrigines,
dysenteria,
hæmorrhoi-
des & ocu-
li.*

homine vel rabido cane impresso, diem vnum ad-
mota, auxilium non vulgare adfert. Et si cum
adipe gallinæ teratur, corporis rubras ac liuentes
maculas obliterat, maximè faciei. Quod etiam
præstat fanguis gallinæ nigræ. Eadem cepa cum
sale aut melle trita callos & poros eradicat, præ-
fertim qui de calceamentorum attritu fiunt. Ad-
dam ex Galeno, quòd qui ex vetere cepa locū alo-
pecia vel ophiasis glabrum sæpenuero fricabit,
summum illi præfidiū ad pilorum generationem
adferet. Præterea, si cepa in vino vel aqua parum
coquatur, deinde teratur, & in oleo cōmuni fri-
gatur, ac vtero emplastretur, dolores à partu reli-
ctos soluet. Et qui eandem sub cineribus coctam
cū fermento & oleo liliorum subiget, præstantif-
simum habebit remedium ad maturandum, & e-
molliendum abscessus. Sed ne, obsecro, omitta-
mus, quòd cepa solo odoratu materiam multam
pituitosam à cerebro elicit: adhæc quòd prisca be-
stiarum omnium plagis cepearum succum fœlici
successu instillauerunt: monueruntque cepã com-
manducatam, vel ex vino albo potam, tardantia
menstrua accelerare, & pedum intertrigines, gal-
linarum pingui remisto, emendare. Qui foculo
percoctam & oliuo exceptam sumpserit, morsus
ac biliosas erosiones, dysenteria comites, maxi-
moperè leuabit: necnon sæuos hæmorrhoidum
labores mitigabit. Sed lucubrantibus, & litera-
rum studiis addictis summè cauendum est, ne ce-
pis ac alliis profusè vtantur: nam oculos vitiant,
visum obtenebrant, sitim accendunt, & bilem
exacuunt: profunt tamen pituitosis vtcunque,
& maxi-

& maximè hyeme. His addo, ex Galeno, quòd cum bis elixa fuerit cepa, acrimoniam deponet, virésque imbecilliores habebit, succi prauitatem nec retinens, nec agnoscens. Verū enim uerò, hoc loco valde admirādum occurrit, quòd cepa olerum omnium sola, vt tradit Plutarchus, Lunæ damna non sentit, habétque augendi & minuendi vires illi contrarias. Nam reuirefcit ac regerminat decedéte & senescente luna, inarescit verò ac marcessit eadem redeunte & adolescente. Atque hinc fortasse factum fuit, vt Pelusiotæ Ægyptij sacerdotes, cepas religiosè suis abdicarint mensis. Nam cùm fruges, herbæ, arbores & animalia sideris lunaris incrementa & detrimenta sentiāt, sola cepa vicissitudines agnoscit aduersas. Pro coronide sit hoc. Ceparum philuræ seu tunicę sub cineribus coctæ & tepidæ parti ambustæ admotæ, vstionis cuiuscūque dolorem ac sensum tollunt. Quod etiam præstare solet earūdem succus expressus & linteolis exceptus, ac nonnihil calēs per initia adhibitus. Nam acres fuligines & vstionis scintillas sub densata cute delitescētes expedit, & foras laxata cuticula abire sinit. Quæ res variis experimentis, vnà cum his quæ sequuntur probata fuit. Aperitur & excauatur alba cepa, ea parte qua radices spargit: præstantique theriaca succo citrij mali subacta, infarcitur, & occluso foraminis ostiolo, ipsamet particula quæ derasa fuit, papiro, vel pergamena charta inuoluitur, & deligatur: tum demum sub calidis cineribus tantisper coquenda sepelitur, donec probè emollita fuerit, vt cremor ab expressione

Cepam habere vires luna contrarias.

Remedia cōtra vstionem.

*Pestis, aurium
surditas, us
sis, asthma
& capitis
dolor au-
triquus.* stillans excipi possit, sanè quàm utilis his qui pe-
ste laborât: sed eos illico sudare oportet. Eadem
cepa, vt prius excauata & cumini puluere satura-
ta, cocta, & expressa, ad aurium surditatem vtili-
ter instillatur. Deuoratur etiam salubriter cum
saccharo, aut melle, elixa, aut sub prunis tosta,
mîro auxilio anhelosis, asthmaticis, & tussientibus,
addito recentis butyri momento. Crassior
ceparum squamma, cortex aut tunica, sub feruido
cinere torrefacta, aduersus antiquum capitis
dolorem non temerè adhibetur, indito eius fru-
stulo calente in aurem partis affectæ, addito ro-
faceo & laurino oleo, necnon succida lana quæ
totam auriculam vestiat. Sed hæc rusticis & me-
dia è plebe popellis, non locupletibus scripta
sint.

Allium hortense, & medica eius auxilia.

A R E A I I I.

*Lambrici,
reptilium
ictus, rabio-
sicanismor-
sus, & alio-
rum vene-
natorum.* I N T E R ruris pulmentaria, & domestica agri
præsidia, allium admodû familiare esse, nemo
est rerum rusticarum studiosus qui nesciat. Hinc
de Græcis geoponicis & medicis vnus Sotiõ tra-
dit, allia in cibo sumpta, vel è regione ventriculi
appensa, lûbricos expellere: & in cataplasmate,
morsis à vipera, aut rabioso cane, mirum in mo-
dum auxiliari: imò verò si quis illa præsumpserit,
à serpentum, reptiliûmque venenis tutissimum
esse. Quarum rerum post Græcos, Arabes & La-
tinos medicos omnes, testem citabimus Eoba-
num Hessum, poëtam elegantiss. de allij viribus
in hunc modum scribentem,

Nanque

Nanque venenatis melius vix vlla medentur
Pharmaca, serpentes illius arcet odor.

Quod etiam longè ante Eobanum confirmavit
herbarius poëta, de eodem allio sic loquens,

-- mansum, vel inunctum

Curat quos serpens, vel scorpius attulit ictus.

Sanat & appositum morsus cum melle caninos.

Hinc verè scripsisse mihi videtur Volaterranus,
suo tempore inuentum fuisse rusticum, qui cum
serpentem per hiantes fauces in agris dormien-
do, ignoranter admisisset, sese statim comman-
ducatis alliis, ceu præsentis amuleto curauit: vi-
rus tamen ac mortem, vxori (res mira) in coitu
stillauit, ac transfudit. Ex quibus facilè colligis,
allium rusticorum theriacam appositissimè dici:
quòd illo nec præsentius, nec certius vllum ha-
beant antidotum agrestes aduersus venena & ve-
nenata omnia. In quam rem allusisse mihi vide-
tur Virgilius philosophus & medicus arcanorum
naturæ conscius, hoc disticho,

Thestilis & rapido fessis messoribus æstu,

Allia, serpillumque herbas contundit olentes.

Causa esse potest, quòd odorata omnia vermi-
bus ac serpentibus sint valde noxia: vel quòd al-
lia defatigatos spiritus recreent, & labascentes
vires firment ac sustineant. sed versus Æmilij
Macri super ea re pulchrum erit audire.

Hæc ideo (inquit) miscere cibis, messoribus est mos,

Vt si fortè sopor fessos depresserit artus,

Anguis à nocuis tuti requiescere possint.

Redeo ad facultates, & medica alliorum auxilia:
quorum spicata & bulbacea capitella melle suba-

Pulchra &
mirabilis
historia, ac
notatu sum-
mè digna.

Allium ru-
sticorū the-
riaca, &
vnde.

Acrida &
odorata,
omnia ser-
pentibus in-
fensa esse.

*Suggillata,
vina, re-
nes, deues,
quartana
& oculi.*

*Pediculi,
lendes, ver-
mes, papu-
larum eru-
ptiones, len-
tignes li-
chenes, &
tussis.*

*Tussis, fe-
bris, vene-
num, conco-
ctio & oca-
li.*

cta, suggillata delere, ac liuentia ad colorem re-
ducere, experientia docuit: necnon vrinas mo-
uere, vitiisque renum pugnare: & dentium dolo-
res, ore contenta, sedare, maximè à causa frigida.
His, ex Celso licebit addere quòd allium ante ac-
cessionem quartanæ manducatum, calorem mo-
uet qui horrorè non admittit. Sed illud de mul-
tis est memorabile, vt scripsit Serapio, quòd licet
sanam oculorum aciem lædant allia, nihilomi-
nus eandem humiditate vitiatam ac hebetem re-
focillant. Cum nitro, sale & aceto inuncta, phthi-
riasi, seu pediculari morbo medentur: quod etiã
præstant per se, tum pota, tum illita, ex Plinij &
Auicennæ sententia. Dioscorides contra pedicu-
los & lendes, cum origano vriliter propinari tra-
dit, siue cruda, siue cocta fuerint. Absque rei alte-
rius permissione in cibo sumpta, contra vermes
prodesse, autor est Celsus: cui subscribens Rufus
Ephesius addit, noua antiquatis esse præstantio-
ra. Cum oleo & sale papularum eruptionibus pro-
fuisse testatum est: adhæc, lentigines ac lichenas
emaculasse. Verustæ tussi tam cruda, quàm cocta
succurrunt: sed cocta crudis vtiliora censentur, &
elixa tostis, ac ita voci plus conferunt. Sunt qui
pro certissimo experimento mihi nuntiarunt, al-
lia tria & cum porci axungia subacta ad formam
vnguenti, summum exhibuisse præsidium aduer-
sus tussim ex frigore contractam, quoties plantæ
pedum eo vnguento, ante focum inunctæ fuerunt,
& in lecto spina dorsi: verum in prandio & cœ-
na, pectorali decocto vtendum est. Profuit idem
vnguentum etiam contra febriles horrores ac ri-
gores

gores, sed cum suprà dictis, carpi manuum etiam inungi debent. Qui allia prægustauerit, si venenū hauriat, nihil ei incommodabit: & qui coctio- nis munia obire non possunt, magnas vtilitates ab aliis percipient: modò id prodiga non fiat manu: nam sic oculis impense nocerent: quod non prætermisit poëta Hællus, de allio ita canēs:

Præterea, coctumue cibo crudumue comestum,

Calfacit, & stomachos humiditate leuat.

Verùm oculis persæpe nocet, si copia sumpti

Multa sit, & siccâ conficit ora siti.

Praxagoras aduersus morbum regium, cum co- rianthro in vino admiscet. Hippocrates suffitu, secundas partus euocari existimat: quod etiam testatur Plinius, apud quem secundos partus perperam scribi existimo. Diocles apud eundem, nephriticos, si elixum fuerit, iuuare contendit: vbi etiam phreneticos malè scribi arbitror. Sententiæ nostræ astipulatur Didymus Græcus geoponicus, tradēs allia vrinam subducere, & nephritim, siue renum morbum curare. Nunciarunt mihi nonnulli certo experimento, allium elixatum, vel sub cineribus coctum, & cum pice tritū, omnia quæ in vulnere continentur extrahere. Adhæc, nucleos allij sua tunica exutos, & in muliebri pudendum penitiùs missos, menstrua emulgere: sed filo debent coxæ alligari, vt cum visum fuerit retrahi possint. Addebāt id iucundiùs & multò plausibiliùs fieri, aliis cum oleo de spica vel de Keir vocato tritis, & in rarum linteolum oblongi facculi & rotundi modo conformatum, intru- lis, ac in vuluam profundè pulsis, & dum licebit

*Icterus, se-
cunde par-
tus, nephri-
tici, vrina
& hydrops.*

*Vulnus, mi-
strua, vte-
rus, conce-
ptio.*

exclusis : sic enim cessantes menses potenter mo-
 uent, & vterum mira voluptate reficiunt ac repur-
 gant: adeò vt hinc facta sit via nonnullis ad cõce-
 ptũ, longo tempore desperatũ. Hic non tacebo,
 quòd alij nucleolus decorticatus, affatus, & deti
 excruciatũ appositus, illi egregiè auxiliatur, modò
 à causa frigida abortus fuerit dolor. Quod etiam
 experti sumus in radice chelidoniæ trita & ad-
 mora. Præterea, allium cum vino tustum & per-
 colatum, valde confert puncturæ serpentis, si il-
 lico bibatur, & acri cepa locus ictus diligenter
 confricetur: vel emplastrum ex alliis, foliis ficus
 & cumino vnà attritis, eidẽ superponatur. Quæ
 res etiam locum habere poterit in aliis venena-
 torum animalium moribus. Eadem porrò allia
 cum centaureo, vel duplici fico, ad euacuandam
 & exclusis aquis resiccandam aluum, hydropicis
 valde conferre testatur Diocles: sed certius id
 præstare aiunt viride allium, ex mero cum coriã-
 dro tritum ac epotum. In quam rem *πάρεργον* nota
 erit poëtę herbularij versus proferre, quibus hæc
 & superiora pulchrè, sic satis, confirmat: de allio
 itaque hunc in modum scribit,

*Dentes, ser-
pens & ve-
nenata.*

*Morsus ve-
nenatorum
& hydrops.*

*Notãda hæc
antiquorũ
experimẽta.*

*Prodidit Hippocrates educi posse secundas
 Fumo combusti, si vulua diu foueatur.
 Praxagoras illo fuit vsus cum coriandro
 Et vino, morbos sic curans ictericorum.
 Cum centaurea Diocles dare præcipit illud
 Hydropicis: sic humores desiccet aquosos.
 Idem nephreticis elixum sumere iussit.*

Sunt quĩ

Sunt qui dentium dolores à frigida causa sopiant tribus alliaceis bulbulis, in aceto tritis, & in dentium caua immisissis. Alij, sola aqua decoctionis eorum os colluunt. His addendum venit, quòd porrigines, ex aceto & nitro tollunt allia, valèntque plurimùm præsumpta, & ore contenta, aduersus frigidi aëris iniurias, ac turbidarum aquarum, niualiumque incommoda. Quartanas bulbulus vnus, cum laserpitij obolo potus fertur excutere: adhæc in cibo mistus & comminutus, aduersus pituitam gallinarum, ac gallinaceorum valde prodesse.

Est id de multis etiam nescire pudendum,

Quod nihil hoc Veneri gratius esse solet.

Vnde si trito allio iumentorum natura tangatur, vrinam impeditam expediri, & hinc ad Venerem proritari aiunt. Si cum faba ad tabern vsque coquatur, & tempora inde illinantur, hemicraniam capitisque dolores, à frigida causa, de experimento sanat: & cum anseris adipe auri instillatur, & surditati prodest. Elixum, tussim, suspiria, ac raucam vocem emédât. Quòd si pulticulæ incoquatur, aduersus teinesmon mirè confert, ac frigidis, pituitosisque pulmonū affectibus summè auxiliatur. Porrò, Galenus tradit, bis térue cocta & elixa allia, acrimoniam deponere, sed alimentū corpori paucissimū dare, quod ante elixationem omnino negabant. Abstinentum tamen præcepit, non solùm à frequenti illorum vsu, sed acrium omnium, his potissimùm qui naturâ sunt biliosi. Solis enim qui succum crudum, crassum, aut lentum aceruarunt accommoda sunt, modò

Dentium dolor, prurigo, turbide aqua, frigidus aër & quartana.

Vrina, Venus, capitis dolor, surditas, tussis, suspiria, vox rauca, teinesmus & pulmonū affectus.

*Quomodo
fœdus hali-
tus à com-
manducatis
alliis possit
emendari.*

*Duo pul-
chra &
valde no-
tanda.*

opportunè fumantur. Quæ sequuntur omitten-
da non duxi. Prodit Didymus, Græcus rei rusticæ
scriptor, vel potius Sotion, vt meus habet codex
Græcus, tædium halitus à manducatis alliis con-
ciliatum aboleri, si faba cruda illis superedatur.
Alij, betæ radicem in prunis tostam superman-
ducare, satis superque esse putant : quo remedio
virus eorum tegi, è Græcis Menander vnus pol-
licetur, sicuti in betæ medicis auxiliis paulò antè
adnotauimus. Nostrates apio viridi fastidium il-
lud deponūt. Si voles allia habere, quæ manden-
tium halitum nullo modo vitient, & tetrū odo-
ris halitum deponant, imò verò vt dulcia euadāt,
consule librum secundum nostrorum Secretorū
horti, inuenies illic quod placuisse queat. Duo
valde mirabilia (quod postremum erit) hoc loco
non tacebo. Prius est, mustelas & sciuros tentato
allio dentibus, vix audere in posterum mordere,
cicurésque hoc modo fieri. Posterius, allia arbo-
rum ramis suspensa, accedentes ad fructuum de-
prædationem auiculas longè arcere, si vera sunt
quæ in Græcorum georgicis adnotauit Demo-
critus : cum quo hanc alliorum historiam clau-
dimus, vt reliquis suis detur locus.

*Raphanus seu radícula & radix altilis, cum medicis
eius auxiliis. A R. I I I I.*

RAPHANVM fatium, vulgus Gallicum
Raue, & Refor, aut Raphe nuncupare solet :
quo plerique omnes urbani & agrestes, dum ci-
bi fastidio vrgentur, edendi appetentiam vbique
exci-

excitant, nunc per se, nunc cum aqua & sale. Flo-
 tentinus Græcus in suis de Agricultura commē-
 tariis scribit, pituitosis valde commodare, & ne-
 phreticis calculo vexatis appositè mederi: maxi-
 mè si quis partem illius externam, cum vino albo
 & aqua coctam, vel tufam, nec non percolatam,
 ieiunus diluculo hauriat, & dies aliquot id facere
 perseveret. Vacuo stomacho ex aqua tepida of-
 fertur, vt meatum vomitionibus præparet: in-
 quam rem medici potiùs femine vtuntur, quàm
 carne. Si cum oleo manducetur, eructationes de
 ventriculo, quas solet, ciere non potest: nam eas
 exhalare non sinit oleum. Succus ex passo potus
 regium morbum curat, & cum melle, tusses. Que
 res etiam suspiriosis & anhelosis cōcedetur. Me-
 dius apud Pliniũ medicus, coctos raphanos da-
 re iubet sanguinem excreantibus. Cui sic subscri-
 bit Q. Serenus,

Appetētia,
 pituitosi,
 nephretici,
 calculosi,
 vomitus.

Ictericis, tussis,
 suspiriosis,
 anhelosis,
 & sanguinem ex-
 creantes.

*sin autem rutilus referetur pectore sanguis,
 sorbitio menthæ, raphanus vel cocta iuuabit.*

Idem Plinius autor est, satiuos raphanos in posca
 decoctos, serpentiũ moribus mederi, si illinan-
 tur: sed poscam non addit Q. Serenus, his ver-
 bis rem eandem sic persequens,

*Proderit & caulem, cum vino, haurire sabuci:
 Aut coctum raphani librum, tritumue ligare.*

Tradunt alij, quòd tota radix venenis vsque adeò
 aduersatur, vt præsumptibus ieiunis non sint
 nocitura. Et qui eius succo infectas habuerit ma-
 nus, serpentes impunè tractabit: quod creden-
 dum potiùs quàm experiundum suadeo. Sed il-
 lud de multis videtur memorabile, quòd qui ra-

Serpentibus
 morsus &
 venena.

D

phanū prægustauerit, si à scorpione feriat, citrà vitæ aleam euadet: & si scorpionibus inspergatur raphanus, illos ad mortē adiget. Addunt Græci geoponici, q̄ si quis à tormentis plagas ac vibices accepit, trito ac imposito raphano emendabit: nam cicatrices ac liuores ad colorē reducit, lentiginésq; in facie delet: quartanarios liberat, si cōtinuo vsū vētriculus in vomitiones illo effundatur. Puerperis ac nutricibus ad augendā lactis copiam efficaciter exhibetur, ructusq; primo cibo laxat, & vrinas exhaurit. Haftenus bona ex parte Florētinus, inter Græcos geoponicos & medicos summus. Hippocrates, vt medica rusticis coniungam, capillos mulierū defluos tritis raphanis fricari iubet: adhæc super vmbilicum poni contra vuluæ cruciatus. Praxagoras iliosis dādos censet, & Plistonius colicis. Cum melle nō solūm menses euocant, sed & intestinorū animalia detrahūt, ac anginis opitulatur, cum aceto mulso gargatifati, vt verbo vtat medico. Sed in his Galenum audiendum esse quis dubitat? Radix raphani, inquit, ex iis est, quibus assiduè vescimur, éstq; obsoniū magis quàm alimentū. Scribunt multi, tam cibo quàm potu aduersus fungorū strangulantia pericula salutarem esse raphanū. Sanguinē acrem & mordacē gignit, proindéq; biliosis corporibus obest. Sunt qui caco stomachū asserant, ac ructus ciere dicāt, necnō cruditates, si coctrix virtus imbecilla fuerit. Quæ omnia intelligi debent de immodico illius vsu, eóq; simplici, vel cum paucorum aliarū cibo. Nam vt hodie estur, eius vires facilè obtunduntur. Quāquam passim hīc videre licet

Plagas, vibices, cicatrices, lentiginés, quartanary, puerperæ, nutrices, ructus & vrinae.

Capilli, vulua, iliosi, colici, menstrua, lumbrici & angina.

Raphani facultates ex Galeno.

licet populares, larga manu ex pauco pane, raphanis innocēter vesci. Miratur Claud. Galenus quosdā crudas raphani radices à cœna māducantes, vt coctionem iuuent. Quod tametsi, inquit, dicant se compertum habere experientia, nullus tamen citra damnū potuit eos imitari. Hinc sanè quàm rectè poëta Heflus scripsisse censetur,

Et sunt ante cibum qui magis esse probent.

Sed eam in rem audiendus est Leuinus Lemnius: Raphanus, inquit, quæ antonomasticè radícula dicitur, primis mēsis inferri debet: sic enim edēdi auiditatē incitat, ac stomacho minus officit. Quocirca culpādi sunt qui peracta propemodū cœna aut prādio esitant: sic enim melius perfici coctionem sibi persuadent, cū ventriculo infesta sit, nisi aqua salēq; cōspersa, cibo præmittatur: alioqui graues halitus, ructūsque nidorosos & subolidos excitat. Decoctio foliorū utilis est cōtra obstructiones hepatis & iſterū. Vnde prudenter facere mihi videntur, qui foliis raphani loco brassicæ, iuscula condiūt sua, gustu æquè ac sapore ex vtrisque, admodum iucūda & salubria. Succus radiculę vel oleū ex seminibus eius auribus instillata, flatu & sibila dissipāt: & semē ex vino albo tritū, percolatū & potū, non minus est efficax aduersus venena, quàm theriaca. Quod in lue pestilēti sæpenumero obseruatū vidimus. Idem semen cum aceto tufum & gāgrenis appositū, illas valde emēdat. Et si ex percussione, vel flagellatione, vibices, liuores aut vestigia superfuerint, delebūtur semine raphani cū melle trito & inūcto. Si cū aceto radix teratur, iniatiates phlegmonas iuuabit: & si cū

Summē nota-
tanda &
aduerſida.

Hepar, ille-
rus, aures,
venena.

Pestis, gan-
grana, phleg-
mone, liuo-
res, vesica,
lotiam, sug-
gillata, lac-
& dentes.

D ij

radice nenupharis coquatur, vesicæ dolores sedabit, ac lotium promouebit, emplastri modo pubi admota: præterea si succo eius caseus salem expertus miscebitur, suggillata obliterabit. Addã quòd ex frequenti vsu raphanorum, lac augetur: nec omittam Plinium tradere, raphanis acrimoniam inesse pro crassitudine corticis, ac dentibus nocere, quòd illos atterant. Est certè hoc admirabile, raphanis & vitibus odia vsque adeò infensa & pernicialia esse, vt si iuxtà ferantur, ad sensum diffugere videantur, occulta nescio quæ naturarum discordia. Quòd si permutatis scrotibus pangantur, nullo modo comprehendent: ex quo, contra ebrietatem, medicinã esse raphanum scripserunt Græci, illum cum brassica, vt in nostris hortorum Secretis adnotauimus, cõfundentes, & contraria facultate (quod ad vina attinet) dotantes. Nam si in dolium corrupti ac vitiatu vini immittatur raphanus, & paulò post extimatur illud emendare fertur, & vitium in se contrahere. Quod contrario fit modo à brassica, quæ vino immersa, illud vitiat & corrumpit, tantum abest vt emendet ac reparet. Petrus Crescentius (ne quid hîc dissimulè quod legerim, audiuerim, vel obseruauerim) tradit ex raphano acetum fieri medicatum hoc modo. Radices raphani siccatas in puluerem redigito, deinde in vas quod vinum habeat, infundito, misceto, ac dies aliquot quiescere finito: sic acetum cõparabis raphanatum, ad renum calculos atterendos & deturbandos, aliãque multa, summoperè vtile. Pauca restant. Fuit apud priscos in tanto honore raphanus, vt Moschion

Mira de vitæ & vino cum raphanis.

Vitiatum vinum raphano reparari.

Quomodo fiat acetum raphanatu, & quæ sint eius vires.

schion Græcus de eius laudibus integrum scripserit volumen. In quo illū cæteris cibis in Græcia vsque adeò prælatum fuisse tradit, vt Delphis in templo Apollinis ex auro dicaretur, beta ex argento, & rapum ex plūbo. Quod hisce quatuor versiculis doctè complexus est Eobanus Hessus, sic de raphano loquens,

*Pulchra de
raphano,
beta, &
rapis.*

Fabula narratur sacros ab Apolline Delphos

Omnibus hunc aliis præposuisse cibis :

Ex auro vt raphanum sacrarent, pondere betam

Argenti, plumbum rapa fuisse ferunt.

Priusquam manum de hac historia tollam, secretum raphaninum multis experimentis mihi probatum & confirmatum contra nephreticos cruciatus & colicos, à calculis vel flatibus obortos, necnon ad ischurias, cãdidis lectoribus, candidè, vt omnia, hïc proponam : quod tam præcauèdo, quàm curando summoperè efficax & salutare inueni, ac pecunia oblata multis recusauit: sic itaque habet. Accipe corticum acerrimi raphani vnc. vnam : ossium mespilorum drach. duas : blandè conuassata macerentur horis octo in vini albi generosi vnc. quatuor, deinde percolata & modicè calentia propinentur in egressu lectuli, & eiusdem ingressu : itereturque potio, si opus fuerit, dosim eius augendo vel minuendo pro corporum & ætatum modulo. Non deerūt qui pro tam salutari præsidio, mihi summam sint habituri gratiam, vel potius pecuniam ingètem numeraturi, aut saltem munusculum aliquod missuri. Sed scitu etiam iucūdum erit, quòd raphani, eboræ perbellè expolire feruntur ; & salis cumulos

*Nephretici,
calculosi, co-
lici, & uri-
ne suppressio.*

D iij

quantumuis ingentes, in aqueâ falsuginem illicò
transmutare, si illis cõsepeliantur: & si vino im-
mergantur, fœtorem eius, vt diximus, in se cõtra-
here. Verùm hæc extra medicum Hortum nostrũ
& institutũ esse videntur: sequor itaque reliqua.

HORTI MEDICI CAMPVS
TERTIVS, HERBAS ODORA-
tas accipiens, XI areolis.

salvia hortensis, & medica eius auxilia.

A R E A I.

NVLLI, vel saltem perpauca, reperiũtur hor-
ti, tam vr bani quàm rustici, in quibus Sal-
via non spectetur: sic Latinis dicta quòd saluos &
incolumes seruet multos. Ex quo, rythmicus
poëta quem in admirationem rapiebant tam di-
uinæ plantæ huius vires, sciscitatur,

Cur morietur homo cui Salvia crescet in horto?

Huic pulchra datur antiphone,

Contra vim moris non est medicamen in hortis.

*Salvia plã-
ta salutaris.* Est itaque Salvia salutaris plãta, vnde ei nomen:
vt ille idẽ poëta innuisse videtur, hoc senariolo,

salvia saluatrix, naturæ conciliatrix, &c.

Ad fœcunditatem imprimis summè vtilis cense-
tur: ex quo Agrippa, illam sacram non temerè
appellauit: tradiditque Leænas eam quærere &
mãducare ad partus facilitatẽ. Nec omisit Aëtius
quòd grauidæ mulieres, si fluidæ laxæq; sint, illã
vtilissimè vesci possunt: nam conceptũ retinet, ac
vitalẽ reddit. Si mulier fucci plantæ huius heminã
cum

*Fœcunditas,
partus &
conceptus.*

cum modico sale, quarto à secubitu die potauerit, deinde viro post horæ quadrantē sese commiscuerit, proculdubio cōcipiet, si non sunt mēdaces priscorū libri. Hinc aiunt in Copto Ægypti post sæuas pestilentias ab his qui superfuerūt, ad eius succum bibendum mulieres coactas fuisse, plurimósque fœtus inde productos. Medici tradunt saluiæ suffitu, menses immoderatè fluentes, & omne muliebri profluuiū sisti, ac nervos omnes roborari: quod etiam cōtingit potu eiusdē: nam humiditates valde exiccat, quibus illi relaxātur. Ex quo manuum tremoribus auxiliari fertur. His addimus, q̄ folia potui imposita eius prauitatem & malitiam, si quæ insit, emendant. Quod vulgato hoc versiculo etiam iactari solet,
saluia cum ruta faciunt tibi pocula tuta.

Menses, muliebri profluuiū, nervi, & manuum tremor.

Eadem trita & venenatis morsibus superposita, illis auxilio esse traditur, ac vulnerū cruorem retinere. Et si cum vino succus eius tepidus hauriatur, veterem tussim & lateris dolorem compescit. Bibita vel supposita matricem purgat, & secundas à partu remoratas educit, necnon cunctantes fœtus excludit. Potatur insuper salutari haustu cum absinthio ad dysenteriam: ferturq; mortuos partus adposita extrahere, & vermes aurium educere, necnon ex oleo attrita, contra serpentes prodesse. Capillum denigrat, ac tetra vlcera purgat, & cum vino menses remoratos trahit. Testium præterea, & vuluę pruritus extingūt tam rami quàm folia, si eorū decocto foueantur. Quod herbularius poëta his versibus vtcunq; expressit, de illa ad hūc scribens modum,

Morsus venenati, tussis, vulnera, lateris dolor, matris, secundæ, fœtus, dysenteria, partus & vermes.

Serpentes, capillus, vlcera, menses, testes, vulua, et virile membrum.

D iij

*Pruritus vulvæ curat, virgæque virilis,
Si foueas vino, fuerit quo salvia cocta.*

*Illius succo crines nigrescere dicunt
si sint hoc vncti crebro, sub sole tepenti.*

*Sanguinis
excreatio,
appetentia
Et stomachus.*

*Salvia ve-
nenatis ani-
malibus ob-
noxia.*

Fit vinum ex salvia, saluiatum dictum, ad multa
utile & expetitur: de quo & aliis in vinis nostris
medicatis abundè scribimus. Tabidis pilulas ad
huc parat modum Matthiolus: Sumito spicæ nardi
& zinziber. singul. drachmas duas, feminis sal-
viæ affati, triti, & cribrati drachm. octo: piper.
longi drachm. xij, & cum succo salviæ pilulas
cōficio: ac manè ieiunis vnâ exhibeto drachmâ,
eodémque modo vespere, ac postea aquæ puræ
quidpiâ propinato. Orpheus dare præcipiebat
sanguinem excreantibus, salviæ succum bibendū
cum melle, ieiuno stomacho, atque hinc effrænes
illius impetus illicò cohibebat. Sunt qui in con-
dimentis, & salsamentis vtantur salvia, vt semi-
sopitam appetentiam excitent: maximè cum sto-
machus humoribus prauis & crudis fuerit imbu-
tus. Nolim impræsentiarum omissum, quod sal-
via in hortis comitem vbique habere debet ru-
tam: alioquin à serpentibus, buffonibus & rube-
tis vitiabitur, magno vescentium & vtentium
periculo: nam propè eam stabulari solent. Id
quod pulcherrima & memorabili historia docet
Ioan. Boccatus de eo qui cum amasia in horto
colludens, & gingiuas foliis salviæ confricans ac
detergens, illicò mortuus corruit. Ex quo in su-
spicionem porrecti veneni mulier cum qua lude-
bat & Veneris præludia mouebat, nulla mora in-
cidit. Cum verò in hortum eum à iudice ducere-
tur, &

tur, & decerpto illiusmet saluæ ramulo, mortuū hominem eo modo, quo tunc ipsa, gingiuas confricando, corruisse ostenderet, corruit quoque statim & ipsa, magno astantium stupore & miraculo. Vnde iudex sané quā prudens & arcanorum naturæ haud ignarus, de saluia illa malè suspicari cœpit, & ob id eā actutū effodi iussit. Quod dum fieret, ecce prægrandis & luridus bufo sub ea latitare & stabulari deprehensus est. Qui viroso halitu suo, & vligine, saliuâque pestilenti totam plantam inficiebat. Quod scriptum hîc volui & monitum, licet in nostra Memorabilium Chiliade etiam adnotatū sit, vt sibi deinceps cauere discant, qui vel naribus, vel linguæ, satis imprudēter, ad mouere solent hortorum plantas quasuis.

Hyssopus, & medica eius auxilia. A R. II.

HYSSOPVS Gallis vel hoc nomine cognita est, quòd in vsum condimentarium illis frequenter veniat, & recentibus fabis dum elixatur, aut friguntur, populariter, ac salubriter, remisceatur, nam flatuosam illarum humiditatem discutit & emendat. Cum vino cocta & gargariffata, anginae medetur: bibiturque vtiliter ad suspiria, & ventris lumbricos deturbandos. Quadrupedum scabiem ex oleo curat: & cum aqua, melle, fico & ruta, peripneumonicis & hepaticis suo decocto succurrit: necnon tussibus vetustis, orthopnoicis, pleuriticis & destillationib⁹ obnoxiiis, vt interim non omitam quòd etiam teinias in aluo necat, ac lumbricos cum ficibus, & ad vlcera ma-

Angina, suspiria, lumbrici, scabies, peripneumonia, tussis, hepatici, orthopnoici, pleurici, destillatio, lumbrici, & vlcera.

nantia valde est efficax. Iusculum eius cum aceto mulso propinatum, lentorem, & crassitudines pituitæ difsecat, ac per inferiora abigit. Ad aquã intercutẽ & lienem tumefactum cum fico, nitro & iride efficaciter illinitur. Cum calente aqua, suggillata emēdat, & aurium inflationes ac tinnitus, vaporis sui suffitu discutit. Dentium excarnificationes mitescunt, si illius decoctione tepida cum momento aceti colluantur: maximè si dolor excrucians à causa frigida obortus sit. Vinum decoctionis eius, vteri suffocationes laxat, & matricem à superfluis humoribus absterget. Singula his versibus nobis expediet herbularius poëta,

In pectus capitis si destillatio fiat,

Quæ per se pè solet tussim, phthisimque creare,

Prodest hyssopi decoctio, sumpta decenter:

sic vt cocta simul sint mel, ficus quoque sicca.

Proderit etiam iisdem pulvis hyssopi cum melle, in modum ecligmatis, aut cum oxymelite. Quod

medicamentum etiam flatus abigit, & viscosum phlegma difsecat, redditque ad expulsionem facile. Sed pulchrum erit in medium proferre quæ

de hyssopo scripsit Ioannes Mesue, familiæ Arabicæ medicus præstantissimus. Hyssopus (inquit)

thoracem & pulmones, partēsque alias respiratorias pituita, & humoribus putribus ac purè expurgat: & tenuando, incidendo ac tergendo spum facile reddit. Ob hæc asthmati & epilepsiæ

pituitosæ, cæterisque cerebri affectibus humidis salubris est, si decoctum eius sumatur cum oxymelite scillitico. Coctionem quoque iuuat, respirationem leuat, & cutis colorem floridum facit.

Cum

Pituita, hydrops, lien, suggillata, aures, dentes & uterus.

Flatus & pituita.

Thorax, pulmo, asthma, epilepsia, coctio, respiratio, hepar, lien & viscera.

Cum vino decoquitur ad soluendos tumores hepatis, lienis & aliorum viscerum. Quæ odore & sapore est acerrimo, præstantior censetur, & quo floret tempore, eo colligi debet. hætenus Mesues. Hoc loco mihi sanè quàm opportunè in mentem venit secretum cuiusdam doctissimi medici, facile admodum & familiare ad deturbãdos renibus calculos. Id solùm constat syrupo hyssopi cum duplo vel triplo aquæ parietariæ. Quo remedio per dies decē aut duodecim hyeme propinato ieiunis, fidem ille mihi fecit se multos calculos & arenas è corporibus multorum exclusisse. Hæc de hyssopi viribus satis erunt, vbi adnuero quòd mediocrem sustinet coctionē ac trituram. Sed iucundum erit hîc adnotare ex Petro Pena, quòd in Anglorum hortis nullo mangonio hyssopus dimidio sui foliis & ramulis adeò candescit absque lanugine, vt quamlibet niuem aut calcē facilè prouocet semisse altera viridi manere.

Renum calculi.

Satureia, & medica eius auxilia. AR. III.

SATUREIA Gallis *sarrieta* dici solet, vrinas Sciens, ac menses euocans. Herba eius cum floribus, olfactu, aut coronæ modo capiti imposita, veteranos excitat. Succus cum rosaceo auribus dolentibus ritè instillatur, & cum triticea farina coxendicibus utiliter illinitur: medeturque cū vino, pulmonis, thoracis, ac vesicæ vitiis. Pulices, cū aqua trita & resperfa, necat: purgâtque optimè mulieres à partu, ac marcescētes coitus stimulat: quare à Satyris falacibus nomen traxisse creditur,

Vrina, menses, veteranus, aures, coxendix, pulmo, thorax, vesica, pulices, partus & coitus.

*Coitus, vē-
tricularis, co-
ctio, pulmo-
nes, tormi-
na, leshar-
gus & Ve-
nus.*

vt sit satureia, quasi satyreia. Non est omitten-
dum quòd ventriculi coctiones adiuuat, & eius
fastidia discutit. Subactus illius puluis cum mel-
le cocto, & delinctus, aut cum vino haustus, te-
nacem pectoris humorē per sputa educit. Idem
cum vino tepido, ventris tormina compescit. Le-
thali somno oppressos expergefacies, si aceto ca-
lido satureiā commisceas, & inde caput frequen-
ter foueas. Puluis in ouo sorbili haustus, Vene-
rem sopitam excitare fertur. Fabis recentibus &
verustis cum selino incisa satureia & frixa, eduliū
gratum tam vrbanis, quàm rusticis præbet. Sed
coci sua coquinaria tractent.

*Maiorana, seu Sampsuchus, & medica
eius auxilia. AR. IIII.*

*Hydrops,
dysuria, tor-
mina, sug-
gillata, mē-
ses, oculi, tu-
mores, scor-
picnes, lu-
xata, cere-
brum & v-
terius.*

MAIORANA Gallis dici solet, quæ aliis fam-
puchus appellatur: nomine, vt videtur, à
Latinis mutuato: forrasse quod maiore cura &
diligentia à mulierculis excolatur, quàm herbae
multæ. Huius vis excalfaciens esse traditur, vnde
iusculum decoctionis eius, ad incipientē aquam
intercutem salubriter propinatur: necnon his
quos lotij difficultas, aut tormina malè discru-
ciant. Folia arida ex melle illita, suggillata emen-
dant: & remorantes menses, in pessō subdita sen-
sim euocant. Oculorum inflammationes prohi-
bent, & cum polenta, tumores. Scorpionibus ex
aceto & melle inuncta aduersantur, & cum cera
luxatis mirè profunt. Succus expressionis mace-
ratorum in vino, naribus attractus, aut immif-
sus,

sus, sternutamenta mouet, & à pituita cerebrum expurgat. Oleum ex iis concinnatum, matricis coarctationem laxat: modò collum vteri, vt scribit Auicenna, illo inungatur. Mirabile sanè est, nedum memorabile, mures radicibus maioranæ certatim insidiari (sicuti à nobis sæpius obseruatum est) ac si medicamentum & præsens auxilium ab illis deposcerent: sed in quem affectum, aut quam in rem, nos adhuc planè ignorare fatemur. Postremum id est. Ex maiorana quæ tenuior est, delicatior ac odoratior, minuta nūcupata oleum fit stillatitium, quod coagulo leporino remistū, cum tantillo moschi veri, præstantis. auxilium multis fuisse conceptui sollicitando & fœlicitando autores sunt viri docti, arcanorum naturæ scrutatores summi.

Mures radicibus maioranæ insidiari.

Fœniculum, & eius medica auxilia.

A R E A V.

HORTIS omnibus innotescit fœniculum, à serpentibus summè nobilitatum. Nam gustatu eius senectam exuere & oculorum aciem reficere traduntur. Vnde intellectum est, inquit Plinius, hominum quoque caliginem eo præcipuè releuari. In lactis defectu potum illius semen mammas implet: quod vnum etiam præstat, auctore Dioscoride, si cum ptissana exhibeatur, imò verò herba ipsa. Idem semen ex aqua tritū nauseam sedat, & stomachi æstus compescit, ac dissolutum ventriculum recolligit: éstque pulmonibus, ac iocinori laudatissimum. Ventre sistit, cum

Caligo oculorum, lac, nausea, venter, pulmo & secur.

Venter

Lotiū, tormi
na, venes,
menstrua,
hydrops,
tumores,
mēna, vē-
tricus.
modicè fumitur, ac lotium mouet, & tormina, si
tostum fuerit, illicò mitigat. Decoctum comæ
renum doloribus prodest, ac menstrua soluit: va-
lētque radix cum priffana ad eadem: quæ etiam
hydropicis cum vino pota, necnon conuulsis mi-
rè auxiliatur. Folia vtiliter illinuntur ex aceto tu-
moribus quibuscunque ardentibus. Et puluis se-
minis cum mentha & axungia tritus, mammilla-
rum tumores laxat. Præterea ventriculo perfrige-
rato, & iis quibus crassa pituita est incidenda,
summè profunt vnciæ sex corticis radice fœni-
culi cocti in aceti & mellis libra vna. Post coctio-
nem, facta expressione, abiiciuntur radices, &
melle superfuso iterum coquuntur omnia ad spif-
situdinem, & de iis exhibentur cochlearia tria cū
aqua, plus, minus, pro ætate fumentis. Plerique
radice vtuntur cum cera ad suggillata: cum melle
ad canum morsus, necnon oculorum caliginem,
& cū aceto ad tumores ic̄tu illatos. Cuius rei te-
stem citamus poetam herbularium, de marathri,
seu fœniculi planta, in hunc scribentem modum,

Suggillata,
canum mor-
sus, caligo &
tumores.

Radice succus oculis cum melle perunctus,

Pulsa reddit eos omni caligine claros:

Illatos, ic̄tu subito, quoscunque tumores,

Apponens tritam iuncto sedabis aceto.

Semina ad dissipandos & vacuandos ventriculi
ac intestinorum flatus summè profunt, vel vul-
gato id attestante versiculo rhythmico,

Semen fœniculi referat spiracula culi.

Flatus, ge-
nitura, pu-
dendum.

Cæterùm, hîc de multis tacendum non est, quòd
fœniculum quomodocunque haustum, genitu-
ræ abundantiam promouet: éstque pudendis
amicissi.

amicissimum, siue ad fouendum, radice cum vino cocta, siue ad illinendum, eadem cum oleo trita. Fit succus è semine adhuc lactescente & musteo, vna cum foliis, ramis & cauliculis tenellis trito, & simul expresso, qui in sole siccatus vtilis esse traditur medicamentis quæ parantur ad excitandam oculorum aciem. Prodest idem ex radicibus prima germinatione contusis. Sunt qui caulem demerunt vbi floret, ignique admouent, vt caloris vi exudantem, vice gummi, liquorem excipiant, qui vnus oculis multò efficacior ac præstantior esse solet, quàm succus præcedens. Q. Serenus eam in rem vtitur liquore fœniculi melle excepto: cuius carmina hîc subscribemus.

*Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti,
Detergere malum poterunt.*

Paulus Ægineta aquam oculis caligantibus vtilem ad hunc concinnat modum. In fictile nouum virentem fœniculum cum pluuiali aqua iniicit, & ibi dies aliquot simul esse sinit, deinde extrahit, & aquam in vsum seruat perpetuo mense oculis instillandam matutinis horis. Hîc non omitam, quòd fœniculo, tanquam alimento vtendum non est, quin potius vt medicamento: nam tardissimè coquitur, ac prauum & exile nutrimentum præstat. Nonnunquam tamen exhiberi solet ad corrigendam ciborum quorundam prauitatem ac malitiam. Quemadmodum enim lactuæ interdum addimus petroselinû, mētham, maioranam, aut quid simile, vt eius frigiditatem obtudamus, vel contemperemus: ita & fœniculum nonnun-

*Oculorum
acies cali-
gans.*

*Modus con-
ficiendi aquã
caligantibus
oculis vtilẽ.*

*pulchra &
notata di-
gnissima.*

quam cucurbitis, & naps, vnà incoquimus, vè illorum noxam & prauam qualitatem emendemus. Quod etiam in coquendis piscibus multis, præsertim marinis, locum habere solet: quos fœniculi foliis nunc obuoluimus, nunc infarcimus, ad conciliandam saporis suauitatem, & fallēdam marinæ auræ graueolentiam delicatuiis palatis plerūque molestam. Sed hæc coquinam potius subolere mihi videtur quàm medicinam, quare verbum non ampliùs addo.

Mentha hortensis, & medica eius auxilia.

AREA VI.

MENTHA nomē suū in Gallia retinet, quam Florentinus rusticæ disciplinæ apud Græcos professor eximius, scripsit vel ob id inutilem esse, quòd vulnerato exhibita, vulnus illius fanescere & cicatricem ducere prohibeat: datur nihilominus in sorbitionem sanguinem excreatibus, vel *Q.* Sereno teste, cuius hæc sunt verba, licet nobis alibi producta,

Vuln^o, sanguis, testes, aures, lingua, partus & canis mrisus.

Sin etiam rutilus referetur pectore sanguis,

Sorbilio menthæ, raphanus vel cocta iuuabit.

Plantam hanc diuersis testium morbis occurrere certum est, si eius decocto opportunè foueantur: adhæc aurium dolores & linguæ asperitates cum melle iuuare, & cum sapa, partum accelerare, canisque morsus, cū sale curare. Si in lac proiciatur, neque illud coalescere, neque spissari permittet, etiam si ei coagulum remisceatur, quemadmodum scripsit Florentinus: qui eadem vi illam

lam

lam generationi resistere, & proinde parum vtilis esse arguit. Alij contra, perquam salubrem haberi defendunt, adeò quòd si mammis familiariter accesserit, nec coire lac patiat, nec densari: quare lactis potionibus illam consultò addi promittunt, ne eius coagulatione periculum stragulationis immineat. Multi fidem mihi fecerunt, se probauisse, caseos nec corrumpi, nec putrescere, qui methæ succo aut decocto illineretur. Ex quo non ineptè post Græcos scripsisse videbitur herbularius poëta de hac planta hunc in modum,

Caseolos succus putrescere non sinit eius

Admixtus, vel si viridis superadditur herba.

Decoctum exhibitum ad tres dies, ita à colico dolore liberare fertur, vt nunquam repetat: auctor est Aëtius, testas se eo auxilio à colico cruciatu liberatum fuisse. Singultus & vomitiones tam pituitosas quàm sanguineas menthæ succus cum succo granati sistit, vt Democritus in suis adnotauit Georgicis. Cù amylo & aqua, cœliacorum impetus frænat, ac mulierum purgationes immodicas cohibet. Huius odor vt animum excitat, ita sapor auiditatem & appetentiam in cibis prouocatur. Recentis succus spiritu subductus, narium vitia emendat: qui etiam in capitis dolore, temporibus vtiliter illinitur. Idem cum aceto, sanguinis fluxiones internas continet. Quin aiunt plantam ipsam impetigines, vel si teneatur tantum, prohibere: quod alijs de mentastro scriptum placeat. Non est hîc tacendum, quòd stomachum valde roborat, eiusque putrefactiones summoperè emendat, vermes eò reptantes, & ventrem infe-

Lac, māmē
& casei.

Singultus,
vomit^o, cœ-
liaci, mulie-
rum purga-
tiones, ap-
petētia, na-
res, caput et
sanguis.

impetigo,
stomachus
& vermes.

E

riorem obsidentes, suisque deque exturbando. Cuius rei testem proferemus Salernitanam academiã sic de mentha rythmicis versiculis scribentem,

*Mentitur mentha, si sit depellere lenta
ventris lumbricos, stomachi vermẽsque nocuos.*

Exhibenda est autem eius decoctio (velut absynthij) & non substantia. Cornel. Celsus de teretibus vermibus qui pueros solent infestare, id accipiendum & intelligendum censet. Dioscorides succum ex aceto propinatum idem præstare pollicetur. Sed pulchrum erit audire Q. Serenum super ea re pulchrè philosophantem.

*Pulchri
versus.*

Quid nõ aduersum (inquit) miseris mortalibus addis

Natura? interno cum viscere teinea serpens,

Et lumbricus edax viuant inimica creati?

Quod genus assiduo laniat præcordia morsu:

Sapè etiam scandens oppletis faucibus hæret,

Obsessãsque vias vitæ concludit anhelæ.

Democritus memorat menthæ conducere potum.

*Partus, lac,
& mãmæ.*

Bibita partũ accelerat, lac auget, ac mammarum durities soluit, cocta & emplastrata. Hic omittendum non est, cultus mangonio humorem sibi asciscere menthã, qui ad Venerem valde stimulos exacuit: quod est omnibus cõmune rebus quæ semicocto humore, eoque spirituofo ac flatulento participant. Quæ res problematicum hoc Aristotelis Adagium soluet: *Mentha, belli tempore, nec feri, nec edi debet.* Hoc enim cibo largè vescentes in libidinem ruunt, quæ corpus debilitat, vires frangit, ac animos eneruat. Quæ tria fortitudini & audaciæ ex diametro pugnare nemo est qui nesciat. Aristoteles tamen aliam arbitratur esse

*Quomodo
mentha ad
Venerẽ sti-
mulos exa-
cuiat.*

esse causam, nimirum quòd mentha corpori frigus adducat: eius rei argumento, quia semen genitale hauriendo corpus refrigerat: frigus autem fortitudini atque audaciæ aduersari certum est. Ut ut fuerit, Dioscorides menthã, ut diximus, Veneris voluptatibus valde commendat. Vnde nihil mirum est si antiquitas, flagrante bello, militibus illius esu interdixerit: scripseritque Aristoteles,

Cur olim militibus interdixit mentha vsus.

Mentham nec comedas, nec plantes, tempore belli.

Nam frequenti Veneris vsu fortissimi quique, ceu effœminati ac molles, faciliè contorpescent. Sed in his versatum satis, vel fortasse plus quàm par fuerit, nam medicis ex mentha remediis nihil conferunt.

Thymus, & medica eius auxilia. A R. VII.

TH Y M V M vulgò Gallorum *Thym*, nuncupatum, plerique maioranam Anglicam dicunt: cuius flores apibus summè amicos esse norunt omnes: nam gratum colorem & odorem melli addunt iuxta Virgilianum illud,

-redolentque thymo fragrantia mella.

Decoctum huius cum melle, orthopnoicis & suspiriosis valde prodest: necnon ad pectoris vitia quæuis excreanda. Remoratos fœminarum menses, & enectos partus, ac secundas pellit, vrinâque promouet. Thymos ac verrucas herba trita tollit, & ischiadicis cum vino ac polêta medetur, atq; optimè comitialibus datur, quos correptos olfactu eius excitari sæpè audiuimus. Quin & illos dormire aiunt oportere in molli thymo. Folia

Orthopnoici, suspiriosi, pulmonarij, pectus, menstrua, partus, secunda, vrina, verruce, ischiadici & comitiales.

E ij

Luxati & ambusti, trita & lanæ inspersa, luxatis vtiliter ex oleo apponuntur: & ambustis, ex adipe suillo efficaciter linuntur. Sed vitari debet is thymus qui niger est, & eligi qui flore illustratur cæruleo vel albo. Verum enimvero iucundum erit hîc audire philosophantem de thymo Ioannem Mesuæ. Calfacit, inquit, tenuat, incidit, resoluit, obstructa aperit, ac crassos flatus dissipat. Pituitam clementer educit per aluû (cum sale & aceto vt Dioscoridi placet) &, vt quibusdam libet, etiam melancholiam, sed imbecilliter, cum sale gemmeo vel Indo. Pituitam etiam crassam & lentam à thoracis & respirationis partibus euocat, necnon à cerebro. Ob id partium harum & neruorum frigidis & pituitosis affectibus mirè succurrit: vt asthma, tussi, pulmonibus à frigido dolentibus: præsertim syrupo suo, vel decocto, vel oleo ex eius floribus incoctis facto: quod etiam visum acuit & sanitatē conseruat. Partes neruofas calore suo roborat, & suffitu auris dolorem ac tinnitum flatuosum emendat. Saluber thymus est senibus contra hœmim iniuriã: appetētiam excitat, coctionem iuuat, cum melle & nitro lumbricos necat, menses ac vrinas mouet, & rigori febrili opitulatur. Eius vehemens caliditas aliorū mistione obtunditur, siue coquatur cum visis passis, siue aceto infundatur, siue mulsæ cum pauco sale gemmeo, qui purgationem eius auget. Coctionem & triturã mediocrē sustinet. Præter has thymi vires à Mesue Damasceno descriptas, alias quoque ei reddidit præclaras Aëtius Cappadox, hîc etiam nobis proponendas. Hæc, inquit, experimētis de thymo com-
perta

Flatus, pituita, melancholia, thorax, cerebrum, nerui, asthma, tussis, pulmo, visus, & aures.

Senes, appetentia, coctio, lumbrici, menses, vrina & rigor febrilis

perta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus thymi aridi minutissimi drachmas quatuor, cum oxymelitis cyathobilem enim, reliquosque humores, atque acrem saniem vacuat. Facit & ad vesicæ affectus. Ventre autem inflato, ubi scilicet intumescere cœperit, drachmam vnam dato ieiunis cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborum, coxendicumque dolorem, ac lateris & thoracis. necnon hypochondriorum suspensionses & inflationes, pondere vnius drachmæ cum oxymelite cochlearis mensura, ieiuno exhibetur. Similiter etiam melancholicis & mente turbatis, timoréque detentis, drachma cum oxymelitis cochleari præbetur. Datur item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinem & vehementem oculorum dolorem. Prætereà contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum vino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis duæ drachmæ salubriter exhibentur. Hactenus de thymo, cuius medicam historiam fusè dilatauimus, quòd magnarum virium plantam esse intelligeremus, ac hortis omnibus passim obuiam & familiarem.

Arthritis, bilis, vesica, hydrops, lumbi, coxendix, lateris, thorax & hypochondria.

Melancholici, lippitudo, oculi, podagra & testes.

Ocimum hortense, seu Basilicum, & medica eius auxilia. AREA VIII.

OCIMUM hortense (aliud enim est ocimum pabulare & segetarium) vsque adeò notum est, vt perraræ vbique sint adium fenestræ, & perrara viridaria, quæ illo longè ac latè non redo- leant, tanta est fragrantia & suauitate: à qua etiam

E iij

ozimū rectè dici, ac scribi posse contendunt multi: vt sit ab ῥζω, quod est redoleo. Græci recentiores qui de re herbaria scripserunt, Psellum sequuti, βασιλικὸν, id est regium appellant: quod nomen apud Gallos passim vsurpatur. Sic fortasse dictū, quòd in solis Regū hortis aleretur, vel quòd Regibus ob præstantiam odoris, dignum esset. Verùm hæc nihil ad medicas eius facultates, de quibus nunc demum feriò nobis agendum. Inter veteres parum conuenire lego, vtilé ne sit an noxiū cibus. Chrysippus medicus antiquiss. caco stomachum esse dixit. Galenus & Paulus Ægineta ob humorem excrementitium internis partibus officientem, cibus abdicarūt (quod de immodico vsu intelliges) non tamen exterius damnarunt. Qui contrariā tuentur opinionem Dioscorides & Plinius, hæc ceu cōmentitia rident, asserentes stomacho prodesse, quòd eius inflationes discutiat ex aceto sumptum. Sanè sicuti eius vsum largū & liberalem nocere arbitror, ita sobrium & temperatum iuuare credo. Nam si quis eo, perinde ac reliquis oleribus affatim & prodiga manu vti velit, proculdubio intestina sentiet incōmoda. Si verò parciùs, ac si medicamentū esset, interna percipiet commoda. Ventrem remollit, flatus discutit, lotium mouet, ac lactis prouentum mulieribus adfert. Tritum & naribus inditū sternutamenta ciet: quibus instantibus conuiuere oportet. Odoratu tristes exhilarat, ac timidos animat, mixtòque atramento futorio verrucas tollit. Venerem stimulat, ex quo tam equis quàm asinis, admissuræ tempore, vtiliter ingeritur ac exhibetur. Vsu quoque com-

*Stomachus
& eius in-
flationes.*

*Venter, flatus,
urina,
lac, sternu-
tamentum,
verruca &
Venus.*

compertum est, ex aceto salutare esse deficientibus animo: adhæc, caput dolentibus, de causa frigida, cum rosaceo, vel eodem aceto. Dioscorides cum polline polætæ, aceto & rosaceo illitum, contendit pulmonum inflammationibus auxilio esse: eiûsque succum distillationes exficcare: & semen potum difficili vrinæ auxiliari, necnon atrabilem gignentibus, opem adferre summam. Refert Plinius, Chrysippum medicum grauitè ocimum increpuisse, & fugiendum hominibus præcepisse, quòd capræ illud aspernentur. Quæ cum cæteris pabulis omnibus auidissimè vescantur, ab hoc vno, etiam famelicæ, cautè abstinent. Quod à Sorione Græco geoponico etiam adnotatum inuenio. Qui vltra hæc asserit, insanos fieri qui ocimum vtuntur: additque eum qui ocimum manducauerit, si eo die à scorpione feriat, seruari non posse. In quem & Chrysippum videtur pugnare Plinius, scribens, capras libenter ocimum esse, nec cuiquam mentem motam qui illud māducauerit: quin & terrestrium scorpionum ictibus ex vino & pauco aceto sumptum salubriter mederi. Dioscorides ex Africæ placitis tradit, eos qui ocimum ederint, nullo cōflicari dolore, si à scorpione feriantur. Ex quibus opinandum relinquo, num expungenda sit negatio apud Sorionem. Diodorus in Empeiricis credit ocimum pediculos creare, si quis eo largiùs vtatur, ob excrementiam humoris superfluitatem quo imbuitur. Mirabile sanè, & ob id memorabile, quod à Iacobo Hollerio Medico præceptore nostro doctis. visum & adnotatum fuit; Cuidam Italo ex odora-

Lipothymia, caput, pulmones, distillatio, dysuria & atrabilis.

Insani, & scorpionis ictus.

Pulchra de ocimo, & notatu dignissima.

Pediculi & partus.

tu frequenti basilicæ herbæ natum scorpionem
in cerebro qui vehementes dolores & longos,
mortē denique ei attulit. Postremū hoc sit, quod
ab amico erudito probatum intellexi: Si ex par-
tu laborans mulier, ocimi radiculam cum penna
hirundinis tenuerit, absque dolore illicò pariet.
Sunt alia plantæ huius admiranda secreta, paucis
hactenus cognita, quæ cum aliis plerisque publi-
cabimus, si isthæc grata fuisse audiuerimus.

*Orualla, seu fatium Horminum, & medica eius
auxilia.* AREA IX.

ORVALLA herba perquam odorata, Parisiē-
sibus *Tota bona* dici solet, quibusdam sclarea,
vel scarlea, aliis matrifaluia & gallitricum: nec-
non herba S. Ioannis. De eius facultatibus hæc
in præsentiarum à me accipies. Herba trita acu-
leos ac spinas extrahit, & remorantes difficilē-
que partus accelerat. Vino præterea iniecta men-
tem exhilarat, & Venerem extimulat: verum li-
beraliùs sumpta, caput tētat. Tam fatium quàm
syluestre horminum medicatum habetur: sed ve-
hementius syluestre ad venerea illicia. vnde illi
nomen ἀπὸ τῆς ὀργῆς. Semen in calyculis nigrum
καρπασίαν, capitū sue grauitatem facit, odore quem
vniuersa vibrat & spirat planta. Idem semen lip-
pitudines tollit, & oculis immisum, ac mul-
ta frequentique reuolutione per illorum orbem
raptum, quasi humore prægnans, & tenuibus
membranulis onustum, fordibusque conuestitū,
tandem egreditur: secum educens & euerrens
quæ

*Aculei, spi-
na, partus,
veneris, lip-
pitudis, al-
bugo, tussis.*

quæ inciderunt & molesta fuerunt. Id quod multis multorum experimētis, tam est notum, quàm nota fuit canibus casta Diana suis. Insuper *ἀεγύμωτα* & oculorum albugines cum melle purgat, tussientibusque vtile censetur esse. Mulierculæ præterea illud caligantibus oculis imponunt, nec ex oculo auferunt, nisi caligine soluta. An verò hæc planta, Plinij alectorolophos dici possit, viderint eruditi. Non omitam, & si nihil ad medicum hoc nostrum institutum, quòd flore hortensis hormini & semine in dolio vini posito, dum adhuc feruet vinum, tanta gratia ipsi vino cõciliatur, vt Cretici, aut Maluatici gustum præ se ferat. Arrigite aures ænopolæ, sed neminem, obsecro, vestris improbis & noxiis miscellaneis defraudate, animorù & corporum iactura irreparabili, & capitali edicto plectenda, in hac præsertim Galliarù metropoli Lutetia, vbi maximè ea pestis viget, summo studentium & lucubrantium incommodo.

*Secretũ pro
vinis.*

Rosmarinus, & medica eius auxilia.

A R E A X.

RVRA & officinæ Rosmarinum appellant, quod aliis libanotis dici solet. Frutex est topiarius, necnon coronarius, cuius odor, resinam aut thus vtcunque præ se fert: tam suavi ac iucundo spiraculo, vt quos animus defecerit, illicò recreare possit. Suffitu destillationes ac tussim continet, regiùmq; morbum suo curat decocto. Et quod illi de multis nobile est ac insigne, solo

Lipothymia, destillatio, tussis, icterus, perisplentia & capitis affectiones.

nidore in pestilentia tutam reddit domum, ex-
 piando & repurgando improbam aëris pernicië
 suffitu ac vapore salutari. Paratur oleum distilla-
 tione perquam odorum & vtile ex summis vir-
 gultis & floribus Rosmarini, paralyticis & indu-
 ratis articulis schitro detentis apprimè commo-
 dum. Cordi & stomacho valde prodest aqua: flo-
 res caput ac cerebrum maximè roborât: ex quo
 illorum vsus admodum efficax esse solet contra
 capitis affectiones. Sunt qui saccharo eos con-
 diant, & sibi ac amicis eam in rem diligenter
 custodiant. Totus frutex vtilis est omnibus fri-
 gidis ægri tudinibus, membra ac nervos egregiè
 roborans & calfaciens. Sed paulò particulariùs
 hîc nobis est medicè philosophandum in exper-
 tis & probatis Rosmarini auxiliis. Itaque,
 succus radicum & foliorum eius defæcatus, &
 cum melle despumato in modum collyij cōcin-
 natus, plurimum valet ad defluxiones pituitæ
 in oculos. Quæ si calidæ fuerint, licebit addere
 oui albumen, cum succo pomi generosi, &
 aqua rosacea confusum ac diu agitatam. Semen
 cum pipere & vino haustum, singulare adfert
 præsidium contra icterum, hepatis obstructio-
 nes & inflationes. Radix siccata, puluerata, &
 cum vino bibita, ventris dolores, etiam si colici
 fuerint, perbellè castigat & demulcet. Quod
 etiam faciunt ruta & satureia. Reliqua scriben-
 tur in opusculo vinorum medicatorum & rerum
 aliarum hortensium.

*Nervi, oculi,
 icterus,
 obstructio
 hepatis, in-
 flatio, &
 ventris do-
 lor.*

Defluxio.

Lauen-

*Lauendula, quibusdam Pseudonardus,
& medica eius auxilia.*

AREA XI.

LAUENDVLA quæ Pseudonardus quibusdã <sup>Vnde dicta
sit Lauēdu-
la.</sup> dici solet, nostratibus verò *Lauanda* (quòd in balneis, lauandis corporibus summè expectatur, & elota omnia, si eis permisceatur, odoris suauitate cōmendet) frutex est omnibus notus. Qui, quia non minùs placet fragrantia quàm nardus, idcirco apud nos Spicæ nomen sibi arrogauit, & *Aspicum* dici consueuit. Licet id ad maiorem Lauendulam multi detorquere fatagant. Huius spicata cacumina & tonsiles vertices, manipularim in scopas & muscaria concinnatos, bigis ac clitellis Lutetiæ per æstatem venales vicatim proclamari, & passim à rusticis in varios vsus plenis vlnis certatim comportari, nemo est qui non videat. Sed hæc nihil ad medica lauendulæ auxilia, de quibus nunc demum nobis agendū. Omnibus cerebri frigidis affectibus, <sup>Cerebrum,
conuulsi, re-
soluti, ven-
triculo, ie-
cur, lien,
uterus, mē-
ses & secū-
da partus.</sup> conuulsisque ac resolutis illam auxiliari scribunt Arabes, Græci, ac Latini medici: adhæc, ventriculum roborare, & iecur ab infarctu liberare. Obstructos etiam lienes valde iuuat, & vterum calfacit, ac menses secundasque educit. Lauendulæ plurimum inest aromaticæ gratiæ, eoque affectibus matricis semen & folia cōmendatio-
ra habentur: tum fomentis & lotionibus, tum pulueribus & dilutis intrò sumptis, ad suffocationem & ascensum ex vaporibus putridis, & ad partus accelerandos. Fit è floribus stillatitium

Oleum de Spica. oleum vitreis organis expressum, quod vnguentarij oleum de spica vulgò nūcupant, tanta odoris præstantia & fragrantia, vt cætera odoramenta superet ac obrundat. Quò fit vt extra officinas & myropolia illud afferuent aromatarij, ne moschi, ambari, zibbeti, aliorumque vnguentorum & aromatum suauitatem intercipiat. Valet ad eadem quæ planta ipsa, & multò præstantiora, à nobis alibi exponenda.

Hæc sunt quæ de hortorū herbis & fruticibus odoratis in præsentiarū adferre possū. A quibus ad herbaceos & suffruticeos fœtus, eadē medica methodo explicandos & illustrādos opportunè transeo : modò commonefecerim lectorem, me lauandulam inter flores odoratos noluisse transferre, quòd vniuersum folium æquè odoratum habeat, atque florem. Quæ res floribus in quinto campo describendis, planè denegatur. Verū enimuerò, quia eius flos absque folio solus potest decerpi, si quis ad florum regionem illam traducere voluerit, vnguem non vorterim.

HORTI MEDICI CAMPVS

QVARTVS, FRVCTVS CARTILAGINEOS, herbaceos & fruticeos, sex areolis distinguens.

Curbitæ, & medica earum auxilia. AR. I.

QVIA in censu fructuum herbaceorum qui cartilagineo generi ascribuntur, Cucurbitæ primas tenet in hortis, idcirco de illis primo loco

loco hîc agemus : & si Chryſippus medicus eas in cibo damnarit, ceu ſtomacho inutiles, contra Diphilum, qui illas affirmat ex aqua & aceto coctas, ventriculum roborare. Afri, & item Græci geoponici, aluum lubricare tradunt, earundemque ſuccum inſtillatum, auribus dolentibus valde prodeſſe. Caro interior ſuis ſpoliata ſeminibus, pedum clavis auxiliatur, & decoctæ ſuccus dentes mobiles ſtabilit, illorum dolores cohibendo, à calida cauſa cōtractos. Aluum præterea ſua humiditate remollit, tametiſi peſſimè corpus alat, ſicuti hoc diſticho eleganter expreſſit poëta Heſſus,

Humida frigoriſus cognata cucurbita, paruo,

Quod vires faciat, pondere corpus alit.

Si ſumatur vt ſimplex medicamentum, refrigerabit ac humectabit : ſi vt alimentum, calida ei remiſceri debent, veluti petroſelinum, cepa, piper, mentha, thymus, & ſimilia : alioquin humorem gignet aquoſum & promptè corruptibilem, præfertim ſi frigidum naſta fuerit ventriculū. Corticis ramenta, tuſa & infantium capitibus illita, ardoreſ extinguit ex ſiriaſi. Et ſi quis in crudam cucurbitam excavatam merum inſundat, & ſub dio contineat, illudque temperatum propinet quibus aluus eſt ſuppreſſa, ad excernendum proritabit. Cinis aridæ impoſitus ambuſtis, mirè illis opitulatur. Sed hîc ne, quæſo, omittamus, quod cucurbita in patiniſ aut ſartagine frixa, multò eſt ſalubrior quàm elixa. Nam inter affandum vim magnam humoris aquoſi deponit: ideo valentius ac præſtātius exhibet alimentū. Si elixa

*Ventriculus,
aluus, au-
res, pedum
clavis, &
dentes.*

*Cucurbita
humida &
frigida.*

*Siriaſis,
aluus, am-
buſta.*

*Cucurbita
frixæ &
elixa.*

fuerit, acrium societate postulat, alioquin fatua
 habetur, & insipida: gaudetq; acidorum, austero-
 rum, salforum & aliorum contubernio, quorum
 vires corpori nostro comunicat: fitq; ita, vt nau-
 sea, qua alioquin creare solet, prorsus vacet: que-
 admodum doctè & eleganter scripsit Galenus, post
 Hippocrate ubique magnus. Sed his prælibatis,
 medica & experta cucurbitarum auxilia repeto.
 Itaque, si fictili torreatur, & cum anserino adipe
 teratur, incredibile auxilium vulneribus adferet.
 Et succus exceptus de ramentis illatum per se tu-
 sis, aut cum rosaceo, cutis adustiones quasuis
 emendat. Sed de omnibus mirabilis est earudem
 aqua aduersus febres acutas & ardentes ad hunc
 modum comparata. Recens cucurbita recenti
 pasta conuestitur, calente clibano cum pane affa-
 tur, aperitur, & aqua intus natans colligitur. Si
 alia via placet incedere, cucurbita tota & integra
 frustulatim secatur, fictili nouo includitur, cliba-
 no (vt prius) coquitur, & hinc expressa aqua
 feruatur. Vfus erit cum saccharo ad restinguendos
 febrium ignes, sitim temperandam & aluum cle-
 menter mouendam. Quod etiam præstabit aqua
 infusionis & macerationis seminum psyllij cum
 saccharo rosato, vel iulebo violaceo, sicuti mul-
 tis experimentis feliciter obseruauimus factum.
 Non tacebo ex Auicenna, q; qui colicis cruciati-
 bus est obnoxius, religiosè abstinere debet à cu-
 curbita & cucumere, quouis modo paratis: alio-
 quin suo damno acclamare poterit,

Heu patior telis vulnera facta meis.

Cæterum, nec inutile nec ociosum erit admo-
 nuisse,

*Vulnera &
adustiones.*

*Aqua cucur-
bitæ præstā-
tissima.*

*Febris,
aluis &
colicis cru-
ciatus.*

naiffe, quòd cum inſpida ſit cucurbita, & ex eorum genere quæ Græci ἀπρία vocant, hoc eſt qualitatis expertia, tamen dum coquitur, quouis ſapore & odore, imò verò colore facilè imbui poteſt, pro natura eorù quæ illi miſcebuntur. Quomodo autem fieri debeat deiectoria in ſuo cucurbitario, docemus in opuſculo Secretorum hortenſium, & methodo comparandorum fructuù, olerum, radicum, vuarum & vinorum, quæ corpus blandè & innocenter purgent.

*Cucurbita
ex ſe inſi-
pida.*

Cucumeres, & medica eorum auxilia.

A R E A I I.

CUCUMIS tam eſt notus urbanis ac ruſticis menſis omnibus, vt nihil notius eſſe poſſit in tota hortenſium familia. Hunc Matron ſuis carminibus terræ filium nominavit, quòd ex ea veluti prodiens, in illius gremio perpetuò iaceat. Heraclides Tarētinus hedygeon, quaſi terræ ſua- nitatem, nuncupare voluit: quem Diphilus Caryſtius, medicus apud Græcos doctiſs. & agricola optimus, primis menſis veluti noxium damnavit, vt qui raphani modo ſurſum feratur: ſed poſtremo cibo ſumptum, concoctu faciliorem promiſit: alioquin epulis illū abdicavit. Semen urinas acres contemperate tradunt qui de rebus agri & medicinæ ſcribunt. Vim habet refrigerandi pulpa tota, ex quo agrè in corpus diſpenſatur, ac difficulter per vètris anfractus permeat: febri- les horrores nonnunquã hinc mouens, & Venetè

*Cucumis
terræ filius.*

*Urinæ acres
& febrilis
horror.*

*Syncope, ve-
fica, tussis,
phrenesis,
dysenteria
& purulē-
ta excrea-
tio.*

consopiens. Quod postremum Græci celebra-
tissimo hoc proverbio testatum voluerunt, Mu-
lier pallium texens, cucumerem deuoret. quo-
niam textrices magna ex parte, si Aristoteli cre-
dimus, sunt impudicæ, & Veneri admodum op-
portunæ. Naribus admotus cucumis valde con-
fert ad syncopen à causa calida. Et semen in lacte
vel passo vtiliter iis propinatur, quibus vesica
exulcerata est, vel sumptæ cantharides negocium
faciunt: adhuc tussientibus, si quantum tres di-
giti prehenderit, cum cumino teratur, & ex vi-
no bibatur. Prodest etiam phreneticis in lacte
mulieris, & dysentericis, acetabuli mensura: nec-
non purulenta excreantibus, pari pondere cum
cumino. Totus abstergendi & incidendi faculta-
te pollet, ex quo splendida reddit corpora: eoque
magis, si quis semine arefacto, tuso & cribrato,
vice pulueris absterforij vtatur. Sed vtile erit &
pulchrum audire Claud. Galenum de Cucume-
rum vsu eleganter, suo more, differentem. Qui-
bus cucumeres, inquit, probè cōcoquere datum
est, dum in hoc fisci, intrepidè affatimque iis sese
explent; longi temporis tractu, frigidum & vt-
cumque crassum humorem in venis coaceruant.
Qui per eam qua venæ funguntur coctionem,
haud facilè in probum sanguinem potest con-
uertere. Ob eam igitur causam, omnibus prauis suc-
ci eduliis abstinendum censeo: etiam si ea qui-
busdam concoctu sint facilia. Nobis enim non
aduertentibus prauus succus ex ipsis post longū
tempus in venis colligitur, qui postea à exiguam
ad putrendum occasionem nactus, febres mali-
gnas

*Aurea Ga-
leni verba
summè no-
tanda &
observanda.*

gnas accendit. Hæc sunt aurea Galeni verba omnibus qui valetudinem inculpatam tueri fatagunt, alto corde præuidenda, & mordicus tenenda. Memorabile sanè est quod in Græcis Quintilliorum georgicis legi, & à multis non infœliciter expertum audiui. Quid illud, inquires? Si febricitanti infanti, qui adhuc lacte nutritur, aut paulò grandiori, paris longitudinis cucumeres dormienti apponantur, & quasi condormiscant, statim sanabitur, febrili calore omni ab illis presso, hausto & extincto. Athenæus scribit cucumeres plenilunio in hortis maximè gliscere, & manifestum incrementum capessere, necnon more echinorum marinorum impleri, quod aquei humoris summum est argumentum. Suffragatur Athenæo Plinius, addens insuper eos velut timore perterritos, quoties cælum tonat conuerti, & quasi tabescere: cuius rei certam fidem mihi fecit experientia, præsentibus aliquot amicis meis, qui rerum naturas & secreta per experimenta quærunt & explorât. Ne, obsecro, prætermittamus quòd cucumeres à mulis, felibus, & asinis summoperè expetuntur, mira & incredibili eorum voluptate illecti: quorum odorem vel eminus sentiunt. Quare munienda sunt cucumeraria, ne illuc erumpentes, ea depopulentur, conculcent ac proterât. Sed instituti mei oblitus, quorsum raptor? medica itaque auxilia repeto. Si quis feminum cucumeris, cucurbitæ & citrulorum partes æquales acceperit, ac feminum lactucæ & portulacæ partem mediam, adhæc succi glycyrrhizæ, quartam vnius, & cum mucilagine psyllij paruos tro-

Febres parvulorum.

Cucumeres lunares esse.

Cucumeres felibus, mulis & asinis, summe expeti.

Adversus stertim & astus febriles.

chiscos ex his formauerit, ac in ore tenuerit, vel
syrupo aliquo acetoso diluerit cum aqua hordei,
habebit præsens auxilium aduersus sitim & fe-
brilem æstum.

*Pepones, melones ac melopepones, & medica
eorum auxilia. A R. III.*

*Quando ma-
surus esse di-
catur pepo.*

*Cutis pæ-
dor, lentigo,
vitiligo, cho-
lera & pi-
tuita.*

QUIA tres isti hortenses fœtus qualitatibus
inter se ferè conueniunt, idcirco, vna
(quod dicunt) fidelia nobis hîc dealbabuntur
omnes sub pepone, qui tum maturus ac edulis
esse videtur, cum pediculus à corpore secernitur,
& suauis odor ab eius vmbilico nares ferit. Dio-
cles Carystius scripsit in libris salubriû quos edi-
dit, peponem concoctu facilem esse, mirûmque
in modum cordi placere, sed parum iuuamenti
adferre. Diphilus promptè crassescere tradidit, ac
paucam alimoniam suppeditare, & per aluum
agrè exigi. Phœnias eum duntaxat crudum cen-
suit edendum qui est citra feminium. Galenus pe-
pones omnes refrigerare, & largo humore imbui
dixit: sed non absque manifesta detergendi facul-
tate: vel eo nomine quòd obstitam pædore cutim
illustrent, ac lentigines & vitia insolatæ faciei,
cum vitiliginibus emaculent, præsertim semine.
Addit, improbum creare succum, etiam si à sto-
macho probè conficiantur. Præterea, choleram
morbum præcipitem ac periculosum in multis
concitare, & superfluarû humiditatû copiâ susq;
deque effundere. Primo cibo sumi debent, ita ta-
men, vt qui pituitosi sunt, vinû vetus superbibât:
& bilioti acidulum cibum præsumant: nam sic
omnis

omnis abigetur noxa. Peponarius enim cibus sanè quàm facilè in flauâ bilem, vel pituitâ degenerat. Qua ex re, biliosos prædulcis pepo, pituitosos verò immaturus offendit. Longos rotundis multi præferût : omnes tamen aluum mouët, & vrinâ cient, modò fuerint maturi : proindèq; renibus vtiles esse cēsentur: sed semine magis, adèd vt cōcretos inibi calculos efficaciter deturbet. Si cortex oculis humore calido vexatis fronti ligetur, ruêtes in illos fluxiones pulchrè sistit ac compescit. Succus cū semine in farinâ siccatus sinegma facit ad cutē emundandâ, & conciliandum in facie nitorē, sanè quàm illustrem. Cæterùm, pepones omnes in paratis corporibus, vomitū eliciunt, nisi cibus succo bono præditus supermā-datur : nam sic festinātius deorsum prouoluētur. Plerique medici tradūt, illos desideria ruentiū in Venerem frænare, & geniturâ minuere. Sunt qui pro comperto scribant melonis frustulum ollæ immisū, celerem carniū coctionē iuuare. Quod etiam præstare aiunt vrticæ aut sinapis semen, vel fici surculū, vt suo dicemus loco. Finis hîc esto, Pepones à felibus summè & auidè expetuntur: quare à peponariis longè sunt arcēdi, ac procul abigendî. Non omittam q; semina melonum ex-corticata & saccharo condita, multùm valent ad ciendam vrinam & renū dolores demulcendos. Imprudenter omisi quòd ramēta peponum vti-liter syncipiti apponuntur, contra aduersionem infantium quam siriasim vocant.

Aluus, vrinâ, renes, calculus & oculi.

Vomitus, Venus & genitura.

Pulchra & notanda.

Vrina, renes, siriasis infantum.

Cinara, seu carduus hortensis, & medica eius auxilia.

AREA IIII.

F ij

*Quomodo
cinara ex
agris in
hortos ve-
nerit.*

*Quomodo
coquenda
& paranda
cinara.*

*Cinara
pravi succi
edulium.*

*Vrinae, Ve-
nus & gra-
ueolentia
alarum.*

P A V C I sunt hodie horti in Gallia, qui longè
paculatè non syluefcant hac plâta, adeò vt opi-
para nulla fit mensa, absque echinato eius cibo,
nisi anni tempus illum negauerit. Altilem & hor-
tensem nuncupamus, quòd re vera fit ex carduo-
rum genere: quem culturæ mangonium domita
feritate ex agris in hortos venire cõpulit nescio
qua gulæ audacia, quæ campestria terræ porten-
ta, & afinorû pabula, in ganeam & luxum vertit,
à quadrupedibus plerunq; neglecta: vsqueadeò
ventris & veneris desideriiis ac illecebrosis volu-
ptatibus obsonantur epicurei homines, telluris
inutile pondus. Vulgus Gallorû plantã hanc *Alti-
cocalum* nuncupare solet: ab articulo Arabum *al*,
& *cocalos*: qui Hippocrati, Galeno teste, nucleus
est pineæ nucis, cuius quidem nucis imaginem
pulchrè æmulatur cinara: quam iuribus, aspara-
gorum modo, incoqui, & ex butyro, sale atque
aceto, diuitum mensis apponi, nemo non videt.
Sunt qui asperso sale, & piperis, aut anisi vel co-
riandri addito polline, cruda illa vtantur, & ita
natiuam nucleorum eius squammatim hærentiû
suauitatem excipiant. Sed hîc rursus ad eundem
impingo lapidem, oblitus me medicum agere,
non coquum. Venio itaque ad facultates cinaræ,
quam Galenus tradit pravi succi edulium esse, &
maximè cùm plusculum obduruerit, festinando
scilicet ad florem: tunc enim biliosum succum in
se copiosum habet: ex quo satiùs fuerit, eo tem-
pore elixam mandere, quàm crudam. Recentes
& tenelli eius nuclei, vrinâs ciere feruntur: &
Venerè in vino generoso præmacerati stimulare,
Hesio-

Hesiodo teste : qui florente cinara , cicadas acer-
rimi cantus esse scripsit , & mulieres libidinis au-
dissimas , virósque ad coitum pigerrimos. Radix
emedullata, & in vino decocta, si bibatur, alarum
tædia hircosa, ac graueolentiam emendat : quam
Xenocrates experimēto promittit per vrinas ob
id effluere. Eadem in aqua excocta, stomachum
roborat, & vuluis nonnihil cōfert vt gignantur
mares : sicuti Cherias Atheniensis & Glaucias af-
feruerunt. Sed hoc loco tibi coniectandum relin-
quo, an vna eadēque sit nostra & antiquorum
cinara. Restat hīc admonendum (quāquam præ-
ter institutum) quòd à duobus animalculis sum-
mè infestantur, & auidè expetūtur cinaræ. A mu-
ribus primùm, qui radicem voluptate semel ille-
cti, turmatim vel è longinquo accurrunt. A tal-
pis præterea, quas crebro defossu & cuniculatio-
ne, sæpè vidimus cinareta ac cardueta funditùs
vna nocte euertisse. Remedia eam in rem quæ-
renda sunt ex nostris rerum hortensium Secretis.
Sed repeto medica scolymi ceu cinaræ auxilia.
Huius radix in vino cocta & pota, copiosam, vt
tradit Oribasius, & graueolentem vrinam proli-
cit, alarumque hircos ac virosam corporis odo-
rem, vt diximus, tollit. Quo nomine etiam ve-
neræ gonorrhœæ præsens esse remediū, fœlici
succesſu se probasse scribit Ioannes Langius, il-
lustris. Comitum Palatinorum medicus doctis.
Cæterùm, asparagi cinaræ cum butyro in iure
elixati, sopitam Venerem in vtroq; sexu strenuè
excitant: æstate viris ad eius conflictum languen-
tibus, hyeme verò mulieribus ad eam pigris : si-

*Stomachus
vulua &
generatio.*

*Pulebra &
notatu di-
gna.*

*Vrina, ala-
rum fœtor,
Venus &
gonorrhœa.*

*Cur sollicitè
à mulieri-
bus colatur
cinaræ.*

cuti ante Plin. adnotauerūt Hesiodus & Aristot. Nil igitur est mirum, mulieres adeò ambire plantam cinaræ, & cura admodum sollicita illam curare & colere.

*Fragaria & Framboësia cum medicis auxiliis
vtriusque. AREA V.*

*Febris, lien,
vulnera, ul-
cera, fluxus
muliebris,
dysenteria,
vrina, secur
renes &
vesica.*

*Gingiuæ, de-
tes, distilla-
tio, lentigi-
nes, calculi,
inflamma-
tio, faciei
vulscula,
vari, oculo-*

FRAGARIAE fructum vulgus Gallorum *Fresam* nuncupat, & nomine paterno inaurat Framboësia fœtū, patria lingua *Framboise*, ac si dicas fragū ligneū aut syluosum à rubente moro non valde dissidēs : nisi quod sapore & fragrantia indicibili, palato magis applaudit. Vnde cum vinum aliquod à generoso sapore laudare volumus, olêre framboësiam, nostro vernaculo sermone dicimus. Vtriusque fructus citam sentit corruptionis labem : quapropter febrim faciliè experiuntur, qui largiùs fugaci hoc cibo vescuntur. Fragariae tamē folia in iuscule cocta & sumpta, lienosis medentur : idēque præstat succus eorum ex melle haustus. Eadem folia cum radice, tam vulnera quàm vlcera sanant, muliebrēsque fluxus ac dysenterias cohibent, & vrinam cient. Decoctum herbæ ac radicis, inflammationibus iecinoris auxiliatur, & renes ac vesicam mundat. Idem ore contentum collutionisque modo agitatam, gingiuas roborat, dentes commotos firmat, & defluxiones continet. Exstillatitia aqua fructuum maturorum mulierculæ erisypelateas, lentiginosāsque faciei fœdationes leniunt & abigunt. Eadem epota ad calculosos, & inflammationes

tiones optimè facit, Petro Pena medico præstatis. autore. Vinum quod ex fragis elicitur distillatione & sublimatione, aut putrefactione vlcusculis quæ in facie pullulant ab hepatis caliditate, salubriter medetur, varósq; & oculorum nubeculas, ac calidas defluxiones impositum, mirè tollit. Quin multi etiam de experimento mihi affirmarunt, elephaticorum maculas ac tubercula emendare: adhæc, herbam fragariam cum sua radice in vino coctâ & ieiunis ictericis ex iusculo dies aliquot propinatam, certum illis præsidium adferre. Mora framboësi carulea purpura nitentia condiuntur & esitantur ad voluptatem & sitim aspectu amœniore.

*Grossularius, tam albus quàm ruber, & medica
vtriusque auxilia. AR. VI.*

FREQVENS non solùm in hortis, sed etiam sepibus rusticis esse solet grossularij frutex, maximè qui baccis oneratur cãdidis, & ante maturitatem iucunda acerbitate gratis: ex quo tam pauperum quàm diuitum iuribus suo tempore innatare consueuerunt, & in dulciarias placentas, ac farcimina, farctâque passim transire loco vix acerbæ. Quo nomine etiã grauidis summè expectantur. Est frutex alter hortensis huius ferè plumæ, rubentem ac pendulam ferens acinorũ multitudinem racematim congestam: quæ more nucleorum punici mali, abeuntem appetentiam reuocare, & nostratibus *grosella rubra* vel *trãsmarina* nuncupari vulgò solet. Non desunt qui putent id esse quod Arabes medici *Riben* appellant. Fru-

*Grossulariũ
descriptio
& vsus.*

*Stomachus,
suis, febris,
vomitus,
aluus, tor-
mina, san-
guis, bilis,
mēstrua, cœ-
liaci, dysen-
terics &
cholericis.*

ctus vtriusq; candidus nimirū vel ruber, æstuan-
tem stomachum refrigerat, & sitim restinguit:
quæ cum alios, tum maximè febricitantes excru-
ciare solet. Vomitiones sistit, stomachum robo-
rat, alui profluuium retinet ex flava bile, ac ven-
tris rosiones & vellicatus hinc obortos emendat.
Præterea sanguinis feruorē demulcet, bilis acri-
moniam obtundit, abundantiam fœminearum
purgationum cohibet, cœliacisq; & dysenteri-
cis, necnon cholera laborantibus valde prodest.
Salgamari, saccharo, aut melle vtrunq; condiunt
ad anni totius vsum. Scio non deesse, qui hæc
ascribenda contendant fructibus oxyacanthæ:
quod vt obstinatè non nego, ita grossulis nostris
conuenire de experientia probatum habeo.

HORTI MEDICI CAMPVS

QVINTVS, FLORES ALIQVOT,
tam odoros, quàm inodoros, no-
uem Areolis complectens.

Rosæ, & medica illarum auxilia.

AREA I.

*Rara rosa-
rum excel-
lentia.*

QVONIAM Rosæ, floris ac odoris raro pri-
uilegio, inter omnes hortorum flores vbi-
que nobilitantur, & aspectu perquàm iucundo
ac vario omnibus arrident, hortorumque orna-
menta censentur esse: idcirco si de medicis illarū
facultatibus primo loco inter flores hîc scriberē,
preciū operę facturū me duxi. In quā rem gradū
mihi substernent illarū partes paucis animaduer-
sæ: quas

sæ: quas antiqui sex nobis proposuerunt, scitu dignas, & in rebus medicis nequaquam neglectas. Duæ in foliis, aut si mauis in floribus reperiuntur. Vna, vbi calyci inseruntur, & vnguium modo albicant: ex quo vnguis rosarum pars ea dici solet. Altera, reliquum foliorum explet. His succedunt aliæ duæ, quæ veluti minutissima femina in rosarum vmbilico flauescunt, tenuissimis capillamentis alligata, quorum partē constituunt granula, partem verò filamenta. Reliquæ, in ipso rosarum alabastro, seu calyce continentur, vna in cacumine, altera in fundo. Quod ad facultates partium istarum attinet, folia cor, ventriculum, iecur, & vim retentricem roborant, dolores ex caliditate leniunt, & inflammationes discutunt. Vngues vtiliter inseruntur lotionibus, fomentationibus, & clysteribus ad inhibendas fluxiones. Flosculi medij cum suis fibris ac filamentis, gingiuarū defluxus, & alba mulierum effluuia mirificè cohibent. Calyx, quem etiam caput nonnulli dicunt, cum reliqua parte basis, alui fluores & cruentas excreationes sistit. Porrò, præter sex iam dictas partes, quæ in florentibus rosis se produnt, tres aliæ in fructu reperiuntur, vbi maturuit. Vna in substantia carnis rubescente, altera in seminibus, tertia in lanugine conclusa, quibus omnibus non obscura inest adstringendi vis. Vnde præstanti admodum remedio & auxilio censentur esse contra alui fluores, & fœmininorum excrementorum abundantiam qualemcunque: adhæc aduersus gonorrhœam, in qua præcipuè valent. His vtcunque propositis, medicæ rosarum præsidia

*Pulchra
philosophia
sex partium
rose.*

*Inflamatio,
fluxio, gin-
guæ, men-
strua alba,
alui fluor &
cruenta ex-
creatio.*

*Alui fluor,
menses, gon-
orrhœa
& capitis
dolor.*

*Lippitudo,
dentes, in-
flammatiō
oris, guttu-
ri & colu-
mella, sedis
doler, &
hamorrhoi-
des.*

*Rosarū na-
tura &
qualitates
ex Ioan.
Mesue.*

figillatim aggredior. Si corona ex nouis & recen-
tibus rosarum floribus concinnata, capiti coapte-
tur, illius dolores ac molestias ex insolatu, vel e-
brietate contractas, salubriter leuabit. Sed reten-
tiū penuria, veteres madefacere poteris in aqua,
addito pauco aceto, & illis commodè vti, Galeno
monitore: qui ad æstiuas lippitudines siccarum
rosarum decocto etiam vti iubet, palpebras eo
per spongiam continuè fouendo. Suadet idem ad
scabiosas oculorum lippitudines ex sole & pul-
ueribus obortas, rosas aridas in vino albo tritis, &
angulis oculorum admotis, vti: modò sub som-
num oleo inungantur oculi, & ægrotans ab om-
nibus acribus abstineat. Rosæ siccæ vino albo vs-
que ad tertias incoctæ, & ad colluendū continuò
datæ, cruciatus dentium emendât, maximè à cau-
sa calida. Eadem in aqua elixatæ, vel illarum flos,
summo sunt remedio inflâtionibus oris, gut-
turis, ac columellæ. Et si rosarum vncias tres, &
ouorum tostorum lutea duo vino albo leuigaueris
ac cerato rosaceo exceperis, igneos & æstuan-
tes sedis dolores mitigabis, perinde atque etiâ hæ-
morrhoides. Sed priusquam alia rosarum medica-
auxilia persequamur, iucundū erit audire Dama-
scenum Mesuen de illarum facultatibus doctè &
medicè hunc in modum philosophantem. Rosa
frigida est primo gradu, sicca secundo, ex diuersis
substantiis & separabilibus composita: aquea me-
diocri, terrea adstringente, aërea dulci & aroma-
tica, deniq; ignea tenui, in qua est amaror, rubor,
perfectio & forma. Recentes sunt amaræ magis
quàm adstringentes, & ob eam amaritudinē, suc-
co

co præsertim, purgant. Siccata substantiam adstringentem & constipantē retinent, sed albę magis quàm rubrę. Resoluunt, aperiunt, tergent, calidas intemperies emendant, & cogēdo atque adstringendo roborant, maximè pilis & semine in calycis medio inuentis. Præstantior est in vtroque genere (albarum, inquam, & rubrarum) cui color genuinus inest, & folia adsunt pauca ac plana. Albę nihil aut minimùm purgant, sed potentiùs adstringunt & roborant quàm rubrę. Aqua vbi recentes sunt macerata, vel earūdem succus, bile flaua purgat venarum & arteriarum sanguinem, obstructions ventriculi & hepatis aperit, ictero confert, febribus biliosis auxiliatur, viscera roborat, cordis tremorem curat, retentricem facultatem continet, omnem inflammationem extinguit, & ab ea dolorem sedat, somnum cōciliat, vuulam stringit, guttur roborat, crapulam aufert, & catarrhis obest. Caterùm cū sit medicamentum benignum, sed ad purgandum imbecillum, adminiculis quibusdā eget, vt sero lactis vel melle. Nam succi rosarum vncia vna, cum seri lactis duabus vnciis aut tribus, & pauca spica, commodè vacuat. Foliorum quoque sero lactis infusorū expressio, cum paucis melle, sine molestia purgat.

*Obstructio,
icterus, fe-
bres, cordis
tremor, in-
flammatiō,
somnia, nau-
la, crapula
& catarr-
hus.*

Rosę melle condite tergent, purgant & roborāt: saccharo autem exceptę minùs tergent, sed magis roborant & adstringunt. Acerum rosatum inflammationes omnes sedat, incīdit, purgat, roborat. Recentes rosę nullam coctionem, vel quamminimam, sustinent: nam facultas earum tergens & purgatoria, statim igni resoluitur. Suc-

*Rosę condi-
ta, & aceti
rosatum.*

Inflammatiō.

*Autori mo-
desta excu-
satio.*

*Rosarū con-
serua quo-
modo fiat.*

Oculi, lippitudo, caput, gingiua, aures, anus, ignis sacer, stomachus, praecordia, venter, maxillae & os.

cus mediocriter coquendo fit tenuior, & potenti-
us terget. Haecenus Mesues, à quo ad nostrum
institutum & medica rosarum praesidia commo-
dū redeo, nihil in his praetermissurus quod apud
probatos autores legerim, vel ab expertis didice-
rim, aut ipse diligenter obseruauerim. Si cui au-
tem hinc prolixus esse videbor, id (quæso) factum
putet in gratiam popularium, quorum horti &
serinia vbique rosis scatent. Verum enim uerò, ne
quid in hac historia etiam vulgare omittam, pau-
cis rosarum Cōseruam, vt vocant, describo. Quæ
fieri solet rosis tantum rubris, recentibus, exun-
guatis, in mortario lapideo diligenter tritis, su-
peraddito optimi sacchari duplo. Mox citra in-
solatum reponuntur omnia, sed vase non repleto
ad cumululum, ne tritura foras exiliat, & sit feruen-
di locus. His positis, rosarum auxilia medica per-
sequor. Zoroastres in suis de Agricultura obser-
uationibus Græcis tradit, oculos eius dolorem
non sentire anno toto, qui rosarum calyces antè
quam in florem explicentur, leni tactu lustret, tri-
busque earum alabastrulis visum detergat, illis in
rosario parente relictis. Quod multi verum esse
cōtendunt, in eo qui primus calyces in frutice oc-
cultatos viderit. Vt ut fuerit, ros ille qui rosis in-
heret, pinnula munda lectus, & specillo, genarum
palpebris illitus, oculorum lippitudini medetur.
Cremor è rosis aridis in vino decoctis expressus,
ad capitis, oculorum, gingiuarum & aurium do-
lores summè probatur. Prodest etiam vitiiis sedis,
ac recti intestini, penna illitus, aut infusus. Trita
rosa sacrum ignè, si apponatur, compescit, calen-
tém-

témque stomachum & præcordia mitigat : fluxum ventris ac matricis cum vino pota, vel infusa, cohibet. His addendum quòd sicca rosæ puluis efficaciter medetur oris vitiiis, per se, aut cum melle. Rosaceam aquam, vi ignis diuersis instrumentis extractam, hîc conticeo. Quâ multò præstantior ac odore fragrantior solet esse, quæ vasis in aquam feruentem suspensis, aut priscorû more, per balneum calentis aquæ, vitreis organis elicitur, quemadmodum alibi docebimus. Hoc potestremum erit. Rosæ, vt flores alij, Sole blando, vel clibano, pane ablato adhuc calente, siccata, odorem ac vires magis retinêt, quàm si in vmbra siccentur, modò metam moræ non excedant. Idè de foliis & radicibus odoratis existimare tibi licebit. Quod pro reliquis floribus semel dictum ac scriptum velim. Superfunt multa rosarum occulta miracula, quæ tibi cum aliis plerisque hætenus desideratis, libenter in nostris rerum medicarum arcanis aliquando impertiemur.

Aqua rosacea quomodo elicenda.

Flores odorati, radices et folia quomodo siccarî debeant.

Lilium hortense, & medica eius auxilia.

A R E A I I.

QVIA Lilium Rosis nobilitate proximû esse scripsit Plinius, & medio prouentu earum incipere, ideo secundum, post rosas, locum illi dabimus, vt eximium florum par, & vt Greci loquuntur, ἄρθος ἀνθῶν rosa & lilium socio maritentur cõnubiõ : ob perennem illum ἴσθρῃ effluuium ve diuini quem habent odoris. Hilariter itaque de flore illo perquam nobili scribã qui Regibus no-

*Serpentes,
sanguis, liē,
lichen, sur-
fures, adusta
& matrix.*

*Vulnera,
vulua, su-
dor, suppu-
ratio, serps,
adusta, vice-
ra, nerui, lu-
xata, vitili-
gines & pe-
dū clauis.*

*Inflāmatio-
nes testium.*

*Faciei de-
cor.*

stris & francigenis sceptris auspicatissimum dedit
symbolum: & quibusdam ob insignem præstan-
tiam flos regius, & Iunonis rosa dici consuevit,
candore emaculato & odore eximio arridēs. Hu-
ius radices ex vino potæ, contra serpentium ictus
plurimum valent: & ex mulso propinatae, inuti-
lem sanguinem per aluum detrahunt, ac ita lieni-
summe profunt. Lichenas ac furfures in facie e-
mendant, & corpora erugant. Cum adipe & oleo
decoctæ, adustis profunt, ac iisdem pilos reddūt,
induratāsque matrices remolliunt. Folia in ace-
to elixata, vulneribus efficaciter imponuntur: &
succus ab iisdem expressus, ad vuluas erugandas
utilis est, mouendōsque sudores, & excoquendas
suppurationes. Auxiliantur eadem serpentium
morsibus imposita, & adustis feruefacta. Radices
rostæ cum rosaceo, vlcera cicatricibus claudunt,
& cum melle neruis præcis admotæ, luxatīsque
partibus, maxime succurrunt, ac vitiliginis ema-
culant. Quod etiam præstant elixata folia, cata-
plasmate facto: è flore lilij succus exprimitur sup-
purationes cōcoquens & vuluas emolliens: quod
mel & syrion veteres appellarunt: non autem sy-
ræon vt multi scribunt: quod est melligo è coctis
caticis, detergendo, emolliendōque idoneū. Va-
let radicum bulbus ex vino coctus & intritus, ad
pedum clauos: sed hinc amouendus non est, nisi
cū lux tertia venit. Testium inflāmationes cum
hyoscyami foliis & tritici farina etiam leniunt ac
demulcent dictæ radices. Fit aqua è floribus lilio-
rum, vitreis organis in Mariæ balneo excepta (vt
proprio scribemus opusculo) ad facies mulierum
erugan-

erugandas, & niueo candore illustrandas, summè
 expetita. Radix quomodocunque ponatur, he-
 morrhoïdes aperit. Et vnguentum ex ea factum
 cum oleo amygdalarū amararum & cera alba, mi-
 randum in modū erugat, terget & expolit faciem
 muliercularū. Eadem in aqua elixata, vel sub pru-
 nis cocta, & cū dulci oliuo subacta, singulare ad-
 fert præsidium combustis tam igni, quàm aqua, ex
 Galeni & Auicēnē testimonio. Si in aceto coqua-
 tur, calida testiculorum apostemata emendabit: &
 si cum melle teratur, caput à furfuribus, tōsum &
 vinctum vindicabit. Prodest etiā ad vlcera capitis
 manantia. Aceto incocta folia, & spleni admota,
 vnicè conferunt contra illius duritiē & scirrhum,
 modò quid eorum decocti præbibatur. Succus
 etiam eorundem cum semine tritus & haustus,
 puncturis venenatorum mirè auxiliatur: & ex-
 pressus de floribus succus, vomicas vteri valde iu-
 uat. Præterea, radix sub prunis cocta, & oleo sub-
 acta, vteroque per linteolum immissa, menses,
 trahit, matricem emollit, & vuluam aperit: ad-
 hæc semen vino albo intritum ac epotum, fœtum
 mortuum celerrimè educit. Oleum ex floribus
 recenter cōfectum & croco coniunctum, omnes
 inflammationes discutit. Fetus pudibundorum
 mulieris ex aqua decoctionis foliorum, & radice,
 plurimū valet ad mouenda menstrua, quæ à
 partu cum secundis excludi debuerant: sed post
 fomentum, debet in eodem decocto linteolum
 tingi, & vsque ad os vteri immitti, & exteriùs
 fetus continuari. Sit hoc postremum, Radix
 cum alliis cocta, & in facie rubelli vini trita, mu-

*Hemor-
 rhoïdes, sa-
 cies, combu-
 stio, testicu-
 li, furfures,
 vlcera capi-
 tis, splen, &
 vltus vene-
 natorum.*

*Vteri vomica,
 menses,
 vulua, fœtus,
 inflammatio,
 menstrua,
 secunda, &
 discoloratio
 faciei post
 partum.*

lierum faciem, quæ post dolores partus discolō-
rata remansit, perbellè emendat ac restituit, si his-
ce miscellaneis sero inūgatur, & mane aqua hor-
dei detergeatur, idque toties repetatur, donec
pristinum decus, sed maiore cum elegantia, re-
sumpserit. Quod rusticis mulieribus puerperis
(quibus allia suauiter olent) scriptum sit, non vr-
banis, & aulicis, quæ moschum olere, ac rosas v-
bique spirare satagunt. Sed heus tu? non redolet,
sed olet, quod redolere solet. Nec cuius bene o-
let, quod bene semper olet. Verùm hæc nihil ad
historiam nostram.

*Leucoij & Violarum congenerum medica
auxilia. AREA III.*

*Viola n̄ di-
gnitas &
cultus.*

*Viola lutea
prestantis-
sima.*

INVENIO summum honorè fuisse Violis apud
antiquos, post Rosam & Liliū. Quarum ge-
nus omne partim *violetæ* nomine, partim odore
garyophylli in hortis, & illorum maceris, ædifi-
ciorūque ac templorum parietibus familiariter
hærere videmus: & omnium maximè lutearum,
Mauritanis & pharmacopœis *Keiri* nuncupata-
rum. Quæ Veris sunt preuię, & omnium fragran-
tissimę. Sunt etiam in fenestris & pensilibus hor-
tulis genera omnia frequentissima, figulinis aut
lignis vasis, à mulierculis, & his qui claustra fe-
quuntur, studiosè exulta, mira sanè coloris, al-
bi, purpurei, cærulei, crocei & vermiculati, va-
rietate, odoris que suauitate, vel eminus commē-
data, ditissima perēquē omnium fœtura. Sed ma-
xima autoritas luteolis esse solet: quę omnium
primę

primæ emergunt, & odorem vsque adeò vehementem spirant, vt caput plerunque tentet, ac nares feriat. Hæ, luteæ inquam violæ, parietinis sponte vernant & florent, hyemis, glaciei, niuis, grandinis & aliarum aëris iniuriarum patientissimæ, lignosa radice ac fibrosa, rimis parietum & commissuris adeò incuneata, vt vix hinc diuelli possit. Has quandoque Christi natalibus floribus luxuriare vidimus. Verumenimuerò hæc ad medicas violarum facultates nihil attinent, quas nunc demum explicare iuuat. Aridi flores Leucoij feruefacti, menstrua educunt, oris ulcera cum melle sanant, cum cerato rimas sedis emendant, & in defessionibus, vt scribit Dioscorides, contra vuluæ inflammationes plurimum pollent. Radices cum aceto illitæ, lienem reprimunt, ac podagricos valde iuuant. Semen vnus drachmæ pondere ex vino potum, aut cum melle, genitalibus mulierum inditum, menses, secundas, ac partus, etiam mortuos, extrahit. Frutex omnium, ex Galeno facultatem habet extergentem, ac tenuium est partium: plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciore, quàm virides, exhausta excrementitia omni humiditate: vnde oculorum cicatrices, etiam crassas, extenuant. Si quis vehementiam virium quæ in floribus latitat, multa aqua, aut aliter retundat, optimum habebit medicamentum ad phlegmonas tam vteri, quàm partium aliarum: potissimum quæ diuturno tempore ad scirrhii modum induruerunt: sic cum cerato ulcera ad cicatricem ægrè venientia valde emendabit. Sunt qui phlegmonas in

*Menstrua,
oris ulcera,
rimæ sedis,
vulua, lien,
podagra,
menses, par-
tus & se-
cunda.*

*Oculi, phleg-
mone vteri,
ulcera, arti-
culi, menses,
& podagra.*

G

articulis induratas, radice cocta, trita & apposita curant. Semina lutearum in vino albo contusa (si febris absit) & hausta, menses potenter educunt, & fotu, frigida podagrae dolores leuant. Flores earundem, dimidio cyatho in aqua tribus, eisdem menses, diebus aliquot hausti, euocant. Hic adnotandum duxi, quia in nostris hortorum secretis omissum, quod mangonio holitorio, & repetita crebriore transplantatione, tum lutearum, tum purpurearum violarum flores, ut etiam aliarum, eximiam assequuntur magnitudinem multiplici foliorum foetura, moschatam romam quandoque aequante.

Viola Martia nobis dicta, & medica eius auxilia. AREA IIII.

Viola cur Martia nobis dicatur.

Inflamatio, ulcuscula oris, apostemata, pleuritis, thorax, crapula, grauedo & epilepsia.

IN eo violarum genere, quas Martias nuncupamus (fortasse quod mense Martio plurimum se prodant, & Ver aperiant) non solum purpureae apud nos visuntur, sed etiam albae, aequae suaves & odorae atque priores: licet id non agnoscat Andr. Matthiolus medicus doctiss. ac diligentiss. sicuti apud Dioscoridem testatum reliquit. Quod ad illarum vires & facultates attinet, Tarentinus in Graecorum agricultura & medicina exercitissimus scribit, flores Violae purpureae refrigerare, & ea de causa inflammationibus prodesse, perinde atque oleum, & acetum, ut mox dicemus, ex illis compositum. Aqua infusionis & macerationis earundem, ulcuscula in ore paruulorum oborta, ac apostemata valde emendat, & pleuritidi, anginae,

ginæ, tumoribusque thoracis summè auxiliatur. Valent etiam flores iidem aduersus crapulam & capitis grauedinem olfacti, vel coronæ modoincipiti admoti. Addo quòd epileptici odore violæ (fortassis luteæ) summè recreantur, ac nonnihil iuuantur, & maximè pueri: nec tantùm odore, sed etiam potu aquæ, in qua illius flores perma-
 duerint. Radices cum myrrha & croco tufæ, in-
 flammatis oculis mirè opitulantur: & trita folia
 cum melle & aceto, capitis vlcera fanant. Eadem
 elixata omnem matricis tumorem curant, si tepi-
 da elixationis aqua vterus foueatur. Profunt etiã
 in cerato fissuris ani, quas rhagadias nuncupant.
 Semina cum vino albo trita, calidam podagram
 fotu recreant: cui succedere debent folia in rosa-
 ceo tusa, & ex linteolo apposita ac subinde muta-
 ta. Penè præteribam quòd dicta semina vino al-
 bo (si febris absit) intrita & pota, choleram, mo-
 do rhabarbari, de ventriculo exturbant. Quod
 etiam præstare ferunt virentia folia, aut flos in a-
 qua vel oxymelite, multa maceratione permuta-
 tus. Quin & biliosos morbos, vel è sanguine fa-
 ctos, costales & pulmonarios, vt diximus, idem
 etiam iuuare solet, ac infantulorù tusses & suspi-
 ria componere. Folia eadem per se, & ex polenta,
 æstuantì stomacho, & oculorum inflammationi-
 bus, sedique procidua aptissimè illinuantur. Hic
 me subinuitat commune iuuandi studium, vt non
 omittã vtrum ac alterum Violarum arcanum, mi-
 hi à medico Italo, haud ita pridè familiariter im-
 pertitum, sed quod postea apud dignum fide au-
 torem legi & adnotaui. Si os capitis, dicebat, ado-
 Vultus ca-

Oculi, vlce-
 ra capitis,
 matricis, rha-
 gadie, &
 podagra.

tilis, san-
 guis, pulmo,
 tussis, suspi-
 ria, stoma-
 chus, oculi,
 & sedes
 procidua.

pitis, & pedum leſio.

Viola recens & ſicca temperamenti.

Inflamatio, thorax, aſpera arteria, bilis, ſomnus, cynanche, cephalalgia, hepar, illeus, coryza, ſuis, febris.

leſcenti, vel alteri, violenter tactum fuerit, da illi ſtatim bibere violas tritas, & id dies aliquot facere perfeuera. Prætereà, ſi cuiſiam pes dexter læſus fuerit, liga violam cum vino tritam ſub planta pedis ſiniſtri: ſi ſiniſter, ſub dextra. Rem vtramque facili experimento excutiendam, rerum abditarum ſtudioſis propono. Sed Ioannem Meſuæ de Violarum facultatibus differentem iuuat in medium accerſere. Viola recens, inquit, frigida eſt & humida ordine primo: ſiccata, minùs. Nam in recente excrementoſa humiditas ſuperficiaria, quæ lubricando purgat, caliditatem obtundit: in ſicca, humiditate illa reſoluta, caliditas priùs obruta emicat: ex qua emergit ſapor amarus, qui trahendo purgat. Recens ergo refrigerat, dolores calidos, narcoticorum & ſtupefaciētium modo ſedat, inflammationes extinguit, thoracem & aſperam arteriam lenit, bilem flauā purgat, & ab ea calorem ſequeſtrat. Somnum prætereà conciliat, vuulæ confert ac cynanche, cephalalgiam à cauſa calida conſopit, hepatis phlegmonem & eius obſtructionem, vnà cum ictero valde iuuat, ſitim ſedat, & febres inflammatorias mitigat, ſed coryzam excitat. Cæterùm, eligenda & decerpenda eſt matutina viola, cuius virtutem neque Solis calor reſoluit, neque pluuia diſſipauit. Si melle condiatur, magis terget ac minùs refrigerat, cum ſaccharo contrà. Succus, atque ſyrupus ex multa repetitâque eius infuſione concinnatus, leniendo, clementer, vt ex roſis, purgat: daturque vtiliter pleuriticis ad ducendam aluum. Acetum ſimiliter compoſitum, febrium ardores emendat.

emendat. Haëtenus Mesues, cum quo medicam hanc Violarum historiam claudimus.

Vetonica hortensis, seu vetonicum coronarium, aut caryophyllatum, & medica eius auxilia.

A R E A V.

GALLORVM vulgus altilem Vetonicam & Coronariam *Ocellum* seu *Oillethum*, à floris figura nuncupare solet: quæ tantam gratiam apud mulierculas, & monachos, inuenit, sui odoris iucunditate & coloris præstantia, vt tam in hortis, quàm fictilibus, cura admodum diligenti ab illis, etiam fenestratim, excolatur ac foueatur. Flores caryophyllum olent, (vnde illis caryophyllati nomen) & aliquid suauius, artificio & mangonio in nostris hortorum Secretis expresso. Mirum sanè est, quòd tam illustris flos, tam suauis & iucundus, à veteribus silentio inuolutus fuerit (quamquam non desunt qui Lychaidè coronarium esse putent) qui vnus pulchritudine, varietate & amplitudine, cum rosa de principatu vel ad victoriã, non temerè mihi certare videtur: ei nec colore cedens, nec odore: nisi quòd è longinquo plus olet recens rosa, sed cui decerptæ, natiui vigoris longissima mora dies esse solet: vetonicæ, quadriduum, vel ampliùs, vita, vigorque perseuerat. De eius facultatibus & medicis auxiliis, & si ne verbum quidem, quod sciam, prisci rerum agri & medicinæ cultores scripserint, nihilominus de illis quæ ab Andrea Matthiolo adnotata legi, libèter proferam, Calida, inquit, & sicca facultate

Altis Vetonica pulchra historia.

Vetonica hortensis prisca incognita.

G iij

pollere vetonicum indicio esse potest odoris fragrantia & saporis amarulentia quædam: flores, præsertim purpurei, præstant ad omnes cordis affectus: nempe ad animi deliquia, & cordis ipsius tremorem. Præstant item ad vertigines, epilepsiam, paralyfim, & cõuulsiones, ex vetonicæ vel amaraci decocto poti: asseruantur saccharo perinde ac rosæ: vtilis admodum non solum ad prædicta omnia, sed etiam ad cuncta venena, & venenosorum ictus. Dantur ad intestinorum animalia necãda, & aduersus pestilentiæ contagia. Valentiùs tamen id facit succus ex vniuersa planta expressus: Nam is haustus quat. vnc. pondere, vbi morbus inuaserit liberat. Fit etiam e floribus acetum præstantis. Quæ de hyacintho circumferuntur, nihil, quod dicunt, ad hanc Parmenonis suem. De agresti Vetonica, & eius facultatibus, præter ea quæ à Græcis & Arabibus tradita sunt, extat pulcherrimus & elegantis. libellus Antonij Musæ D. Augusti medici, ad M. Agrippam.

Agrestis Vetonica ab Ant. Musæ descripta.

*Phlogium, & Bellis hortensis, cum
vtriusque medicis auxiliis.*

A R. VI.

PLANTÆ & floris inodori genus illud quod gallicum vulgus *Penseam* vocat, & pharmacopæorû collegium, Trinitatis herba, à triplici florum colore, Phlogiû proculdubiò mihi esse videtur: à Petro Pena medico doctis. & eloquentis. Viola flãmca nuncupatum, vere statim post violâ pur-

Phlogiû pulchra & elegans descriptio.

purpuream emergens, & flosculum coronis fanè quàm aptum, folio triquetro gerens, colore vbique commendato, licet inodoro, vt antea diximus. Durat inter flores longo tempore: nam in autumnum, imò etiam in hyemem his prorogatur locis & hortis, in quibus cælum clementiùs arridere solet, & vigilis adesse cura coloni. Quod attinet ad medica eius auxilia, hoc idem possum testari quod de superiore, nimirum nihil extare, quod sciam, apud Græcos, Mauritinos, ac Latinos medicos. Scribam tamen ex quorundam experientia, quòd planta hæc maxime probatur ad glutinanda vulnera, tam exteriùs *Vulnera & enterocæle.* illita, quàm interiùs sumpta: adhæc ad enterocælas. In quem vsum puluerem eius, mensura dimidij cochlearis, ex vino austero, fœlici successu propinant. Sunt qui plantam ipsam ægrè spirantibus, & pulmonum inflammationibus non obscuram opem ferre tradant. Quin & scabiem sanare, & cætera cutis vitia delere affirmât. Probatur etiam ad puerorum tormina stillatitia eius aqua hausta, illiniturque herba tota, vel pabulo datur ad porcorum anginas.

His positis, transeo ad Bellidem, seu Bellium hortense (nam campestre quoque & pratense spectatur) de quo, prius quàm medicè aliquid proferam, monebo quòd flores eius à Gallis *Florib. Bellidis nomē clatura.* Margarietæ vulgò nuncupantur, & à nostratibus Borboniis *Pasquetæ*, fortasse quòd circa Pascha oriri incipiant, vel quòd grato & vario colore, licet inodoro, oculos pascant. Sed hæc nihil ad medicam historiam, de qua nunc demum paucis agē-

Strume, podagra, ischias, paralyſis, capitis fractura, & thoracis vulnera. dum reſtat, ex recentiorum obſervatione: nam nihil ab antiquis ſcriptum quoque reperio. Bellis itaque trita per ſe, vel cum artemiſia, perbellè ſtrummas emendat. Laudatur etiam ad podagras, iſchiadem & paralyſim, vnde à nonnullis herba paralyſis dici ſolet. Valet prætereà, ad capitis fracturas, & thoracis vulnera, quæ in eius cavitate penetrant. In quem uſum, ſuccus potionibus ritè quoque admiscetur. Huius folia comanſa tum oris, tum linguæ exulceratas puſtulas fanant: eadèmq; tuſa genitalium inflammationes extingunt, ac etiam reſoluunt. Herba ipſa recens in acetariis deuorata aſtrictam aluum lenit: id quod etiam præſtat ex iure pinguium carniſium, vel cum recenti butyro decocta. Sunt qui plantam eam ad conſolidam minorem referant.

Iris, & medica eius auxilia. A R. VII.

IRIS quòd folium habeat in ſpeciem gladij mucronatum, quibusdam Gallix partibus *Glaiutum*, ac ſi diceres gladiolù, vulgò nuncupari ſolet: & à cœruleo ac verſicolore flore cœleſtem arcum imitante, *Iris*. Cui flores, præter cœruleum, inſunt albi, pallidi, lutei, & purpurei, artificio in noſtris hortorum Secretis deſcripto. Rura alicubi *Flammam* vocant: ob rutilù, vt arbitror, ignis fulgorem, radiantibus aliquot lineolis, intus exaratum: vel quòd calfaciat, vt flamma, ſicuti recentes eius radices indicant. Quas fundit geniculatas, & ſummè odoras: vnde plerique ſub veris exitù illas terra eruunt, & per circulares taleolas diſſectas

Iridis nomina & eorundem ratta.

ctas in vmbra siccant, filoque transfutim excep-
 ptas, recondunt. Alij lixiuio eafdem macerant, vfus œcono-
 micus radi-
 cum iridis.
 ad abforbendam & exhauriendam fucci excremē-
 titij sobolem, qua tinearum iniuriis sunt oppor-
 tunæ, deinde siccant. Nam teredines, non ficcæ
 modò, verùm & in terra virides celerrimè fen-
 tiunt. Ita curatæ armariis imponuntur, vt odore
 per quàm iucundo, vestes ac lineam supellectilē
 imbuant, & commendent. Sed hæc, si placet, mu-
 lierculis tractanda relinquamus, & medicas Iridis
 facultates sedulò excutiamus. Radici vis inest ex-
 calfaciens atque extenuans, qua dote contra tuf-
 fim efficac esse censetur: nam crassitiem humo-
 rum, qui agrè reiiciuntur, digerit, atque hinc tor-
 minibus medetur. Cum aceto, lienolis, perfrige-
 ratis, cōuulsis, & quibus genitura effluit, summè
 prodest, coctaque cum vino & hausta, tardantes
 menses euocat, necnon excreationes faciles red-
 dit. Lumbis & coxendicibus ex resina vtiliter il-
 linitur: naribusque ritè inditur puluis aut succus
 sternutamētis mouendis. Caput purgat, lachry-
 mas elicit, & suo iusculo orthopnœas discutit.
 Oris fædos halitus cōmansa abolet, alarūque
 tædia & graue virus fotu emēdat. Vinū decoctio-
 nis eius tussim sedat, & soporē conciliat. Puluis
 ex vino propinatus, si febris absit, saniem tenacē,
 quæ præcordia lædit, & thoraci molesta est, miri-
 ficè expellit & deturbat. Idem cum aceto grauia
 tormina compescit. Fiunt è radicibus cum mel-
 le admodum efficaces compositiones ad fecun-
 das educendas. In dolore coxendicum succus re-
 centissimæ radicis vtiliter clysteribus infunditur,

Tussis, tor-
 mina, lien-
 sis, perfrige-
 rati, cōuulsis,
 gonorrhœis,
 menses, ex-
 creatio, lūbi,
 sternutatio.

Caput, or-
 thopnœa, o-
 ris halitus,
 alarū tædia,
 tussis & so-
 por.

Thorax,
 tormina, se-
 cunda, coxæ.
 dix, uterus,
 vlcera &
 fistula.

fotúsque decoctionis eiusdem, fœminarum incommoda ad vnguem leuat, duros earum locos emolliendo, & contractos relaxando. Eadem radix arida, & in pollinem redacta, vlcera purgat, ac fistulas sinúsque replet. Valet etiam ad paronychias, & cū vino ad clauos ac verrucas. Ossa fracta, cum melle imposita, extrahit: & nudata, carne vestit. Lentès prætereà & cutis vitia emaculat, dentiúmque cruciatus demulcet, si eius decocto foueantur, & frigida sit causa doloris. Vlcera sinus laudabili carne replet: & si mel accedat, mūdificat. Quod etiã præstare fertur puluis ex combusto ossè mortui hominis, modò aloë & melle excipiat, & in vlceris fistulam iniiciatur, quemadmodú scripsit Rhazes. Sed hæc ad nostra medicinae Secreta referuanda erant. Radix iridis in puluerem redacta, & oleo de spica ad linimenti consistētiã excepta, caput à pituitosis excrementis suauis admodú odore, per nares liberat, sed repurgatō prius toto corpore. Succus ex iisdē radicibus, insertus naribus, fœtorē illarū emendat: & cum aceto haustus, splenis dolores abolet. Hic tēpestium est, vt Ioan. Mesue audiamus. Iridis radix, inquit, calida est & sicca ordine tertio, necnon acris: Deterget, resoluit, coquit, lenit, aperit, dolores sedat, pituitã viscosam, & mistam illi bilē purgat, necnon serosas aquas, eaq; omnia clemēter. Lentam & hærentem materiam crassam in thorace ac pulmone coquit, tenuat, ac promptè educit, visceráq; omnia expurgat. Hepatis quoq; & lienis ac vicinarum partiū obstructiones tollit, & affectus ab iis excitatos, hydropem, dolorem,

Paronychia, lentes, clauis, verruca, ossa, cutis, dentes, & vlcera.

Caput, narium fœtor & splen.

Pituita, bilis & aqua serosa.

Thorax, pulmo, lien, hepar, viscera, hy-

rem, tensionem, duritiem, ac similes, sanat aut lenit. Omnes quoque tumores, etiã duros, & strumas digerit, præsertim neruorum & iuncturarũ: maximè cum betæ vel brassicæ succo, aut vino, & melle ac oleo chamæmelino. Prætereà, veterem cephalalgiam sanat, præsertim cataplasmate imposita, & succo eius in nares attracto. Nam stertutamentum mouet, quod excrementorum vim maximam per meatus occultos in partes alias defluere paratorum, retrahit & foras ducit. Cum sapa tussim veterem ab humore crasso, vel lento factam, multum iuuat, & ab eodem spirandi difficultatem. Vterum prætereà expurgat: & pello imposita, vel emplastro admota, eius dolores sedat, menses euocat, abortum facit. Ischiadi salubriter clystere iniicitur, aut emplastro apponitur. Si aceto cui incocta fuerit, os colluitur, dentium dolorem leuat & rheumatismum sistit: adhæc supposita hæmorrhoidas aperit. Succus eius cū farina fabarum & cinerum illitus, faciem expurgat, eiusque maculas deterget. Porrò, ne ventriculum lædat, sumitur ex mulla & pauca spica, vel cum sero lactis, melle & mastiche. Hactenus Mesues. Paulus Ægineta tradit, obolos octo, seu scrupulos quatuor, purgare agarici modo, nisi fuerit antiqua & perforata radix. Dioscor. dosim illo amplius auget. Teri & coqui potest mediocriter. Eligenda quæ est crebrò geniculata, densa, ex albo rufescens, frangi contumax, odore violæ aromatico, sapore acri ac mordente, & dum tunditur, sternutamenta excitante. In quo Florentina & Narbonensis nostræ præfertur:

drops, tēsis, dolor, struma, tumores
Et cephalalgia.

Tussis, asthma, vterus, dētes, rheuma, hæmorrhoides & macule faciei.

Electio, collectio, Et nota præstantis Iridis. Sternutamentum.

& bonitatis rationem secundam habet, cui flos inest cœruleus: nam albus, vt reliqui mangonio accersiti, ad omnia imbecillior censetur. Colligi debet, incipiente florum defluuio. Fit ex ea oleū irinum dictū, ad multa valde efficax, vt in Opusculo hortensium oleorum aliquādo scribemus, cum aliis plerisque, fauente Domino, legi ac aspici dignis.

Amaranthus, & medica eius auxilia.

AREA VIII.

Pulchritudo Amaranthi & eius nomenclatura.

ET SI à Plinio Amaranthus spica purpurea vèrius dicatur, quàm flos, illum nihilominus in censu florum hîc adnumerabimus, quòd eo nihil sit aspectu gratius ac iucundius. Tyrias enim purpuras flammeo nitore vincit. Ex quo Gallis non ineptè *Passuelutum* nuncupatur: nam cum holoserico coccineo, quod *Carmasinum* dicitur, de coloris præstantia certare videtur, absque vlllo tamen odore: mirumque est quod cum defecere cuncti flores, ille madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas pulcherrimè nectit: hinc dictus Amaranthus, quòd non marcescat, ita Græcam nomenclaturam vsurpante Latio. Ex recentium medicorū iudicio, facultas illi inest frigida & sicca: vnde flos eius ex iusculo potus, dysentericos & cœliacos iuuare traditur: adhæc mensium abundantiam, & albas vteri fluxiones cohibere. Quinetiā cruenta expuētibus prodest, præsertim si in pulmone, vel pectore vas aliquod fractum fuerit, vt scribit doctiss. & diligentiss. medicus

Dysenterici, cœliaci, menses, vteri fluxiones, cruenta expuitions, vomitus & fluxio.

medicus Andr. Matthiolus suis in Dioscor. commentariis. Non defunt qui tradat stomacho aduerfari, licet cū vino vomitus ac fluxiones sistat. Vomitus
& fluxiones.
Flos in aqua maceratus, vinum ementitur, grata febricitantibus impostura, quo benefico inuento illos sæpenumerò delufimus, ac summè iuuiamus. Sit hoc postremo loco in virginum & puellarum gratiam scriptū. Amaranthi flos, furni tepore, post ablatum panem, siccatus, mira coloris præstātia ad coronarios hyemis vsus seruari potest, etiam in septennium vsque, vegeto & eleganti colore.

Solsequium, & medica eius auxilia,

AREA IX.

SOLSEQUIVM à multis falsò existimatur esse Heliotropium, siue maius illud fuerit, siue minus. Non quòd Solem non sequatur, vt mox dicemus, sed quòd pictura ei planè repugnet. *Calendula* officinis vulgò nuncupatur, quòd singularis ferè mēsiū calendis florere, vel (vt aliis placet) fruticare deprehendatur. Poëtæ *Caltham*, & Galli *solsiam* nominant, ac si diceres *solsequiam*, quòd eius flores Solem ab ortu per meridiem ad occasum tendentem notabili conuersione sequantur, ac si eius spiraculo recrearentur: tantus est syderis amor, & occulta cum iis floribus sympathia. Hinc nimirum planta hæc Rusticorum horologiū & Solis sponsa, ac solaris herba nuncupatur, sicuti fusè & apertè ostendimus in nostris Naturæ arcanis, & alibi. Venio ad medica

*Solsequij
nomenclatura,
& eandem
rationem.*

Secunda, mē-
ses & den-
tiū crucia-
tu.

folsequij auxilia. Suffimentum ex siccis eius flo-
 ribus per vulvas receptum, secundas morantes
 trahit: & iidem recentes in vino macerati & po-
 ti, menses cient: sed multò efficacius id præstat
 herbæ succus: quo, in dentium dolore, si os cum
 tantillo vini, vel aceti calidiusculi colluatur, præ-
 sentaneum adfert remedium. Rem eandem facit
 folium, digitis vtcunque emollitum, & crucian-
 ti denti appositum: sed illud igni oportet antè
 admouere. Quia frigidū, vt venerandus ille me-
 dicinæ parens Hippocrates noster scripsit, ner-
 uis, dentibus, ossibus, cerebro & spinali medullæ
 summè inimicum, ac valde infensum esse solet.
Oculi, capi-
tis dolor.

Sunt qui Solsequij aquam omnibus oculorum
 morbis conducere asserant, tam à calore quàm
 frigore: adhæc capitis dolores tollere. Hic penè
 tacebam & præteribam secretum magnū mihi, &
 amicis meis, qui naturæ abdita per experimenta
 scrutantur, sæpenumerò probatū & obseruatū.
Pestis.

Si quis initio pestilentialis febris vncias duas succi
 calendule biberit, deinde in lectulo bene opertus
 sudauerit, liber ab ea labe resurget. Quod Alexā-
 dro Benedicto sicuti acceptū libèter ferimus, ita
 tibi libentiùs offerimus ac impertimus. Sunt me-
 dica aliquot huius plantæ secreta alia, paucis in-
 tellecta, quæ cū plerisque hætenus desideratis ex
 tenebris tibi in lucē aliquando proferemus. Hæc
 folsequij narratiunculam clauderam, dum medi-
 cinæ candidatus quispiam familiaris meus, fami-
 liariter, vt solet, me inuisit. Qui postea quàm le-
 git hanc facultatum folsequij historiam, fidem
 mihi fecit se cognouisse monachum quendam
 qui

qui quartanas curabat propinato ante accessio-
nem vino albo, in quo septem grana folsequij *Febris quar-*
detrita fuerant, repetito dies aliquot haustu: *tana.*
Quod hinc te scire libenter volui, & vnà com-
monefacere, quòd calendulæ seu folsequij folia
etiam iusculis imponuntur, gustu & odore non
ingrato. Acetariis insuper remiscet mulierculæ,
vti etiam flores, ad cordis affectus, icteritiam &
fædos virginum colores, ac respirandi difficulta-
tem. Ius & teneræ cymæ luteo ouorum in placē-
tam exceptæ & mansæ, fluentes nimium menses
sistere, & cunctantes impellere compertum est.
Autor doctiss. medicus, & rei herbariæ peritissi-
mus Petrus Pena.

HORTI MEDICI CAMPVS

SEXTVS, CONTINENS PLANTAS

aliquot non esculentas, a-
reolis vndecim.*Absinthium, & medica eius auxilia.*

A R E A I.

Hic Naturam rerum omnium parētem imi-
tabor, quæ sicuti per vastam mundi vniuer-
sitate iucundis ac lætis tristia miscere solet, ad-
hæc dulcibus amara: ita ego in hac hortensiu me-
dica historia, suauibus inuauia miscebo, & gratis
ingrata. Itaque post odoratos flores & plantas,
nunc demum inodoras & insuaues herbas aliquot
describam; ab Absinthio gradum mihi omnium primum
facies, quod tam odore, quam sapore, iniucundum

*Absinthij
genera tria,
& eorunde
nomencla-
tura.*

*Ventriculus,
hepar, den-
tes, auris,
cruditates
& thorax.*

*Lotium, icte-
rus, menses,
pruritus &
nausea.*

esse, nemo nescit. In genera tria illud distinxe-
runt prisca. Vnum vulgare nuncupantes, quod
Galli *Aluinam* vocant, ac si diceres *aloinam*, ab in-
signi aloës amarore, quem refert. Nostrates
Borbonienses *Fortum* appellant, à forti ac vehe-
menti eius odore & sapore: cui Ponticum Gale-
no simile esse traditur. Alterum Seriphium vo-
cant seu marinum: cuius semine medici necem
moliuntur vermibus, ac lumbricis corporis, &
ob id Semen contra lumbricos dicitant: Galli-
cum vulgus *Barbotinam*, & *vermium mortem* nun-
cupat, easque nomenclaturas officinæ egregiè
norunt. Tertium quibusdam Romanum, no-
bis Santonicum, gentili regionis vocabulo, dici-
tur: quod vt reliquis minus est, ita amarore mul-
tò mitius, foliis constans albicantibus, lenibus
& planis: adhæc odore iucundo, & gustu non
valde insuavi. Hodie apud nos in multis horto-
rum areis seritur & acetariis remiscetur, summo
ventriculi & hepatis commodo. Sed his negle-
ctis ad facultates & medica omnium præsidia
transeundum est. Absinthium decoctum, sui va-
poris suffitu, dentium ac aurium dolores tollit:
hîsq; vtiliter instillatur, si manauerit sanies. Po-
tionibus à multis improbatur, quod stomacho &
capiti dolorem inferat, præsertim vulgare, licet
illis profint folia admota. Cruditates cum pi-
pere, ruta, sale & vino abigit: ac thoracem cum
iride purgat, & maximè Santonicum. In aqua
pluuia decoctum, & sub dio perfrigeratum, ven-
triculum & hepar summè roborare creditur, ac
lotium potu elicere. Ad regium morbum bibitur
salubriter

salubriter cum apio, vel adianto: & cum melle sumitur efficaciter, aut ex vellere imponitur laudabiliter ad menses trahendos. Sanat pruritus fotu suæ decoctionis, & nauseas maris arcet in nauigationibus potum ex vino, vel olfactum, aut è regione ventriculi appensum. Reliquas facultates & medica præsidia facillimis versibus, & planè medicis, expediet herbarius vates, de absinthij planta in hunc scribens modum,

Et splenem adiecto potata iuuabit aceto:
 Sic quoque fungorum depellet sumpta venenum,
 Necnon lethifera cum vino damna cicutæ,
 Atque venenatis occurret morsibus hausta,
 Ac suggillatis superaddita ritè placebit:
 Subuenit anginæ, melli nitroque iugata.
 Vulneribus prodest contrita recentibus, illis
 Si superaddatur, capitis sic vlcera curans.
 In lini panno si circuncincta geratur,
 Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem:
 Auris depellit sonitum cum felle bouino,
 Ac durum splenem illius cataplasma resoluit.
 Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuuabit
 Non modicè stomachum qui sit hoc vnguine fotus.
 Sub lingua factum curat cum melle tumorem:
 Liuorèmq; nigrum, qui circa luminis orbem
 Apparere solet, sanabit idem medicamen.

Splē, venēna, suggillata, angina, vulnera, capitis vlcera, inguina, aures & splens.

Stomachus, lingua, & oculi.

Hactenus poëta ille, qui ex Arabibus hæc ad verbum ferè transcripsit. Penè omiseram quòd absinthij cinis rosaceo vnguento permixtus, capillum denigrat, & somnos olfactu allicit eius ramus sub capite repositus, modò id non senserit æger. Transit sapor eius in vinum, quod vocatur

Capilli, somnus, ventriculus, vestes et libri.

H

absinthites, quo nihil præstantius in affectibus
 ventriculi, vt dicemus in vinis medicatis. Non est
 hîc dissimulandum, quòd absinthium vestiariis
 arcis inspersum, ab erodentium iniuriis reposita
 vindicat: adhæc, quòd atramentû librarium di-
 luto eius temperatum, literas & libros à muscu-
 lis tuetur, quemadmodum ex Dioscoride tran-
 scripsit Plinius: apud quem in nonnullis exēpla-
 ribus, muscis pro musculis scriptum reperio: for-
 tasse quòd *ulais* pro *usi* legerit. Pulchrum est,
 inquit Ægineta, ante alia pocula absinthij dilutû
 prælibare: nam inter ebrietatis antidota nume-
 ratur. Quod ad exhibitionē attinet, veteres suc-
 cum absinthij pueris offerebāt, illitis melle labris
 vasculi, quemadmodum his versibus eleganter
 expressit Lucretius,

Ebrietas.

*Prisca ab-
 sinthij ex-
 hibitio.*

Ac veluti pueris absinthia tetra medentes

Cùm dare conantur, prius oras pocula circum

Aspirant mellis dulci stauoque liquore.

*Ventriculus,
 oculi, aures,
 plage, con-
 tusiones, &
 attritus.*

Alij folia eiusdem in fico dabant, ad fallendam
 amaritudinem, & conciliandam gustui gratiam,
 summo per imposturam beneficio. Si cum rosis
 in vino austero coquitur, fortu, ventriculi dolores
 tollit, vel totius cōpositi applicatione. Et si cum
 passulis, oculis superponitur, pulsantem illorum
 dolorem emendat. Quod etiam præstat vapor
 decoctionis eius, ex vino albo, apertis oculis ex-
 ceptus. Galenus scribit aurium sibilû & sonitum
 curari fortu decoctionis absinthij: vel immisso
 raphani succo, cum rosaceo: adhæc herbam cō-
 tusam, & super tegula calefacta, vinóque irrorata,
 tostam, ictus, plagas & contusiones sanare:
 insuper,

insuper, eius decoctū cum furfure, chamæmelo, meliloto, malua, vino & aqua, additis oleis anodynis, rosaceo, liliaceo, anethino, chamæmelino, appositum cōtusionibus & attritionibus musculorum, mirandum in modum iuuare. Et si folia cum melle trita, vtero ac muliebri pudendo imponantur, menses excludent. Si cum radice iridis coquatur semen, & bibatur, thoracem purgabit, & icterum valde emendabit. Sed pulchrum erit audire Ioan. Mesuæ, hæc omnia, & multò plura, paucis colligentē. Absinthiū, inquit, constat duplici substātia, vna calida, amara, nitrosa, purgāte & obstructa liberāte: altera, terrea, stiptica, & partes cogendo roborante: præsertim in siccato absinthio. Cū autem eius substantia calida sit superficiaria, vbi sumptum est, ab ea prior fit actio: à terrea verò stiptica, posterior: per quam ventrem soluere comprimendo, nonnulli malè sunt opinati. Bilem enim flauā, & aquas à ventriculo, intestinis, hepate ac venis vacuat, interdū etiam per vrinas. Pituitam verò, aut non vacuat, aut maximè paucam: licet phlegmagogum quoque ipsum cēsuerit Auenzoar. A putredine vindicat, præcipuè potu quotidiano vncie vnus vel duarū vini aut aquæ, cui infusum vel incoctum fuerit, vel aquæ ex eo distillatæ. Cum melle, aut vino & pauco cumino calfactum & appositum, mirè cōfert partibus attritis vel contulis. Si vino item, aut aqua, aut oleo cui absinthium & radix cucumeris agrestis incocta fuerint, spongia mersa & expressa tēporibus alligetur, hemicraniam sanat. Auris quoque suffita vino aut aqua cui incoctū

Vterus *Et*
vulua.

Menses, tho-
rax, icterus.

Bilis flaua,
aqua, putre-
do, attritio
Et contu-
siones.

Hemicra-
nia, aures.

H ij

Fætor oris, fit absinthium, dolore, tinnitu, & surditate liberatur. *vermes, pri-* Acetum prætereà, aut vinum cui incoctum *ritus & scabies.* fuerit cum cortice citri, oris fœtorem à gingivarum & dentium putredine, vel materiarum corruptela in ventriculo, emendat: quod etiam præstat aqua eius distillata. Succus cum nucleis persicorum, vermes aurium, & aliarum partiû, enecat & educit. Sed maximè hoc electarium lumbricos occidit: Absinthij vnciæ duæ, euphorbij drachma vna & dimidia, cornu cerui vsti vncia dimidia, mellis quantû sufficit. Ex absinthio, fumaria, vuis passis enucleatis, myrobalanis citreis, potio fit commoda contra pruritus & scabiem. Quia autem imbecilliter soluit, rosæ, serum lactis, fumaria, spica, vniæ passæ purgatæ, illi non ineptè miscentur, vt melius & tutius purget. *Ventriculus,* *hepar, appetentia icterus, obstru-ctio, hydrops & febris.* ventriculum & hepar, excitat appetentiam, tollit obstructions, & inde natos affectus, icterum ac hydropem: febribus etiam putridis diuturnis cõfert. Vere debet colligi absinthium, & succus ex eo media veris parte extrahi, & sole, vel calidis cineribus, in vase vitreo, vt aloë, siccari. Flos æstatis principio decerpitur, mediocrem sustinens coctionem. Hactenus Mesues, qui nobis medicam absinthij narrationem claudet. In qua persequenda, si lōgè ac latè sumus exspatiati, & diutiùs immorati, popularis herbæ inenarrabilibus remediis & auxiliis, ascribendum obnixè precamur.

Abrotonum, & medica eius auxilia.

A R E A I I.

Quia

QVIA Abrotono absinthij amaritudo inest, *Abrotonum*
 idcirco secūdo post absinthium describe- *mas & fa-*
 tur loco: quod in marem & fœminam distin- *mina.*
 gui nullus est qui ignoret. Hæc à multis Cy-
 pressus dici solet, foliis constans albicantibus. Ille
 non vsque adeò albicat. Parisienses vtrunque *Ayro-*
num, & pumilam cupressum, & *custodem vestiariū*
 nūcupant: quòd armariis sparsum, vestes à tineis
 vindicet. In vino potum contra venena antido-
 tum esse scripserunt prisca, & cum oleo illitum
 prodesse argentibus: nec non contra omnia vene-
 ficia, quibus coitus impeditur. In cubili stratum
 & suffitum, serpentes ac venenatum reptile quod-
 uis fugat. Cinis eius cum oleo raphanino, ricini-
 no vel sabino, barbam tardiùs nascentem elicit,
 & nervos pectoris que affectus summè iuuat fo-
 liorum decoctio. Ex quo dyspnoicis, tussientibus,
 & lumborum ac vuluarum doloribus adesse
 creditur, si cum vino & pauco melle hauriatur.
 Quo etiam modo ischiadicis & suppressis men-
 sibus auxiliatur. Febriles algores abrotonum se-
 dare dicunt, si ex aqua tepida bibatur, antè quàm
 irrepant: vel oleo eius spina dorsi ad calentem
 foculum illinatur. Alij eam in rem flores cum
 summis ramorum capitulis, ex oleo in linimenti
 consistentiam atterunt, & eo pedù plantas, cum
 spina & carpis manuum illinunt. Huius semine,
 quotidiano experimento mulierculæ lumbricos
 necant. Adde quod idem semen vsque ad drach-
 mam, cum aliquot foliis in vino albo tritum, ad-
 dita nuce iuglande & bolo Armeno: deinde ex-
 colatum & bibitum, mirandù in modum est effi-

Venena, al-
gores, coi-
tus, serpē-
tes, barba,
nervi &
thorax.

Dyspnoici,
tussis, lūbr,
vulua, is-
chias, menses,
febrilis al-
gor, lum-
brica, vene-
na & pe-
stis.

*Menses seu
menstrua.*

câx aduersus venena, & luem pestiferâ, nostro & aliorum quamplurimorû fœlici & optato experimêto. Semen in vino albo tritum, & hauſtum, cunctâtes mēſes accelerat. Quid amplius optas?

*Liquore aliquo si simul amne coquas, oculorum cocta dolori,
vel feruori apponens, percurabis vtrunque.*

*Oculi, acu-
dei, lumbrici
& Venus.*

Infixas cuti ſpinas, aculeos & alia quæuis educit per ſe admotum, vel cum adipe tritum: adhæc tam ſumptum, quàm appoſitum vel iniectum, lumbricos ventris, perinde atque abſinthium, diſperdit: ferturq; ad Venerem incitare, puluino ſubditum. Quod an verum ſit, dubitare malo quàm incerta pro certis obſtinatè ac temerè proferre: quare, connubio iunctis iſthæc tentanda relinquam.

Ruta hortenſis, & medica eius auxilia.

A R E A I I I.

*Ruta natu-
ra & præ-
ſtantia.*

NVLLI ſunt horti, tam vr bani quàm agreſtes, qui Rutam perpetuò virentem & grauiſter olentem non agnoſcant. Cui ea fertur eſſe natura Plinio & Palladio, vt furtiua optimè proueniat, & ſub fici arboris vmbra libenter acquieſcat. Vnde probatiſſimâ rutâ eſſe putauit Theophrastus, quæ cortici ficulneo defixa, terra obrueretur. Quod etiam Plutarchus agnouit, ſcribens in ſympoſiacis ad hunc modum: Ruta quæ ſub ficu proſilit, aut illi adnaſcitur, ſuauior habetur & ſapore melior. Ab his non longè recessit Dioſcorides, eam cibus commendans, quæ prope arborem

borem fici cresceret, & quamcunque aliam fer-
culis abdicans. Hinc illa nimirum rutæ cum fico
sympathia & amicitia à Plinio celebrata: & eiuf-
dem rursùm cum cicuta mirabilis antipathia,
probabili argumento, quòd rutam colligentes,
cicutæ succo manus armant, ne perniciosis vlce-
ribus ab ea infestentur. Quod de ruta agresti scri-
ptum fuisse, docebit experientia, rerum dubiarũ
magistra. Sed hæc nihil ad rutæ facultates & me-
dica auxilia: quæ quia præstantissima sunt, ob id
longè ac latè nobis explicanda veniunt. Floren-
tinus Græcæ agriculturæ interpres diligētissimus,
tradit obturatas aureis medulla rutæ, aut recenti
eius furculo, capitis dolores finire: adhæc, succo
illius inunctos oculos cum melle optimo, vel la-
cte mulieris masculum enixæ aut lactantis, cali-
gine & suffusione liberari. Quam rem etiam præ-
stabit solus succus, tactis oculorum angulis, non
solùm hominibus, sed etiam pecudibus ac iu-
mentis. Quod Salernitanæ scholæ poësis non
omisit, dicens,

*Nobilis est ruta, quia lumina reddit acuta:
Auxilio rutæ, vir lippe, videbis acuté.*

Et poëta herbularius,

*Ruta comesta recens oculos caligine purgat,
Et meliùs marathri cum succo, felléque galli,
Melléque, si succus ex æquo iungitur eius:
Indéque sint oculi patientis sæpè peruncti.*

Ille idem succus cum vino potus, serpentium ve-
nenis resistit, & comitialibus auxiliatur. Quin
ruta ipsa cum ficu ad dimidias parreis decocta,
hydropicis salubriter adhibetur: valétque plu-

Mirabilis
rutæ cum fi-
co sympa-
thia.

Aures, ca-
pit & oculo-
li.

Serpentes,
venena, epi-
lepsia, hy-
drops, peti-
tus, tūbi,
tussis, secur,
pulmo, renes
& febris.

H iij

*Tormina,
menstrua,
sanguis, o-
zæna &
dentes.*

*Basiliscus et
Mustela.*

*Ruta serpē-
tibus exosa,
ac venena-
tis omnibus.*

Venena.

rimùm ea decoctio ad pectoris, laterum ac lum-
borum dolores: necnon cōtra tuffeis, ac pulmo-
num & iecinoris, renùmque vitia, & remeantium
febrium horrores. Eadem cum vino, hyssopo &
aniso cocta, torminibus sedandis, & ciendis men-
struis, haustu vel fotu mirandum in modum opi-
tularur: naribùsque indita, fluentem sanguinem
fistit, & sæpè olfacta, ozænas curat, necnon col-
lutione, dentibus summè prodèst. Semen maximi
momenti esse solet apud medicos plerosque ad
arthritidem, molas & humiditates vteri. Certissi-
mum est Basiliscum serpentem, homini, reliquif-
que animatibus insidiari ac infestum esse, frugès-
que ac fata contactu suo & viroso halitu pollue-
re: nec esse vllum animantis genus, quod aduer-
sus illum pugnet, præter Mustelam. Quæ rutæ
esu, ceu præsentis alexipharmaco & propugnacu-
lo stipata, illum intrepidè extra latebras raptum
conterit. Quo mortuo, nisi confestim se aliò sub-
ducatur, pastuque rutæ iterum sibi prospiciat, ex
contagione ambientis aëris suffocari periclita-
tur. Non temerè itaque faciūt, qui circa ædes ru-
fficas, ac pecorum stabula, & pastorum casas, fre-
quētem rutam serunt ac fouent, quum vi præsen-
tanea venenis obsistat, nec vllum serpētis genus,
quàm se longissimè eius umbra porrigit, vspiam
admittat: quemadmodum de Fraxino scribit Pli-
nius. Quod si quis sumpserit mādregoram, hyo-
scyamum, cerusam, nigri papaueris succum, &
pleraque alia quæ immodica frigiditate lethala-
lem stuporem conciliant, rutæ succo, vel illius
decocti vino, reuiuiscet, ac malum discutiet. Sed
obli-

obliuiscendum non est, quòd feruido effectù & vrente, noxam infert corpori, si copiosius sumpta fuerit, vel diutius olfacta. Vnde grassante peste sæpenumerò obseruauimus eos, qui rutam nariibus identidem admouissent, pustulas & vlcuscula in labiis, naso ac vicinis locis, contraxisse: sicuti in Opusculo nostro de remediis & secretis contra pestem nuper adnotauimus. Nam exulcerat foris admota, & parti alicui affricata vesiculas excitat. Quare carbunculis & bubonibus pestiferis, aliisque tumoribus contagiosis opportunè ac salubriter adhibetur: virus enim elicit, nec patitur intro resilire ac remeare venenatos halitus.

Ruta in peste utendum cautè.

Carbunculi & bubones pestiferi.

In quam rem contusa, & cum fermento acris, ac adipe suillo, necnon cepa & ficibus cocta, adiecto ammoniaco, calce viua, sapone, cantharide & theriacis momento, præstantissimum conficiet emplastrum, quod affectæ parti tempestiuè appositum, pestiferos tumores confestim destruet. Id quod experiundo verissimum esse fateberis, & sciuisse aliquando gaudebis. Sed quia talium remediorum, tota (quod dicunt) plaustra in iam dicto opusculo nostro proposuimus, idcirco de illis verbum non amplius addo, reliqua hortensis rutæ medica præsidia, inuentu & paratu facilia, ordine persequens. Succus rutæ in cortice mali punici calfactus, & auri immixtus, illius dolores finit, tinnitum emendat, & vermes interimit. Folia commansa, oris fœtorem tollunt ex vsu alliorum & cepearum contractum, sed acetosus debet postea collui. Si eadem folia coquantur, & cum sulphure ac paucò aceto terantur, de-

Emplastrum optimè aduersus pestiferos bubones & carbunculos.

Aures, fœtor oris, lac, mamma, & ulcera.

inde mammis in modum emplastri apponantur (exclusa papilla) omnem lactis coagulationem ac tumores expediunt. Scribit Galenus quòd ruta efficaciter obstat omnibus malignis vlceribus, siue sint putria, siue corrodentia: sed in molli corpore debet remisceri, & teri, coquue cum pane vel hordeacea farina. In duro, potiùs vtendum censet pegano, id est agresti ruta, quàm hortensi & vrba. Semen in vino coctum & potum, singultus emendat qui fiunt à pituita, & hinc periclitantes, à suffocatione liberat. Tusa folia & in modum emplastri scrophulis apposita, illarù duritiem abolent. Et eorundem siccatorem pars vna puluerata cum media parte olibani, deinde ex vino, vel syrupo de mentha hausta, vomitum cõpescit. Si aliquot recentia folia edatur, & generosum vinum superbibatur, morsum Mustelæ non secus curant, quàm simiæ & felis commansa faba, & demorso loco statim apposita. Factum præterea pessariù, vt loquuntur medici, ex rutæ succo, muliebria potenter ducit. Et folia trita, oleoque liliorum incocta cum adipe gallinæ vel anseris, si calida antrorsum & retrorsum vtero in modum emplastri apponantur, præfocationem & strâgulatum matricis emendat. Quod vnum remedium etiam præstantissimum esse solet, ad coli, vteri & recti intestini inflationes. Sed folia sicca, cum supra dictis adipibus & oleo trita, efficacius operantur. Est sanè memorabile quod apud Arnaldum à Villanoua scriptum reperi, nimirum quòd ruta vino albo, vel rosacea aqua imbuta, macerata & calefacta, vapidum fumum & aqueu vaporem

*Singultus,
scrophula,
vomitus, &
morsus ve-
menatorum.*

*Menstrua,
matrix, co-
lum, vterus
& inflatio-
nes.*

rem exhalat, qui vitreo vase superposito exceptus & collectus, apprimè utilis est sedâdis oculorum morbis. Memorabile & illud quod apud Aui-cennam legi. Si quis semen rutæ & folia cum nucce, & bolo Armeniæ in generoso vino albo contriuerit, & iusculum tale percolatum ieiunus biberit, ab omni veneno ea die tutus erit, imò verò à pestifera lue, quantumuis sæua & immani. Folia eadem cum vino trita valent plurimùm aduersus venenatos morsus omnes, etiam si rabidi canis fuerint: modò cum melle & sale morsui apponantur, vel cum aceto & pice eam in rem decoquantur. Non desunt qui affirmant rutæ succo perunctos, vel rutam ipsam gestantes, à maleficis animalibus feriri non posse. Generationes eius cibo impediri certum est: idcirco mulieres sobolem coniugalem suscipere satagentes, rutam canepeius & angue vitare debent: nam vuluas aperit, ac menstruum sanguinem prolicit. Addo quod & semē, & coitum, tam cibo quàm potu sumpta, desiccet & restinguit, maximè viris: vnde πύργου Græcis dicta est Ruta ἀπὸ τοῦ πύργου τὸ σπέρμα, quia semen genitabile suo præsicco spiritu, calidòque vapore & tetro coaguletur, quasi que are-scat: vnde sterilefcunt, viri præsertim, concreto & diminuto eorum semine. Id quod mulieribus fecus cōtingit, vt etiam Salernitano iactatur hoc senariolo,

Ruta viris coitum minuit, mulieribus auget.

Vulvæ strāgulatus aperit cum melle trita, & toti pubi vsque ad anum illita. Quæ res etiam plurimùm valet ad dolores articulares, & cū oleo ad

Oculi, vene-
na, pestis &
morsus ve-
nenati.

Malefica
animalia,
generatio &
sperma.

Vulvæ strā-
gulatus, ar-
thritu, te-
stes, vermes,
lichen, vitu-
lizo, venena
& pestis.

expellenda ventris animalia. Si cum laurinis fo-
 liis coquatur, testiū inflationes apposita mitigat:
 lichenibúsque cum melle & alumine vtiliter af-
 fricatur. Cum pipere & nitro vitiligines candi-
 das emaculat, & folia aliquot, cibos anteceden-
 tia, aut cum arida ficu, & veteribus iuglandium
 nucleis sumpta, addito salis momento, veneno-
 rum vires heberant, & corpus contra iniurias eo-
 rum turissimè muniunt, pestilentique aëri resi-
 stunt. Quod Mithridatis inuentum esse tradunt,
 & Mithridaticum diateffaron nuncupant, mihi &
 quamplurimis fœlici successu in magnis pestilen-
 tiis probatum. Sed pulchrum erit audire poëtam
 herbularium de ruta eam in rem non ineptè ad
 hunc modum philosophantem,

*Diateffaron
 Mithridatis.*

*Mithridatis
 antidotus
 contra ve-
 nera.*

Obstat pota mero, vel cruda comesta, venenis:

Quod Mithridates Ponti Rex sæpè probauit:

Qui ruta folius viginti, cum sale pauco,

Et magnis nucibus binis, caricisque duabus,

Ieiunus vesci consurgens manè solebat:

Armatúsque cibo tali, quascunque veneno

Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.

Sed de iis plura in Iuglande scribemus, vbi ad ar-
 bores ventum erit.

Theopompus vires nec dissimiles nec impares
 ruta attribuit, quàm citrio, contra toxica: tra-
 dens Clearchum Heracleoti tyrannum suo tem-
 pore multos aconito interemisse, cuius violentiã
 vt vitarent subditi, domo non egrediebatur ante
 degustatam rutam: quo præsidio, ceu præsentis
 alexipharmaco, ab aconiti virulètia sospites eua-
 serunt. Non desunt qui Citrio id ascribant,
 quemad-

quemadmodum suo posthac adnotabimus loco. Prætereundum hîc non est, quòd ruta & mentha virides, ex Hippocratis & Galeni sententia, flatus ac Veneris pruritus excitare solent: siccatæ verò vel frixæ, & præcipuè semina, eosdem discutere, ac Veneris impetum compescere, seminisque profluuium, gonorrhœa nuncupatum, sistere. Quod tametsi superioribus nonnihil pugnare videtur, si tamen rectè ac prudenter excuseris, nullum habere dissidium reperies. Luc. Apuleius Platonius scribit, rutam viridem oleo incoctam, & cera noua agglutinatam, efficacem esse ad inguinum dolores, modò ex linteolo, vt ceratum, applicetur. Eadem cum polenta bene trita & imposita, epiphoras lenit. Ignem sacrum ex aceto & oleo illita mirè extinguit: & ros eiusdem matutinus in vasculo collectus, & oculis instillatus, illorum caliginem tollit. Quod etiam præstare solet vapor ex eadem madente, igni exceptus. Si præter voluntatem effluit semen, manducetur ruta in vino cocta cum pingui aliquo, vel butyro, aut dulcium amygdalarum recenti oleo. Si muliebri effluuium sistere voles, rutam (vt idem tradit Apuleius) auro, argento, ac eboro circumscribe, & sublatam infra talum alliga. Autores sunt Aristot. & Plinius, quod mustela cù serpente & bufone dimicatura in murium venatu, rutam priùs edere solet, ceu præsens quodpiã alexipharmacum. Ex quo rutam fascinationis ac venenorum, necnon contagiorum præstantissimum esse amuletum, appositissimè scripserunt prisci omnes: falsoque putauit Pythagoras oculis

*Flatus, Veneris,
gonorrhœa.*

*Inguina,
epiphora,
ignis sacer,
oculi, caligo
sperma
muliebri effluuium.*

*Fascinatio,
venena, serpentes
cornu ictus.*

nocere, nam & scalptores & pictores, oculorum
 causa, in cibo illa salubriter vti solent. Tam est in-
 festa serpentibus, vt procul ab illa stabulari cer-
 tum sit, imò verò eius nidore longè ac latè abigi.
 Vnde cum sale & cepa admotam, remedium esse
 expertus sum aduersus serpentiū venenatos ictus.
 Consultè itaque ac prudenter mihi facere viden-
 tur, qui ruta hortorum areas olitorias coronant,
 vt esculenta olera à venenatis animalculis defen-
 dant. Hæc sint postrema, quanquam parùm me-
 dica. Feles ab auariis arcebuntur, pullis gallinaceo-
 rum aut aliorum, succo rutæ perfusis, aut ruta vn-
 dequaque armatis auariis ipsis. Quod facili ex-
 perientia probabis, vnà cum eo quod tradidit De-
 mocritus, nimirum culices abigi, & ne accedant
 impediri, si rutæ virentis ramo aquam per do-
 mum, aut locum alium ab eis obsessum resperse-
 ris, vel eiusdem plantæ decocto asperginem fece-
 ris. Quod multi etiam ad pulices meritò detor-
 quent, & facto experimento verissimum esse te-
 stantur. Quare rectè scripsisse censebitur herbu-
 larius poëta,

Quomodo
 arceantur
 feles ab au-
 ariis, &
 culices ab
 adibus.

Pulices.

Coct. a. facit ruta de pulicibus loca tuta.

De cuius facultatibus & medicis præsi-
 diis scriptū sit hæctenus. Quas fusiùs & explicatiùs per-
 sequi volui, quòd vbique hortorum frequens sit
 illa, excellentissimis viribus ac occultis aliis mira-
 culis prædita, nobis alibi explicandis: ne nimius
 videar, seràque coronide longus.

Urtica, & medica eius auxilia.

AREA IIII.

QVO-

QVONIAM in plerisque hortis, tam vrbani-
 quàm rusticis, multarum plantarum (si desit
 cura coloni) non dicam cibus, sed oculis, manibus
 ac naribus ingratissimarum inexpugnabilis pro-
 uentus etiam sponte oboriri solet, idcirco de illis
 nonnulla medicè hîc scribere conabor, quòd vi-
 res in iuuando corpore humano admodum infi-
 gnes ac præstantes habeant. Itaque ab Vrtica au-
 spicor, quæ vel peculiare id agnoscit, quòd abs-
 que vllis spinarum aculeis, lanuginem adedò no-
 xiam, ac vrentem circumfert, vt tactu quàm lenif-
 simo pruritum, pustulâsque adustioni similes
 confestim excitet. Ex quo ab vrendo Grammati-
 cis ritè dici mihi videtur, & Græcis *ἄκαλητον, ἄκαλη-
 τόν*, quasi non tangenda, quòd mordacis & pun-
 ctoria vstionis sæuam dolorem sua, vt diximus,
 lanugine perquam exili & mollicula acriter inu-
 rat. Sed mordacitas in ea (quæ oleo curatur) non
 protinus se prodit, nec nisi Solibus inualefcenti-
 bus roboratur. Per veris initia planta hæc sapore
 solet esse non ingrato, & religioso cibo multis, ad
 depellendos totius anni morbos. Huius semen
 Nicander cicutæ contrarium esse affirmat, adhæc
 fungis, viuo argento, hyoscyamo, serpentibus ac
 scorpionibus pugnare. Trita folia & naribus indi-
 ta fluentem sanguinem sistunt, omniumque ma-
 ximè radix: quòd etiam præstat succus, fronti illi-
 tus. Phantias inter Græcos medicos celebris, vr-
 ticæ laudes condidit, vtilissimam cibus coctam,
 conditamue professus. Canum morsibus additò
 sale opitulatur: oleo incocta, sudorem elicit: cum
 conchulis, aluū ciet: cum ptisana pectus purgat:

*Multa in
 hortis plânta
 inuisiles.*

*Vrtica mor-
 dax, & eius
 remedia.*

*Venena &
 fluor san-
 guinis.*

*Canis mor-
 sus, sudor,
 aluus, pectus*

*mēstrua, vl-
cera, vulva
& procide-
tia ani.*

cum thymo aut pulegio tardātibus mēstruis im-
perat, & cum sale vlcera quæ serpunt, continet.
Sed illa mordax eius vredo, vuulas in ore cohi-
bet, ac procidentes vulvas, infantiūque sedes
tactu resilire cogit, & Venerem in quadrupedi-
bus excitat. Quod pinguis poëta, volebam dice-
re Macer, herbularius nobis passim nuncupatus,
non omisit, nec ignorauit.

Vrticæ folius (inquit) reuocatur vulua fricata:

Si quadrupes quæcunque marem perferre recusat,

Vrticæ folius illius vulua fricetur:

sic naturalem calor excitat ille calorem.

*Lethargus,
gangrena,
carcinoma,
vlcera, sup-
puratio, tu-
bercula lu-
xata, paro-
tis, menses,
liē, & alius.*

Non desunt qui affirmēt lethargicos experrectos
fuisse tactis eorum cruribus vrtica mordaci, &
magis fronte. Dioscorides scribit, Galeno astipu-
lante, quòd folia vrticæ gangrenas emendāt: nec
non carcinomata quæ cacoethe vocantur: ad-
hæc parotidas, sordida vlcera, suppurationes, tu-
bercula, ac luxata reparant. Folia cum pauca myr-
rha trita & admota, menses efficaciter mouent,
& cum cerato, lieni admodum profunt. Ventrem
in iusculo sumpta, velut titillando & abstergen-
do, clementer irritant. Syluestris, quam Græci
ἀγρίον, Galli *Griecham* nuncupant, ex vino pota,
lepras in facie tollit, quod etiam nonnulli vrticæ
mordaci ascribunt: cuius succus cessantem vri-
nam ciere, & calculos frangere, vuamque inflam-
matione turgentem reprimere fertur. Sunt qui
radice, infixâ corpori extrahant, addito salis mo-
mento: & foliis cum axungia strumas discutiant:
quæ si suppuraerint, compleri tradunt. Articuli-
lariis morbis & podagricis, cum oleo vetere tri-
tam

*Lepra, vri-
na, calculus,
vulua, acu-
lei, struma,
arthritiis &
podagra.*

tam vrticam plurimi apponunt. In quam rem etiam radix cum aceto tusa, censetur admodum vtilis esse.

Illius semen colicis cum melle medetur:

Et tussim veterem curat, si sæpè bibatur:

Frigus pulmonis pellit, ventrisque tumorem:

Cum mulsa bibitum, lotium producit abundè.

Colici, tussis, pulmo, venter, lotium, vomitus, ventriculus, orthopnoici, latus.

Idè semen in eadem mulsa obolis duobus, hoc est scrupulo vno sumptum, vomitiones à cœna faciles reddit: & in sapa haustum, ventriculi inflationibus succurrit: prodest etiã orthopnoicis cū melle, nam thoracem expurgat. Lateri præterea medetur cū semine lini & hyssopo fixū. Linimentum ex foliis vrticæ cōpositum cum oleo, & sale, partes corporis tuetur ab atrocissimo frigore & rigore, etiã si febrilis fuerit, inūcta dorsi spina, & pedum plāta, ac manuum carpis. Valet idè ad vlcera ex gelu & frigore contracta. Noui multos arcanorum naturæ conscios, qui vt febrilem cordis æstum compescerēt ac infrigidarēt, internum vrticæ succum arteriis illinebant, addito vnguenti populei momento. Sunt qui folia duntaxat trita eam in rem ipsi carpo, nec non temporibus applicent, cum pauco oleo violaceo vel papauerino. Penè omittebam quòd vapor ex decoctione feminis vrticæ naribus exceptus, illarum obstructionem aperit. Quod etiam operatur abrotonū, in eius historia nobis ad alia festinantibus, negliger, ne dicam imprudenter, omissum. Folia vrticæ trita & matrici superposita, emplastri modo, illam si educta fuerit, reducant. Semen potum cum sapa, strangulationes vteri aperit, & succus

Febrile frigus, vlcera ex gelu, & ardor febrilis.

Nares, matrix, vterus, menstrua, & empyici.

foliorum cum myrrhæ momento, menses potenter euocat. Cæterùm tacendum non est, quòd si quis empyicus scrupulum vnum seminis vrticæ in pollinem redactum, cum syrupo pectorali, quasi lambendo paulatim deglutiuerit, tenacem humorem facili conatu expectorabit, & summū præsiðiū hinc explorabit. De nō mordente vrticæ, quæ ob id mortua dici solet, tradunt multi quòd vires præclaras habeat ad strumas, carcinomata, & gangrænas. Tradunt insuper de syluestri (quæ semine est lini) quod plurimum semine eo valet ad gluten pituitosum incidendum & extergendum, cū opinionem asthmatis & orthopnœæ veræ facit: non tantùm enim præparat viscidum farctum, sed etiam delectu ducit clementius, cartami seminis ritu & dosi. Hoc sit postremum, etsi parum medicum, Vrticæ radices carnibus coniunctæ, eas celerius coqui impellūt, & nymphææ radix pisitis incocta, illa omnia ad vnum, veluti extrudente olla, foras eiaculatur. Facili experimento res innotescet, mihi nondum explorata.

Plantago, & medica eius auxilia.   A R. V.

SEQUITVR Plantago nullis hortis non ob-
 Suiua, cuius laudes abundè complexus est The-
 mison medicus, Plinio autore. Si quis eius folia
 in aqua mulsa macerata, vel contusa & expressa,
 horis duabus ante accessionem ad drachmas duas
 biberit, tertianas leuiore ac breuiore reddet.
 Quod etiam præstabit succus radicis madefactæ,
 vel

vel tufæ : aut radix ipsa macerata in aqua ferro
 candenti excalfacta. Quidam ternas radices in *Febris, podagra, oris*
 tribus aquæ cyathis, vel, vt habet Dioscor. vini, & *ulcera,*
 pari aquæ modo, potandas dedere tertianariis, & *atrophia,*
 quaternas quaternariis, totidem aquæ & vini *& phthifis.*
 modulis temperatas. Folia podagras refrigerant,
 conueniuntque in primo calidarum impetu. Suc-
 cus, oris vlcera collutione emendat : necnon fo-
 lium admotum, aut radix commansa, etiam si
 rheumatismo laboret os. Datur plantago cibum
 non sentientibus, hoc est iis qui non nutriuntur
 (quos Græci *ἄτροφος* vocant) interpositis diebus :
 ex quo phthifim sanare traditur in vino cocta &
 pota. Comitiales ac suspiriosos iuuat, & strumis *Epilepsia,*
 cum sale auxiliatur. Eadem curantur ambusta *asthma, stru-*
 cum oui albumine ; ita vt cicatrix oculos fallat. *ma,ambu-*
 Sanguinem claudit ex vbere (seu vlcere) fluen- *sta, sanguis,*
 tem, & carbunculos tusa rumpit. Ex aceto & sa- *carbunculus,*
 le cocta dysentericis ac cæliacis salubriter exhi- *dysenterici,*
 betur : vel succus eiusdem cum alica, vel oryza : *& caliaci.*
 qui etiam subter iniici potest. Cum creta cimo- *Ignis sacer,*
 lia & cerussa, igni sacro medetur, etiam si mediū *sanguis, fi-*
 hominem ambierit, qui Zoster vocatur, & si cin- *stula, &*
 xerit, enecat. Sanguinis excreationes vel (vt qui- *hydrops.*
 dam legunt) excretiones, tam ore, quàm aluo &
 vtero factas, tritum semen in vino austero (si fe-
 bris absit) efficaciter sistit, necnon & foliorū suc-
 cus haustus vel iniectus : qui etiam fistulis inditus,
 presenti auxilio esse solet. Coquitur cum lēticula
 plātago, eodem quo beta more, aduersus hydro-
 pifim : & si corpori vitium id adhæserit, cui Leu-
 cophlegmatix nomē est, elixa opportunè datur,

Luxata, vlcera, nomina.

modò panem siccũ priùs comederint laborantes, vt media cibus illa interueniat. Luxatis tusa folia dolores ac tumores tollunt, addito sale modico. Crassa vlcerum labra purgant, ac nomas sistunt, medenturque omnium generum vlceribus & peculiariter fœminatum, senum ac infantium: sed igne emollita meliora sunt. In quem vsus prodest etiam succus cum cerato: qui in vteri strangulatu per se vtiliter bibitur, ac aurium doloribus appositè instillatur, & lippitudini, necnon ophthalmijs in collyrio perpulchrè additur. Prodest etiam collutione gingiuis sanguine prægnantibus: & in vellere subditus locofas mulieres strangulatu liberat, vuluarumque fluxiones sistit, etiam si fuerint sanguineæ. Radix commansa, aut masticata, dētium dolores sedat, perinde atque decoctionis eiusdem ablutio: quæ etiam ad vlcera vesicæ, & renum vitia, cum folijs in passo efficaciter præbetur. Tradunt nonnulli, quòd si quis radicem licio alligatam, è collo suspenderit, strumas discutiet, ac crescere prohibebit. Redeo ad folia, quæ vlcera vetera & inæqualia, si apponantur, perfanant, & ad planum reducunt: adhæc sinus glutinant, & moribus canum ritè medentur: & ex lana, pelli modo indita, vteros purgât. Semē tufum, & in vlcus, aut vulnus sparsum, citò illud curabit. Et succus cum mulsâ exhibitus duabus horis ante accessionem quartanæ, illam emēdat, & repetitione facta tandem abolet: sicuti à multis obseruatum intellexi. Folia minoris plantaginis cum sale trita, & cataplasmatibus modo imposita, tumorem & dolorem neruorũ in arthritide

Vterus, aures, gingiue, matrix, lippitudo, ophthalmia, fluxio vulua.

Dentes, vesica, renes, struma, vlcera, sinus, canum morsus, v. e. rus.

Vlcus, vulnus, quartana, arthritus, sanguis, menstrua.

tide

tide sensim demulcent. Emplastrum quoque ex eius succo, ac albumine ouorū & bolo Armeniae fronti impactum, fluorem sanguinis è naribus compescit: & succus haustus vel vtero iniectus, motum menstruorum continet.

Ille idem succus rectè sanare videtur

Quod iuxta nares vel lumina nascitur vlcus,

Si superaddatur cum lanis mollibus illi:

Pérque nouem cataplasma dies hocce renouetur:

Si via longa pedum mouet, vt fit sæpè, dolorem,

Acri cum vino superaddita trita iuuabit.

Vlcera oculorum, dolor pedum, & elephantiasis.

Vis foliorum in refrigerando, abstergendo & siccando mira est, vt testantur Dioscorides & Galenus: ideo ad vlcera quæ cacoëthe vocantur & elephantias, fœlici successu illinuntur: conueniuntque ad ea quæ humore madet, & ob sordes scatuerientes facillè purgari nequeunt. Non possum hîc tacere nec dissimulare, quod plantaginis vires sanè quàm eximias sæpenumerò experti sumus in lue pestifera, quibuscunque administraretur modis: pretereà vermes in vlceribus exortos plantaginis arefactæ resperso puluere interfici certo experimento nobis constat. Alia eam in rem auxilia certa & probata leges in nostris nature Arcanis, & memorabilium Centuriis, Chiliadem propediem explentibus.

Pestis, & vermes vlcerum.

*Artemisia, & Tanacetum seu Athanasia, cum medicis
vtriusque auxiliis. AREA VI.*

VIDIMVS in plerisque hortis diuitum matronarum Artemisiam curiosè plantari &

I iij

Duplex Artemisia, & eius nomenclatura.

Menses, partus, secunda, vulua, calculi, & urine.

Stomachus, nervi, vulua, st. u. m. e., partus, menses, secunda, calculus, stranguria, uterus & partus.

diligenter excoli, ob præclaras vtilitates, quas (vt mox ostendemus) illis adferre solet. Quæ res me mouit, vt de medicis eius auxiliis pauca hîc adfuerem. Duplex apud nos visitur artemisia. Vna absinthij modo fruticat, & foliis maioribus ex nigro virescit, *Armoisa* vocata. Altera, circa aggeres & riuos nascitur, necnon in frumentaceis agris, foliis minoribus vestita, quam Gallicum vulgus *herbam s. Ioannis* nominat. Vtraque Dioscoridi & Galeno, excalfaciendi, resiccandi & extenuandi vires habet, adiiciturque vtiliter ad muliebres defessus, vt educantur menses, partus & secundæ. Vuluæ constrictiones laxat, & inflâationes eius mitigat, calculos frangens ac vrinas mouens. Ad euocandos menses qui fuerint remorati, efficaciter pubi apponuntur calentes artemisiæ fasciculi: ad quos etiam coma eiusdem trium drachmarum pondere vtiliter propinatur. Folia minoris diligenter trita cum oleo amararum amygdalarum, & stomacho adhibita, illius vexationem sedant: & succus cum rosaceo, neruorum dolores finit. Vtraque ex oleo irino tusa cum fico & myrrha, vuluis optimè medetur, eâsque repurgat intromissa, vel apposita. Succus cum oleo violaceo concretus & spinæ inunctus, febriles infantium calores emendat.

Hanc adipi iunctam strumis apponere laudat

Plinius, atque iubet cum vino sumere tritam.

Radix pota mulieres in tantum purgat, vt partus etiam enectos extrahat. Folia cocta & imo ventricû farina hordeacea admota, menses ac secundas extrahunt: & si mulieris in partu laborâtis vmbilico

lico & femoribus decocta & calentia apponatur, miraculo quodam fœtum educunt. Dantur decoctiones eorundem in vino dulci contra calculos & straguriam. Artemisiam secum habentibus negant nocere mala medicamenta, ac bestiam vllam, imò ne solem quidem. Et qui eam tulerit viator alligatâ, dicitur lassitudinem nullo modo sentire. Quod pulchrum est ac valde notandum, hîc omittebam. Artemisia inter digitos trita, vel aliter contusa, & in pudendum mulieris, pessî modo, detrusa, plurimùm confert resiccandæ & detergendæ matrici, quæ nimium humida fuerit & lubrica. Eadem, vt diximus, cocta & imo ventri, nec non feminibus admota, fœtum ac secûdas accersit: sed hinc illico est auferenda, alioquin vterum vnâ etiam euocabit. Si succum artemisiæ cum aliquot ouorum luteis coctis triueris, addita axúgia & cumino, eaque omnia vtero superposueris, dolores qui partum sequuntur demulcebis.

Non desunt qui contendant Tanacetum seu Athanasiam tertium esse genus artemisiæ, & iisdem pollere viribus. Quod à multis præclaris medicis negatum video, censentibus tanacetum potiùs esse parthenium masculinum. Cuius facultates receptæ ac probatæ sunt, vt vetriculi & alui flatus discutiat, ac lumbricos ex ventre pellat. Vtuntur etiam plerique præstanti admodum remedio ad comminuendos renum calculos & ciendam vrinam. Sed vt viris magis cõmendatur tanacetum, ita mulieribus artemisia λεπίφυλλος, aut matricaria: sic dicta quòd matricis dolores sanet. Vulgus Parisiense *Espargonite* vocat, à guttis spargendis:

I iij

*Lassitudo.**Matricis, secundæ, & partus dolores.**Vetriculus, alui, lubrici, calculus, & vrinæ.**Matricar*

quòd eius folia trita & ori ac auribus admota in dolore dentium, guttas pituitæ spargant & salivam tenuando eliciant.

Chelidonium, & medica eius auxilia.

AREA VII.

CHELIDONIVM maius (nam de eo potissimum hîc agimus) in parietinis hortorû multorum, & opacis nascês locis, à Gallis *Eclera* vulgò appellari solet: quòd caligantibus oculis acie videndi reparet. Ab hirundinibus, quæ Græcis *Chelidoniû* *hirûdnaria* *χελιδόνες* vocantur, nomêclaturam est adeptum. *herba, & unde id factum.* Nam Theophrasto autore, illarû aduentu suum excitat florem, ac virescit: discessu verò, marcescit. Alij, vt Arist. & Plin. contendunt, plantam hanc ab hirundinibus inuentam fuisse: quòd oculis pullorum suorum, qui cæci nascuntur, illius auspiciis visio accersatur: & si in nido puncti fuerint, etiã restituatur. Nam si quis nuper in lucem editarum hirundinû oculos configat, tacti ea herba à matre, rursus incolumês redduntur. In quâ sententiam nonnullos venisse, autor est Dioscorides. Sed cõmentitium id esse putat Cornel. Celsus, tradens huiusmodi auicularum acies extrinsecus læsas, interposito tempore in pristinum statum sensim redire. Vnde, inquit, locus fabulæ datus est, per parentes id restitui herbâ, quod per se sanescit. Hinc nimirum, collectum est hirundinum sanguinem, nostris quoque oculis ab externo ictu mederi, non secus, quàm palumbium & columbarum, si hiruadineo caruerimus.

Remedia ad oculorum ictus.

Flo-

Floribus chelidonij succus exprimitur, & in vase mundo, cum melle optimo, feruenti cinere leniter decoquitur, singulari remedio contra oculorum caliginē. Radix cum aniso & vino albo pota, regio morbo & iecoris obstructionibus medetur, ac vlceribus quæ serpunt, vtiliter imponitur: necnon iis quæ inueterata sunt & in fistulam abierunt. Quod Q. Serenus hunc in modum confirmat,

At si iam veteri succedit fistula morbo,

Herba chelidonix fertur cum melle mederi.

Hic non tacebo, quod multis pro ditissimo habetur secreto, nimirum chelidonij maioris herbã sub nuda pedis planta delatam ictericos vt fertur sanare, si dies & noctes ibidem gestetur, & subinde renouetur. Addunt eandem nãmis mulierum admotam, mensium abundantiam sistere. Adhæc vnã cum radice tusam, & oleo chamæmelino feruefactam, ventris tormina & vteri dolores tollere: & totius plantæ puluerem, vulnera, vlceraq; sanare. Cadūt quoque verrucæ & arescūt, si frequenter chelidonij succo inungantur. Qui plura volet, consulat Chiliadem nostram memorabilium. Menses nimios mammis admota efficaciter sistit: & vlcera adeò siccat, vt pro spodio vtantur multi: imponitur etiam iisdem desperatis, cum axungia. Galenus tradit calidæ & admodum extergētis esse facultatis, eiúsque succum ad visum exacuendum cōmodum esse: maximè his quibus crassum quiddam in pupilla colligitur, digestionem atque discussionem indigens. Volunt plerique quòd rarior intus esse debet illius vsus,

Caligo, icterus, obstructio, iecur & vlcera.

Fistula vlcus.

Menses, oculi, visus, & vlcera.

commodior foris ad impetigines & pforas puerorum, necnon metallorum chymicas medicationes.

Mercurialis, & medica eius auxilia. AR. VIII.

*Secretū pro
marium &
faminarum
generatio-
ne.*

PLANTA hæc Gallicis hortis Latinam retinet nomenclaturam: & in marem ac fœminam distinguitur. Hæc candidiora, ille nigriora habet folia. Mirum est quod de utroque genere proditur, marem scilicet facere ut mares gignantur, fœminam verò, fœminæ: sed id contingere, si à conceptu succus statim bibatur in passo, edanturque folia ex oleo & sale decocta, vel cruda ex aceto. Plinio in ea re astipulatur Dioscorides: nisi quod à purgatione succum iam dictum bibendum esse, & trita folia genitalibus locis adhibenda testatur. Experiētia addidit oportere altero à purgatione die dare mulieribus per triduum, & quarto die, à balneo, cum illis coire. *Q.* Serenus medicus & poëta æquè priscus ac doctus, eam in rem, de conceptione & partu scribens, elegantissimis versibus aliquot ita lusit,

*Q. Sereni
versus pul-
cherri.*

*Irrita coniugij sterilis si munera languent:
Et sobolis spes est multos iam vana per annos,
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniux festinat vterque.*

*Conceptus,
mensis. secū.*

Hippocrates, Plinio autore, utramque mercurialem miris laudibus in mulierum usu prædicauit: adhibuitque cum melle, vel rosaceo, aut irino, vel liliaceo oleo ad conceptus, & ciendos menses, educendasque secundas. Quod etiam potu, aut
fotu,

fotu, præstari dixit. Succum insuper surdis auri-
 bus instillauit, & cum vino vetere inunxit, ac fo-
 lia cum recenti axungia decocta, vesicæ ad stran-
 guriam imposuit. Ventri exonerando, vel in febrî,
 quantum manus capit, in duobus sextariis aquæ
 ad dimidias coquitur. Vel cum melle, admixto sa-
 le, succus bibitur: aut in gallinaceo iusculo (quod
 salubrius est) cum malua decoquitur. Dioicor.
 eandem soluendo ventri in olere coquit: tradit-
 que, epoto iure, bilem ac aquas detrahi. Malis
 quæ serpunt medetur succus ex aceto. Semen
 vtriusque, potioni insparsum, vel cum absinthio,
 aut cicere decoctum, regium expugnat morbum:
 & folia illita, vel succus, omniû generum verru-
 cas tollunt, ac thoracem purgât, sed stomachum
 lædunt. Galenus testatur mercuriali omnes vti
 duntaxat ad alui solutionem & purgationes. Si
 quis autem in cataplasmate periculum facere vo-
 let, digerentis facultatis esse experietur. L. Apu-
 leius Platonius mercurialis tritû semen ex passô,
 ad ventris duritias exhibet, & ad epiphoras ocu-
 lorumque lachrymas folia ex vino albo vetere
 apponit. Prætereà, ad aquam, quæ in aures in-
 troierit, succum tepefactum exstillat.

*de, surditas,
 stranguria
 & alius.*

*Bilis, aquæ,
 ulcera, iete-
 rus, verru-
 ca, thorax.*

*Venter, epi-
 phora, au-
 res, oculis.*

Parietaria, & medica eius auxilia. A R. I X.

A Parietibus nomen habet Parietaria, in qui-
 bus nasci, ac gigni, maximè solet: quanquã
 in sepibus ac vineis nasci etiam constat. Helxine
 dicitur, quòd lappaceis capitulis suis & echinatis
 spherulis, vestes tenaci asperitate, hærendo,

*Parietaria
 nomina, &
 eorundem
 ratio.*

trahat & retineat. Vocatur & Perdiciū, quoniam perdices ea præcipuè vescuntur, & sese libenter in illa volutant. Adhæc vrceolaris & vitreola, quòd detergendis vrceis, & vitreis vasis admodum apta sit. Turtures, columbæ & gallinacei illâ pasti, annum fastidium deducere traduntur.

Podagra, ruptura, lapsus, præcipitia, ignis sacer, panus, abscessus, guttur, colicus affectus, calculus, nephritis.

Tonsilla, varices, ignis sacer, condylomata, ulcera, gargareo, & aures.

Phlegmone & podagra.

Podagris cū caprino aut hircino seuo efficaciter apponitur, & contra rupturas, lapsus, præcipitia, aut vehiculorum euerfiones, diuinitus opitulatur. Sanat ignes sacros, collectionesque omnes, & adusta. Succus cū cerussa panos discutit, nec non abscessus & incipientia guttura. Cum recenti butyro vel gallinaceo adipe frixa, & ventri, cataplasmatism modo, calens imposita, ac subinde mutata, colicum cruciatum clementer sedat: perinde atque nephritidem & sauas ex calculo tyrannides, si succus illius vino albo exceptus, & recenti oleo amygdalarum dulcium remistus & transuasatus, opportunè hauriatur. Tonsillas & varices cum rosaceo curat. Folia, vt scribit Dioscorides, vim habent spissandi & refrigerandi: quare illitu sacros ignes, vt diximus, sanant, & condylomata, ac ulcera quæ serpunt, emendant. Inflammationibus gargareonis tam herba, quàm succus illitus, vel gargarizatus multum prodest, auriumq; phlegmonosos dolores cum rosaceo infusus leuat, & quandoque finit. Vis etiam ei inest abstergendi, vt in vitreis vasis experimento docetur: adhæc constringendi, comite humiditate subfrigida. Quamobrem phlegmonas omnes in initio & augmento sanat, vsque ad statum. Luc. Apuleius aduersus podagram in aqua decoquit, & ea partes

partes affectas fouet, herbamque ipsam cū axungia tufam, cataplasmatibus modo, imponit, & linteolo vestit. Ceterum, certo & probato quorundam experimēto didici, viridem parietariam cum pane, & oleo liliaceo, rosaceo, vel chamæmelino tritam & exalfectam muliebrium vberum apostemata valde iuuare.

*Mammariū
apostemata.*

Malua ac Alibea, & medica earum auxilia.

A R E A X.

Hic de vtraque malua, syluestri nimirum & hortensi, medica & fusa agemus methodo: quod vtriusque vsus tam frequens vbique sit, quàm planta ipsa passim est obuia. Olim fatiua erat & altilis, cedebatque in locum oleris, ac famem explebat, & ventrē mollebat, vnde illi Græcum nomen *μαλέρα*, & malua Latinum. Quod festiuè Poëta testatur, ita canens,

*Malua olim
fatiua.*

Exoneraturas ventrem mihi villica maluas

Attulit. Et alter Poëta, (vt in lactuca à nobis initio adnotatum fuit.)

Vtere lactucis, vel mollibus vtere maluis:

Nam faciem durum, Phœbe, cacantis habes.

Sanè prodigiosum naturæ miraculum est, quod herbæ huius foliū, nedum flos (quemadmodum scripsit Theophrastus) nubilo die Solem, etiam delitescentem, prodat: sitque curriculi illius velut index de statu & conuersione: ex quo inter herbas heliotropas meritò accensetur, sicuti nos haud ita pridem admonuimus in nostris naturæ Arcanis, & alibi. Damageron inter Græcos me-

*Malua, So-
laris herba.*

dicos & geoponicos sanè quàm celebris, posteritati notum esse voluit, succum maluæ exasperatas fauces lenire, & summæ cutis acrimonias emendare: adhæc laceffitibus renibus opitulari, ac irritamentis vesicæ summam adferre commoditatem. Feruefactæ cibus per se, irraucescetem vocem expedit, & ex oleo atque garo ventrem resoluit. Hic omittendum, & silentio obuolendum nequaquã duxi, quod à Petro Pena in suo stirpium libro adnotatum reperi: Medici, inquit, & exercitatiores Pharmacopœi Veneti, è mucagine radicis althææ, ad tenues in pulmones defluxiones, offulas, morsellos vocatos, duriusculos ex saccharo coquunt, vsque mouendo, ne vratur: nec enim cuiusuis est, propter lentorem, bene parare. Folia althææ aut maluæ cum frõde saligna trita, pretiosum faciunt emplastrum quod inflammationes enasci vel augeri prohibet, manantemque sanguinem sistit. Eadem cum cepis, vel porris tussa, serpentium ictus, impositu sanant. Succus auribus instillatus, dolorem earum compescit, & ex melle potus, hepaticis medetur. Idem comitiales recreat, & calculosis ac ischiadicis præsentis est auxilio. Si quis syluestris maluæ succo perunctus erit cum oleo, vel plantam ipsam secum habebit, à vespis non pungetur. Quod si recenter punctus fuerit, etiam infixio aculeo, idem opitulabitur succus, aut oleum simplex. Ius elixæ & feruefactæ eorum, vrinæ finit tormina, & difficiles, laboriososque partus soluit. Radice eius quæ vnum habet caulem, dolentes dentes pungere, vtile esse docuit experimentum: nec non parturietes celerius eniti,

Fauces, cutis vitia, renes, vesica, raucedo, venter, vulnus, luxata & fracta.

Inflamatio, sanguis, serpens, aures, hepar, epilepsia, calculus & ischias.

Vesparum ictus auxilia.

Vrina, partus, dentes, parturietes, menstrua, struma, pa-

eniti, substratis, maluæ foliis: sed protinus à partu remouenda sunt, ne vulua sequatur. In quam rem etiam prodest succus ex vino ieiunis exhibitus. Tradidere nonnulli fœminas purgari foliis plenæ manus mensura, in oleo & vino sumptis. Eadem strumas, parotides & panos, addita hominis saliuæ, curant citra vulnus. Sunt qui ad alligēt tritum semen brachio genituram non continentium. Quod vnum Xenocrates etiã tradidit (modò sit vnicaulis maluæ) adpersum genitali fœminarum, venereas aueritates mirum in modum augere. Quanquam Olympias Thebana abortiuas esse dixit maluas cum adipe anserino in modum pessii vuluis inditas: quod tacuisse fortassis præstitisset. Dioscorides esculentio rem esse ait hortensem quàm agrestem, sed stomacho noxiam: quæ, sicuti cauliculis suis ventri ac interaneis facilis esse probatur, ita vesicæ admodum idonea censetur. Semen cum vino, aqua & pauco aceto coctum, valde prodest contra ictus & morsus venenatorum, partim bibitum, partim loco affecto admotum: & cruda folia cum rosaceo trita, ambustis summè auxiliantur, quæ admodum etiam aqua decoctionis illorum. Eadem cum pane ad vulnerum impetus, commodè apponuntur. Et succus per se haustus, vel cum oleo liliaceo infusus, vuluas emollit. Addam quòd forus decoctionis maluæ, vel althææ, seu ibisci duri-
 tiem matricis tollit, & eius ostiolum aperit. Nonnulli affirmant radicem gestatam fortum continere, si vterum attingat: quod plerique etiam parietariæ ascribunt. Sunt qui contra

rotides, partu, & gonorrhœa.

Venus, abortus, veneter, vesica, venenati ictus, ambustia vulnera, vulua, matrix, fetus.

Mamma, ve-
nenata, vi-
cera, liche-
nes, ulcuscu-
la, porrigo,
ignis sacer,
ambusta, ter-
nesmus &
dysenteria.

mammillarum tumores illam cum rosaceo te-
runt, & subcalidam apponunt. Aduersus om-
nes aculeatos ictus, vires, vt diximus, habet
admodum efficaces, præcipuè apum, vesprium,
& similium. Si in vrina putrescat, manantia in ca-
pite vlcera sanat: adhæc lichenas, & oris paruulo-
rum vlcuscula, cum melle. Q. Serenus decocto
radicis videtur tradere vim miram aduersus capi-
tis scammulas & furfures, de ea elegantissimis
versibus ad hunc scribens modum,

Dum caput immensa pexum porrigine ninget,

Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.

Pituita,
nausea, asth-
ma, melan-
cholia, insa-
nia, calcul-
us, inflatio,
opisthoton⁹
& māmā.

Folia ex rosaceo attrita & elixata, sacris ignibus,
ac ambustis efficaciter illinuntur: Et semen ex vi-
no nigro potum, à pituita ac nauseis liberat, fa-
lubritérque teinesmo & dysenteriis infunditur,
aut bibitur: necnon etiam asthmaticis & melan-
cholicis. Quibus tamen, vt etiam insanientibus
& calculosis, vel inflatione & opisthotono labo-
rantibus, multò salubrior esse solet succus tam
exhibitus, quàm illitus. Radix eius quæ vnicaui-
lis est, mammarum vitiis occurrit, in nigro vel-
lere alligata: & ex lacte, sorbitionis modo sum-
pta, tussim paucis diebus emendat. Iusculum to-
tius plantæ cum sua radice, contra omnia vene-
nata plurimùm valet, si potum identidem voma-
tur. Hippocrates adnotante Plinio, vulneratis, &
fanguinis defectu sitientibus, coctæ radicis succū
summa efficacia bibendum dedit: vulneribúsq;
radicem cum melle & resina salubriter imposuit,
necnon luxatis, contusis, tumētibúsq; muscu-
lis, & neruis, atque articulis affectis. Sed mirum
est

Tussis, ve-
nenata, vul-
nera.

Luxata, cō-
tusa, muscu-
li, nerui &
articuli.

est, aquam addensari & lactescere, in qua trita *Aqua mal-
uæ lactes.*
maluæ radix, horas aliquot sub dio emaduit: quã
ad multa vtilem esse nouimus, ac eò efficaciorẽ,
quò recentior fuerit: nec ignoramus Theophra-
stum id althææ, seu ibisco, ascribere, potius quàm
maluæ.

*Lathyrus, seu Cataputia minor: adhæc Ricinus, vel Ca-
taputia maior, aut Palma Christi, cum medicis vtrius-
que auxiliis.* AREA XI.

RESTANT in hoc hortensium herbarum me-
dico theatro plantæ duæ, Lathyrus & Ricci-
nus, nobis solita methodo describendæ. Has sa-
nè vel præterire, vel dissimulare animus erat, præ-
ter abutentium incommoda, nisi me ab ea sen-
tentia reuocassent improbæ, proborum aliquot
amicorum, preces, quibus nihil improbius in re-
ctis consiliis esse potest. Cuperem, ita me Deus
amet, frutices istos admodum suspectos, ex om-
nibus hortis radicitus euelli, potius quàm coli, &
à consortio florum ac olerum penitus excludi,
nec tam curiosè curari. At futurum mihi polli-
ceor, vt hac narratiúcula legitimus plantæ vtrius-
que vsus innotescat. Quando itaque visum est,
etiam magnatibus, vt in censu & cœtu suorum
hortensium essent, de illis, qua cœptum est me-
thodo, sincerè hîc scribam, à Lathyrice facta gra-
du primo, quam Gallicum vulgus & rura, *Es pur-*
giam vocant, quòd ventrem purget ac inaniat: &
officinæ, *Cataputiam minorem*, quòd, nisi fallor, in
orbiculis, & pilulis, ceu paruis catapotiiis semen

*Lathyrus
& Ricinus
periculosi
frutices.*

*Nomencla-
tura Lathyr-
icis.*

K

*Descriptio
Lathyridis.*

*Legitimus
Lathyridis
usus.*

*Quos hu-
mores va-
cuet Lathy-
ris.*

ferat. Vel, quòd granis eius ad soluendā aluum, & ciendas vomitiones, pro catapotis & pilulis utantur non solum populares: sed etiam satis inconsultè, ne dicā temerè, magnates & aulici pleriq;. Totus frutex copia lactis turget, folia habens amygdalinis proxima: sed ita ut quæ in summis emicant ramulis, minora iis videantur quæ caulè ambiūt. Gerit pilulas in cacuminibus, triplici cellula ac loculamēto distinctas. In quarum ventriculis, aut si maius, vtriculis, grana septē vel octo, cōtinētur, intercurfantibus membranis discreta, rotunda, & eruis maiora. Quæ corticibus exuta, candida spectātur, & gustu dulcia: horū viginti ex pura aqua, vel mulla pota, hydropicos sanant. Qui vehemētius purgari volunt, ea cum suis folliculis sumunt: sed quia stomachum impensè ledunt, excogitatum est, ut cum iusculo pisorū, aut gallinacei capiantur. Granis septenis vel octonis in catapotio ad vacuandam aluum uti concessum est, sed infrānari debēt & corrigi cum stomachicis, cinnamomo, mastiche, aniso, vel fœniculo, alioquin ventriculū ac intestina turbabunt. Hæc eadem mandi solent ac deuorari cum sicca ficu, uuis passis, aut palmulis, sed aqua frigida est superbibenda. Trahunt aquam, bilem & pituitam. Folia cū gallinaceo, vel oleribus, aut iusculo alio decoquuntur, ad eosdem effectus. Dantur grana minora x x. maiora verò x v. plus minùs, pro sumentis atate & viribus. Qui efficacius purgari volunt, grana, Aëtio autore, debent mandere: qui verò parcius, integra deuorare: præsertim qui sunt imbecillo ventriculo. Ut ut sit, cautè, & parcè,

parcè vtendum moneo.

Ricini fruticem recentiores herbarij *Cataputiam* Ricini no-
*maio*rem vocāt, quòd semina eius in pilulis maio- nina Et eo
 ribus claudātur, quàm in lathyride. vel quòd ca- rude ratio.
 tapotiorum more purget. Gallicum vulgus, cum
 officinis *Palmam Christi* nūcupat, quòd eius foliū
 in effigiem manus & palmæ articuletur. Seritur Talparum
 in plerisque hortis ad arcendam, vt volunt, effo- fuga.
 dientium, ac passim tumultantium talparum iniu-
 riā. Profilit instar parvæ arboris, folio vitis æmu-
 lo, sed nigriore, ramis cauis, & in arundinis mo-
 dum fistulosis, semine in asperis vuis clauso, &
Kerua officinis dicto. Quod vnum suis corticibus Pulchraris
 spoliatum, ricini animalculi fœdi ac liuidi effigiē una deseri-
 tam proximè repræsentat, vt si vita adesset, planè piso.
 ricinus esse videretur: vnde huic plantæ impositū
 nomen. Plantæ huius triginta grana, vel vt placet
 Ioan. Mes. quod verius puto, quindecim ad sum-
 mum, & septem ad minimū, suis putaminibus re-
 purgata, bilem & aquas per aluū ac vomitiones, Bilis, aqua,
 potu deiciunt. Urinas etiam mouent, sed iniu- Urina, va-
 cunda, vt loquitur Diosc. potione: quam sequitur ri, oculi, est
 violenta stomachi subuersio. Eadem tusa & im- phora, mā-
 posita, varos ac maculas à Sole contractas emen- me, ignis sa-
 dant: tritaque folia cum polenta, oculorū tumo- cer & fa-
 res & epiphoras sedant, ac turgentium mamma- cies.
 rum inflammationes coërcent. Cum aceto illita,
 sacros ignes restinguūt, & per se triduo imposita,
 faciem purgant. Sed pulchrū, & sanè quàm vile
 fuerit hinc audire Ioan. Mesue, de Ricini, seu grani
 regij, vt vocat, facultatibus egregiè differentem:
 Ricinus, inquit, pituitam ac interdum bilem

K ij

*Colicus do-
lor, poda-
gra, ischias,
suctura, hy-
drops, &
articuli.*

violenter purgat, deiectione & vomitu: materias quoque & ferofam aquã à iuncturis trahit. Dantur grana eius trita & cocta in iure galli antiqui, conferuntque dolori colico, & iuncturarum, vt podagræ, chiragræ & ischiadi. Aut coquuntur in aqua casei, vel caprinum lac super ea mulgetur, colatur, & ita hydropicis vtiliter exhibetur. Oleũ ab his expressum, cicinum seu ricinum dictum, colico dolori à pituita & flatibus summè cõfert, adhæc morbis articularũ. Corrigitur ricini noxa, eo modo quo lathyridis, estque eius dosis à granis septẽ ad grana quinque, vt paulò antè scripsimus. Sed iam tempestiuum est, vt hanc hortensiu plantarum medicam historiã claudamus, & domesticas arbores, cum suis fructibus, eadem persequamur methodo.

HORTI MEDICI CAMPVS

SEPTIMVS, POMIFERAS ARBO-
res, cum suis fructibus, areolis
tredecim describens.

*Malus & eius pomum, cum medicis vtriusque auxiliis
& facultatibus. AREA I.*

*Parasceue
ad sequentem
narrationẽ.*

HACTENVS, quod fœlix, faustumque sit, hortensia & domestica olera, radices item, & odoratas herbas, necnon fœtus herbaceos, ac flores, plantasque inodoras, pro nostræ mineruæ tenui captu, vtcunque expediuimus. Superest, vt simili methodo frugiferas hortorum arbores, vitæ humanæ accommodas, explicemus: & maximè

ximè illarum fructus: ab his auspicando qui molli tunica vestiuntur, & à Grammaticis generali nomine *Poma* nuncupantur. Hinc gradum facturi ad eos, qui dum maturuerunt, dura & lignosa veste forinsecus teguntur, & *Nucis* appellatione comprehenduntur: à malis itaque exordimur, quorum arbor tam prædiis rusticis, quàm urbanis paradisis, aut, si mauis, hortis & viridariis per quàm familiaris esse solet. Diphilus, Græcus agricola & medicus, tradit mala, quæ nondum maturitatem attigerunt, noxium succum in corporibus gignere, bilémque ac morbos excitare, & horroris causas promouere. Quæ verò maturitatem assecuta sunt, melioris esse succi pollicentur: propterea quòd aluo faciliè excernuntur, ob minorem acerbicatem. Acida improbum humorem gignunt ac magis substringunt. Atque, ut rem diffusam paucis colligam, malis uti debemus sobriè & circumspèctè, pro vincientium saporum facultatibus & naturis. Austeris, cum ventriculus propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem imbecillus fuerit: Acerbis, dum hæc multum aucta videbis: Acidis, dum crassum succum, qui non magnoperè frigidus sit, in ipso collectum suspicaberis. Siquidem frigidus succus non acidis, sed acribus expugnatur. Quæ in hyemem, ver & æstatè optimè seruata fuerint, ea morbis sæpenumero per quàm utilia esse solènt: modò farina aqua subacta circumlinantur, & cilibano coquantur, aut calidis cineribus mediocriter assentur, vel ad aquæ bullientis vaporem tenerescant. Dare autem conueniet statim post ci-

Pomi & nucis significatio.

Mala maturata, immatura & acida.

Mala austera, acerba & acida.

Mala ætatibus utilia.

Venter, sto-
machus, vo-
mitus, diar-
rhœa, dysen-
teria &
mausea.

bum : aliquando etiam cum pane , ad ventrem
& stomachum roborandum, his qui cibum fasti-
diunt , ac tardè concoquunt , quique vomitu,
diarrhœa ac dysenteria infestâtur. In quem vsum
apta sunt acerbâ : nam parata vt modò dixi, me-
diocrem agnoscunt adstrictionem . Hic minimè
superuacaneû erit admonere ex Plutarcho (licet
parum ad medicam nostrâ historiam pertineat)
quòd mala tam grauiâ esse solent gestâtibus dor-
suariis iumentis, etiam si pauca portent, vt oneri,
viribus alioquin non impari, succumbant, ac su-
dando deficient : solo odore (vt Latinus putat
Apuleius) adeò illa offendente, vt animo linguâ-
tur. Quod ad mala cydonia, summè odorata, re-
ferendum potiùs crediderim : vt vt fuerit, facilis
admodum erit experientia cuius. Remediû præ-
sentissimum est oblatu panis, quem si vorarint,
vt scribit Plinius, sese protinus recolligunt. Vita-
bitur id periculi, si aliquot priùs conspicienda aut
odorâda illis offeras. Modos varios, & formulas
item diuersas custodiendorum cuiusuis generis
pomorû, reperies in nostris hortorum Secretis.
Illud mihi penè exciderat : Malum dulce odora-
tum, ab interioribus seminibus mundatum si oli-
bano impleatur, & superaddito suo operculo sub
cineribus absq; vstione coquatur, deinde à pleu-
ritico edatur, rem planè admirandam operatur.
quod in deploratis semel atque iterum experti
sumus.

Pulchrû &
vorandum.

Mirum au-
xilium pro
pleuritico.

Pyrus & eius fructus, cum medicis auxiliis ac fa-
cultatibus vtriusque.

AREA VI.

QVAE

QVAE de malis scripta sunt, si ad pyra transf-
 ferantur, nihil nouo sermone opus erit.
 Nam in his quoque alia austerata sunt, alia acerba, *Pyrorū dis-*
 quaedam acida, nonnulla dulcia, & multa ex ho- *ferentia.*
 rum mistione composita. Sunt quæ nullam insi-
 gnem qualitatem præ se ferant: quò fit, vt cum
 aquea sint & hebetia, nulla roborandi vi pol-
 leant. Talis itaque pyrorum vsus erit, qualis ma-
 lorum, vt præclarè scripsit Galenus: qui aquo-
 sam dulcedinem omnibus ferè tribuit pyrtis cum
 lenta acerbitate: quod inæquale temperamētum
 arguit: & ob id à cibo sumpta conferre stoma-
 cho tradit: præsumpta verò, aluum substringere.
 Sanè pyrorum omnium crudorum vsus, etiam *Pyrorū cru-*
 valentibus onerosus esse solet, & maximè ieiui- *dorum vsus*
 nis: decocta multò salubriora cēsentur. Sunt qui *iesuuis onero-*
 diuisa, & granis purgata Sole siccant vel clibano, *rosus.*
 hisque per hyemem, & Ichthyophagiam, vino
 vel calente aqua maceratis & saccharo resper-
 siss iucundè vescantur. Pyrorum genera omnia ad-
 stringentia, vsus habent accommodum repel-
 lentibus cataplasmatibus. Aduersantur etiam bole- *Remedium*
 tis & fungis: nam illos extrudūt pondere, & pu- *aduersus*
 gnante prementéq; succo. Scripserunt nonnulli *boletos &*
 quòd pyra in cubiculo enitentis & parturientis *fungos.*
 reposita aut latentia, partū difficilem faciūt. Sed
 id cotoneis malis, vt mox dicemus, ascribendum
 esse mihi fidem fecerunt amici aliquot, qui natu-
 ræ arcana per rerum experimenta quotidie quæ-
 runt & scrutantur.

Cotonea arbor & eius fructus, cum medicis
utriusque auxiliis. AR. III.
K iij

POMI arboris istius figura, vt superiorum, simpliciter exprimi nequit: quoniam cotoneorum alia incisuris crispantur, colore ad aurū vergente, ex quo Græcis *χρυσόμυρα*, & Virgilio aurea mala, vt multis placet, dicta sunt. Alia candidiora videntur & odoris præstantissimi: Alia struthæa nuncupantur, serotino prouentu maiora, & nescio quid suauius reliquis vibrantia. Habentur prætereà syluestria parua, in sepibus plurimum nascentia. Quotquot sunt, tenui lanugine omnia pubescunt, & fragranti odore nares exhilarant, ac cerebrum roborant. Plutarchus auctor grauis, memoriæ prodidit cotonea mala, seu cydonia, odoris sui præstatiā lethalium venenorum vires retundere, eorumque vehemētiam hebetare. Addit, pharicum, præfens alioquin venenum, in patinam adhuc cydonium, vel eius salgammum olentem, ignaum fuisse ac elanguidum: necnon à peculiari sua natura viribus exhaustis defecisse: ac ita incolumes & illæsos euasisse omnes, quos insidiâtes venefici eo potionarant. Idq; tandem compertum fuisse illorum relatu qui venenū vendentes rem ita habere deprehenderunt.

Cæliacis cruda profunt cotonea & cocta: necnon dysentericis, orthopnoicis, cholericis & purulentum excreantibus. Oris gratiam & halitum summè commendant. Vnde Solon, vt Plutarchus scribit, vxoribus præcipiebat ne irent cum maritis cubitum, nisi cydonium malum prius degustassent. Maceratorum humor, stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Quæ cruda in melle condiuntur, vrinas proliciunt, & mel

*Cotoneorū
differentia.*

*Lethalium
venenorum
auxilium,
cū pulchra
historia.*

*Cæliaci, dys-
senterici, or-
thopnoici,
cholericis, pu-
rulentis &
halitus.*

*Stomachus
& aluus.*

& mel eorum naturam induit, adstringendi & cōspissandi vim imbibens. Quæ verò cocta mel-
 le condiuntur, stomacho vtilia sunt, & gustui iu-
 cunda: sed constringendi vires deponunt. Cruda
 in cataplasmate, aluum si fluat retinent, & ventri-
 culum si in vomitiones effundatur, vel ardore cō-
 flagret, roborāt ac firmant. Simeon Sethi in libro
 quem de cibariis scripsit, tradit cotonea in ædes
 parturientis perlata, vel ibi latentia, partum non
 solūm remorari, sed difficilē ac laboriosum red-
 dere. Quibus nihilominus si suæ gestationis tem-
 pore crebrius vsa fuerit, fœtum pariet ingenio-
 sum, vt ille idem admonuit. Quod ad conditu-
 ram cydoniorum attinet, quam cydoniatum &
 cydonitem appellant, præstans admodum fiet
 (vt id etiam obiter adnotemus) si aperta, co-
 tonea, & ab omnibus suis interaneis repurga-
 ta, necnon in taleolas diuisa (sed superflite pel-
 licula & cute summa, quæ valde est odorata)
 in aqua, donec tabuerint, coquantur: postea per
 linteum colata, ac violenter compressa, excernā-
 tur: & cum optimo saccharo recoquatur. Quod
 dum fit, si adieceris selecti rhabarbari sufficien-
 tem puluerem, habebis incomparabile cydonia-
 tum, non dicam ad ciendam aluum & purgan-
 dum corpus valde idoneum, sed etiam ad robo-
 randum hepar, ventriculum & viscera omnia:
 longè sanè tutiùs & salubriùs quàm ex Lugdu-
 nensi illo scamoneato & diagridiato cydonite:
 quem cane peius & angue virandum hortor &
 suadeo his qui suæ valetudinis seduli custodes ef-
 se satagunt, ob sæuissima & periculosissima sym-

*Vrina, sto-
machus, vo-
mit^o, partus
& partu-
riens.*

*Præstatißi-
ma cydonia-
ti cōpositio.*

*Cydoniatū
Lugdunensē
periculo-
sum.*

*Quomodo
paretur &
coquatur
cydonium,
aluum ab-
sque mole-
stia vacuus.*

*Pulchra et
notatu di-
gnissima.*

ptomata, quibus vtentes sæpenumerò excruciat
& mirè excarnificari vidimus, vitæ nonnunquam
irreparabili iactura. Quod monuisse, & meminisse
iuuabit. Pulchrum est etiam ac multorum ex-
perimentis confirmatum quod sequitur. Diuida-
tur cydonium, & sublatis interaneis, seminibus
nimirum cum suis folliculis, impleantur partium
cavitates, puluere optimi rhabarbari haud negli-
genter triti, vel seminum cartami mundatorum,
vel agarici trochiscati aut alterius, vel epithymi,
vel foliorum fennæ orient. vel alius simplicis me-
dicamenti purgantis, quale visum tibi fuerit: de-
inde vniantur dictæ partes, papyro inuoluantur,
& ligatæ coquantur perfectè vsque ad tabem in
clibano, vel foculo. Absoluta coctione soluat
cydonium, aperiatur, & abiectis medicamentis
internis, pulpa manducetur. Purgabit absque
vlla noxa & molestia (imò verò purgando robo-
rabit) ventriculum, hepar, & corpus vniuersum,
eo (inquam) humore, quem immissum & conco-
ctum medicamentum vacuare aptum erit. Quòd
si diuersæ naturæ & facultatis medicamenta in-
cluseris, diuersos humores vacuabis. Verum-
enimverò, si maiusculum erit cydonium, poteris
dilatate seminum loculamenta ac cellulas, vt ca-
paciores fiant excipiendis idoneis medicamentis,
quantitate à docto medico tibi præscribenda. Sed
tutiùs est vti minusculo, ampliata, si opus fuerit,
cavitare, vt totum manducare possis. Quod fiet
absque vllò tædio ac nausea, si expertis credis,
qui mihi pro tam iucundo & salutari secreto gra-
tias immensas egerunt, quo te quoque partici-
pem

pem, gratis facere visum fuit. Venio ad alias cydoniorum facultates. Si succum astringentium coroneorum cum pari mellis rosacei portione coxeris, & eo tonsillas vel vuulam inflammataTonsille, vuula, oris putredo, tormina & dysenteria. aut oris putrilagines illeueris, illinc summum auxilium experieris. Addo quòd integrorum coroneorum decoctio salubriter propinatur & infunditur aduersus tormina & dysenteriam. Crudorum succus, doloribus mammaram confert: & decoctum florum arboris, fotu prohibet ne uterus decidat, aut fœtum lubricum reddat. Decoctio carnis & pulpæ, sedes & vuluas prociuas coërcet, ac easdem ab inflammatione liberat. Sed in cydoniis versatum satis.Mamma, uterus, fœtus sedes & vulua.

Prunus ac eius fructus, cum auxiliis & facultatibus vtriusque. AR. IIII.

PRUNORVM differentia apud nos esse solent innumeræ, ac ferè inexplicabiles: sed prima omnium laus Damascenis tribuitur: à Damasco Syriæ monte, vt scribit Galenus, oriundis, & cognominatis, nobis que admodum familiaribus. Secundas partes sibi vendicant, quæ Prunidaetyla vocatur, à digiti longitudine, vt puto, dicta: ouata ferè specie, & carne admodum suauis. Habentur & nucibus insita, quæ faciem & succum adoptionis representant, & ab utroque parente Nucipruna appellantur. Sed hæc nihil ad medicas illorum facultates & præsidia. Pruna itaque, dulcia præsertim, ex aqua mullâ, aut alia, decocta, si prandium inchoent, ventri molliendo ac mouenPrunorum differentia varia.
Prunidaetyla & nucipruna.
Alius quomodo emoluitur.

*Ventriculus,
vuula, gin-
giva & tō-
silla.*

*Aluum, cal-
culis & li-
chenes.*

*Quomodo
fiant pruna
aluum sub-
ducentia.*

do sanequàm sunt idonea: modò non illico su-
pra earum assumptionem prædium sequatur, vel
cibus, sed semihorula interponatur. Quæ acidula
sunt, postrema mensa apponi debent, ad os ven-
triculi roborandum. Folia arboris in vino cocta,
vuulam, gingivas & tonsillas fluxione laborātes,
gargarizatu, vel oris collutione iuuant ac reprimunt.
Idem præstant syluestrium prunorum re-
ficcatae baccæ dum maturuerunt. Quæ si in au-
stero vino coquantur, aluum sistunt, ac eius se-
dant tormina. Gummi trunco prunaceorum &
prunorum adnascens, conglutinat, & in vino po-
tum calculos frangit: lichenasque infantium ex
acero peructum sanat, vt scribit Dioscorides. Sed
tempestiuum est vt Ioan. Mesuæ audiamus, me-
dicè & argutè de prunorum facultatibus hunc in
modum differentem: Pruna aluum subducunt
& alterant, sed alba, flaua, rubra, minùs sunt me-
dicamentosa, quàm nigra. Quorum quæ *μύσα*
sunt, hoc est dulcacida, alterant magis. Dulcia
largiùs soluunt, tamen vtraque alterant & soluunt,
magis scilicet & minùs. Damascena & Armena,
vtrunque, præter cætera præstant, humida tamè,
potiùs quàm sicca; quæ etiam in ventriculo, pro-
ptiùs quàm sicca corrumpuntur. Omnia lauant,
leniunt, refrigerant, bilem educunt: & ob duo
hæc, biliosis tum febribus, tum morbis aliis sunt
salubria: stomacho nocent, ac pauci sunt alimen-
ti. Quia imbecilliter soluunt, eis adduntur, præ-
sertim infusione, cassia fistula, manna, tamar In-
di, violæ conditæ. Ex horum carnibus coctis fit
clectarium, in eadem quæ priùs, salubre. Porro,
si

si truncum Pruni arboris locis duobus, vel tribus, palmæ vnus interuallo, perforaueris, & immisso scamoneo lutaueris, pruna ob id purgantiora euadent. Hactenus Mesues. Hæc sint pro coronide in gratiam ægrotantium. Si pruna passa modicè cocta, & compuncta, in frigidam merferis, tumere ac pulpa multum turgere videbis. Idem etiam continget absque coctione, si passim puncta, biduo aqua frigida maceraueris. Quod & vuc passæ, & fructus alij etiam agnoscunt. Sed de iis fusiùs à nobis alibi scribendum propediem.

Pulchra & notatu digna.

Cerasus, ac eius fructus, cum auxilijs & facultatibus vtriusque. A. R. V.

SPECIOSISSIMOS hortensiu arborum omnium fructus gignit Cerasus: adhæc varios & diuersos: quò fit vt diuersa quoque sortiatur nomina, quæ hîc explicare non admodum laboro, contentus docere, quòd Francis cerasi nomê fructus ille proprium sibi fecit, qui mediocri arbore nascitur, pomo rotundulo ex breui pediculo dependente, & inter virentia folia dum maturuit, carbunculi modo elegâter rubente: cui caro multa & mollis, necnon succosa inest: solétque vsus eius maximè placere grato acore: vnde morosa ægrotantium palata mirè recreat, & prægnantiu malacijs summè expetitur, antè quàm ad vnguè maturescat. Diphilus Siphnius, arte medica aliquanto tempore post Hippocratem admodum celebris (vixit enim atate Lysimachi successoris Alexandri) de cerasis hunc in modum scribit.

Fructus cerasi descriptio pulcherrima.

*Cerasorum
facultates.*

*Venter, bi-
lis, secur,
guttur, cu-
tis, oculi, tu-
sis, ichenes,
& calculus.*

*Aqua mira
pro epile-
pticis.*

*Aluus &
pedes.
Cerasorum
custodia nō
spernenda.*

Cerasa bonum succum creant, sed parum alimēti subministrant: stomacho æstuāti grata sunt, & eidem auxiliātur sumpta in frigida: sed rubētia præstant & Milesia, quòd vrinam pellāt. hæc ille: cuius æuū ideo proferre volui, vt refellatur error illorū qui cerasa à Cerasunte Pontico municipio dicta cōtendūt: & à Lucullo, deuictō Mithridate, illinc in Italiam primū deportata. Sed redeo ad medica pōmi huius auxilia. Quæ dulcia sunt cerasa ventrē emolliunt ac mouent, quæ acida vel passa indurāt ac cōtinēt. Eadē, acida inquā, refrigerāt & adstringunt: quò fit vt flauā bilem restinguāt & iecinoris infarctus liberent. Gūmi quod de arbore stillat, ex vino diluto sumptū, gutturis asperitates lenit, colorem cutis gratiore reddit, oculis claritatem adfert, veteri tussī medetur, lichenas infātiū ex aceto curat, & (quod vtiliter experti sunt multi) calculosis ex vino albo sūmē prodest. Penē omiserā quod memoratu dignū arbitror. Aqua distillationis cerasorum nō multò antè ex arbore decerptorū, vi ignis mediocris excepta, si in os epileptici infundatur, quoties eū paroxysmo laborare cōtigerit, inhibetur impetus morbi violentissimi. Res preciosa, & sæpenumero probata à Ioanne Manardo Ferrariensi medico præstantissimo. Pauca supersunt. Inuenio apud autores, inquit Plinius, quòd si quis matutino roscida aliquot cerasa cum suis nucleis deuorarit, ei aluus in tātum leuatur, vt pedes morbo liberētur. Sūt qui æstuāte & candenti Sole, vsque ad rugas siccant. Alij blādo & tēperato clibani calore idem assequuntur: eoque modo optimè seruant ad sanorū & ægrotantium vsum.

Morus

Morus ac eius fructus, cum auxiliis & facultatibus vtriusque. AREA VI.

VRBANARVM arborum omnium, vt scribit Plin. nouissima floret Morus, serotino germinatu se prodens, nec nisi exacto frigore: vnde arborum sapientissima nuncupatur, licet fatuæ & stolidæ nomen à Græcis, κατ' ἀριστοτατον adepta sit. Succus foliorum, aut radicis vtilissimus est gargarizatu contra cynanchem, ac præfocationem. Et folia ex aceto illita, ambustis medètur. Si quis autem acceperit mororum seminatorum vnciam vnã, & rosarum siccarum tãtundem, omniãque melle miscuerit, modicè coxerit, & expresserit, habebit salutare medicamentum ad tonsillas & vuã inflammatione tentatã, nec non oris putrilagines ac vitia. Corticis succus vulnera glutinat. Quod ad naturam pomorum istius arboris attinet, quæ mora nuncupãt, si matura fuerint, aluum soluunt ac lubricãt: sed in ventriculo statim corrumpuntur. Humectant præterea, ac modicè refrigerant, nisi actu frigida sumantur: quòd si non superueniat alius cibus, facillè intumescunt. Immatura vè trem fluentè retinent: quæ si Sole vel clibano calente siccata fuerint, & in puluerem trita, non solum obsoniis iucunda erunt, sed etiam cœliacis, & dyntericis summè proderunt: valebuntque aduersus vlcera quæ pascèdo serpunt. Sunt qui dentes putridos & gingiuas coluant eo puluere ex vino. Folia arboris trita & cum oleo illita, valent ad ambusta, capillumque tingunt cum foliis vitis nigræ & fici simul coctis in aqua cœlesti.

Morus vnde dicta.

Cynanche, præfocatio, ambusta, tonsilla, vusula, oris putredo & vulnera.

Morum natura. Aluus.

Fluxus alui, cœliaci, dynterici, vlcera, dentes, gingiuæ ambusta, capillus, menses & sanguis.

Eadem in vrina madefacta, pilū coriis detrahūt.
Pulchrū nisi Ramus ex arbore Luna prima defractus, cum in-
esset super- cipit turgere fructu, proficit, (vt magi existimant,
sitiosum. & adnotat Plin.) contra mensium abundantiam,
 si mulieribus lacerto alligetur: modò ille terram
Sāguis, vul- non attigerit, nec in posterum contingat. Sub-
nus, hamor- dītque hunc non modò fœmineum sanguinem
rhoides, & sistere ex vtero multum emanantem, sed etiam ex
dentes. vulnere, ore, naribus & hæmorrhoidibus. In
 quam rem multos ramum illum religiosè seruare
 dicit. Faciet experientia fidem. Multi foliorum
 & corticis decocto, dentium cruciatum collutio-
 ne efficaciter emendarunt. Hic Plinianum mira-
 culum de moro non tacebo, etsi ad medicum hoc
 nostrum institutum nihil facere videatur. Morus,
Miraculum inquit, laurus, & hedera mutuo attritu ignem
notatu di- facile concipiunt: quod exploratorum vsus in
gnium. castris, pastorumque industria reperit: quoniam
 ad excutiendum ignem non semper lapidis occa-
 sio est, teritur lignum ligno, & arido fomite exci-
 pitur scintilla. Sed nihil hedera præstantius quæ
 teratur lauro, & laurum terat. De moro & moris
 sint fatis ista tibi.

Persica arbor, ac eius fructus, cum auxiliis & fa-
cultatibus vtriusque. AREA VII.

Persicorum
genera &
nomencla-
tura.

PERSICORVM genera tria apud nos agno-
 scuntur. Vnum *Præcox* appellatum & *Anteper-*
sicum, quòd cætera persica longè præueniat: ex
 quo *Abricocum* Gallis dici consuevit, ac si diceres
 præcocom, olim *Armeniacum* nuncupatum, æsta-
 tis

tis initio nobis familiare & esculentum. Alterum
 est populare cuique notum, & sub finem ætatis
 maturefcens, citiùs, tardiùs, pro cæli & soli natu-
 ra. Tertium ex re *Duracinum* vocatur, quod carne
 constet dura: quæ tam pertinaciter ossi adhæret,
 vt auelli nequeat, vnde *Pressum* vulgus nuncupat,
 quod caro, ceu agglutinata ligno interiori, valde
 apprimatur. In quo etiam genere inueniuntur
 quæ sanguinea pulpa turgeant, & nucleum, vel
 si mauis, os internum, vbi diuiduntur medium a-
 periant: ac veluti farina quadã mollita, sacchara-
 tæue vndique respersum, vnà cum adhærente pul-
 pamento præ se ferant. Cuiusmodi sobolem in-
 numeram, maiore quàm alibi corpore, alit Mõ-
 lucianus ager, natale mihi solum, in Borbonio-
 rum ducatu & prouincia notissimam. In eodem
 & superiori genere *Persicorum* reperiuntur quæ
 cotoneorum more, intus & extra summè flau-
 scant. Alia sunt genera olitorio mangonio, & in-
 sitionis adulterio prognata, quæ hîc prudens o-
 mitto, vt medica tam arboris, quàm pomi eius re-
 media persequar. Galenus *Persicorum* genus
 omne damnasse mihi videtur, ceu prauis succi ali-
 mētum, ob facilem corruptionem. Quod de po-
 pularium *Persicorum* genere cum doctis intelli-
 gendum esse puto: quo vno, etiã Plinij seculo, ne-
 dum Galeni, nihil fuit fugacius: nam longissima
 decerptis mora erat bidui, & ob id cogebant se
 illico venundari, vt hodie, etiam de multis, fieri
 solet. Hinc nimitum primis mensis semper eden-
 da præcepit idem Galenus, præsertim quæ carne
 constant humida, & aquoso pulpamento: nam

*Persicū du-
 racinū, pres-
 sum, sangui-
 neum &
 flauum.*

*Persicis po-
 pularibus
 nihil fuga-
 cius.*

L

Persica Corbelliana.

Quomodo tollatur noxa a persicis.

Pestis, lumbrici, obstructio caput.

Alum.

postremis epulis sumpta, stomacho innatare solent, & quidquid prægustatum fuit, vna in tabem & corruptionem secum deducere. Quæ si præierint, lubrico meatu viam facilem aliis cibis sterunt. Innocentiora his causis traduntur esse præcocia, & quæ carne constant nullatenus humida, qualia sunt Parisiensibus Corbelliana: nam corruptioni facile non patent, neque acorem citò contrahunt, & ob id stomacho suaviter cõmodant. Vulgus Gallicum sibi persuasit persica suo nucleo noxam expedire, quam eorum pulpa attulerit. Nec temerè, nam incidendi, detergendi & aperiendi facultate ille idem pollet nucleus, qua ex re improbitati pulpæ occurrit. Noxa etiam vino generoso tollitur, siue illud superbibatur, siue persicum in eo madescat & innatet. Quod populari & rythmico sacrificuli cuiusdam versu, hunc in modum per mensas iactari solet,

Petre, quid est pesca? cum vino nobilis esca.

Nuclei per auram pestiferam sumpti, maximopere profunt, lumbricos enecant, & obstructions tollunt. Qui, quòd summè sint amari, & linguæ parum grati, saccharo excipi & condiri à multis solent. Cum aceto & oleo triti, capitis doloribus vtiliter illinuntur: sed quibus, & qua ex causa, non scripsit Plinius: qui plerùque remedia absque limitatione pronunciat, vnde cautè & circùspectè legendus est. Persici flores aluum deiciunt, tam esu, quàm iuscule immisli: sed non absque labore, & ventriculi ac hepatis detrimento. Quod minore noxa præstabit aqua vbi flores illi amarulèti
septena

septena commutatione macerati fuerint, modò cum saccharo ad Zulapij consistentiam decocta sit. Nam præterquàm quòd alui excrementa deicit, etiam vermes vnà extrudit: quos trita folia, & puerorum vmbilicis admota, similiter perdunt. Prætermissum hîc nolim quòd persica locis irriguis nata & educata, dentibus, cordi, oculis ac pulmone valde obesse solent: locis aridis, contra: quemadmodum doctè adnotauit Albertus re vera Magnus. Nolim insuper omissum quòd qui impleuerit fictile floribus Persicis, & obturato ore permiserit dies aliquot sub terra macerari, vel in fimo putrescere, exprimet oleum, quo si inungat pulsus, tempora & spinam, ante accessiones febrium putridarum, certo experimento illas curabit. Quod à Germano quopiam medico ingenuè acceptum fero.

Aluis & corporis lîmbrici.

Febres.

Mespilus ac Sorbus, earumque fructus, & medica auxilia ac facultates.

AREA VIII.

Dvo poma duarum arborum rusticarum potius quàm vrbantarum, vna (quod dicunt) fidelia hîc dealbabimus: mespilum nimirum & sorbum. Prior arborum istarum, Mespilus inquam, Gallis nunc *Mestlerus*, nunc verò *Neslierus* dici solet. Cuius duo sunt genera. Vnum, quod rarioribus spinis horret, nasciturque in dumetis, nemoribus & viuis sepibus, quali syluestre: cui pomum paruum inest, & per initia tam acerbum, vt vix edendo esse possit, nisi hyemis frigoribus excoctum mollescat.

Mespili genera duo.

L ij

Alterum grandiore pomo sese profert, ita ut mala magnitudine sua sæpenuerò peræquet, absque ullis spinis. Quod crebro insitu & cultu in hortis habitasse, & feritatem deposuisse dubium non est.

*Sorborum
differentie
quatuor.*

Sorbus, Gallis *Cormierus* vel *sorbierus* vulgo nūcupatur: poma gerens quatuor differentiis à Plinio discreta. Nam quædam rotunditatem mali præ se ferunt: altera turbinationem pyri: tertia oualem formam: quartum genus torminale appellant, remedio (ut scribit ille) tantum probabile. Venio ad medica utriusque auxilia. Mespili immaturum pomum, plerique omnes vsurpare solent ad coercendum alui immodicè ruentis impetum. Non desunt qui siccata arboris folia, & in puluerem redacta, clysteribus dysentericorum magno & felici successu remisceant. Est sanè memorabile & miratu dignum, quòd licet mespilorum caro adstringentis sit naturæ (de immaturis loquor) nihilominus puluis eius lapillos in renibus vehemèter comminuit. Cuius rei periculum efficacissimum à se factum testatur Ant. Musa, medicus apud Ferrarienses doctiss. & exercitatiss. Scio non deesse qui de ossiculis idem polliceantur, ut Brassauolus, & alij qui id certa constâtique probauerunt experientia, quam nos in rem sæpenuerò feliciter etiam contulimus, dato illius cochleari ex vino albo cum puluere anisi. Sed de iis plura in nostra Memorabilium omnis generis Chiliade. Quòd ad sorborum poma attinet, Galenus eadem facultate pollere scribit, atque superiora: censetque duobus his parcè utendum, & non affatim, ut de ficibus ac vuis fieri solet. Nam
illis,

*Alui fluor,
dysenteria,
& renum
lapilli.*

*Mespili &
sorbis uten-
dis cum me-
dicamento.*

illis, ceu cibis, nequaquam indigemus, quin potius vt medicamentis. Dioscorides dissecta sorba priùs quàm maturescant, Sole deficcet, probabili remedio ad aluum retinendam, si nimum fluxerit, aut lubrica fuerit. Idem vsus esse consuevit farinae siccatorum & pila contusorum, si potentæ modo sumatur, aut iusculis & pulticulæ misceatur, clysteribusue immittatur: quod etiam decoctum eorundem immaturorum præstare adfirmant experti. Memorabile sanè est, & ob id nequaquam prætereudum, quòd si quis à cane rabido aliàs morsus, iacuerit sub sorbo, periclitatur in-rabiem rursus incidere: nam consopitam excitare creditur arboris huius vmbra. De qua, & superiore, hæc satis erunt, propterea quòd in Gallicanis hortis multis nondù habitare consueuerunt.

*Remedium
aduersus
fluorè alui.*

Notandum.

Rabies.

*Citria arbor, eius fructus, & medica vtri-
usque auxilia. A R. IX.*

IN hac medica pomiferarum arborum narratione, aliquot nobis supersunt memorabiles explicandæ arbores cum suis pomis. Quæ tametsi in septentrionalibus hortis & agris nostris ægerrimè nascantur & foueantur, de his nihilominus hîc scribere non detrectabo, vt labor noster omnibus ex æquo prosit. Citria arbor in his primum obtinebit locum: quæ sicuti Theophrasto Medica & Persica, Plinio verò Assyria nominatur, ita illius quoque pomum, Medicum, Persicum & Assyrium nuncupari legimus. Quod cum sua parente, gentes plurimæ ob remedij præ-

*Arboris ci-
tri nomen-
clature.*

L iij

Quis prim^o citriam arborē in Europa excoluerit. stantiam, olim ad se transferre frustra sudarūt. Plinij ævo in Italia nondū vigebat: primūque Neapolitanus Palladius è Medis in Latium, cultu vario & multiplici cura ac diligentia transtulisse & & propagauisse fertur. Quem postea solers imitata posteritas, Hispaniæ, & meridionali Galliæ, ceu per manus, paulatim communicauit. Theophrasti ætate pomum istud nequaquam mādēbatur, sed ne Plutarchi quidē auorum memoria, vt Athenæus scriptū reliquit. Parthorum proceres huius grana dūtaxat esculētis incoquere solebāt, cōmendādi halitus gratia. Quod plerique etiā ad folia detorquent, non minūs odorata quàm pomū ipsum: ex quo vestiariis seriniis vtrūque per aptē inferebatur: quemadmodum indicāt Homerus & Neuius, vestes ob id, epitheto decenti, citrosas nūcupantes. Sed hæc, quia extra medicum institutū nostrum esse videbuntur, ideo ad citriorum auxilia commodū transeo. Qui de re medica & rustica scripserunt Aphri, Arabes, Græci & Latini, vno ore prædicāt omnes, citrium pomū venenis inimicum esse, & hinc antidoti loco illis efficaciter opponi. Quod celebri historia sic Athenæus confirmat Cū princeps quidam Ægyptius maleficos nebulones duos cōdemnasset, vt suorum facinorū meritas pœnas luerent, eosque aspidibus, secundam Ægyptias leges, in prædam exponendos dixisset: ij fortè fortuna citrium in itinere comederunt, dum bestiis futurum pabulum ducerentur: quod caupona quædam, vicem eorum miserata illis obiecerat. Mox dum in theatrum descendissent, & à ferocissimis ac famelicis feris

Halitus cōmedatio, & vestiu edotamentum.

Pulcherrima historia probans citrium venenorum esse antidotum.

feris demorsis essent, nihil noxæ senserunt. Quam
 ré Præfectus summè admiratus, à satellitibus per-
 contari cœpit, num antidotum aliquod præsum-
 plissent. Respondentibus citrium, ex integra sim-
 plicitate donatum, eos in via tantùm manducasse,
 postridie iussit vni præberi, alteri verò denegari,
 ac denuò in theatrũ trudi ad supplicium. Quo fa-
 cto, qui comederat, demorsus nihil incommodi
 passus est: alter illato ictu, vndique liuidus factus,
 confestim interiit. Quæ res multis postea proba-
 ta, factoque frequenter periculo, tandem inuen-
 tum, confessumque fuit, citrium omni exitiali ve-
 neno præsentissimum ac præstantissimum esse re-
 medium, sumptumque, venenatis ictibus resiste-
 re, donec concoctum fuerit. Si quis huic historiæ
 fidem non habet, veracè fidelèmq; Theopom-
 pum Chium consulat: ab eo discet Clearchũ He-
 racleotam Ponti tyrannũ multos veneno sustu-
 lisse, plurèsque necare voluisse, nisi excellentissi-
 ma citrij vis à populo cognita, venenis restitisset.
 Quod nonnulli etiam rutæ adscribunt, quemad-
 modum in medica eius narratione diximus. Ci-
 tria itaque venenis efficaciter aduersantur: & ma-
 ximè illorum semen tritum, & ex vino generoso
 haustum. Eandem rem præstabit etiam succus,
 nam per ventrem toxicum excludit: nec omitten-
 dum est, quod cortex tetrum & fœdum oris hali-
 tum emendat. Quam in rem Virgilianum testi-
 monium huc proferre *πίεζε γοι* fortasse non erit.

*Miranda vis
citriorum.*

Venena.

*Semen &
succus ci-
triorum.*

*Oris hali-
tus.*

*Media (inquit) fert tristis succos, tardumque sapore
 Felicis mali: quo non presentius vllum
 (Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ,*

*Virgil. in
Georgica.*

L iij

Miscueruntque herbas, & non innoxia verba)
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.

Deinde subdit,

-animas & olentia Medi

Quomodo
citrus ven-
dum & ve-
scendum.

Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.

Melancholici
morbi, flaua
bilis, pestis,
ictus vene-
nati: & ha-
luus.

Antidotus
mira contra
pestem &
venena.

Si cruda manduntur citria, non facile coctioni obediunt, quin & crassum generant succum: ob id illis melle aut saccharo conditis, vesci satiùs esse putant medici: quòd ita ventriculum exalfaciant ac roborent. Quam rem non animaduertēs nec obseruans hæc nostra ætas gulę nimium dedita, ac voluptati plus æquo famulās, cruda citria in cibis parum prudenter esitanda proferre solet. Ut ut fuerit, aduersus atram bilem & morbos, quos illa longos ac mæstos excitat, egregiè opitulari nouimus. Succus flauam bilem reprimit, & pestis arcet contagia: vnde recentiores medici ad febres pestilentes serapiis è citrio cōcinnatis, fœliciter vtuntur. Semen scorpionū ictibus tam potum, quàm appositum, mirificè prodest. Si integrum pomum quis in iure vel liquore alio coquat, expressisque interaneis succū sorbeat, suauissimum sibi conciliabit halitum. Si idem, vt sua fert natura, etiam integrum in aqua rosacea & saccharo tandiu coquatur, donec tabescens in ius resoluatur, immunem ab omni veneno & peste reddet eum qui manè iuscule, vel decocti talis, aut si mauis Electarij, vnum vel alterū cochleare paruum hauserit. Res in pestilentibus cōtagiis mihi & fidis amicis meis fœlicissimo successu, sæpenumerò experta ac probata. Verū enim uerò, quia Parisiēsis, & vrbibus quāplurimis rara ad-

ra admodum sunt citria, in eorum locum limonia, paruo errore, substituere licebit: quæ competitim pro citriis, proclamari ac venūdari solēt.

Aurantia arbor & Limonia, earūque fructus, & medica auxilia. AREA X.

DVO poma ista cum suis arboribus, climati huic nostro septentrionalis Galliaē vsque ad eō sunt infensa, vt nullis blanditiis, nullis officiis & artibus in eo habitare velint: etiam si mitioribus locis hospitia illis designentur, & omni cura sollicitè tractentur: tantus est patriæ & natalium amor. Sed missa longiore præfandi mora, ad rem veniamus, & duo poma, vna (si placet) arcula includamus. Aurantia cū auri colore pelluceant, meritò nomen ab auro accepisse mihi videntur: ex quo aurea mala à Virgilio dicta fuisse, contendunt multi: licet id ad cõtonea relatum malint plerique, sicuti in illorum historia scripsimus. Quod ad Limonia attinet, triplicem assignant illorum differentiam, quam elegantissimis Iouiani Pontani versibus, ex horto Hesperidum paucis depromemus. Sic itaque Limonia distinguit,

*Aurantia
& Limonia
septentrionalibus insula.*

-altera fœtu

*Exiguo, succos gustu meditantur acerbos:
Altera sunt fructu maiore, & rorida succo
Vberiore: sed oblongo tamen vtraque ductu.
Tertia prægrandi turgent ouata volemo,
Ac citrj referunt sinuosa ab imagine formam:
Sed gustu ingrato, quēque ora offensa recusent.*

Tres Limoniorum differentie.

Aurantiorū generatīa. His positis venio ad facultates & medica vtriusque auxilia. Aurantiorum tria obseruantur genera, dulcia, acida, & ex his mista, vulgò acidodulcia nuncupata. Dulcia omnibus partibus excalfaciunt: aliorum succus refrigerat, magis, minus, librato cuiusque aciditatis gustu & sapore.

Febris & sitis. Quocirca febricitantibus ad sitim extinguendam optimè exhibentur acida. Cortex omnibus calidus & igneus est: quod gustatu deprehenditur, nam acer est & amarus: hinc contra lucernarum flammulas expressus ab eo succus, ignem facile concipit: transitq; expeditè in vinum essentia suæ tenuitate per vitreum calicē, vel è longinquo iaculatus.

Pulchra & notatu digna. Limonia citriis & aurantiis omnibus gustu acidiora sunt, & ob id succo frigidiore ac sicciore constāt. Ex quibus serapium conficitur ad restinguendum bilis feruorem mirè efficax: necnon ad pestilentes febres, & eas quæ contagione serpūt. Sed illud non prætereundum, quòd

Bilis feruor & febris pestilens.

*Admotus foculo limon, sensimq; recoctus
Instillante anima, ac tenuem conuersus in amnem,
Ora puellarum maculis lauat, & candorem
Inducit nitidis per colla argentea guttis.*

Fucus maculosis, vitiligines, variolæ, febres acutæ & pestilentes, elephantiasis.

Hodie in calente balneo Mariæ vocato, vitreis organis elicitur aqua ex limoniorum succo: quæ præterquàm q̄ mulieribus summè expetitur ad faciem fucō expoliendam & erugandā, etiam vitiligines vbicūque fuerint, ac varos, & totius corporis maculas emendat, etiam si ex elephantiasis essent. Eadē serapiis idoneis remista, acutis febribus & contagiosis fœliciter succurrit. Quod nos frequen-

frequenter fumus experti. In gratiam virginū & muliercularū quibus faciei candor & cutis decor summo solet esse studio, hīc nec grauabor, nec detrectabo docere præstantissimum mangonium & fucum, quauis Regina dignum. Magnum limonium parte superiori aperitur ita, vt carnis & pulpæ interioris instar parua nucis educi possit. Tum demum cavitatis saccharo rosaceo vel cado vocato, cū aliquot foliis auri impletur, suo operculo clauditur, calētib; cineribus exponitur, & dum ebullit remiscētur omnia, ac mox ab igne tolluntur. Vfus erit ex panno lineo hisce intincto miscellaneis, & per faciem blandè circumducto, videbis eam Ioue dignam. Hīc finem facturus eram, nisi in mentem opportunè mihi venisset, quòd succo limoniorum bis aut ter colato, si integras margaritas lauabis & immerges, Solique expones, in quinque aut sex diebus ita illas colliquabis, vt mellis cōsistantiam referant. Ex ea materia poteris formare quidquid tibi visum fuerit, & paucis diebus diues fieri. Autor Hieron. Cardanus, cui ingenteis debentur gratiæ, si vera sunt quæ tradit. Aliud est etiā admiratu dignū, quod apud Leuinum Lemnium medicum doctiss. scriptum & adnotatum legi, nimirum, limoniis tam acidum succum inesse, & vsque adeò exedēris naturæ, vt si ei per horas aliquot aureum numisma inferas, acciso, imminutòq; pondere illud eximi deprehendes. Sed hæc quia extra limites medici nostri instituti vagantur, missa libenter facimus: de illis alibi per occasionem (si diuina annuerint) fusè & opportunè scripturi.

*Duo summè
admiranda
& notanda.*

ARBORIS istius pomum etiam ex illis est, quæ palpamus, gustamus, videmus & admiramur, sed parentes re vera ignoramus, & in hoc septentrionali Galliæ tractu planè desideramus. Granatum dici contendunt nonnulli, à multitudine granorum & acinorum, quibus scætet. Alij, à Granata Hispaniæ (vbi plurimum nascitur) id nomenclaturæ adipisci defendunt. Sed has, si placet, controuersias ociosis & opiniosis Grammaticulis exagitandas ac discutièdas relinquamus, & medica punicorum auxilia, ac facultates paucis explicemus. Dulcia punica stomacho inutilia esse tradit Plinius, quòd inflationes pariunt, ac dentes & gingiuas lædant. Quæ verò his sapore proxima sunt (vinosa nuncupata) aluum sistunt, & ventriculo (si pauca sumas) valde profunt. Hæc danda in febre nonnulli negant, quòd nec succo, nec acinorum carne vtilia sint: vnde vomentibus ac bilem reiicientibus non probantur. Hæc Plinius: cui non subscribit Dioscorides, tradens malum omne punicum boni esse succi, & ventriculo vtile, sed perexiguum tamen sufficere alimentum. Dulce vt stomacho vtilius habetur, ita in illo aliquantulum gignit calorem ac inflationes parit: ex quo in febribus abdicantur. Acidum astringit, ac æstuantì stomacho auxiliatur, & vrinam ciet: verùm ora gingiuasque lædit. Cortex, malicorium vulgò dictus (quòd coria maximè perficiat, vel quòd sit ipsi pomo velut

*Maligrana-
ti ratio &
nomencla-
tura.*

*Dulcia pu-
nica.*

*Aluus &
vètricus.*

*Vrina, den-
tes, aluus &
formina.*

velut coriaceum tegumentum) si in aceto mixta
 galla coquatur, mobiles dentes stabilire fertur. Et
 si integrum punicum ollâ nouâ, addito opercu-
 lo, in clibano torrefactum fuerit, deinde contri-
 tum, & ex vino potum, aluum sistet, ac eius tor-
 mina discutiet. Quod etiam præstabit integri &
 triti punici decoctio, hausta, vel clystere iniecta.
 Flores (quos balauſtia nuncupant) fœminarum
 menses potu retinent, oris vlcera sanant: adhuc
 tonsillas, vuulam, excreationes sanguinis, nec-
 non ventris ac stomachi solutiones, genitaliũm-
 que vlcera, & alia quacunque in parte manantia
 emendât & adiuuât. Tusorum farina plerosque
 dysentericos à morte liberauit. Nuclei acidorum
 ficcati, puluerati, & obsoniis resperſi, vel incocti,
 fluentem aluum & stomachum in vomitiones
 effusum retinent, bibunturque salubriter sangui-
 nem excreantibus, ac valde vtiles habentur ad
 dysentericorum defessus, necnon vliginosas &
 impuras vuluarũ defluxiones, quas albos menses
 dicunt. Dioscor. tradit eum, qui tres quàm mi-
 nimos punicorum cytinõs deuorauerit, nullam
 illo anno lippitudinem passurum. Fieri solet ex
 punicis seu granatis medicatum vinum, cuius ar-
 tificium tale habeto ex nostris vinorum secretis
 depromptum. Acini maturi ex suis membranis
 diligenter exclusi, prælo cõmittuntur, exprimun-
 tur, vinum saccis ad id accõmodatis percolatur,
 vasculis idoneis, quousque fæx residat, seponi-
 tur, & clarum custoditur, oleo desuper affuso ne
 corrumpatur aut aceſcat. Sunt qui absque oleo
 illud in cadis asseruent: sed per æstatem facilè

Menses, oris
 vlcera, ton-
 sille vnu-
 la, sanguis,
 venter, sto-
 machus, dy-
 senteria &
 vomitus.

Fluor alui,
 vomitus,
 sanguis,
 vulua.

lippitudo
 & vulua-
 rum deflu-
 xio.

Vinum ex
 malis puni-
 cis.

vapescit. Modos alios docebimus alibi, Deo fa-
uente, cum facultatibus & auxiliis eiusdem vini.
Quod postremum erit, vbi monuerimus corticē
punici mali, ferrum in chalybem mutare, quem-
admodum adnotauit Hieronym. Cardanus: qui
modum conticuit, quem proprio loco aliàs ex-
primemus. Sed hæc quia fabrum ferrarium po-
tius olent, quàm medicum hortulanum: idcirco
verbū non ampliùs addo, vt medici medica tra-
ctent, & fabrilia fabri. Transeo itaque à punicis
ad ficus. Sed ô me obliuiosum! qui singulare ar-
canum, mihi & amicis multis fœlici successu ex-
pertum, omittebam. Quòdnam illud est, inquires?
Si punicū dulce cum suo corio & cortice tusum
ac læuigatum percolaueris, & sex partibus succi,
vnam mellis adieceris, omniàque ad spissitudinē
coxeris, habebis eximium auxilium aduersus in-
flammationes oris, columellæ & gutturis, etiam
si præsentem suffocationē minitarentur: nec non
ad narium vlcera, polypum, oris fœtorem, & alia
quamplurima, quæ vt mihi longa essent recense-
re, ita facilia tibi erunt excogitare.

Quomodo
ferrum in cha-
lybem mu-
tetur.

Inflamatio
oris, colu-
mellæ, gut-
turis, poly-
pus, fœtor
oris & v-
cera narium.

Ficus & eius fructus, cum medicis auxiliis
vtriusque. AREA XII.

Mira Cato-
nis solertia
ad suaden-
dum Car-
thaginis
excidium.

P O M V M istius arboris, priscis temporibus,
nedum nostris, notissimum fuisse, testatur
memorable Catonis ingenium, & indicibilis
prudencia. Nam dum perniciali odio Carthaginis
flagraret ille, & nepotum securitatis anxius esset,
clamarétq; omni senatu Carthaginem delendam,
attu-

attulit quodam die in curiam, præcocem ex ea
 prouincia ficum. Quem (vt scribit Plinius) Patri-
 bus ostendēs, Interrogo vos, inquit, quando hoc
 pomum demptū puteis ex sua arbore? Cū in-
 ter omnes recens esse constaret: Atqui, respōdit,
 tertium ante diem scitote decerptū Carthagine:
 tam propè à muris habemus hostem: statimque
 sumptum est Punicum tertium bellum, quo Car-
 thago deleta est, & sequenti anno raptus Cato.
 Qui vnus fici argumento, res mira, tantam urbē,
 & de terrarum orbe vnā per cxx. annos Ro-
 manæ gloriæ æmulam, funditū euertendam sua-
 fit, & tandem impetrauit. Sed hæc nihil ad medi-
 ca fici præsidia, quæ nunc demum aggredior, vbi
 prius monuero, quòd tam recentes, quàm passæ
 ficus, olim panis ac obsonij vicem habuerunt: eò-
 que cibo prisca Athletæ vires aluerūt, priusquam
 Pythagoras eos ad carnes transtulisset. Sale inue-
 teratis etiam casei loco vesci excogitatum fuit,
 Plinio autore. Meliores & salubriores habentur
 quæ Solis vigorem expertæ, per propriam natu-
 ram ematuruerant. Quæ plurimo turgent lacte,
 aut aquoso madent succo, & si palato ac stoma-
 cho gratiores videntur, grauiores nihilominus,
 ponderosioresque censentur: ex quo facilius
 descendunt, & aluum ad excretionem proritant,
 perinde atque recentes nuces. Demetrius Sce-
 ptius admonet, studiosos vocis debere ficis ab-
 stinere: motus exemplo Egesianactis Alexan-
 drini, qui optimus tragædiarum actor euasit,
 quòd ficis annos octodecim abstinuisset. Co-
 ctæ cum hyssopo corpus expurgant, tussim ve-

*Ficus panis
 & obsonij
 loco fuisse.*

*Ficus passæ
 & recentes.*

*Ficus vocā
 misiricæ.*

Typhis, pulmo, colicus dolor, tormina, duritie, parotides & furunculi. terem abolent, ac longa pulmonum vitia emendant. Cū ruta colico dolori & torminibus summe profunt, sumpto ore decocto, vel clysteribus opportunè iniecto. Duritias in corpore discutit, tritæ & appositæ, per se, vel cum oleo liliorū, aut alio quopiam idoneo : quo etiam modo parotidas & furunculos emolliunt. In vino cum

Hydrops, pernio, podagra, dentes, & verruca.

Ani apostemata, condylomata, & hepatis obstructio.

Ficus recentes autumno insalubres.

absinthio ac farina coctæ & subactæ, hydropicis salubriter illinuntur, & cum cera crematæ per nionibus auxiliantur. Addo quòd podagris cum farina fœni-græci & aceto efficaciter admouentur, ac dentium cruciatibus, recenti succo in lana aut gausapio excepto & appposito, perpulchrè succurrunt. Qui succus etiam verrucas, carne circumlita, tollit : præsertim myrmecias nuncupatas, quæ quendam pungentis formicæ sensum repræsentant. Aliæ foliis ficulneis contactæ aboleri traduntur, si postea folia sepeliantur. Ficus in vino coctæ, tritæ & ano appositæ, eius apostemata, condylomata ac fissuras curant. Et si cum nucibus, pipere, aut amaris amygdalis ieiuno stomacho edantur, obstructions hepatis solvunt, ac ventriculum roborant & detergent. Eubolus medicus meridiano esu ficus abdicavit, morbum inde concipi testatus, quòd statim febris accelerans inuadat, quæ vomitum flauæ bilis solet elicere. Quare Aristophanes cū æstate ægrotantem quendam conspexisset, meridiando sicubus vsum præfagiit. Quod de musteis & adhuc humentibus intelligendum arbitror : aut, si mauiis, de recentibus & lacteis, quæ etiam sudores ac papulas mouent, & ob id autumno insalubres putan-

putatur. Fit è cinere ficus lixiuia, crematis ramo-
rum fruticibus, quæ eò melior est, quò sæpius ite-
ratur & veterascit. Hæc, vt tradit Dioscor. vlce-
ribus quæ gangrænæ vitio periclitantur multum
prodest, necnon iis consumendis, quæ nimium
excrescunt: vsus erit ex spongia eo liquore imbu-
ta, & subinde apposita. Salubriter eâdem etiam
perlinuntur grandes & cuniculosi sinus: nam
glutinat, carne replet, astringit, absterget, ac oras
hiantes committit, non secus atque emplastra
quæ cruentis vulneribus admouentur. Dissoluit
prætereà sanguinem in ventriculo coagulatum,
si cū pauco oleo bibatur drachma vna. Sed pul-
chrum erit Galenum audire de ficuum facultati-
bus hunc in modum differentem. Tametsi ficus
minùs gignant prauī succi, quàm cæteri omnes
fructus, non modò fugaces, sed etiam autumnæ-
les, non tamen vitiū prorsus effugere potuerunt.
Et cùm autumnales fructus omnes exiguum cor-
pori alimentum præbeāt, minimè ficibus id vsu
venit. Carnem tamen non compactam, neque
firmam generant, ceu panis & suilla caro, sed tur-
gidulam, subinamem & fungosam, veluti fabæ.
Cæterùm, extergendi facultate pollēt, cuius gra-
tia nephritici post illarum vsum arenulas multas
excernunt. Caricæ, seu ficus passæ, multiplicem
vtilitatem habent: si quis tamen largiùs esitaue-
rit, ab eis offendetur: nam sanguinē non admo-
dum probum gignunt, quapropter pediculorum
quoque agmen eas comitatur. Fit ex ficibus, ru-
ta & nucibus, celebris illa Mithridatis antidotus
contra venena & pestilentem auram, de qua su-

*Lixiua fi-
cus ad gan-
grænas &
sinus cun-
culosos.*

*Sanguis coa-
gulatus.*

*Quæ gignat
carne ficus.*

*Nephritici,
venena &
pestis.*

M

*Pulcherri-
ma & no-
satu digna.*

*Perniones,
porrigines,
& ictus
scorpionū.*

*Taurorum
cicuratō.*

*Quomodo
carnes citò,
ac facile te-
nerefcant.*

perius in ruta. Hic mihi omittendum non est, quod si bubulis carnibus ficulnei remisceantur cauliculi, efficient ut magno lignorum compendio celeriter illae percoquantur, Plinio autore: quod multi etiam caprifico tribuunt: quam Columella tradit decoctam, & alitibus atque galinaceis cum cibo exhibitam, ficorum fastidium illis creare, quorum alioquin sunt appetentissimi. Tradit praeterea Africanus ex Graecis geoponicis vnus, & idem celebris, lac igni tepefactum, & fici ramulo motum, statim coagulari & concrefcere. Quod etiam praestabitur succo in lac misso, qui ex vulnerato fici cortice stillare solet: aut lacte ficuum sariuarum, sed non syluestrium. Penè mihi excidebat, quod fici crematae, perniones ac porrigines cum cerato emendant. Et lac ficus ictui scorpionum illitum, salutare est. Hic finem faciebam cum duo prodigiosa naturae miracula mihi in mentem venerunt, nequaquam tacenda, aut dissimulanda: & si parum ad medicas ficuum facultates attingere videantur. Vnum est, Tauros quamlibet indomitos & feroces cicurari, & immobiles acquiescere, si ficulneae arbori alligentur. Quod etiam caprifico illorum collis circumdatae ascriptisse mihi videtur Plinius. Alterum est, Alitum & caesorum animalium carnes, perquam celeriter tenerescere & fragiles effici, quae de ficu pependent. Rationem in Symposiacis reddidit Plutarchus. Cum inter obsonia Aristionis, inquit, coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum recentem, tenerum ac penè friabilem obtulisset, tam citam teneritudinem fico referebat Aristion,

conten-

contendens iugulatas aues, etiam præduras, teneritatem induere, si pensiles fico adhæferint. Nec temerè, nam auram halituosam & digerentem expirat ficus, qua carnes concoquuntur & tenerescunt. Idem etiam continget, vt id obiter admoneam, si tritici aceruo obruantur, aut penitus demergantur. At de ficu satis. Sed, ô me iterû & tertio obliuiosum! nam silentio ferè obruebam, quod ille idem Plutarchus celatum noluit. Quid illud? Equos & asinos linqui animo, qui ficos dorfuarij comportarint. Verumenimvero maiore miraculo dignum est remedium, quo & ipsis, & hominibus quoque succurritur. Exanimata penè iumenta, & propemodum extinctos viriû deliquio homines, oblatus panis reuocat: nam si vel paucillum vorauerint, protinus à cibo sese recolligunt, roborantur, ac pristinum iter iucundè persequuntur.

*Panis mira
energia in
virium deli-
quio.*

*Olea & eius fructus, cum medicis auxiliis
vtriusque. AREA XIII.*

GALLICVM vulgus Oleam Oliuerum nuncupare solet: quam pauci ignorant equitum turmas olim coronauisse, & minoribus triûphis ouâtes illustrauisse. Huius ramigestati, indicium pacis fuerunt: ex quo à poëtis iusto epitheto pacifera dicitur. Sed, ô dolor! nobis non tam licet esse beatis, vt hanc arborè verè aureâ, septétrionibus hortis & agris nostris videre possimus, & ex ea fructus vberes percipere: inscrutabili Dei

*Olea quon-
dam pacis
nuntia.*

M ij

Opt. Max. cōsilio, qui omnibus omnia non dat, sed quod bonum atque vtile nouit. Neque tamē ob id laborem detrectabo, vt quæ de illa & eius baccis ac oleo scitu digna à medicis cūm priscis, tum recentioribus cognoui, & meo multorūmq; experimento didici, cādide ac ingenuè (vt omnia) in medium proferā. Venio itaque à verbis, quod dicunt, ad rem. Oleæ folia præmāsa, & vlceribus admota, summum adferunt auxilium. Decoctū eorundem cum melle, sanguinis profluuia cohibet, tam sumptum, quàm adpositum: cruistas insuper emarginat, & cicatrices delet. Succus ab his expressus carbunculantibus circa oculos vlceribus ac pustulis, procidentique pupillæ, & antiquatis delachrymationibus mirè auxiliatur. Exprimitur autem tuis foliis, & affuso vino albo cum aqua cœlesti. Qui, si visum fuerit, in pastillos & offulas ad Solē resiccari poterit, & in vsum opportunum seruari. Vuluæ admotus in vellere, pellarij modo vel aliter, menses immodicè fluentes sistit: éstque ignibus sacris, & vlceribus quæ serpunt summè vtilis: nec non auribus, siue vlceratæ fuerint, siue purulentæ. Liquor ex accenso recenti ligno stillans, lichenas, furfures, psoras, & manantia vlcera curat. Cortex è radice quamtenerrimè derasus, crebro gustatu & illinctu ex melle rosaceo, sanguinem excreantibus, & suppurata tussientibus, miraculo quodam medetur: eiusdemque cinis cum axungia tumores discutit, & fistulis vitia detrahit. Hæc de arbore ex Dioscoride, Plinio & Galeno: nunc de fructu paucis dicendum. Oliua flaua & recens, stomacho vtilis cense-

*Vltera, sanguinis profluuia, cru-
sta, cicatrices, oculi &
delachrymationes.*

*Menses, ignis sacer, vlce-
ra, aures, lichenas, fur-
fures, psora.*

*Sanguinis excreatio, suppurati, tumores &
fistula.*

censetur, sed ventri difficilis : nigra & matura corruptioni est opportuna, & proinde cacostomacha. Recens cibi modo per se manducata antè quàm condiatur, præclarum habet vsum : nam arenosæ vrinæ opitulatur, dentibusque attritis, aut conuulsis summè prodest. Olearum succus è muria, collutione gingiuas comprimit, & dentes labascentes, infirmos, ac commotos stabilis. Nucleorum pulpa cum axungia & farina, scabris vnguibus commodissimè illinitur. Quod ad oliuarium liquorem attinet, vulgò *Oleum & Oliuum* nuncupatum (quo nullus à vino preciosior succus esse solet in vniuersa rerum natura) hæc à me in præsentiarum accipies. Receptum confessumque est apud omnes rei rusticæ & medicæ doctores, Pœnos, Arabes, Græcos & Latinos, oliuariū oleum recens, & minimè vitiatum, ad corporis & virium reparationem, conseruationemque, foris adhibitum valde conferre. Quod celebri Pollionis Romuli exemplo docetur. Hunc enim centesimum iam annum excedentem, vt autor est Plinius, cum D. Augustus hospes interrogasset quanam ratione vigorem illum animi, corporisq; maximè custodisset : Intus (respondit) mulso, & foris oleo. Id quòd à Democrito potuit didicisse, vt Diophanes in suis tradit Græcis Georgicis. Nā cum rogatus esset, quonā modo homines viuere possent inoffensa valetudine, & animi corporisq; statum incolumem ac vegetum diu seruare : Si externa corporis (inquit) oleo, interna verò mel- le præmuniant. Valer itaque oliuum ad corporis & virium conseruationem, necnon contra algores.

*Vrina are-
nosa, dentes
attriti, gin-
giuæ & sca-
bris vngues.*

*Vires recētis
olei oliua-
rii.*

*Historia pul-
chra & no-
tatu digna.*

*Oleum ad-
uersus frigo-
ra præstans-
tiß. esse.*

M iij

*Venter, ve-
nena, vomit-
iones, tormi-
na, ileos
& facies.*

*Quid amur-
ca, & qui-
bus proficit.*

Quod cum intelligeret magnanimus ille & incomparabilis Annibal (Romanorum terror quondam nuncupatus) in Alpium transitu, militum suorum corpora, aduersus niuales iniurias & rigentem aërem, oleo præmunienda imperauit. Quod vnum à frigoribus homines, vindicare, & gerendis rebus corpora habiliora reddere prudenter nouerat. Si introrsum recipiatur, de recenti loquor, ventrem durum emolliet, ac venena hebetabit, & ea vomitionibus statim excludet. Si cum succo rutæ calidum hauriatur, tormina illico sedabit: & ileosis utilissimè infundetur, quos tenuioris intestini morbus tentare solet. Faciem expurgat, & bubus per nares infusum, donec ructent, inflationem mitigat. Reliqua oliuarij olei præsidia (ne sim longior) omitto, vt ad eius amurcam veniam: cuius vsus olim rusticis fuit frequens. Nihil autem aliud est amurca, quàm expressæ oliuæ sanies, aut sidens eius retrimentum: quod super omnia miris viribus esse dixit M. Cato: ex quibus hîc nonnullas docebimus, maximè quæ ad hominum vel animalium vsum pertinebunt. Boues qui cibum fastidiunt, cupidè illum appetent, si eorum pabulum amurca respergas: ita enim curati, corpore pulcherrimè valebunt: & & si quis aderit morbus, abigetur. Si eâdem quadrupedes & detonsas oues, cum aqua vbi lupinus deferbuerit illinantur, sic vt biduum vel triduum desudent, deinde aqua falsa lauentur, neque scabræ fient, neque ricini erunt molesti. Hæc rustica nobis fusiùs alibi explicanda, vltèriùs non procedent. Tria supersunt
æcono-

œconomica veriùs quàm medica. Primum est, Cõdita vestimenta in armariis quę fundũ habuerint amurca illitum & resiccatũ, nullo modo à tineis cõtingentur ac derodentur. Secundũ, Ligna supellex quam amurca deterferis & expoliueris, coloris gratiam ac splendoris elegantiam miram contrahet. Tertium, Ligna eadem amurca macerata, aut delibuta, nullo fumi tædio exardescunt. Hęc de olea & pomiferis arboribus fatis erunt, vt nuciferis suum demus locum.

*Tria pul-
chra & no-
tata summè
digna.*

HORTI MEDICI CAMPVS

OCTAVVS, ARBORES NVCIFE-
ras & earundem fructus, arcolis
quinque distinguens.

*Iuglans & eius nux, cum viriusque medicis
auxilium.* AREA I.

IUGLANDEM prisca Grammatici idem esse voluerunt, ac si diceres Iouis glandem, interli-
sis literis. Quo nomine, non procul à primo mũ-
di æuo, ita appellatam fuisse nucẽ plures tradunt. Quippe cùm homines diu glandibus victitassent, inuenta tandem arbore quę nuces ferebat, degustato nucleorum tam suavi sapore, illico nuces, Iouis glandes, ob præstantiam & excellentiã nuncupauerunt. Grammatici posteriores à no-
cendo nucem dixerunt : quòd graui foliorum odore in cerebrum penetrãte, & vmbre suæ prauitate, iis noceat, qui sub eius arbore dormierint, aut diu steterint. Nulla est arborum, post

*Iuglandis
nomencla-
tura et eius
ratio.*

M iij

cerasum, quæ vel faciliùs, vel meliùs proueniat, quàm nux, quòd de se apud Ouidium, sic querula testatur,

Sponte mea facilis contempto nascor in agro:

Parfque loci quâsto, publica penè via est.

Nucis prouentus facilis.

Gallis Noïerus vulgò dici solet: cuius umbra fatis omnibus, Plinio teste, nouerca veriùs quàm nutritrix habetur nam quacûque attingit, haud dubiè venenat, & sua lædit præsentia: ob id in hortis, ac agris, ceu inutilis & noxia extremis partibus plâ-tari ac locari solet: quemadmodum apud eundem Nasonem, illa de se testimonium hunc in modum perhibet.

—quoniam fata lædere credor,

Me quoque in extremo margine fundus habet.

Nucis ingenuosa descriptio, & cur nuptiis dicata sint.

Sed omiffa arbore veniamus (si placet) ad eius fructum, quem duplici munimento & inuolucro regi, nullus est qui non videat: herbaceo primùm cortice, mox ligneo putamine, compactili carinarû loculo, & tenui tunica intus armato: quot modis fœtus in parente solet contineri, sicuti ingeniosè scribit Plinius. Quæ causa nuptiis religiosas fecit nuces, olim à Regibus è Perside tráf-latas, & ob id basilicas ac Persicas nominatas. Heraclides Tarentinus perere solebat, primá ne mensa an summa, nuces offerri debeant. Sanè, si postremo cibo (vti mos est) exhibeantur, sicca præsertim, bibendi desiderium proritabunt, potúsque auiditatem molientur: quo ferculis innuata, distento iam iam ventriculo & refectis interaneis, deturbante impetu & grauitate, flatus ac inflationes facilè excitabunt, & cibos

CORRU-

An primo, postremòue cibo sumenda sint nuces.

corruptionis labe vitiabunt: propterea quod il-
 lis ob oleaginosam substantiam quædam insita
 est enatandi facultas, quæ coctioni parum cedit:
 vnde cruditates oriuntur, & alui intempestivæ
 deiectiones. Diphilus Siphnius hinc capitis do-
 lores ciere, & reliquis cibis extare dixit. Cui sub-
 scribit Diocles: additque fagina sua strigosos ad
 crassitiem reducere, modò ab illorum stomacho
 probè vincantur & coquantur. Vt ut fuerit, recē-
 tes parcè & opportunè sumptæ, stomacho iucū-
 diores esse solent: siccæ verò nocētiores, biliosæ,
 concocti difficiles, & capitis dolorem (si profu-
 sè assumantur) concilians. Sunt præterea tuf-
 sientibus inimicæ, sed vomituriensibus ieiunis a-
 ptæ. Torrefactæ, minùs negotium corpori facer-
 unt: quo modo Mnesitheus Atheniensis eden-
 das præcipiebat, depasta ab igni & calore, super-
 flua earum oleacitate. Cum cepa, sale & melle
 tritæ, canum, hominùmque ac venenatorum mor-
 sui auxiliantur: & cum exiguo melle ac ruta, mæ-
 marum doloribus, inflationibus, ac luxatis parti-
 bus optimè apponuntur: & cum suo cortice cre-
 mata ac vmbilico admotæ, tormina efficaciter
 discutunt. Quæ perueteres sunt, gangrænis, car-
 bunculis & suggillatis perbellè medentur. Nu-
 cleorum combustorum cinis ex vino subter indi-
 tus, fœminarum fluentes plus æquo purgationes
 cohibet. Iidem nuclei commansi, & ex ore pro-
 tinus impositi, areas capitis, pilo celeriter replent:
 modò id sæpius iteretur. In teinesimo ad extra-
 hendam pituitam magna eduntur efficacia. Ad-
 do quòd vestigia verberatorum, aut percusso-

*Nuces coctæ
 difficiles &
 apti inti-
 mica.*

*Recentium
 nucum &
 siccarum na-
 tura, necnò
 torrefacta-
 rum.*

*Morsus, mæ-
 marum, luxata,
 tormina, gæ-
 granæ, car-
 bunculi &
 suggillata.*

*Fœminarum
 purgatio-
 nes, alope-
 cia & res-*

resinus, verberati, percussis, flagellati, tonsillæ, suffocatio, capillus.

rum, vibicésque flagellatorum facile obliterabuntur, si succo corticis recentium nucum illinentur. Qui si ex pauco melle coctus fuerit, vitis oris utilissimum adferet remedium, necnon ad vehementes tonsillarum inflammationes, ac suffocatus. Lixiuum ex corticibus, capillum denigrat & infuscat. Sed celebratissimum illud Mithridatis alexipharmacum & diateffaron, de quo in ruta scripsimus, fusiùs ex Plinio rursus recitare iuuabit. In sanctuariis (inquit) Mithridatis maximi Regis deuicti, Cneus Pompeius inuenit in peculiari commentario manu ipsius descripto, compositionem antidoti è duabus nucibus siccis, ficis toridem, & rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: quam antidotum qui ieiunus sumperit, nullum venenum eo die formidabit. Plinio subscribunt Q. Sereni, poëtæ & medici antiquissimi, versus, quos eam in rem eruditè, vt omnia, ad hunc cecinit modum:

Mirabilis est præstantissima Mithridatis antidotus contra venena.

*Antidotus præstans, multis mithridatica fertur
Consociata modis, quam magnus scrinia Regis
Dum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risi:
Bis denum rutæ folium, salis & breue granum,
Iuglandésque duas, terno cum corpore ficus:
Hæc oriente die, parco conspersa Lyæo,
Sumebat, metuens dederat quæ pocula matri.*

Aduersus pestis contagia præstans alexipharmacum.

Prodest eadem antidotus mirabili successu, aduersus grassantis pestis contagia, vt testes mihi sunt multi cum noti, tum ignoti, qui præstantissimo hocce alexipharmacum, per magnas & deplo-ratas pestilentias, me admonente & præscribente, è me-

è mediis manibus tam sæui & metuendi hostis e-
 reпти fuerunt. Hoc loco non omittam, quòd vi-
 rides iuglandes, sub finem Iunij, antequam puta-
 mina obdurescant, saccharo aut melle conditæ &
 asseruata, quo postea dicemus modo, stomacho
 vtilis, ac ori perquam grata habentur. Quin &
 ex iis stillatitia fit aqua ad multa fulutaris, præfer-
 tim ad abigendas tertianas febres. Gargilius Mar-
 tialis in libris *κνπρωρικῶν*, siue hortensium, quos illi
 Virgilianus adscribit Seruius, asserit se expertum,
 quòd nuces post annū virides inueniētur, si libere
 putaminibus suis melle demergātur: additq; mel
 illud ita medicatū fieri, vt ex eo concinnata potio
 faucibus & arteriis medeatur. Sed hīc præstāti-
 mam conditurā nucum nequaquam tacebo, quā
 die vna hoc modo absolues. Teneræ nucis cortex
 putamēne antequā lignescāt cultro illico deglu-
 buntur testa albida & teneriuscula tenuis: è vesti-
 gióque ne nigrescant in putram aquā proiiciūtur,
 & vsque dum mollescāt coquūtur, cinamomo &
 caryophyllis traiecta: mox saccharo in syrupū per-
 fectè cocto bulliunt, tribus, quatuórue ebullitio-
 nibus: tūmque quòd saccharum ebibant, triduo
 aut quatruiduo inibi sinuntur. Et quia saccharum
 recrudescit propter humorem quem imbiberat,
 illud idem saccharū per se denuo coquitur, & sic
 bis, tēre repetitur. Hæc Petrus Pena Anglorum
 medicus eruditus æquè ac eloquens. Quod reli-
 quum est, duo à fidis amicis mihi nūciata, & illo-
 rum crebris experimentis confirmata, priscorūm-
 que libris descripta hīc prætermittā, & tibi dene-
 gata non patiar. Vnum est, Si proba nux vetus

*Mel nucatis
 faucibus &
 arteriis me-
 dicabile.*

*signa mor-
si à canere-
bido.*

*Suggillata,
gangrena,
exylops &
carbūculus.*

*Mithridatis
antidotus
contra ve-
nena, ex
Rase ad Re-
gem Sarra-
cenorum.*

diligenter teratur, & horis aliquot demorsæ par-
ti à rabido cane eodem die superponatur, postea
rollatur, & famelicæ gallinæ, vel gallo obiiciatur:
si vorauerit & non moriatur, signum erit canem
qui momordit, rabidum non fuisse: si verò iactu-
ram vitæ patiatur, significabit haud dubiè, canem
rabie actum fuisse. Quare, post tres dies, quod
summum est, ad citam & exactam curationem
properandum erit: alioquin de incurabili *ὁσσο-
σία* timendum erit. Alterum tibi communican-
dum tale est, Rancida nux suggillata efficacissimè
delet, si flamma leniter exuratur, aut candenti fer-
ro ita comprimatur, vt oleum reddat ad id præ-
stantissimum. Quid vis amplius? Dum hæc de
nuce scribo, & pagellas meas in quibus legendo
semper aliquid adnotare sum solitus diligenter
excutio, fortè fortuna incido in antidotum Mi-
thridatis è nuce, cuius paulò antè facta fuit men-
tio: sed quam Rases medicus Arabs fertur emen-
dasse, & ad Almanforem Sarracenorum Regem
misisse. Huius itaque germanam descriptionem
sic habeto. Accipe nucum veterascentium, & à
putaminibus ac interaneis purgatarum, partem
vnam: falis & foliorum rutæ, vtrorumque sex-
tam partis vnius: ficuum in aceto aut vino mace-
ratarum, quantum ad prædictorum commistio-
nem sufficit: accuratè tritis & confusis omnibus,
fiat antidotus: cuius vsus per se esto ad magnitu-
dinem vernaculæ auellanæ, superepoto vini al-
bi momento, si videtur. Dicit non potest quan-
ta sit alexipharmaci huius efficacia, non dicam
contra venena, sed etiam contra pestis nocentif-
sima

fima quæuis contagia. à quibus omnium feruator
nos feruare dignetur.

*Amygdalus & eius fructus, cum medicis
vtriusque auxiliis. AR. II.*

ARBOR Amygdali tam est nota apud om-
nes, vt nihil notius esse possit: cuius ea fer-
tur esse natura, vt in senio fœcundior sit, quàm in
iuuenta, & sola minùs ferax habeatur, quàm fo-
ciata. Nuculas eius, amygdalas nuncupatas, ge-
mino (vt iuglandes) operimento tegi nullus est
qui non videat: puluinati primùm calicis, mox li-
& in rimulas varias dehiscentis, cui solidus subest
nucleus, in quibusdam dulcis ac iucundi gustus,
in aliis verò amari & ingrati: sed qui ebrietatem
arceat, Plutarcho autore, cuius hæc sunt verba,
Fuit apud Drusum Tiberij Cæsaris filium, medi-
cus quidam amaras amygdalas comedere solitus,
qui omnes bibendi certamine prouocabat, nemi-
nèque in ea palæstra cedebat. Is tandem depre-
hensus est, antè quàm biberet, quinas senasue co-
messe, quò minùs temulentia tentaretur. Porrò,
cùm deuorare vetuissent compotores eius bibu-
li, ne pauxillum quidem in huiusmodi certamine
resistebat. Plutarcho subscribit Athenæus, cau-
sam amaritudini tribuens, quæ resiccat & hu-
miditatem depascit, nec finit venas impleri: qua-
rum distètionem & perturbatum, temulentiam con-
trahi volunt, effluuiis calidis, & fumosis nebulis
obsessa mentis arce. Huius rei argumentum cui-

*Amygdala-
rum descri-
ptio & pi-
ctura ele-
gans.*

*Amaras
Amygdalas
ebrietatem
arceat, &
quomodo
id fiat.*

*Amaras a-
mygdalas
vulpibus le-
thales esse.*

*Pulmo, re-
nes, calculi.*

*Vterus, fur-
fures, alope-
cia, ophia-
sis, vari-
ionthi, pruritus &
impetigo.*

dens esse potest, quòd vulpes amarorum pastu,
atque adeò amygdalarum (vt idem refert Plutar-
chus) certò moriantur, si non contingat è vicino
aquam lambere, interno humore affatim ab his
exucto. Quod & Dioscorides & Plinius etiam
testatum reliquerūt. Mnesitheus Atheniensis eo
in libro quem alimētis dicauit, omnem cuiusque
generis nucem, quæ ignem experta non fuerit,
cibis abdicandam præcipit, exceptis recentibus
amygdalis. Sed alias torrefieri, alias verò incoqui
iubet, vt ignis illarum pinguetudinem absorbeat
& ebibat. Vitiis pulmonū & renum ex aqua po-
tæ succurrunt, & illinctu cum resina terebinthina
calculosis medentur, ac difficili vrinæ in passo tri-
tæ auxiliantur. Gummi ex arbore stillans, spissan-
di viribus pollet, ac cruentis excreationibus opi-
tatur: adhæc summæ cutis impetigines ex ace-
to illitum rapit, & funditùs abolet. Amaræ amy-
gdalæ excorticatæ, tritæ, & linteolo inclusæ, si in
muliebre pudendū mittantur, vterū à corruptis
humoribus potenter vindicant, & repurgant. Si
in vino terantur, & eo caput lauetur, illius furfu-
res amoliuntur. Si integræ vrantur, & acri aceto
macerentur, postea contundantur & capiti illinan-
tur, alopeciam & ophiafim, ex Galeni sententia,
curant. Si aceto infundantur, terantur, in pastil-
los cogantur, & in vmbra siccentur, summè pro-
derunt ad varos delendos, & obliterandas pustu-
las paruas in facie, quas Græci *ῥόγθες* nuncupant.
Quod fiet, si quoties vsus postulauerit, aceto dif-
soluantur, illinantur, & facta resiccatione, cum
sapone abstergantur. Proderit etiā res ea ad pru-
ritus,

ritus, scabiosas impetigines, & prætumidas faciei dispositiones, quæ sunt veluti præludia ad elephantiasim. Sunt olea ex vtriusque amygdalis expressa, quarum facultates satius duxi omittere, quàm paucis describere, suum locum alibi per occasionem illis daturus.

Pinus & eius fructus, cum medicis auxiliis
vtriusque. AREA III.

SICVTI Pineas nuces Græci, vt testatur Galenus, conos ac strobilos appellarunt, ita earum nucleos Hippocrates coccalos nuncupauit: vnde facta fuit alticoccali nomenclatura, vt in cinara, seu altili carduo superius admonuimus. Nuces istæ in sua arbore altissimè à terra suspensæ, intus exiles nucleos, lacunatis toris & ferruginea tunica vestitos contegunt: qui nisi purgati fuerint, durare non possunt. Contendunt tamen aliqui illos cum suis testis in vasis fictilibus nouis, terra operietis cõsepultos, rectè custodiri posse. Arbor iuglandi contrariam habet naturam, nam prodesse creditur omnibus quæ sub ea feruntur. Nuclei & si ægrè concoquantur, nihilominus corpus perbellè alunt, nisi humorem crassum gignerent. Sittim sedant, stomachi acrimoniam, rosionesque leniunt, virium infirmitatem roborant, & renibus ac vesicæ vtilis habentur. Fauces tamen videntur exasperare, & tussim irritare, licet bilem expellant, ex aqua, vino passo, vel balanorù decocto poti. Contra vehementes stomachi rosiones, iis miscentur cucumeris semina, & portulacæ suc-

*Nucis pineæ
descriptio
pulcherrima.*

*Sitis, stomachus, vires,
renes, vesica, fauces,
bilis, tussis
& vna.*

cus : nec non ad vesicæ & renum ulcera, quoniam
 urinam cient, ac eius acrimoniam hebetant. Hu-
 mores qui putrendo coierunt in stomacho facile
 retundunt : & si recentes ex arbore, in passo con-
 terantur, ad tabem & tussim veterem utiliter co-
 quuntur, vt liquor per singulos dies bibatur. Hinc
 nimirum tradiderunt autores grauissimi, pineas
 syluas quæ picis ac resinæ gratia raduntur, tabidis
 vtilissimas esse : & iis qui longa valetudine vires
 non recolligunt : ad eò vt illum cœli aërem plus
 quàm nauigationem Ægyptiam, aut lactis cuius-
 uis potionem medicatam, conferre dicant. Sed
 de nuce pinea & eius arbore paucula hæc satis e-
 runt : nam rara quoque in nostris septentrionalis
 Galliæ hortis spectatur.

*Tabes &
 tussis.*

*Pulchra &
 notatu di-
 gna.*

*Corylus & Auellana eius fructus, cum medicis
 vtriusque auxiliis. A. R. IIII.*

*Auellana
 descriptio,
 & eiusdem
 proventus
 magnus.*

*Oblongæ &
 rotundæ a-
 uellanae.*

AVELLANÆ nuces ex ea sunt arbore quæ
 Corylus dicitur, & in multorum hortis fre-
 quens hodie conspicitur. Hæ molli primùm ca-
 liculo teguntur, mox lignoso quidem, sed fragili
 putamine, cui tenuis subest membrana rotun-
 dum nucleum obuoluens, in cuius umbilico pe-
 culiaris alter includitur. Gallicani montes, præ-
 fertim nemorosi, coryletis ad eò vestiuntur, &
 auellanis oblongis ac rotundis tanta scatet vber-
 tate, vt illas plenis faccis ruta in vrbes compor-
 tent. Oblongas præstantiores & gustui gratiores
 esse constat : maximè quæ putamine & interiore
 tunica vehementer rubent, suntque fractu mini-
 mè

mè contumaces : nam vegetiore sunt nucleo , ac diu perdurant . Sunt in magna nominum ambage nuces istæ , primùm auellinæ patrio nomine vocatæ , ac si diceres abellinæ , ab Abellino Campania oppido (vt volunt Grammatici) vbi abundare cœperunt . Appellatur etiam Ponticæ , quòd è Ponto in Asiam & Græciam venerint , vt tradit Plinius . Dicuntur prætereà Heracleoticæ , Preneftinæ , & Leptocarya Græcis . Rura Gallica *Nucellas* , *Coryelos* & *Auellanas* nuncupant . Quod ad facultates attinet & medica auxilia , Galenus eas plus essentiaë terrestri & frigidaë habere contendit , quàm iuglandes : adhæc plus alimenti præbere , nam densiores sunt , & minùs pingues . Philotimus libro quem alimentis dicauit , dolorem capitis ciere scripsit , sed iuglande minùs : cibus prætereà extare ac innatare dixit : si tamen ignem expertæ fuerint , innocentiores reddi , quòd torredo noxia pinguetudo tollatur . Faciunt itaque dolorem capitis immodicè ac intempestiuè sumptæ , aduersanturque stomacho , quem inflationibus distendunt . Alopecias pilo vestiunt , modò axungia , vel vsino seuo excipiantur : medentur prætereà distillationi , si tostæ fuerint . In aqua multa trita , veterem tussim haustu leuant : & cum modico pipere tostæ , deinde contusæ , & ex eadem aqua potæ distillationes concoquunt , vt scribit Dioscorides . Alij è passo bibendas censent : sùntque autores nonnulli , cæsiõrum oculõrum pupillas infantibus denigrari cinere putaminum auellanarum ex oleo sincipiti consperso : adhæc pinguedini conferre , & præter fidem corpulen-

*Auellanarum
varie no-
menclatu-
re.*

*Facultates
auellanarum.*

*Alopecia,
distillatio,
tussis, pu-
pilla &
pinguedo.*

N

tiam augere. Diocles inter Græcos geponicos
 celebris, posteritatis memorię mandauit, nucem
 auellanam minùs amygdalis alere, ac cibus (vt di-
 ximus) extare: quæ si largiùs estur, caput tétabit:
 viridem tamen arida innocentiorem esse promi-
 fit. Sed hoc loco non est omittendum quod sim-
 plex rusticitas obseruauit, serpentem obtorpesce-
 re quæ coryli caudice, vel furculo iccta fuerit, ac
 tandem emori. Addit Plutarchus, scorpionum in
 domicilia non obrepere, quoties coryli nucula
 laquearibus appensa cohærebit. Horum veritas
 facili experimento elucescet.

Duo pul-
 chra &
 summe no-
 tanda.

*Castanea arbor, eius fructus, & medica
 vtriusque auxilia. A R. V.*

ET SI Castanæ potiùs agrestes & montanæ
 eccenseantur esse, quàm hortenses & urbanæ,
 videanturque classi pomiferarum arborum ve-
 riùs quàm nuciferarum ascribendæ, de illis nihi-
 lominus breuem hoc loco narrationem ideo in-
 stitui, quòd per hyemem tam diuitum, quàm pau-
 perū mentas vbique onerare soleant, & nucis no-
 mine apud scriptorum genus omne passim dona-
 ri ac illustrari: quanquam accommodatiùs glan-
 dium ordini accenseri possent, vt Græcorum nō-
 nullis visum fuit, qui castaneas *δῖος Γαλανδύς*, hoc est
 Iouis glandes, dici voluerunt: cùm tamen iuglan-
 dis, aut, si mauis, Iouis glandis appellatio, nucibus
 regiis (quas basilicas nuncupāt) aptiùs conueniat,
 ob causas nobis in iuglande superiùs productas.
 Sed hæc Grammatico, nō medico discutiēda erāt.

Cur casta-
 neas mon-
 tanas non
 hortenses
 hic autor
 describat.

Castaneam
 quibusdam
 iuglandem
 di. s.

Duplices

Duplices apud nos visuntur castaneæ, altilles quæ multo maiore corporis tuberculo constant, & vulgò *Marones* appellari solent: quòd inter castaneas veluti mares habeantur, quos in omni rerum genere (vt tradit Galenus) fœminis habitiores esse constat. Aliæ multò sunt minores, reputanturque vt fœminæ: vnde maronibus seu maribus castaneis longè inferiores & macilentiores esse spectantur. Illæ lautiores diuitum mensas claudunt, hæ pauperum ieiunia saturat: Illas cineribus calidis torrēt locupletes, has in aqua coquunt & elixant populares, ad auidā eorum famem exfatiant: ex quo populares & coctiuæ Plinio nuncupantur. Verū enim verò prius quàm & hæ & illæ igni credantur, ferro ad carnē vsque intra earum pediculum vulnerari debent, vt hiatus plagæ spiritus igne citatus erūpat: alioqui magno crepitu, instar nubis tonantis, prosiliunt, non sine affidentium terrore & periculo. Sed hæc coquinam potius olēt, quàm medicinam. Venio itaque ad præsidia. Castaneæ tam alui quàm ventriculi fluxiones Dioscoridi sistunt: idque tunica maximè, quæ carnē & corticem media intercurfat. Siccæ sanguinem excreantibus valde profunt: & cum sale tritæ, melléque subactæ, rabidorum canū moribus vtiliter imponuntur. Cum hordeacea polēta & aceto illitæ, mammaram duritias discutunt: & recenter coctæ ac parcè piperatæ, sopitā Venerem excitant, ob flatulentam humiditatem qua scatēt. Largiùs tamen sumptæ capitis dolorem conciliant, inflant, aluum astringunt, & ægerrimè coquuntur, præsertim ab imbecillo ventriculo.

*Castaneæ
duplices,
mares &
fœminæ.*

*Cur ferro
vulnerandæ
sint castaneæ,
antè
quàm igni
committantur.*

*Aluus, ventriculus,
sanguis,
morsus canū,
mammæ, Venus
& mensura.*

N ij

*Quomodo
innocenter
sumantur
castaneæ.*

*Castanearū
vsus suspen-
ditus.*

*Castanearū
vsus, ubi
altarū fru-
gum anno-
na deficit.*

Quæ tamen cineribus obrutæ torrentur, innocentes redduntur, maximè si cum sale, saccharo, aniso, vel cinnamomo edantur. Sunt qui illis in vino maceratis, & cum farina subactis, pelli vice vtantur ad suppressendos menses. Sanè & si Galenus scripserit castaneas plurimùm nutrire, non tamen in cibis valde commendantur. Nam siue elixæ, siue tostæ, siue etiam frixæ fuerint, semper esitantibus noxam inferunt, multoque magis si crudæ edantur. Non sum nescius monticolas, ubi aliarum frugum annona deficit, per totam hyemem castaneis victitare, fumo prius in cratibus exsiccatis, & ab utroque cortice spoliatis, necnon in farinâ redactis, & postremò in panem coactis & coctis: aut ex lacte, vel iusculo in pulciculam conformatis. Quæ omnia eos bellissimè alunt, nec quidquam illis obsunt, propter assiduas exercitationes, & salubrem aëris regionem quam inhabitant.

Laurus & eius bacca, cum medicis earum facultatibus & auxiliis. AREA VI.

*Laurus Cæsarij
& Pontificum
sanitrix.*

LAURVS triumphis propriè dicata, & Cæsarij ac Pontificum, vt scribit Plinius, ianatrix, eorum palatia exornans, & ante limina excubans, iure bono hîc de me posset conqueri, si ex ista plantarum & arborum medica historia excluderetur: cùm etiam suo nomine Gallis non solùm sit cognita, sed & sedulò excolta & summè dilecta. Ad illam itaque calamum peropportunè conuertemus, pauloque fusiùs de ea philo-

philosophabimur, quàm in præcedentibus arboribus factum esse audiueris: cum ob illius eximiam præstantiam, tum quòd de eius historia in nostris Hortorum secretis, cura & auxiliis, ne quidem, vt loquuntur, scriptum reperias, perinde atque de sequentibus aliquot arbusculis. Sed à verbis ad rem festino.

LAVRVS arbor est odorata, leui cortice & tenui vestita, perpetua frondès coma, caudice procerò, pingui succo scatente, & nodis perquã paucis exasperato, flores edit paruos & muscosos, oleæ ferè similes, ex luteo albicãteis, ex quib⁹ bacæ prodeunt colore primùm viridi, & per maturitatem nigro, crasso intus nucleo. Aspernatur argentes & frigidus tractus, quòd calida sit. Prouenit cum femine, tum auulsione, si quis illam ferat furculis ablatis. Vsus eius ad baculos & scipiones, quibus & perpulchris & leuib⁹, caduca & nutās innitatur senecta. Vaticinationis arbor esse fertur. Vnde Apollini lucidissimo & igneo sacra est, vt testatur Porphyrius in libello de Sacrificio & magia, & ob id ignes manifesto crepitu abdicat (Plinio autore) ignitísque & flãmiuomis fulminibus, vt postea dicemus, palàm resistit: quòd etiam nõnihil Iouia sit. Nam in Iouis gremio per templa quoties noua victoria lætitiã attulerat, deponabatur. Pacifera itaque hæc arbor, victoriarũ semper fuit index, lætitiæ semper nũcia, & ob id militum arma, Pontificũ eides, Imperatorũ fasces olim decorauit. Id quod ingeniosus ille poëta nec ignorauit, nec tacuit, dum Apollinẽ de sua Lauro, *κτ' ἀποροφῆς*, ad hũc loquentem modũ introducit:

N iij

*Cur de hac
arборе, &
sequentibus
fusè scriba-
tur.*

*Lauri pi-
ctura &
descriptio
pulcherri-
ma.*

*Lauri præ-
stantia, &
quòd à Iou-
mine non
feriatur.*

Laurum
 Apollinis
 arborem ef-
 fe, ex Ovi-
 dio.

Arbor eris certè, dixit, mea : semper habebunt
 Te coma, te citharæ, te nostræ, Laure, pharetræ:
 Tu ducibus lætis aderis, cum læta triumphum
 Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
 Postibus augustus eadem fidissima custos
 Ante fores stabis, mediâque tuebere quercum:
 Utque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
 Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.

Mira lauri
 natura &
 prodigiosa.

Illa eadè boni genij arbor esse fertur: vnde etiam
 demonibus aduersatur: nam vbi Laurus fuerit, in-
 de illi recedunt: vt à Cassio Dionysio Vticensi *περικλυ-*
τον Magonis interprete, scriptum & adnota-
 tum esse reperi. Addit præterea, quòd neque dæ-
 mon, neque morbus facer locum infestare po-
 test in quo laurus fuerit: imò verò neque fulmen,
 quod sæpenumero ab aëriis spiritibus & potesta-
 tibus, Deo ita permittente, excitatur. Traditur de
 eadem arbore quòd sanitatem efficiat: vnde etiã
 folia ipsius vnà cum caricis à populo Romano
 Calendis Ianuarij Magistratibus porrigebantur,
 boni ominis nuncio, vt autor est Plinius. Cùm
 antiquitùs laurei rami inter armatos hostes præ-
 tendebantur, firmum quietis erat indicium. Hæc
 vna arborum sola est, quæ Romæ è cælo missa à
 Ioue fuit, vt ea Imperatores coronarentur. Ete-
 nim cùm Liuia Drusilla, quæ postea ex connubio,
 Augustæ nomen accepit, pacta esset Cæsari, con-
 tigit gallinam conspicui candoris, ea sedente in
 hortis, ab aquila in eius gremium ex alto, absque
 vlla læsione, demissam fuisse: intrepidèque mirã-
 ti aliud accessit miraculum, quòd teneret rostro
 laureum ramum suis baccis onustum. Consulti
 aruspices

Pulchra hi-
 storia de
 lauro &
 gallina de-
 missa in
 gremium
 Drusillæ
 Augustæ.

aruspices iusserunt auem seruari cum futura so-
bole, & ramum feri ac ritè custodiri. Qui postea
adeò creuit & se propagauit (licet radicibus ca-
ruerit) vt breui tempore populosam fecerit syluã:
ex qua postea Cæsar triumphans laurum in ma-
nu tenuit, & coronam in capite gessit. Quod de-
inde à reliquis Cæsaribus factum, obseruatúmque
fuit: contigitque inde, vt Romæ plures laurorum
syluæ longè latèque virescerent, quæ ob id lau-
reta vocabantur: traditúsque mos est, Plinio au-
tore, ramos ferendi quos manu tenuerant Impe-
ratores: & obseruatum sub cuiusque Cæsaris obi-
tum, arborem ab ipso institutam elanguisse, ac vl-
timo Neronis anno syluam totam cum gallinis
omnibus interiisse, vt tradit Suetonius in vita
Galbæ. Laurum diis gratissimam esse arborem, vel
illud de multis indicare potest, quia manu fata-
rum receptarúmque in domos, fulmine sola non
icitur. Quod equidem fulmen nec diuinitatis, nec
principum amplitudinis ratione habita, plerun-
que turres templorum excelsas deiicit, superba
mundi palatia dilapidat, & homines sepe numero
immaniter atterit, vna arborum lauro salua & in-
columi, nisi in futuræ calamitatis signum & pro-
digiú: ac ne quidem ædes in quibus illius fuerint
rami, de cælo tangi, pro certo creditú est. Proinde
Tiberius Cæsar fulminum metuentissimus, cælo
tonante, lauro coronabatur, poëtarum more,
quorum tempora virente lauro præcingi solent
estque Apollineorum Musas colentium præ-
mium: Phæbo, inquit Maro, sua semper apud me
munera sunt laurus, & suauè rubens hyacinthus.

*Vnde Ro-
ma tot lauro-
roris copia.*

*Quando
fulmine at-
tatur lau-
ru.*

*Tiberius
Cæsar ful-
minum me-
tuentissi-
mus.*

N iij

Olim in prophanis vsibus laurum & oleam pol-
 lui moris non erat: vt ne propiciādis quidem nu-
 minibus accēdi ex his altaria, aræve debebāt. Cæ-
 terum, corui, occiso chamæleonte, deuorata lauri
 fronde infestum virus extinguunt: hac etiam gra-
 culi, palumbes, merula, & aliæ aues quampluri-
 mæ annum fastidium purgare consueuerūt. Ad-
 do, quòd tanta vi pollent lauri virentis rami, vt
 his per arua defixis, rubigo, summa segetum pe-
 stis, abigatur, transeatque illa, ex Plini, & prisco-
 rum geoponicorum sententia, in eorum folia ex
 aruis. Porrò, hîc nec tacendum nec omittendum
 mihi duxi, quòd laurus ex se vim habet ignē pro-
 ducendi. Quippe, si exsiccata lignum ligno fre-
 quentiùs teratur superasperso sulphuris puluere,
 aut arido fomite alio, statim ignis exiliet: id quod
 Plinius paulò aliter quàm Matthiolus tradit: Si
 lauro, inquit, teratur hædera, laurumque terat ea-
 dem, ignis excutietur: itaque teritur lignū ligno,
 flammamque concipit attritu, excipiente materia
 aridi fomitis fungi, vel foliorum. Exploratores
 hos vsus in castris, & pastores repererunt: quo-
 niam ad excutiēdum ignem non semper se offert
 lapidis occasio. Sunt qui moro idem tribuant, &
 aliis plerisque arboribus, è quibus igniaria fiunt.
 Penè præterieram, quòd in Ponto circa Heracleā
 laurus erat, quæ, vt ferunt, tumulum regis Be-
 brycum tegebat, quam vocabant insanam: quo-
 niam si quid ex ea decerptū inferebatur nauibus,
 iurgia fiebant donec abiiceretur. Lauri folia vsui
 sunt ad ficas ficus seruandas, vt scribit Petrus
 Crescētius georgiographus non ignobilis: eadē
 præte-

*Lauri ra-
 mos pollere
 contra ru-
 biginem.*

*Laurū pro-
 ducēdi ignē
 vim habere
 ex se.*

prætereà non ineptè, inquit ille, remiscetur gelatinæ, sic vocatæ, ad odorem conciliandum, si febris absit. Sunt etiam qui circa cidoniatum inspergant: sed hæc cocis curanda relinquemus, vt medica medici tractemus. Venio itaque ad medicas & auxiliares lauri & baccarû eius facultates, ex Græcorum, Latinorum, & Arabum medicine professorum placitis & obseruationibus. Cortex radicis lauri, vt autor est Galenus, calculos confringit, & iecori prodest, ex vino fragrante bibitus trium obolorum pondere. Lauri cymæ tenerimè vnà cum calamintha & fale tritæ, & ex aqua tepida sumptæ, aluum concitant, pituitamq; & lumbricos celeriter eiiciunt. Eadem cum nardo in vino feruefactæ, aurium grauitatem & sonos curant, si calentis decocti vapor per infundibulum in aures excipiat. Laurus, quod scriptum antea oportuerat, excalfactoriam & emolliètem habet facultatem, tam foliis, quàm cortice & baccis: ob id eius decoctum prodest vuluis insidentium, ac vesicæ vitiis auxiliatur. Viride folium tritum, vesparû, crabronum, & apum ictibus illitu resistit, adhæc serpentium venenis. Prodest mensibus fœminarum cum oleo coctum, & inflammationes cum pane ac polenta mitigat. Terna folia tenerrima per triduum commanducata, ex recenti butyro, liberant à tussi. Germina cum polenta trita, oculorum inflammationes, cum rosaceo & ruta testium, & cum irino oleo capitis doloribus auxiliantur. Eadè cum melle trita suspiriis commendantur: sed pota vomitiones mouent. Quanquam cortex radicis calculos dissipa-

Lauro quâdo & quomodo utantur cocis.

Calculi, iecur, lumbrici & aures.

Vterus, vesica, menses, venena & inflammationes.

Tussis, oculi testes, caput, suspiria, vomitus, & calculi.

re fertur, nihilominus grauidis summoperè est
 cauendus, nam partus enecat. In remedio iacen-
 tis vuulæ, foliorum, baccarumue decoctum ad
 aquæ ternas partes, gargarizata calido exhibetur,
 & salubriter ad alui, intestinorumque dolorem
 propinatur. Trita lauri folia, subindèq; olfacta,
 pestilentia contagia cohibent: tanto magis si
 vrantur. Sunt qui celeritati partus multum con-
 ferre putent lauri radicem, acetabuli mensura ex
 aqua potam, sed eam in rem efficacior habetur
 recens quàm arida. Tenerima folia trita in vino,
 & illita, pruritus noctibus delent. Baccæ lauri,
 quæ Græcis *Scipusæ* nuncupantur, magis quàm
 folia calfaciunt. Cum melle vel passo, aut ecligmate cum aqua mulsâ, tabescentibus profunt: eodè modo & omnibus thoracis rheumatismis: nam & excoquant pituitam, & eam expectorât. Restituunt prolapsam columellam, si cum æquali pondere cumini, hyssopi, origani & euphorbij, melle excipiantur, & summo capiti calidè applicentur. Eadem cum triticeo furfure iuniperi granis & allio contritæ, & super calente tegula vino subinde resperæ, pubique admotæ, suppressam & remorata[m] vrinam euocant. In capitis dolore, numero impari eas ex oleo conterere, calfacere & admouere iuuat. Ex vino bibuntur aduersus scorpiones. Tritæ & appositæ, vel ex vino generoso, si absit febris, potæ, menses trahunt. Epinyctides & vitiligines ex oleo illitæ emaculant, & lentigines vlceraque capitis manantia ac furfures tollunt. Succus earundem cutis pruriginem & phthiriasim emendat. Septem lauri baccæ à prægnan-

Vuula & intestina.

Partus & pruritus.

Tabes, thorax, & columella.

Vrina, capitis dolor, menses, vitiligo, & lentigines.

Prurigo, phthiriasis, parturientes.

gnantibus propediem parituris, cum se dormitū
 recipiunt, deuoratae, facilem, felicemque par-
 tum praestant. Bibuntur ex vino aduersus scor-
 piones. Veterem tussim & orthopnoeam sanant.
 Bacca illius lauri quae tenuiora habet folia, ser-
 pentibus, araneis, & scorpionibus cum vino ad-
 uersantur, illinunturq; salubriter lieni ac hepati,
 ex oleo & aceto, necnon gangraenis cum melle.
 Recentium succus, aurium dolori ac grauitati in-
 stillatur cum vino vetere & rosaceo, earundemq;
 strepitum coercet. Ad fatigationes & perfrictio-
 nes succo earundem ungi, nitro adiecto, summè
 prodest. Venenata omnia laurino oleo peructos
 fugiunt: Quod vnum etiam discutiendis neruo-
 rum vitiiis, doloribus lateris relaxandis, & febri-
 bus frigidis vtile est, adhuc aurium grauitati in
 cortice punici tepefactum. Sic autem oleum id
 conficies. Baccas lauri quamplurimas maturitate
 turgentes in calida aqua discoque, & vbi diu
 ferbuerint, olei quod ex se dimiserint superna-
 rantis vndam, pennis leniter cogentibus & de-
 ducētibus, in idonea vasa transfunde, & in vsum
 serua. Ex Plinio & Columella id postremum
 esto, & ad superiora veluti *πέρορρο* habeto. Pi-
 tuitaë gallinarum medicina est in fame, & cu-
 batus in fumo, vtique si ex lauro, vel
 herba sabina fiat. His positis, ad lu-
 niperum, eiusque baccas &
 vernicem commo-
 dum transeo.

Tussis &
 orthopnoea.

Lien, hepar,
 gangraena,
 aures, &
 perfrictio-
 nes.

Nervi, la-
 tus, febres,
 aures.

Oleum lau-
 ri ad neruo-
 rum vitia,
 lateris do-
 lores, febres
 frigidas, &
 aurium gra-
 uitatem.
 Gallinaria
 pituita.

*Iuniperi
usus in ma-
gnatum vi-
ridariis.*

*Lignorum
Iuniperi
fumus con-
tra pesti-
lentie con-
tagia.*

*Duo genera
Iuniperi.*

Hic de Iunipero, quæ Gallis nostratibus *Geneura* nuncupari solet, eò libentiùs, & alacriùs scripturus sum, quòd eius rami & caudices non illepidè topiarias hortorum vites & celebres attegias in magnatum viridariis fulciant & sustineant. Adhæc, quòd eius ligna plenis nauigiis Lutetiam deferantur in vsus varios, & fasciculatim per compita à baiulis hominibus declamentur, fouendis & recreandis ex illorum igne, calore & odore, cum corporibus, tum animis & spiritibus: Nam fumum vbi aduruntur non iniucundum expuunt & effundunt. Qui eximia odoris suauitate grassantia pestilentia contagia excludit, & sæuientem perniciem eluit. Sed ad eius historiã accedo. Iuniperi genera duo, apud nos, vt etiam alibi, reperiuntur, montibus vernacula. Vnum, humile, ramulis in terra sessilibus & parum se ab humo attollentibus: quibus spina est pro folio, coronarij rosmarini æmulo, sed angustiore, baccis primùm virentibus, deinde per maturitatem nigris, & nouis semper caducas occupantibus. Alterum, sublimiùs adolescit, caudice procero, cortice fragili & leuiter fatifcente, ligno fuluo & odorato, latioribus ramis aculeorũ aceruo stipatis, & baccis alteri similibus: vtrique facies horrida, & pungentibus spinis minax, coma perpetuò virente, absque flore. Montes & colles lapidosamque humũ amat vtraque: ob id
in pla-

in planis vel ægrè nascitur, vel humilis & abiecta in his iacet, cubilibus sanè quàm opportuna & grata cuniculorum: nam illius baccis & pilulis libenter vescuntur: ex quo iuniperum olere, dum mensis apponuntur, & eduntur, vulgò dici solet. Porro, licet iuniperi, vere nouo, cum aliis germinant arboribus, nihilominus omnium tardissimè fructum reddunt. Nam nouus fructus in iis autumno pendet, recénsque veterem, vt diximus, occupat, & ita ad bimatum prorogatur, baccis subnascantibus, quæ biennio hæreant, & si in arbore relinquuntur marcescant & corrugentur: ob id decerpuntur, & aliquandiu conditæ seruântur in vsus, paulò post tibi exponendos. Iuniperi lignum & materia fabricis tam sub dio futuris, quàm terra obruendis admodum conuenit, ad multas annorum centurias incorrupta perdurans. Quod memorabili historia, ex Plinio, apertum notúmque faciemus. In Hispania, inquit, Sagunti aiunt templum Dianæ Ephesæ à Zacyntho aduectæ cum conditoribus, annis ducentis ante excidium Troiæ, vt autor est Bocchus, infrâque oppidum ipsum id haberi. Cui pepercit religione inductus Annibal, iuniperi trabibus, etiam nunc, inquit Plinius, durantibus. Hinc sanè mirari non licet, si Chymistæ asseuerent carbonem iuniperinum accentum, & suo cinere obrutum, ignem integro anno fouere. Sed de arbore satis, nunc demû de illius gummi agendum. Sunt qui tradant iuniperum æstiuis solibus lachrymam sudare, quæ calor vi durata in gummi coëat, quòd vernicem nuncupant: colore vbi primùm meti-

Cur Iuniperum sapere dicantur cunicula.

Iuniperi materia ad multos annos incorrupta manet.

Carbonem Iuniperi integro anno fouere.

Vernicis Iuniperi color.

*præstantia,
& proba-
tio.*

*Vernix li-
quidus &
vius vsus.*

*Pulchra &
summè no-
tanda de
vernice &
sandara-
cha.*

tur, candido, dum senescit luteo, & nimia senectâ
in rufum degenerante. Præstantissimum, claro
nitore lucet, ac prunis iniectum nidorem thuri
non cedentem expirat. Eo vtuntur scriptores
pennarij ad poliendam & exasperandam papy-
rum. Si colores quiuis infectoriij eodem ali-
quantulùm imbuantur, ita tinguntur, vt per-
tinaciùs hæreant, quàm deleri facilè possint:
Quibus si farina eiusdem superiecta fuerit, sum-
mum nitorem conciliat. Non omittam quòd ex
sincero vernice & oleo ex lini semine presso, fit
vernix liquidus. Cuius vsus est ad illustrandas
picturas, & ad nitore ferro conciliandum. Vtilis
etiam ad ambusta, & præcipuus ad dolores ac tu-
mores hæmorrhoidũ. Sed id ad medica iuniperi
auxilia referuandum erat: de quibus sese hîc offert
dicendi locus. Verumenimuerò, priùs quàm id
aggrediar, & de medicis iuniperi facultatibus di-
cam, precium operæ facturum me puto, si defun-
ctoriè & obiter admoneam medicinæ cãdidatos,
(ne pro re salutari venenum exhibeant) quòd vbi
Arabes sandaracham medicamentis inferendam
præcipiunt, gummi iuniperi miscendum intelli-
gant. Vbi verò à Græcis sandarachæ fiet mentio,
fossilis illa, rufa & auripigmento similis, conci-
piatur & vsurpetur. Nam sæculo Dioscoridis &
Galenì, vt volũt, nondũ venerat vernix in vsum,
nisi succini nomine, cui & dotibus naturæ, &
viribus proximè accedit. Nunc ad medicas iuni-
peri & partiũ eius facultates calamum conuerto.
Ex iuniperino cinere & vino albo paratũ lixi-
uium, si hauriatur pondere vnciarum quatuor,
valen-

valentissimè vrinam pellet. Quo auxilio visi sunt etiã hydropici sanati, nullo alio, diebus aliquot, adhibito remedio. Idem lixiuium scabiem curat & pruritus tollit, vbi eo sese perfuderint affecti. Paratur & ex iuniperi ligno balneum admirandæ virtutis & facultatis ad podagricos, hac forma. Accipe ligni iuniperi in scobem attriti & derafi libras x i i. coque ex aqua in lebece magno, donec pars tertia fuerit consumpta: tum demum decoctũ vnà cum ligni rasura in labrum proice, & in eo æger vmbilico tenus sedeat, ac ibi excruciatamembra, corpore præpurgato blandè foueat. Vidimus, inquit Matthiolus, nōnullos podagricos in Bohemia, perpetuo cruciatu languētes, & in lectulo miserè iacentes, eo balneo aliquoties vsos, adeò reualuisse, vt expeditiores, quàm antea, ad solita negocia redierint. Fit & ex iuniperina materie oleum per descensorium, vt Chymistę loquuntur, duobus aduersis fictilibus tum pariter vitreis instrumētis: quod calidũ ore contentũ carnificinam dentiũ mirificè demulcet, si ex frigida defluxione processerit. Sed ex baccis iuniperi longè præstātius euadit, & iucundissimo odore summè placet. Foliorum succus illinitur, bibiturque vtiliter contra viperæ morsus. Cinis corticis lepras exterit: & tam folia, quàm ligna accensa serpentes fugant. Nũc de baccis dicendũ. Baccæ iuniperi vtilis sunt doloribus ventriculi, pectoris & laterũ, siue sumantur, siue ex earũ decocto partes illę foueãtur. Eadẽ & lauri, cuiusq; septenæ, addita cinnamomi vulgaris drachma, si in turturis ventrem contracta immittantur,

Vrina, hydropici, scabies, pruritus, & podagra.

Balnẽ præstantissimũ ad podagricos.

Oleum iuniperinũ ad dentiũ cruciatũ mirum.

Ventrius, pectus, latus & parius.

& turtur inter affandū gallinaceo adipe perfundatur, & tum demū mulieri propediem pariturę, diebus alternis in escam vesperi exhibeatur, pręgnās facillimē & nequaquam laboriosē, vt ferūt, pariet. Iucundum sanē remedium ac suaue. Eadē ex nigro vino potā, aluum, ventrisque tumores sistunt, & vteri strangulatibus profunt. Saccharo conditā, aut ex vino generoso coctā, inflationes, tormina, eorūque langores discutunt, tussēs concoquunt, & vrinas mouent. Confractā, vino albo incoquuntur, vnā cum rosis, cupressi pilulis & myrti foliis, ad dentium cruciatus. Sanē si quis hoc decocto calido, addito aquę vitę momento, os colluerit, vel insuccato ibidem linteolo, dolentem dentem vestiuerit, extemporaneum & mirabile experietur auxilium. Coxariis, seu ischiadicis quaternā iuniperi pilulę, ex vino albo vtiliter propinantur. Addo quōd & baccarum & foliorum decoctum haustum, menses valentissimē proritat & elicit. Sed de baccis hactenus, vt vernici seu iuniperino gummi suum demus locū: cuius vsus frequens occurrit. Iuniperi gummi, quōd vernicem nuncupari diximus, sanguinem naribus ruentem sistit, si cum oui cādido teratur, & temporibus ac fronti allinatur. Ventriculum in biliosos vomitus effusum cohibet, si eius farina in ouo forbili deglutiatur: quę etiā cruētam alui proluuiem coërcet. Neruorum resolutionibus quas humores frigidi contraxerunt, opitulatur. Capitis destillationes suffitu discutit: & fluentes hęmorrhoidas illitu supprimit, sanguinisque excreationes cum idonea materia retinet.

Vomi-

Aluus, venter, uterus, tussis, tormina, & vrina.

Remedium extemporaneum ad dentium carnicinam.

Ischiadici & mēstrua.

Sanguis narium, vomit⁹, alui proluuiēs, neruorū resolutio, capitis destillationes & hęmorrhoides.

Sanguinis excreatio,

Vomitionem cum polline thuris & oui albo exceptus supprimit, si ventriculo calidè admoueat: aluum quoque fluentem illitu retinet. Addito rosaceo vel myrtino, sedis rimas claudit: & hiantibus frigore pedum, manuumque, scissuris, illitu succurrit. Catarrhum suffitu suspendit, arctèque ne præceps ad ima decumbat. Pituitam, quæ in ventriculo, vel intestinis hæserit, valenter expedit: & humorem qui à cerebro deorsum perniciousiter ruit, pulchrè continet. Fumus per infundibulum exceptus, dentium cruciatus mulcet, vbi ad dolentes peruenerit. Vliginosos fistularum sinus, vernicis puluis iis inditus resiccat, & mensium profluua sistit. Grauedini suffitu auxiliatur. In summa, vernix viribus & facultatibus succini, vt diximus, pollet: calfaciens & exsiccans secundo recessu, & nonnihil amaritudinis præ se ferens, quod hîc postremum erit.

vomitus,
alui fluor,
rhagades,
catarrhus.

Dentes, fistula, menses, grauedo.

Sambucus arborea, & herbacea altera, Ebulus nuncupata, cum medicis vtriusque facultatibus & auxiliis. AREA VIII.

Sambucus, vel, vt Quinto Sereno placet, Sambucus, Ἀκτὴ Græcis, & sus vel suseau Gallis vocata, duorum est generum. Prius in hortorum & vinearum sæpibus frequens & medullosum visitur, umbellam, seu muscatium gerens candidis flosculis illustre: qui tanta odoris suavitate placent, vt eorum conditurâ nostrates acetum iucundissimum faciant. Semen fert baccis, seu acinis mollibus & paruis, lentoque humore

Duo Sambuci genera.

○

*Materia
Sambuci
scutis faciē-
dis apta.*

*Ebulus seu
humilis
sambucus.*

*Hydrops
tympanites.*

scatentibus, & sanguineo colore manus inficientibus. Materies ei mirè firma datur, & ob id scutis faciendis, vt perhibet Plinius, aptissima. Nam accepta plaga, (vt de ficu, tilia, salice, betula, & vtraque populo, ille idem testatur) se protinus contrahit, clauditque, & ob id ferrum contumaciùs transmittit, aut transmissum pertinaciter retinet. Alterù sambuci genus agreste potiùs quàm hortense, Græcis chamæacte (quòd humi breuiùs iaceat, ac si esset pumila sambucus) Latinis Ebulus, & Gallis *Hyebla* dictù, herbaceo generi propiùs accedit, quàm arboreo, quadrato caule constans, densis articulis geniculato, cui folia ex interuallis circa nodulos expanduntur, amygdalinis haud dissimilia, præter ferratù marginis ambitum. Graui odore planta hæc nauseam mouet, flore, acino, & muscario, sambuci æmula: sed odore longè dispari. Nascitur in opacis, vliginosis, & aquosis locis. Hæc perfunctoriè & obiter de vtriusque sambuci pictura & effigie scripta sint: Superest vt eodem penicillo, medicas vtriusque facultates depingere, pro nostræ Mineruæ tenuitate satagamus.

Stillatitia aqua radicum Sambuci maioris, & item minoris, hoc est Ebuli, hydrope tympanite laborantes mirificè iuuat: si huius vnciæ binæ, illius verò quaternæ, vtrisque simul mistis, ab ægrotante diebus xxx. continuis hauriatur. Eiusdem sambuci tenerrima folia, quæ primo statim germinatu erumpunt, vnà cum pari pondere radicum plantaginis, suillæq; axungia veteris trita & subacta, podagricos dolores præsentaneo remedio

medio placāt. Succus foliorum, collectiones cerebri, & priuatim mēbranæ quæ circa cerebrum est, infusus lenit. Eiusdem, vt etiam ebuli, decoctum, recenter ambustorum inflammationes refrigerat: & canis morsum cum polenta sanat, mollissimis foliorum appositis. Aqua è sambuci floribus fronti & sincipiti illita, capitis dolores mitigat, qui à calido humore processerint. Foliorum teneritudines & germina ex oleo & sale eduntur, ad pituitam & bilem detrahendam. Acini tingūt capillum. Vtriusque sambuci decoctum in vino veteri, foliorum, seminis, vel radicis, ad binos cyathos potum, aluo aquas detrahit: sed ventriculo summè est noxium, nisi roborantibus tam intus quàm foris ille præmunitus fuerit. Succus è cortice radicis expressus, vomitum valentissimè mouet, & aquam intercutem excludit: præstat idem è radicibus extractus. Vsta sambuci folia & in puluerem trita, fluentem è naribus sanguinem sistunt. Decoctionis radicis & vini cyathi duo, hydropicos exinaniunt: & foliorum decoctum, insidētibus vuluas & vteros emollit. Resistunt folia serpentium ictibus in vino pota: & illiti cauliculi cum hircino seuo, podagris valde profunt. Sed ad omnia efficacior est sambucus minor. Baccarum vtriusque succus à recremento suo purgatus seu defæcatus, si cum melle optimo coquatur ad Zulapij consistentiam, aurium dolores tollit, si calidus imponatur. Fūgi qui ad imam sedem caudicis sambuci reperiuntur (auriculam Iudæ proditoris vocant nonnulli) in aqua rosacea macerati, capitis dolores & columellæ inflam-

*Podagra,
ambusta,
cerebrum,
canis mor-
sus, & ca-
pitis dolor.*

*Hydrops,
vomitum,
narium
sanguis,
vterus, po-
dagra &
serpentes.*

*Iude auri-
cula, aurium
dolor, &
columellæ
inflamma-
tio.*

O ij

*Compositio
unguenti
sambucini
prestantiss.
ad ignis
ambustio-
nes.*

mationes emendant. Hoc loco mihi prætereun-
dum non est, sambucinum vnguentum omnium
præstantiss. ad ignis ambustiones, quod hoc pa-
ratur modo. Accipe corticis viridis sambuci, qui
statim sub primo delitescit libro herbacei colo-
ris, libram vnam (vel quantum libuerit, habita se-
quentiũ ratione) olei pluries loti in stillatitia florũ
sambuci aqua, libras duas, ferueant simul aliquan-
diu: deinde in colatura expressa adde ceræ nouæ
& odoratę, necnō succi furculorum sambuci, cu-
iusque vncias quatuor: rursus ferueāt quousque
succus exhauriatur & vanescat: tũc ab igne aufer-
to, & rudicula agitato, vt omnia ritè permiscean-
tur: sub finem, adde vernicis liquidi vncias duas,
& ouorum duorũ albumina, diu multũque co-
chleari agitata. Tum demum misce omnia diligẽ-
ter, & mundo vase ea in vsum reserua. Hęc An-
dreas Matthiolus. Ad Ebuli medicas facultates
accedo.

*Aluus, puli-
ces, musca,
procidens
sedis.*

*Podagra,
ischias, hi-
spanica
lues.*

Ebuli, seu minoris Sambuci, caules tenelli
& cymæ, cum butyro recenti, vel oleo & sale si
coquantur, aluum lubricabunt, & sparsa ex sim-
plici decoctione foliorũ aqua, pulices necabit, ac
muscas fugabit. Radicum succus procidẽtem se-
dem reprimat, & anginam tollit, si calidus illina-
tur circa gulam, & infuccato eo linteolo, exte-
riũs admoueatur. Semen per diutinas & multas
aquæ lotiones à nigro circumstante succo reput-
gatum, datur vtiliter ex decocto chamæpythios
podagricis, ischiadicis, & Hispanica lue laboran-
tibus. Nam deiectione vi eorum dolores eximie
mulcet, quod ruentes in partes affectas humores
par-

partim reuocet, partim excludat. Radix in vino decocta & cibus data, hydropicos iuuat, & vteri spiracula laxat, eiusque vitia emendat. Sunt qui Ebuli radicibus succum eliciant, & subinde insolent, ac in pastillos digerant, & ad idoneum opportunumque vsum feruēt. Hic clysteribus infusus, tam intestinorū, quàm coxendicum dolores à frigiditate & flatu obortos tollit. Quinetiam vtiliter fœminarū locis ad menses euocādos supponitur, præsertim si lana exceptus intromittatur. Ebuli decocto commodè & salubriter suffiuntur qui febre diuturna vexati, in cachexiā, hoc est, malum corporis habitum deuenērunt: dum modò vētricus & iecur interim odoratis astringentibus, & ad id conferentibus medicamentis, opportunè roborentur.

*Hydrops,
vterus.*

*Intestinorū
& coxendicum
dolor,
menses, &
cachexia,
seu malus
corporis habitus.*

HA CTENVS quambreuissimè potuimus, sed non tam accuratè quàm voluimus, medicas hortensium materias, & earūdem facultates, methodo, vt res ipsa poscere videbatur, perspicua, & distincta, perstrinximus, docere potius, quàm ornare contenti. Hoc potissimū consilio vt tenuis fortunæ hominibus, vrbis ac rusticis, quò nos inuitat christiana charitas, aliqua ex parte populari ista medicina consuleremus. Quibus quoties libet non licet medicos accercere, aut inuisere, & a pharmacopœis composita medicamenta, vel alia, sumptu magno comparare. Præterea, vt medicinæ studiosis fenestram aliquam aperiremus ad huiuscemodi auxiliares hortulos, patriæ, parētibus ac amicis, vbicunq; locorum fuerint, describendos, colendos, exponendos, & pro cuiusque facultatibus, elegantius exornandos. Si in id consilij rationes traducunt suas, curabunt vt vetus medicina, & priscus medendi vsum, ab omni impostura & suspitione alienus, in apertam & desideratam lucē, veluti postliminio, aliquando redeat: magno sanè, & indicibili posteritatis commodo.

O iij

ADMONITIO IN SEQUENTEM
INDICEM, MORBORVM
nomenclatorem.

VELIM, optime Lector, te imprimis ad-
monitum, me in proximo morborum In-
dice, multa sub vna morbi cuiuspiam
vocula & inscriptione, aut affectæ
partis nomenclatura simplici, varios af-
fectus illi annexos & contingentes, ceu
in fasciculum quempiam, de industria congeſſiſſe, ne
nimum turgeret Index. Exempli gratia, sub hac voce
CAPVT, varios capitis affectus claudimus, & quæ
capiti annexa sunt mala. Sub DISTILLATIONE,
catarrhum, coryzam, branchum, & defluxus alios.
Sub SANGVINE, quamuis illius excretionem, & à
quacunque corporis parte, præter hæmorrhoides, &
mēſtrua, quibus in Indice proprius datus est locus: sic sub
VRINA, omnia quæ circa lotium contingunt, præter
dysuriam, stranguriam & Ischuriam, quæ suas in ca-
talogo indices habent notulas: & ira de aliis, ne tibi
ſim verbosior æquo. Velim præterea te rogatum, ne
nimum fidas & innitaris adnotatiunculis, quæ ſparſim
ipſis paginarum. marginibus in hoc medico Hortulo in-
ſeruntur. Quare, folij in Indice notati, pagina vtraque
non ſegniter tibi legenda & percurrenda erit, propterea
quòd bis nonnunquam, imò verò ter quaterue, aut plu-
ries, vnus & idem morbus cum ſuis auxiliis, variè ibi
proponitur, variſque modis ſanandus, in ipſo cõtextu
deſcribitur. Hæc ſunt quæ paucus te ſcire maximopere
cupiebam in vſum ſequentis νοσογείας Indicis noſtri.
Frũere, & fœliciter vale.

INDEX MORBORVM QVIBVS
 certa auxilia præscribit Hortus hic
 medicus. Numeri folia
 indicant.

A

- A**bscessus, seu aposte- 58.
 ma, 14. 16. 49. 70. *Aquæ ferose*, 53. 58. 70.
Abortus, 54. 72. 74.
Aculei, 36. 59. 64. *Ardor*, 4. 5. 10. 14. 15. 65.
Alarum graueolētia, 42. *vide ambustio*, & fe-
 43. 53. *bris*, & *inflammatio*.
Albugo, 36. *Arteria*, 50. 93.
Algores, 59. 65. 91. *vide* *Arthritis*, 5. 6. 35. 62. 64.
Tremor. 66. 74. *vide Podagra*.
Alopecia, 20. 93. 95. 97. *Articuli*, 5. 6. 49. 72. 74.
Aluus & *alui fluor*, 2. 3. *vide Arthritis*.
 11. 12. 13. 14. 15. 18. 39. *Asthma*, 2. 21. 25. 29. 34.
 42. 44. 45. 64. 68. 69. 54. 65. 66. 72. *vide*
 70. 76. 77. 78. 79. 80. *Suspiria*.
 81. 82. 83. 86. 87. 98. *Atrophia*, 66.
 104. 105. 106. *vide* *Attritiones*, 57. 58.
Dysenteria. *Aures*, 12. 19. 21. 26. 28.
Ambustio & *ambusta*, 4. 29. 30. 32. 34. 39. 46.
 8. 12. 13. 21. 34. 39. 47. 56. 57. 58. 60. 61. 66.
 48. 66. 72. 80. 106. *vi-* 68. 70. 71. 90. 101. 102.
de Ardor. 106.
Angina seu cynanche, 19. **B**
 25. 29. 50. 57. 80. *Barba*, 59.
Anus, 46. 64. 78. 88. 106. *Bilis*, 6. 35. 36. 44. 50.
vide Sedes. 53. 58. 70. 74. 79. 84.
Appetentia, 25. 28. 33. 34. 85. 96. *vide Cholera*

O iiij

INDEX MEDICVS.

<i>melancholia.</i>	27. 39. 61. 65. 70. 74.
<i>Boleti, 6.</i>	88.
<i>Bubones, 14. 61.</i>	<i>Conceptus, 23. 27. 69. vide</i> <i>de Generatio.</i>
C	
C <i>alculus, 9. 16. 25. 27.</i>	<i>Concoctio, 22. 29. 30. 34.</i>
<i>30. 42. 43. 64. 67.</i>	<i>Condylomata, 70. 88.</i>
<i>68. 70. 71. 72. 78. 79.</i>	<i>Contusa, 5. 57. 58. 72. vide</i> <i>Sugillata.</i>
<i>82. 91. 95. 101. vide</i>	<i>Conuulsa, 38. 51. 53.</i>
<i>Nephritis, & Renes.</i>	<i>Cor, 6. 16. 46. 50. 51. 56.</i>
<i>Caligo oculorum, 2. 31. 63.</i>	<i>Coryza, vide Distillatio.</i>
<i>vide Oculi.</i>	<i>Coxendix, 30. 35. 53. 106.</i>
<i>Calli, & pori, 20. 28. 80.</i>	<i>vide Ischias.</i>
<i>Cancer, 5. 64. 65.</i>	<i>Crapula, 7. 46. 49. vide</i> <i>Ebrietas.</i>
<i>Capilli, 6. 25. 57. 93.</i>	<i>Cruditus, 56.</i>
<i>Caput, 4. 6. 11. 12. 14. 18.</i>	<i>Cutis, 40. 53. 61. 79.</i>
<i>20. 21. 24. 33. 36. 37. 45.</i>	<i>Cynanche, vide Angina,</i>
<i>46. 50. 52. 53. 54. 55. 57.</i>	D
<i>58. 60. 81. 101. 104. 106.</i>	D <i>efluxio, vide Distil-</i> <i>latio & fluxio.</i>
<i>Carbūculus, 6. 61. 66. 93.</i>	<i>Dentes, 11. 12. 14. 17. 23.</i>
<i>94.</i>	<i>24. 26. 29. 39. 43. 45. 53.</i>
<i>Cardiaci, 16. vide Cor.</i>	<i>54. 55. 56. 60. 66. 71.</i>
<i>Catarrhus, vide Distillatio</i>	<i>80. 86. 88. 91. 104. 105.</i>
<i>Cerebrum, 30. 34. 38. 106.</i>	<i>Diarrhœa, 75.</i>
<i>vide Caput.</i>	<i>Distillatio, 29. 36. 37. 43.</i>
<i>Cicatrices, 25. 90.</i>	<i>46. 50. 54. 97. 104. 105.</i>
<i>Clauipedum, 39. 47. 53.</i>	<i>vide Fluxio.</i>
<i>Cœliaci, 14. 33. 44. 54.</i>	<i>Dolor, 54.</i>
<i>66. 76. 80. vide Vêter.</i>	<i>Dysenteria, 11. 14. 15. 17.</i>
<i>Cholera, 3. 13. 16. 41. 44.</i>	<i>20. 28. 40. 43. 44. 45.</i>
<i>76. vide Bilis.</i>	54.
<i>Coitus, 30. 59.</i>	
<i>Colicus dolor, 9. 16. 19. 25.</i>	

INDEX MEDICVS.

- 54.66.72.75.76.78.
80.82.87.104. vide
Aluus & Venter.
- Dyspnœa, 56. 59. vide
Asthma.
- Dysuria, 17.18.30. vide
Vrina.
- E
- E**Brietas, 2.4.7.8.57.
vide Crapula.
- Elephãtiasis, 44.67.85.
- Empyici, 65.76.90. vide
Pulmo.
- Enterocœle, 52.
- Epilepsia, 20.29.34.49.
51.60.66.71.79.
- Epiphora, 20.63.70.74.
vide Oculi.
- Erysipelas, 8.14.
- Excreatio, vide Sputum.
- F
- F**acies, 47.48.54.74.
91.
- Fascinatio, 63.
- Fastidiũ cibi, vide Nausea
- Fauces, 71.93.96.
- Febris, 2.10.11.12.15.16.
22.24.25.34.39.40.
41.43.44.46.50.58.
59.60.65.66.82.85.
102.
- Fistulæ vlcerum, 53.66.
- 69.90.105. vide Vlcus.
- Flatus, 9.12.15.29.31.34.
35.63.
- Fluxio, 11.43.55. vide
Distillatio.
- Fluxus muliebris, 4.14.
18.28.43.45.54.63.
66. vide Menses.
- Fœcunditas, 19.27.
- Fœtus, 9.28.48.72.78.
vide Partus.
- Fractura, 18.52.71.
- Furfures, 8.12.13.47.48.
90.95. vide Porrigo.
- Furunculi, 88.
- G
- G**Angræna, 6.26.64.
65.89.93.94.102.
- Gargareo & columella,
50.71.87.101.106.
- Generatio & genitura,
31.42.43.62.
- Gingiua, 11.43.45.46.
66.78.80.91.
- Gonorrhœa, 2.43.45.53.
63.72.
- Guttur, 45.70.79.87.
vide Gargareo.
- Grauedo, 4.7.49.105.
vide Distillatio.
- Grauidæ, 10. vide Par-
tus.

INDEX MEDICVS.

H

- H**æmorrhoides, 20.
45. 48. 54. 80.
104. vide Sanguis.
Hæmorrhagia, 12. vide
Sanguis.
Hæmoptoë, 2. 12. 16. 25.
28. vide Sputum.
Halitus, 24. 76. 83. 84.
Hepar seu Iecur, 6. 12. 14.
17. 26. 29. 31. 37. 38.
43. 50. 53. 56. 60. 69.
71. 79. 88. 101. 102.
Herpes, 14.
Hydrops, 20. 23. 29. 30.
31. 35. 53. 58. 60. 66.
74. 88. 104. 105. 106.
Hypochondria, 35.
- I
- I**cterus, 6. 9. 14. 23. 25.
26. 37. 44. 46. 50.
56. 58. 69. 70.
Iecur, vide Hepar.
Ignis sacer, 9. 11. 46. 63.
66. 70. 72. 74. 90.
Ileosi, 25. 91.
Impetigo, 8. 14. 33. 95.
Inflammatio, 43. 45. 46.
47. 48. 49. 50. 71. 87.
101. vide Ardor.
Inflatio, 9. 16. 35. 37. 61.
72.
- Inguina, 14. 57. 63.
Insania, 36. 72. vide Phre-
nesis.
Intertrigines, 20.
Intestina, 101. 106.
Ischias, 16. 34. 52. 59. 71.
74. 104. 106.
Ischuria, 27. vide Vrina.
Iuncturæ, vide Arthritis
& Articuli.
- L
- L**abia, 12.
Lac, 3. 4. 7. 8. 10. 26.
31. 33. 35. 61.
Lachrymatio, 90. vide
Oculi.
Lapsus & præcipitia, 70.
Lateræ, 6. 28. 35. 60. 65.
102. 104. vide pleuritis.
Lentigo, 22. 25. 41. 43. 53.
101.
Lepra, 6. 14. 64.
Lethargus, 20. 30. 64.
Libido, 10. vide Venus.
Lien, siue splen, 6. 12. 29.
38. 43. 47. 48. 49. 53.
57. 102.
Lingua, 32. 57.
Lipothymia, 36. 37.
Lippitudo, 35. 36. 45. 46.
66. 87.
Liuores, 26. vide Sugilla-
ta.

INDEX MEDICVS.

- ta.
Lumbi, 18. 20. 35. 53. 59.
 60. *vide Renes.*
Lumbrici, 11. 21. 25. 29.
 34. 59. 68. 81. 82. 101.
vide Vermes.
Luxata, 5. 6. 30. 34. 47.
 64. 66. 71. 72. 93.
Lychenes, 22. 47. 62. 72.
 78. 79. 90.
- M
- M** *Aculeæ*, 54.
Malacia, 14.
Mammae, 5. 9. 11. 31. 33.
 61. 71. 72. 74. 78. 93.
 96.
Matrix, 28. 47. 50. 61. 65.
 66. 68. 72.
Melancholia, 6. 34. 35.
 72. 84.
Memoria, 16.
Menstrua & menses, 6.
 9. 19. 20. 23. 25. 28. 30.
 31. 33. 34. 38. 44. 45.
 48. 49. 53. 54. 55. 56.
 57. 58. 59. 60. 61. 64.
 65. 66. 67. 69. 71. 80.
 87. 90. 96. 101. 104.
 105. 106. *vide Vterus.*
Morsus canis, 6. 19. 20.
 21. 31. 32. 64. 66. 94.
 96. 106.
- Morsus & ictus venenatorum**, 6. 17. 18. 21. 23.
 25. 28. 30. 36. 48. 61.
 62. 63. 71. 72. 84. 89.
 93.
- N
- N** *Ares*, 20. 33. 53. 65.
 87.
Nausea, 14. 31. 72. 75. *vide Fastidium cibi.*
Nephritici, 23. 25. 27. 70.
 89. *vide Renes.*
Nervi, 28. 34. 37. 47. 59.
 67. 72. 102. 140. *vide Paralysis.*
Nomæ, 66. *vide Vlcera.*
Nutrices, 10. 25. *vide Lac.*
Nyctalopes, *vide Oculi.*
- O
- O** *Bmutescencia*, 20.
Obstructio, 12. 37.
 46. 58. 69. 81. 88.
Oculi, 3. 6. 7. 8. 9. 14. 17.
 20. 22. 30. 31. 32. 35. 37.
 42. 44. 46. 49. 50. 55.
 57. 59. 60. 62. 63. 66.
 67. 68. 69. 70. 74. 79.
 90. 101.
Ophiasis, 20. 95.
Oris vlcera, 9. 12. 47. 49.
 65. 77. 80. 87.
Orthopnoici, 29. 34. 53.

INDEX MEDICVS.

- 65.76.102.
P
PAni, 70.
 Papulae, 22.
 Paralysis, 20. 38. 51. 52.
 104. vide Resoluti.
 Parotides, 64. 72. 88. vide
 de Aures.
 Paronychia, 53.
 Partus, 16. 18. 20. 27. 28.
 30. 32. 33. 34. 36. 49.
 67. 68. 71. 77. 101. 102.
 104. vide Puerpera.
 Pectus, 16. 34. 60. 64.
 104. vide Thorax.
 Pedes, 47. 50. 67. 79.
 Pediculi, 22. 36.
 Perfrigerati, 53. 102.
 Peripneumonia, 29. vide
 Pulmo.
 Perniones, 12. 88. 89.
 Pestis, 15. 21. 26. 37. 51. 55.
 59. 61. 62. 67. 81. 84.
 85. 89. 93. 102.
 Phlegmone, 8. 26. 49. 70.
 Phrenesis, 40.
 Phthisis, 66. 96. 101.
 Pili, vide Capilli.
 Pituita, 25. 29. 34. 41. 53.
 72. 105.
 Plagae, 20. 25. 57. vide
 Vibices.
 Pleuritis, 29. 49. 75. vide
 Latus.
 Podagra, 11. 14. 35. 49.
 50. 52. 64. 66. 70. 74.
 88. 104. 106. vide
 Arthritis.
 Polypus, 87.
 Porrigo, 12. 72. 89. vide
 Furfures.
 Praecordia, 6. 47.
 Pruritus, 14. 24. 57. 58.
 95. 101. 104. vide Sca-
 bies.
 Psora, 6. 50.
 Puerpera & Partus, 10.
 16. 25. 27. 71. 77.
 Pulmo, 6. 16. 18. 24. 29.
 30. 31. 34. 36. 50. 53. 60.
 65. 88. 95.
 Purulenta excreatio, 40.
 76.
 Pustulae, 20.
 Putredo, 58. 77. 80.
R
Rabies, 83. vide mor-
 sus canis.
 Raucedo, 71. vide Distil-
 latio.
 Rhagades, 50. 105. vide
 Anus & Sedes.
 Renes, 9. 17. 22. 31. 42.
 43. 60. 66. 71. 82. 95.
 96.

INDEX MEDICVS.

96. vide *Calculus*.
Resoluti, 38. vide *Paralysis*, & *nerui*.
Respiratio, 29.
Rictus, 25. vide *Flatus*.
Ruptura, 70.
- S
- S**anguis, 9. 11. 12. 17. 18.
 19. 25. 28. 32. 33. 34.
 45. 47. 60. 64. 66. 71.
 80. 86. 87. 89. 90. 96.
 104. 106.
Scabies, 29. 58. 91. 104.
 vide *Pruritus*.
scrophulæ, vide *Strumæ*.
Secundæ, 9. 16. 23. 28.
 34. 38. 48. 49. 53. 55.
 67. 68. 69.
Sedis dolor, 45. 46. 49.
 50. 78. 88. 106. vide
Anus & *Hæmorrhoides*.
Singultus, 33. 61.
Siriaſis, 39. 42.
Sitis, 11. 41. 44. 50. 85. 96.
Somnus, 2. 46. 49. 53. 57.
Somnia, 7. 11.
Sperma, 7. 62. 63. vide
Genitura.
Spina dorsi, 16.
Splen, vide *Lien*.
Sputum, 12. 18. 45. 53. 54.
104.
Sterilitas, 10.
Sternutatio, 35.
Stomachus, 9. 12. 16. 17.
 28. 33. 35. 43. 44. 47.
 50. 57. 67. 75. 76. 77.
 87. 96. vide *Ventri-
 culus*.
Stranguria, 5. 17. 67. 68.
 69. 70. vide *Vrina*.
Strumæ, 14. 52. 54. 61. 64.
 65. 66. 67. 72.
Sudor, 47. 64.
Suffocatio, 93.
Sugillata, 9. 22. 26. 29.
 30. 31. 57. 93. 94. vide
Contusa.
Suppuratio, 15. 47. 64.
Surditas, 6. 20. 21. 24. 70.
 vide *Aures*.
Suspiria, 24. 25. 29. 34.
 50. 101.
Syncope, 40.
- T
- T**Abes, 96. 101.
Tensio, 54.
Testes, 28. 32. 35. 47. 48.
 62. 101.
Tinesmus, 24. 72. 93.
Thorax, 18. 29. 30. 34. 35.
 49. 50. 52. 53. 56. 58. 59.
 70. 101. vide *Pectus*.

INDEX MEDICVS.

- Tonsillæ*, II. 7.78.80.83.
87. *vide Angina.*
- Tormina*, 9.13.30.31.44.
53. 60.77. 86.88.91.
93. 104. *vide Dysfente-
ria.*
- Tremor*, 28. 46. *vide Al-
gores.*
- Tubercula*, 20.64.
- Tumor*, 5.6.9. 15. 30. 31.
54.90.
- Tussis*, 16.18.19.21.22.24.
25.28.29.34.36.37.40.
50.53.54.59.60.65.72.
79. 88. 96. 97. 101.
102.104. *vide Distil-
latio.*
- V
- V***Ari*, 44. 74.85.95.
Varices, 70.
- Venena*, 22.25.26.57.59.
60.62.63.64.72.76.
83.84. 89.91. 94.101.
- Venus*, 2. 11. 16. 24. 30.
35. 36. 42. 43. 59. 63.
72.96.
- Venter*, 2.12. 13. 14.16.19.
31.35.37.47.65.70.72.
75.79.86.91.104.
- Vētriculus*, 6.11.12.14. 31.
38. 39. 56. 57. 65. 68.
78. 86. 96. 104. *vide*
- Stomachus.*
- Vermes*, II. 12.22. 28.33.
51.58.62.67. *vide Lum-
brici.* ..
- Verrucæ*, II.34.35.53.70.
88.
- Vesica*, 26.30.35. 40.43.
66.71.72.96.101.
- Vertigo*, 51.
- Veternus*, 30.
- Vibices*, 25.
- Vigiliæ*, 4.
- Virile membrū*, 20.28.31.
- Viscera*, 29.
- Visus*, 3. 6.34. 69. *vide*
Oculi.
- Vitiligo*, 19. 41. 47. 62.85.
101.
- Vlcera*, 5. 6. 18. 19. 28.
43.44.47.48. 49.50.
53. 57. 61. 64. 66.67.
69.70.72.80.90.
- Vmbilicus*, II.
- Vngues*, 91.
- Vomitus*, 13. 25. 33. 42.
44. 55. 61. 65. 75.77.
87.91. 101. 104. 105.
106.
- Vox*, 14. 24.
- Vrina*, 9.12.16. 17.18.22.
23.24.25.26.27.30.31.
34.35. 39. 40. 42.43.
56.

INDEX MEDICVS.

56.64.65.67.68.71.74.	57.66.71.72.80.
76.86.91.96.101.104.	Vulua, 12.16. 19. 25. 28.
Vterus, 9. 16. 18. 23. 29.	43. 47. 48. 49. 58. 59.
30. 38. 48. 49. 53. 54.	62. 67. 72. 78. 87.
57. 61. 65. 66. 67. 78.	Vvula, 6. 46. 64. 77.
45. 101. 104. 106. vide	78. 80. 87. 101.
Matrix.	Z
Vulnera, 9. 11. 12. 18. 23.	Zoster, 66. vide Ignis
28. 32. 39. 43. 47. 52.	sacer,

F I N I S.

